

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

(prop. 2001/02:100, skr. 2001/02:101)

Sammanfattning

Den ekonomiska politiken

Riksdagen beslutade förra året om en ny ordning för hur den ekonomiska vårpropositionen skall utformas. Propositionen innehåller numera regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Beslut om utgiftstak för de närmaste tre åren fattar riksdagen på hösten efter förslag i budgetpropositionen.

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Därmed finns en politisk majoritet för riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som är inriktade på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel och prisstabilitet.

Finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till inriktning av den ekonomiska politiken.

Tillväxttakten i den svenska ekonomin sjönk under förra året till följd av den kraftiga internationella konjunkturedgången som förstärktes av terrordåden i Förenta staterna. Statistik och indikatorer visar att nedgången nått sin botten och att en återhämtning påbörjats, såväl internationellt som i Sverige. Tillväxttakten i den svenska ekonomin kommer att stiga under de närmaste åren.

Så här i slutet av mandatperioden 1998–2002 kan utskottet konstatera att den svenska ekonomin står på en stabil grund. De offentliga finanserna visar överskott och har överstigit uppsatta mål, den offentliga bruttoskulden sjunker, den offentliga nettoskulden har vänts till en nettoförmögenhet, de svenska räntorna ligger endast något över räntorna i Tyskland och inflationen är låg, även om en viss uppgång noterats det senaste året på grund av bl.a. tillfälliga prishöjningar. Dessutom har Sverige ett stort överskott i de samlade affärerna med utlandet.

Styrkan i de offentliga finanserna har gjort det möjligt att möta konjunkturförsvagningen med en expansiv ekonomisk politik. Trots den svagare tillväxten har den öppna arbetslösheten varit fortsatt låg och sysselsättningen har ökat samtidigt som de offentliga finanserna visat överskott. Sysselsättningen i den svenska ekonomin har sedan 1997 ökat med omkring 360 000 personer och målet om en halvering av den öppna arbetslösheten till 4 % nåddes i slutet av 2000.

Den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden, och styrkan i de offentliga finanserna har också gjort det möjligt att stärka välfärden. Den kommunala sektorn har sedan 1998 ökat sin omslutning med omkring 84 miljarder kronor, och fler personer har anställts i skolan, vården och omsorgen. Omfattande resurser har satsats på utbildning. Barnbidrag, studiebidrag och flerbarnstilläggen har höjts, och maxtaxan har införts i barnomsorgen. Pensionerna och bostadstilläggen har höjts, och förbehållsbelopp, maxtaxa i äldreomsorgen och ett högkostnadsskydd i tandvården har införts. Arbetslöshetsförsäkringen förstärks och arbetsskadeförsäkringen reformeras. Skatter riktade mot låg- och medelinkomsttagare har sänkts samtidigt som fastighetsskatten och skatter riktade mot företagen justerats ned. Studiesystemet har reformerats och biståndet har höjts. Samtidigt har stora avbetalningar gjorts på statsskulden, och stora satsningar har gjorts för att skapa en ekologiskt hållbar utveckling. Resurser har lagts på miljöforskning, miljöövervakning, skydd av biotoper och biologisk mångfald, och den gröna skatteväxlingen fortsätter.

Stora insatser genom såväl resursförstärkningar som skattesänkningar görs för att minska den svaga konjunktorens effekter på arbetsmarknaden. Den stora utmaningen är att Sverige på nytt skall närma sig full sysselsättning. Alla människors vilja till arbete skall tas till vara. Kraften riktas mot att sysselsättningsmålet skall nås, dvs. att 80 % av den vuxna befolkningen skall vara reguljärt sysselsatt 2004 (sysselsatta exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program). Den ekonomiska politiken inriktas därför på fortsatt starka offentliga finanser och låg inflation för att Sverige även skall klara de långsiktiga utmaningar som den demografiska utvecklingen innebär. Målet om 2 % överskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel ligger fast. Utgiftstaken skall hållas. Den svenska ekonomins långsiktiga produktionsförmåga skall höjas genom att lediga arbetskraftsresurser mobiliseras. En central uppgift är att bryta den dramatiskt stigande sjukfrånvaron och förhindra att alltfler människor slås ut från arbetsmarknaden genom sjukdom eller förtidspension. Det elvapunksprogram som regeringen presenterade i budgetpropositionen följs löpande upp.

Reformerna för rättvisa och trygghet fortsätter. Levnadsvillkoren skall fortsätta att förbättras, och som en följd av detta skall socialbidragsberoendet halveras mellan 1999 och 2004. Nästa år utökas studiebidraget och biståndet höjs. Satsningar görs på infrastruktur, bostadsbyggande, hälso- och sjukvården, rättsväsendet och skolan. Ett system för individuell kompetensutveckling skall införas, och inkomstprövningen av änkepensioner slopas. Sammantaget handlar det om reformer på ca 17 miljarder kronor.

År 2004 får vården, förskolan och skolan ytterligare resurser. Biståndet höjs ytterligare, och rättsväsendet tillförs mer resurser. Nya satsningar görs på infrastruktur, miljö och bostäder. Sammantaget betyder det reformer på ca 12 miljarder kronor.

Budgetpolitiken

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Med sitt redovisade förslag till inriktning av budgetpolitiken fullföljer regeringen en politik som innebär att de budgetpolitiska målen ligger fast. Utgiftstaken skall klaras och överskottet i de offentliga finanserna skall under en konjunkturcykel vara i genomsnitt 2 % av BNP.

Regeringen kommer efter valet i höst att genomföra en rad reformer som tidigare redovisats för riksdagen. I sammandrag fördelar sig reformerna på år och åtgärd på följande sätt.

Regeringens utgifts- och inkomstreformer 2002–2004

Effekt på de offentliga finanserna i förhållande till föregående år

Miljarder kronor

	2002	2003	2004	2002–2004
Utgiftsreformer	21,51	17,07	12,22	50,80
Inkomstreformer	27,30	-3,00	0,20	24,50
Summa utgifts- och inkomstreformer	48,81	14,07	12,42	75,30
Finansiering m.m.	-7,71	-5,44	-2,59	-15,74
Reformer inklusive finansiering	41,10	8,62	9,84	59,56

De olika oppositionspartiernas förslag till inriktning av budgetpolitiken avvisas av utskottet.

Skattepolitiken

Utskottet ställer sig bakom den inriktning av skattepolitiken som regeringen redovisar i propositionen. Enligt utskottet är det viktigt att skattepolitiken har en inriktning som gör det möjligt att upprätthålla en varaktig, stabil och rättvis finansiering av välfärden.

Inkomstbeskattningen har under senare år reformerats varvid tyngdpunkten legat i en inkomstskattereform på ca 50 miljarder kronor. Tre av fyra steg i denna reform har genomförts, och regeringen planerar att ta ett fjärde och avslutande steg när det finns utrymme för en sådan åtgärd.

Under mandatperioden har flera steg tagits i en grön skatteväxling med ökade skatter på utsläpp av bl.a. koldioxid och sänkta skatter på arbete. Skatteväxlingsstrategin beräknas under en tioårsperiod omfatta sammanlagt 30 miljarder kronor.

Utskottet avvisar de alternativa inriktningar av skattepolitiken som förordas av de fyra olika oppositionspartierna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Den ekonomiska politiken.....	1
Regeringens utgifts- och inkomstreformer 2002–2004	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	8
Redogörelse för ärendet.....	10
Ärendet och dess beredning.....	10
Utskottets överväganden	11
1 Den ekonomiska politiken.....	11
1.1 Den internationella utvecklingen	11
1.1.1 Återhämtning efter fjolårets snabba konjunkturnedgång	11
1.1.2 Tydliga tecken på återhämtning i Förenta staterna	13
1.1.3 Uppgången i Förenta staterna sätter fart på Europa	13
1.1.4 Fortsatt allvarligt läge i Japan	15
1.1.5 Ljusare i Latinamerika trots krisen i Argentina	15
1.1.6 Osäkerheter i den internationella bedömningen.....	16
1.2 Den ekonomiska utvecklingen i Sverige.....	16
1.2.1 Tydliga tecken på återhämtning	16
1.2.2 Prognosförutsättningar och nyckeltal	19
1.2.3 Försörjningsbalansen	21
1.2.4 Återhämtning efter förra årets exportnedgång	22
1.2.5 Efterfrågan på arbetskraft minskar 2002.....	23
1.2.6 Alternativa kalkyler för utvecklingen fram till 2004	26
Lågtillväxtalternativet.....	26
1.2.7 Ny information efter det att regeringens prognos färdigställts	28
1.2.8 Finansutskottets syn på vårpropositionens och partimotionernas konjunkturbedömningar	30
1.3 Inriktningen av den allmänna ekonomiska politiken	33
1.3.1 Finansutskottets förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken.....	33
1.3.2 Partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken.....	35
1.3.3 Finansutskottets ställningstagande till partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken	44
Målet för den öppna arbetslösheten nåddes hösten 2000	44
Sysselsättningsmålet utvecklas gynnsamt men	45
... det krävs insatser för att målet skall nås	46
Konkurrens klimatet förbättras	52
Tillväxt och full sysselsättning i hela Sverige	55
Kraftig satsning på infrastrukturen	57
Fastighetsskatten.....	59

Grön skatteväxling och ett ekologiskt hållbart Sverige	59
Den generella välfärden skall bevaras och utvecklas	61
Ohälsan i arbetslivet måste åtgärdas.....	62
Privatisering och avreglering.....	63
Ett Sverige för alla	66
... och socialbidragsberoendet skall halveras.....	67
Sveriges relativa position förbättras	69
Hög tillväxt – ett viktigt mål i den ekonomiska politiken	69
Folkomröstning om EMU	72
2 Budgetpolitiken	74
2.1 Budgetutvecklingen.....	74
2.2 Budgetpolitikens inriktning.....	77
2.2.1 Trepartiöverenskommelse om budgetpolitiken	77
2.2.2 De politiska alternativen.....	78
2.2.3 Skatteutskottets yttrande.....	97
2.2.3 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna för budgetpolitiken.....	102
2.2.4 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna för skattepolitiken	123
3 Riktlinjer för kommunernas ekonomi	127
4 Årsredovisning för staten	129
Reservationer	131
1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken – avsnitt 1, punkt 1 (m, kd, c, fp).....	131
2. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (m).....	191
3. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (kd).....	196
4. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (c).....	200
5. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (fp).....	204
6. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (m)	208
7. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (kd)	212
8. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (c).....	216
9. Skattepolitikens inriktning – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (fp)	219
10. Riktlinjer för kommunernas ekonomi – avsnitt 3.1, punkt 4 (v, mp).....	222
Särskilt yttrande	224
 Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag	225
2. Skatteutskottets yttrande	227
3. Finansutskottets offentliga utfrågning.....	256

Tabellförteckning

1. Tillväxt, inflation och arbetslöshet i världsekonomin.....	12
2. Bidrag till BNP-tillväxten.....	18
3. Prognosförutsättningar 2002–2004.....	19
4. Nyckeltal 2002–2004.....	20
5. Försörjningsbalansen 2002–2004.....	21
6. Nyckeltal för arbetsmarknaden.....	25
7. Nyckeltal för lågtillväxtalternativet.....	26
8. Nyckeltal för högtillväxtalternativet.....	27
9. Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 1997–2004.....	74
10. Statsbudgetens underliggande saldo efter justering för större engångseffekter 1999–2004.....	75
11. Statsbudgetens inkomster 1997–2004.....	76
12. Utgiftstak för staten samt takbegränsade utgifter 1997–2004.....	77
13. Regeringens utgifts- och inkomstreformer 2002–2004.....	80
14. Moderata samlingspartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004.....	85
15. Moderata samlingspartiets utgiftstak för staten 2003–2004.....	86
16. Moderata samlingspartiets utgiftstak för offentlig sektor 2003–2004.....	86
17. Kristdemokraternas finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004.....	89
18. Kristdemokraternas utgiftstak för staten 2003–2004.....	90
19. Centerpartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004.....	93
20. Centerpartiets utgiftstak för staten 2003–2004.....	93
21. Folkpartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004.....	97
22. Folkpartiets utgiftstak för staten 2003–2004.....	97

Diagram

1. Tillväxten i olika delar av världen.....	11
2. Hushållens och företagens framtidsförväntningar	17
3. Varuexport och ordergång.....	22
4. Sysselsättningen 1995–mars 2002.....	23
5. Den öppna arbetslösheten 1995–mars 2002	24
6. Sysselsättningsgrad enligt definitionen i regeringens sysselsättningsmål 1995–mars 2002	25
7. Oppositionspartiernas utgiftstak för staten 2003–2004	105

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken (avsnitten 1.1–1.3)

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar och tillkännager för regeringen vad utskottet anfört (avsnitt 1.3). Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:100 punkt 1 och avslår motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1, 2, 4 och 5,

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 1 samt

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1 och 4.

Reservation 1 (m, kd, c, fp)

2. Riktlinjer för budgetpolitiken (avsnitt 2.2.3)

Riksdagen godkänner det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som regeringen förordar och tillkännager för regeringen vad utskottet anfört (avsnitt 2.2). Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:100 punkt 2 och avslår motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del,

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 2 samt

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 3.

Reservation 2 (m)

Reservation 3 (kd)

Reservation 4 (c)

Reservation 5 (fp)

3. Riktlinjer för skattepolitiken (avsnitt 2.2.4)

Riksdagen avslår motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del,

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 3 samt

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 2.

Reservation 6 (m)

Reservation 7 (kd)

Reservation 8 (c)

Reservation 9 (fp)

4. Riktlinjer för kommunernas ekonomi (avsnitt 3.1)

Riksdagen avslår motion

2001/02:Fi40 av Gudrun Schyman m.fl. (v).

Reservation 10 (v, mp)

5. Årsredovisning för staten 2001 (avsnitt 4.1)

Riksdagen lägger skrivelse 2001/02:101 Årsredovisning för staten 2001 till handlingarna.

Stockholm den 30 maj 2002

På finansutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Bergqvist (s), Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Bengt Silfverstrand (s), Johan Lönnroth (v), Lennart Hedquist (m), Sonia Karlsson (s), Anna Åkerhielm (m), Carin Lundberg (s), Siv Holma (v), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m), Yvonne Ruwaida (mp), Lena Ek (c), Karin Pilsäter (fp), Tommy Waidelich (s) och Hans Hoff (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet

dels proposition 2001/02:100 2002 års ekonomiska vårproposition om förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, punkterna 1 och 2,

dels regeringens skrivelse 2001/02:101 Årsredovisning för staten 2001 och

dels de motioner som väckts med anledning av ärendena enligt förteckningen i *bilaga 1*.

Yrkande 3 i proposition 2001/02:100 har för beredning överlämnats till konstitutionsutskottet. Övriga yrkanden i proposition 2001/02:100 samt övriga motioner väckta med anledning av propositionen behandlas i finansutskottets betänkande 2001/02:FiU21 Tilläggsbudget I för budgetåret 2002 med undantag för motionerna 2001/02:Fi36 yrkande 3 och 2001/02:Fi41 yrkande 1 som för beredning överlämnats till socialförsäkringsutskottet, 2001/02:Fi41 yrkande 2 som behandlas i finansutskottets betänkande 2001/02:FiU27 Vissa motioner inom finansutskottets beredningsområde samt 2001/02:Fi42 yrkande 16 som behandlas i finansutskottets betänkande 2001/02:FiU19 Utvecklingen inom den kommunala sektorn.

Yttrande från annat utskott (proposition 100)

Yttrande över vårpropositionens förslag jämte motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde har inkommit från

– skatteutskottet (2001/02:SkU4y).

Yttrandet återfinns i *bilaga 2* i betänkandet.

Utfrågning

Finansutskottet anordnade den 2 april 2002 en offentlig utfrågning om *övervakning om aktiemarknaden* med vd Kerstin Hessius, Stockholmsbörsen, generaldirektör Claes Norgren, Finansinspektionen, vd Pia Nilsson och vice vd Eva Broms, Fondbolagens Förening, samt vd Lars-Erik Forsgårdh och aktieägarombudsman Lars Milberg, Aktiespararna.

Protokoll från utfrågningen återfinns i *bilaga 3* i betänkandet.

Inkomna skrivelser

Skrivelser i ärendet har inkommit från bl.a. Småhusägare mot boendes katt.

Utskottets överväganden

1 Den ekonomiska politiken

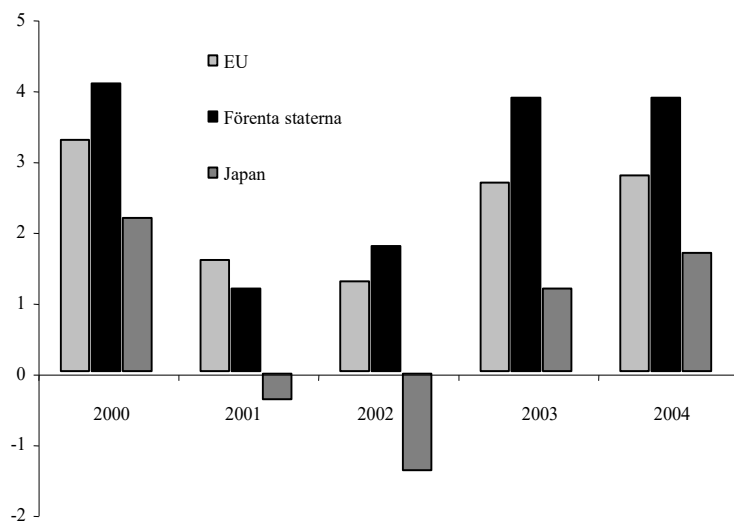
1.1 Den internationella utvecklingen

1.1.1 Återhämtning efter fjolårets snabba konjunktnerdgång

Den snabba internationella konjunktnerdgången och oron efter terrorattackerna i Förenta staterna gjorde att tillväxttakten i världsekonomin nära nog halverades under förra året, från 4,7 % 2000 till ca 2,5 % under 2001. Det är den lägsta tillväxten som noterats i världsekonomin sedan början av 1990-talet. Den ekonomiska aktiviteten dämpades i alla större ekonomiska regioner och avmattningen i världsekonomin draglok, Förenta staterna, förstärktes av fallande industriinvesteringar, speciellt inom den s.k. IKT-sektorn (sektorn för informations- och kommunikationsteknik), och en kraftig utförsäljning av tidigare uppbyggda lager.

Statistik och s.k. ledande indikatorer som publicerats under första kvartalet i år tyder på att konjunktnerdgången nått sin botten och att en återhämtning påbörjats. Drivkraften bakom uppgången är bl.a. den omläggning av både penning- och finanspolitiken i en kraftig expansiv riktning som genomfördes i Förenta staterna och i flertalet andra länder efter terrorattackerna i New York och Washington i september i fjol. En stigande internationell efterfrågan ökar världshandeln och produktionen.

Diagram 1. Tillväxten i olika delar av världen

Källa: Finansdepartementet

Som framgår av tabell 1 räknar regeringen i vårpropositionen med att tillväxttakten i världsekonomin stiger med 0,1 procentenheter i år, till 2,6 %. Det är nästan 1 procentenhet lägre än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen för 2002. Anledningen till att tillväxten i år inte bedöms stiga mer är bl.a. en svag inledning på året samt att investeringarna, till följd av bl.a. lågt kapacitetsutnyttjande inom tillverkningsindustrin, förväntas fortsätta att utvecklas svagt under större delen av året. I takt med att överkapaciteten inom IKT-sektorn avtar stiger investeringarna, framför allt under 2003. Detta, tillsammans med en stigande konsumtionsefterfrågan, gör att tillväxttakten i världsekonomin stiger till 4,2 % 2003 och 4,1 % 2004, enligt regeringens bedömning.

Tabell 1. Tillväxt, inflation och arbetslöshet i världsekonomin

Årlig procentuell förändring					
	2000	2001	2002	2003	2004
BNP					
Världen	4,7	2,5	2,6 (3,4)	4,2 (4,0)	4,1 (3,9)
EU	3,3	1,6	1,3 (2,2)	2,7 (2,7)	2,8 (2,6)
Euroområdet	3,3	1,5	1,2 (2,1)	2,7 (2,7)	2,9 (2,7)
Norden	3,6	1,1	1,6 (2,2)	2,7 (2,7)	2,6 (2,7)
Förenta staterna	4,1	1,2	1,8 (2,7)	3,9 (3,8)	3,9 (3,5)
Japan	2,2	-0,4	-1,4 (-0,3)	1,2 (1,6)	1,7 (2,0)
Tyskland	3,0	0,6	0,5 (1,7)	2,4 (2,5)	2,7 (2,4)
Frankrike	3,6	2	1,2 (1,9)	2,6 (2,4)	2,8 (2,4)
Italien	2,9	1,8	1,1 (2,0)	2,6 (2,5)	2,8 (2,5)
Storbritannien	3,0	2,4	1,9 (2,5)	2,6 (2,5)	2,3 (2,5)
Danmark	3,0	1,2	1,3 (2,1)	2,2 (2,3)	2,4 (2,4)
Finland	5,6	0,7	1,6 (2,3)	3,2 (3,8)	4,1 (4,0)
Norge	2,3	1,4	2,2 (1,9)	2,4 (2,5)	1,8 (2,5)
Sverige	3,6	1,2	1,4 (2,4)	2,8 (2,6)	2,5 (2,3)
Konsumentpriser					
EU	2,1	2,4	1,9 (1,8)	1,9 (1,9)	1,8 (1,8)
Euroområdet	2,3	2,5	2,0 (1,8)	1,9 (1,9)	1,8 (1,7)
Förenta staterna	3,3	2,8	1,8 (2,5)	1,9 (2,3)	2,2 (2,2)
Sverige	1,3	2,6	2,1 (1,7)	2,2 (2,0)	2,1 (2,0)
Arbetslöshet i % av arbetskraften					
EU	8,2	7,7	8,1 (7,8)	7,9 (7,5)	7,6 (7,3)
Euroområdet	8,8	8,3	8,7 (8,5)	8,5 (8,2)	8,1 (8,0)
Förenta staterna	4,0	4,8	5,6 (5,0)	5,5 (4,8)	5,3 (5,0)
Sverige	4,7	4,0	4,3 (3,8)	4,0 (4,0)	3,9 (4,0)

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: OECD och Finansdepartementet

Förra årets kraftiga konjunkturförsvagning innebar att efterfrågan på svenska exportvaror avtog väsentligt. Marknadstillväxten för den svenska exportindustrin ökade inte alls under förra året, efter en uppgång under 2000 på omkring 12 %. Återhämtningen i världsekonomin gör att marknaden för bearbetade svenska produkter väntas stiga med 3,3 % i år och 9 % under nästa år.

1.1.2 Tydliga tecken på återhämtning i Förenta staterna

Förra året steg BNP i Förenta staterna med 1,2 % – den svagaste tillväxten i den amerikanska ekonomin sedan början av 1980-talet, om man bortser från 1991 då BNP bl.a. till följd av det s.k. Kuwaitkriget sjönk med 0,5 procentenheter. Förra årets kraftiga avmattning drevs på av en försvagning inom industrin, då speciellt inom IKT-sektorn där produktionen, investeringarna och vinsterna sjönk snabbt. Industrins kapacitetsutnyttjande föll kraftigt och tidigare uppbyggda lager avvecklades i en mycket stor omfattning. Även hushållens efterfrågan försvagades, till följd av svagare sysselsättning, stigande arbetslöshet och fallande kurser på aktiebörserna.

Under de senaste månaderna har det skett en tydlig stabilisering av den amerikanska ekonomin, efter konjunkturedgången och den ekonomiska oron månaderna efter terrorattackerna i september förra året. Tecknen på en återhämtning blir allt fler. De framåtriktade ledande indikatorerna förbättras samtidigt som både företagets och hushållens förtroende för den ekonomiska framtiden ökar. Industriproduktionen har återigen börjat stiga, även inom IKT-sektorn, vilket bl.a. är en signal om att förra årets kraftiga lagerutförsäljning upphört eller är på väg att upphöra. Återhämtningen gynnas av den mycket expansiva finanspolitiken – främst i form av omfattande skattesänkningar som ökar hushållens disponibla inkomster – och den historiskt sett mycket låga räntenivån. Hushållens konsumtion steg mot slutet av förra året och uppgången har fortsatt under inledningen av 2002.

Den stigande konsumtionen gör att BNP i år ökar med 1,8 % – vilket är nästan 1 procentenhet lägre än den bedömning som regeringen gjorde i budgetpropositionen för 2002. I takt med att produktionen ökar och kapaciteten i industrin stiger börjar även investeringarna att stiga, vilket bidrar till att tillväxttakten i Förenta staterna stiger ytterligare 2003, till omkring 4 % enligt regeringens bedömning.

1.1.3 Uppgången i Förenta staterna sätter fart på Europa

Nedgången i IKT-sektorn och den minskade internationella efterfrågan bidrog till att konjunkturen i euroområdet försämrades drastiskt under förra året. Särskilt markant var nedgången under andra halvåret, då även hushållens konsumtion försvagades väsentligt, bl.a. till följd av en snabb försvagning av sysselsättningstillväxten i framför allt de större euroländerna och en stigande inflation. Sammantaget mer än halverades BNP-tillväxten i euroområdet, och i de enskilda länderna var nedgången extra kraftig i Tyskland, Nederländerna och Finland. I Tyskland och Nederländerna sjönk tillväxttakten med 2,4 pro-

centenheter, medan den gick ned med 4,9 procentenheter i Finland, från 5,6 % 2000 till 0,7 % 2001.

Trots en svag ekonomisk aktivitet i början av 2002 visar flertalet ledande indikator för euroländerna, i likhet med indikatorerna för Förenta staterna, på en begynnande återhämtning i konjunkturen. Regeringen räknar med att tillväxten i euroområdet stiger under loppet av 2002, främst till följd av den stigande internationella efterfrågan och en ökad export. Hushållens konsumtion väntas dock inte ta fart på allvar förrän under nästa år, bl.a. på grund av att det svaga arbetsmarknadsläget i de stora euroländerna dämpar konsumtionstillväxten under framför allt 2002. Vid sidan av en ökad konsumtion väntas även investeringarna öka under nästa år. Sammantaget bedömer regeringen att BNP i euroområdet stiger med 1,2 % i år och 2,7 % nästa år. Tillväxten i Tyskland, som är en av Sveriges viktigaste handelspartner, förväntas emellertid ligga en bra bit under genomsnitt för euroländerna, på grund av minskad sysselsättning och stigande arbetslöshet. Enligt regeringens bedömning stiger BNP i Tyskland i år och nästa år med 0,5 % respektive 2,4 %.

Trots den internationella konjunkturedgången och sjunkande industriproduktion växte den brittiska ekonomin med 2,4 % i fjol. Uppgången förklaras bl.a. av en stark inhemsk konsumtion och en kraftig expansion inom tjänstesektorn. En fortsatt låg arbetslöshet och en låg ränta gör att konsumtionen fortsätter att öka under de närmaste åren samtidigt som industrin återhämtar sig i takt med den stigande internationella efterfrågan. Storbritanniens BNP stiger med 1,9 % 2002 och 2,6 % 2004, enligt regeringens bedömning i vårpropositionen.

Vid sidan av Tyskland är de övriga nordiska länderna – Danmark, Finland och Norge – de viktigaste marknaderna i Europa för den svenska exportindustrin. Som framgår av tabell 1 räknar regeringen med att Norges BNP stiger med 2,2 % 2002 och 2,4 % 2003, efter en uppgång under förra året med 1,4 %. I likhet med i Storbritannien är det hushållens konsumtion som står för större delen av tillväxten medan exporten hålls tillbaka av den starka norska kronan och ett högt kostnadsläge. Den internationella avmattningen och nedgången i IKT-sektorn slog hårt mot den finländska ekonomin under förra året. Tillväxttakten sjönk till 0,7 %. Den stigande internationella efterfrågan och en ökad konsumtion, stimulerad av bl.a. skattesänkningar, bidrar till att BNP i år stiger med 1,6 %. Tillväxttakten stiger ytterligare under 2003, till 3,2 %, bl.a. på grund av stigande investeringar.

Arbetslösheten i EU har sjunkit med 3–4 procentenheter under de senaste åren. Som framgår av tabell 1 räknar regeringen med att den svaga tillväxten ökar arbetslösheten med ungefär 0,5 procentenheter i år. Trots det minskar skillnaden i arbetslöshet mellan Förenta staterna och Europa, eftersom arbetslösheten i den amerikanska ekonomin väntas stiga mer än i Europa. Under andra halvan av 1990-talet, år 1997, var arbetslösheten i Europa drygt 6 procentenheter högre än i Förenta staterna. I år kommer skillnaden i arbetslöshet att uppgå till 2,5 procentenheter för att sjunka ytterligare något under nästa år, enligt regeringens bedömning.

1.1.4 Fortsatt allvarligt läge i Japan

Situationen i den japanska ekonomin har inte förbättrats, snarare tvärtom. Den internationella konjunkturedgången har ytterligare försämrat tillväxtförutsättningarna och förstärkt det deflationstryck som Japan levt under i snart tio år.

BNP sjönk under förra året med omkring 0,5 procentenheter, och arbetslösheten och antalet konkurser ligger fortfarande på historiskt höga nivåer. Samtidigt har inflationen fallit kontinuerligt i drygt två år och den offentliga bruttoskulden är den högsta i OECD-området.

Några avgörande tecken på förbättring finns inte i det korta perspektivet. Tvärtom riskerar de åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra ekonomins funktionssätt och reformera finans- och företagssektorn att leda till en ännu lägre inhemsk efterfrågan. Möjligheterna att via finanspolitiken stimulera konsumtionen och investeringarna är också begränsade genom den snabbt växande offentliga skulden.

Regeringen räknar med att Japans BNP faller med ytterligare 1,4 % i år, men att tillväxten ökar med 1 % under nästa år till följd den stigande internationella efterfrågan och en ökad japansk export.

De exportberoende mindre länderna i övriga Asien, t.ex. Sydkorea, Taiwan, Malaysia och Singapore, drabbades hårt av nedgången i IKT-sektorn och den internationella konjunkturförsvagningen. Den ökade internationella efterfrågan gör att tillväxttakten i dessa länder stiger under perioden.

En hög inhemsk efterfrågan gjorde att tillväxten i Kina och Indien var fortsatt hög under förra året, och uppgången väntas fortsätta under de närmaste åren. Sydostasien som helhet växer med 5,8 % i år och 6,6 % under nästa år, enligt regeringens bedömning.

1.1.5 Ljusare i Latinamerika trots krisen i Argentina

Den svaga internationella utvecklingen under förra året bidrog till att förvärra krisen i Argentina. Nedgången i produktionen kommer att fortsätta i år. En viss återhämtning kan komma under nästa år, men utvecklingen är mycket svårbedömd till följd av osäkerheten kring den ekonomiska politiken och de finansiella marknaderna. Den brasilianska ekonomin påverkades till en början negativt av utvecklingen i Argentina, men dessa effekter har avtagit och under de senaste månaderna har det kommit tydliga tecken på en återhämtning av den ekonomiska aktiviteten i Brasilien.

Även i Mexiko, som under förra året drabbades hårt av avmattningen i Förenta staterna, finns tecken på återhämtning. Exporten stiger och förtroendet hos hushållen och företagen ökar. Regeringen gör bedömningen att tillväxten i Latinamerika som helhet blir 1,1 % under 2002 och 4,2 % under 2003.

1.1.6 Osäkerheter i den internationella bedömningen

Sammanfattningsvis räknar regeringen med att den internationella konjunkturen vänder uppåt under de närmaste åren. Låga räntor och en expansiv finanspolitik bidrar bl.a. till att öka aktiviteten i Förenta staterna, vilken genom utrikeshandeln sprider sig till Europa och övriga delar av världen. Fortsatt låga investeringar och en utdragen uppgång inom IKT-sektorn gör att återhämtningen tar rejäl fart först mot slutet av 2002 och under 2003.

Det finns flera risker och osäkerheter i bedömningen av den internationella utvecklingen. Det senaste årets avmattning beror bl.a. på kraftigt fallande investeringar inom IKT-sektorn. I prognosen gör regeringen bedömningen att sektorn successivt återhämtar sig under 2002 och 2003, vilket väntas bidra till att öka investeringarna i världsekonomin under framför allt 2003. En klar risk är att uppgången inom IKT-sektorn dröjer, vilket i sin tur skulle kunna innebära att den internationella återhämtningen blir långsammare och mer utdragen än vad regeringen räknar med i vårpropositionen.

En annan risk är konsumtionen och hushållens agerande. Trots oron efter terrorattackerna har hushållens efterfrågan i Förenta staterna utvecklats överraskande starkt. Till exempel kan ökad osäkerhet om utvecklingen på arbetsmarknaden dämpa konsumtionen, med svagare tillväxt som följd. Hittills i år har hushållskonsumtionen i euroområdet och då särskilt i Tyskland utvecklats betydligt svagare än i Förenta staterna. En fortsatt försvagning av sysselsättningsstillväxten i de större euroländerna kan dämpa hushållens konsumtion ytterligare och fördröja återhämtningen i Europa.

1.2 Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

1.2.1 Tydliga tecken på återhämtning

Den internationella nedgången slog hårt mot den svenska konjunkturen. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) första preliminära beräkning av utfallet steg BNP med 1,2 % under förra året. Det är en kraftig nedgång jämfört med 2000 då BNP ökade med 3,6 %. Det är också 0,5 procentenheter lägre än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen för 2002.

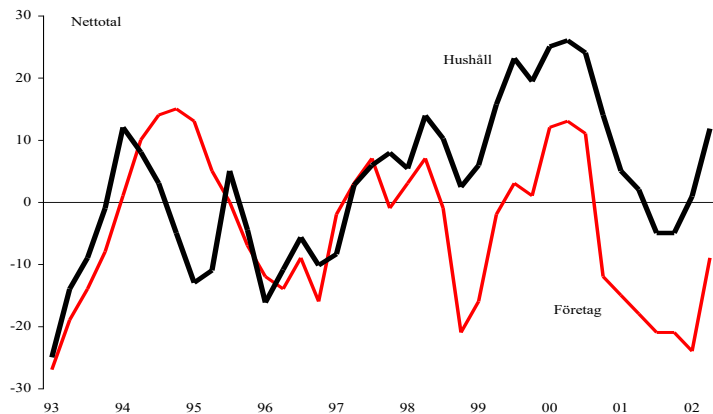
Exporten av varor och tjänster sjönk samtidigt som investeringsverksamheten inom industrin minskade, bl.a. till följd av sjunkande kapacitetsutnyttjande och den globala nedgången inom IKT-sektorn.

Trots kraftigt stigande inkomster utvecklades konsumtionen mycket svagt. Hushållens konsumtion steg med 0,2 % under förra året, vilket kan jämföras med en konsumtionsökning under perioden 1999–2000 på i genomsnitt nästan 4 % per år. Precis som när det gäller exporten och investeringarna kan en del av avmattningen i konsumtionen förklaras av försämringen inom IKT-sektorn. Hushållens förmögenhetsställning förbättrades markant i slutet av 1990-talet i och början av 2000-talet bl.a. på grund av stigande aktiekurser i IKT-företagen. Under framför allt 2001 föll kurserna i bl.a. IKT-bolagen kraftigt, vilket försämrade hushållens förmögenhetsställning och påverkat deras

konsumtionsbenägenhet. En annan förklaring kan vara att hushållen nått en viss mättnad när det gäller att köpa bilar och andra kapitalvaror. Konsumtionsuppgången i slutet av 1990-talet berodde bl.a. på att det fanns ett stort behov hos hushållen att ersätta gamla och slitna kapitalvaror med nya. En del av detta behov har nu tillgodosetts. Återhållsamheten med att konsumera resulterade i att hushållens finansiella sparande steg kraftigt under förra året. Sparkvoten, dvs. hushållens sparande som andel av den disponibla inkomsten, ökade med 3 procentenheter, efter en stadig nedgång sedan mitten av 1990-talet.

I likhet med utvecklingen internationellt har det under de senaste månaderna kommit tydliga tecken på att även den svenska ekonomin är på väg att återhämta sig efter förra årets konjunkturedgång. Som framgår av diagram 2 har både hushållens och företagens förväntningar om den ekonomiska framtiden stigit under de senaste månaderna. När det gäller hushållen är det framför allt förväntningarna om den svenska ekonomins och arbetslöshetens utveckling under det närmaste året som ökat. Även förväntningarna om den egna ekonomin har stigit, men de låg, trots konjunkturedgången, på en relativt hög nivå under större delen av förra året.

Diagram 2. Hushållens och företagens framtidsförväntningar¹

¹ Skillnaden mellan andelen positiva och andelen negativa.
Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

Återhämtningen internationellt och den expansiva ekonomiska politiken gör att regeringen i vårpropositionen räknar med att tillväxttakten i den svenska ekonomin i år stiger till 1,4 % från fjolårets 1,2 %. I takt med att världskonjunkturen och hushållens förtroende för ekonomins utveckling förstärks ytterligare mot slutet av året och under nästa år fortsätter tillväxttakten att öka. Enligt regeringens bedömning stiger Sveriges BNP med 2,8 % 2003 och 2,5 % 2004. Som framgår av tabell 2 är det framför allt den inhemska efterfrågan och hushållens konsumtion som väntas vara motorn i den svenska ekonomin under de närmaste åren. Hushållens stigande framtidsförtroende,

kraftigt stigande inkomster bl.a. till följd av den expansiva finanspolitiken och en god förmögenhetsställning i hushållssektorn, trots det senaste årens börsfall, gör att konsumtionen framöver stiger betydligt snabbare än under förra året.

Tabell 2. Bidrag till BNP-tillväxten¹

Procentenheter	2000 ¹	2001	2002	2003	2004
Hushållens konsumtionsutgifter	1,5	0,1	0,9	1,5	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	0,5	0,4	0,2	0,1	0,1
Bruttoinvesteringar	0,9	0,3	0,2	0,9	0,8
Lagerinvesteringar	0,5	-0,5	-0,2	0,2	0,0
Netto utrikeshandel	0,2	1,0	0,3	0,3	0,5
BNP	3,6	1,2	1,4	2,8	2,5

¹ Bidragen för 2000 redovisas exkl. effekten av att svenska kyrkan

fr.o.m. 2000 ingår i hushållssektorn.

Källa: Finansdepartementet

Regeringen räknar i vårpropositionen med att hushållskonsumtionen ökar med 1,7 % i år mätt som genomsnitt mellan åren. Det är en relativt låg siffra som bl.a. förklaras av den låga konsumtionsnivån i inledningen av 2002. Mätt som en uppgång under loppet av året bedöms konsumtionen stiga med drygt 3 %. Under 2003 stiger konsumtionen i genomsnitt med nästan 3 %, enligt regeringens bedömning.

Trots sjunkande export gav utrikeshandeln som helhet ett starkt bidrag till tillväxten förra året. Anledningen var att importen av varor och tjänster till Sverige sjönk betydligt mer än exporten, på grund av sjunkande industriproduktion och svag inhemsk konsumtionstillväxt. Den stigande internationella efterfrågan och ökad aktivitet i IKT-sektorn bidrar till att den svenska exporten stiger framöver, framför allt under 2003. Samtidigt ökar importen när produktionen och konsumtionen stiger, vilket medför att utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten begränsas till 0,3 % per år under 2002 och 2003.

I takt med att resursutnyttjandet i ekonomin och inom industrin stiger ökar investeringarna under, framför allt, 2003. Regeringen bedömer att årets ökade efterfrågan till stor del kan mötas genom att ledig kapacitet tas i anspråk och att det först mot slutet av året och under nästa uppstår ett mer utpräglat behov av att investera och bygga ut kapaciteten. Sammantaget ökar investeringarna med 1,1 % respektive 5 % under 2002 och 2003, efter en uppgång i fjol på 1,5 %.

Regeringen gör vidare bedömningen att det fortfarande finns lediga resurser i ekonomin, trots att förra årets stigande inflation i kombination med den svaga tillväxten indikerar ett stramt resursläge. Det s.k. BNP-gapet i ekonomin, dvs. skillnaden mellan faktiska produktionsnivån i samhället och den praktiskt möjliga, var negativt under förra året. Den relativt sett låga tillväx-

ten i år plus en mindre stram arbetsmarknad innebär att det även 2003 finns lediga resurser att tillgå. Det betyder i sin tur att ekonomin efter 2003 kan växa snabbare än den svenska ekonomins långsiktiga tillväxttrend på ca 2 % utan att inflationen tar fart, enligt regeringens bedömning.

Som redovisats ovan räknar regeringen i sitt huvudscenario med att BNP stiger med 2,8 % respektive 2,5 % under 2003 och 2004. Mot bakgrund av att beräkningarna över ekonomins resursläge är osäkra redovisar regeringen två alternativa utvecklingsscenarier för perioden fram till 2004 – det s.k. högtillväxtalternativet som utgår ifrån att det finns gott om lediga resurser i ekonomin och att sysselsättningsmålet nås 2004 och det s.k. lågtillväxtalternativet i vilket antas att resursläget är betydligt mer ansträngt än i huvudalternativet. Dessa bägge alternativ redovisas mer utförligt nedan under avsnittet Alternativa kalkyler för utvecklingen fram till 2004.

1.2.2 Prognosförutsättningar och nyckeltal

Regeringens prognos bygger på den information som fanns tillgänglig t.o.m. den 5 april 2002. Ett viktigt antagande i prognosen är att de avtalsmässiga löneökningarna och löneglidningen hålls tillbaka så att de totala lönekostnadsökningarna i ekonomin begränsas till 3,5 % per år.

I tabellerna 3 och 4 redovisas förutsättningarna för och nyckeltalen i regeringens prognos. I punkterna nedan sammanfattas några av de viktigaste faktorerna.

Tabell 3. Prognosförutsättningar 2002–2004

Årlig procentuell förändring	2000	2001	2002	2003	2004
BNP världen	4,6	2,5 (2,4)	2,6 (3,4)	4,2 (4,0)	4,1 (3,9)
HIKP EU	2,1	2,4 (2,5)	1,9 (1,8)	1,9 (1,9)	1,8 (1,8)
Timlön, kostnad	3,7	4,2 (3,5)	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)
Dollarkurs (SEK)	9,2	10,3 (10,2)	10,1 (9,7)	9,4 (8,8)	8,8 (8,1)
TCW-index ^{1,3}	124,5	136,0 (134,1)	131,6 (130,3)	124,8 (125,8)	122,5 (121,8)
Tysk långränta ^{1,2}	5,3	4,8 (4,9)	5,0 (5,0)	5,1 (5,0)	5,0 (5,0)
Svensk långränta ^{1,2}	5,4	5,1 (5,2)	5,3 (5,2)	5,3 (5,2)	5,2 (5,2)
Svensk kortränta ^{1,2}	4,1	4,1 (4,2)	4,3 (4,5)	4,7 (4,6)	4,6 (4,6)

¹ Årsgenomsnitt.

² Tioårig statsobligation, sex månaders

³ TCW-index mäter kronans konkurrensvägdade värde. Ju högre indextal, desto svagare krona. Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

- Som nämndes ovan antar regeringen att de totala lönekostnadsökningarna i ekonomin begränsas till 3,5 % under perioden 2002–2004. I föl steg lönekostnaderna med 4,2 %.
- Sedan slutet av förra året har kronan stärkts något på den internationella valutamarknaden. Regeringen räknar med att kronans värde fortsätter att

stiga relativt kraftigt framöver, till ett värde enligt det s.k. TCW-index på i genomsnitt 122,5 under 2003 (ju högre värde, desto svagare krona).

- Till följd av den kraftiga konjunkturedgången under förra året har regeringen justerat ned sin arbetsmarknadsprognos för 2002. Efter de senaste årens kraftiga uppgång väntas sysselsättningen sjunka i år och den öppna arbetslösheten stiga till 4,3 % av arbetskraften, efter en nivå i fjol på 4 %. I budgetpropositionen för 2002 räknade regeringen med att sysselsättningen i år skulle stiga med 0,5 % samtidigt som den öppna arbetslösheten väntades sjunka till 3,8 %. Regeringen har vidare, jämfört med budgetpropositionen för 2002, skrivit upp sin prognos över antalet personer som deltar i olika arbetsmarknadspolitiska program.

Tabell 4. Nyckeltal 2002–2004

Årlig procentuell förändring	2000	2001	2002	2003	2004
KPI, dec–dec	1,4	2,9 (2,7)	2,1 (1,8)	2,2 (2,0)	2,0 (2,0)
UNDIX	1,3	3,4 (3,0)	1,8 (1,7)	1,9	-
Disponibel inkomst ¹	2,6	3,0 (4,3)	4,6 (5,4)	1,9 (2,4)	1,7 (1,7)
Sparkvot (nivå) ⁵	2,0	0,8	3,5	2,5	2,1
Industriproduktion	6,3	-0,8 (1,0)	1,4 (3,6)	4,2 (3,8)	4,0 (2,8)
Relativ enhetsarbetskostnad	-0,9	-8,0 (-6,0)	1,2 (1,8)	4,0	-
Sysselsättning, antal personer	2,2	1,9 (1,7)	-0,4 (0,5)	0,4 (0,4)	0,4 (0,3)
Öppen arbetslöshet ²	4,7	4,0 (3,9)	4,3 (3,8)	4,0 (3,9)	3,9 (4,0)
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ²	2,6	2,5 (2,4)	2,5 (2,2)	2,2 (2,0)	2,0 (1,7)
Sysselsättningsgrad ³	77,2	78,2 (78,2)	77,7 (78,2)	77,9 (78,3)	78,0 (78,3)
Handelsbalans (miljarder kronor)	139	143 (132)	151 (141)	158 (160)	172 (177)
Bytesbalans ⁴	2,9	3,2 (2,3)	3,4 (2,6)	3,7 (3,0)	4,2 (3,3)
Öffentligt överskott ⁴	4,1	4,8 (4,6)	1,8 (2,1)	1,8 (2,2)	1,8 (2,3)
Öffentligt överskott enligt mål ⁴	2	2,5	2,0	2,0	2,0

¹ Utvecklingstalen för 2000 exkl. effekten av att Svenska kyrkan fr.o.m. 2000 ingår i hushållssektorn.

² Andel av arbetskraften.

³ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år exkl. arbetsmarknadspolitiska program som andel av befolkningen i åldersgruppen.

⁴ Procent av BNP.

⁵ Exklusive sparande i avtalspension.

Siffror inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

- En kraftig inkomstökning i kombination med en relativt svag konsumtion gör att hushållens sparande fortsätter att stiga under 2002. Under 2003 och 2004 sjunker dock sparandet beroende på bl.a. en högre konsumtion och en svagare inkomstutveckling.

1.2.3 Försörjningsbalansen

Under förutsättning att den internationella återhämtningen fortsätter sker en successiv ökning av aktiviteten i den svenska ekonomin och Sveriges BNP växer med i genomsnitt 2,2 % per år under prognosperioden 2002–2004. Det är 1,5 procentenheter lägre än vad den svenska ekonomin växte med under

perioden 1998–2000, men något högre än genomsnittstillväxten under de senaste 30 åren. Regeringens prognos innebär vidare att Sverige under de närmaste åren ligger på ungefär samma tillväxttal som genomsnittet av EU-länderna. Under perioden 1998–2000 steg Sveriges BNP med nästan 1 procentenhet mer per år än EU:s genomsnitt.

De olika delarna av försörjningsbalansen utvecklar sig enligt regeringens bedömning på följande sätt (se tabell 5):

Tabell 5. Försörjningsbalansen 2002–2004

	Mdkr	Årlig procentuell förändring				
		2001	2000	2001	2002	2003
Hushållens konsumtionsutgifter ²	1080	3,6	0,2 (1,6)	1,7 (2,7)	2,9 (2,1)	2,2 (2,1)
Offentliga konsumtionsutgifter ²	578	1,0	1,4 (1,2)	0,8 (1,1)	0,3 (0,8)	0,4 (0,8)
Statliga	163	-2,7	0,0 (0,5)	1,0 (0,5)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Kommunala ²	415	2,6	1,9 (1,5)	0,7 (1,4)	0,5 (1,1)	0,5 (1,2)
Bruttoinvesteringar	379	5,0	1,5 (4,3)	1,1 (4,9)	5,0 (5,3)	4,7 (4,7)
Näringsliv exkl. Bostäder	284	7,0	0,5 (4,0)	0,3 (4,5)	4,6 (4,1)	5,0 (3,3)
Bostäder	46	9,3	8,3 (8,6)	3,4 (7,7)	9,0 (15,0)	5,0 (15,0)
Myndigheter	49	-8,1	1,4 (2,4)	3,4 (4,4)	3,4 (2,4)	2,3 (2,0)
Lagerinvesteringar ¹	3	0,5	-0,5 (-0,3)	-0,2 (-0,2)	0,2 (0,0)	0,0 (0,0)
Export	1007	10,3	-1,4 (-0,4)	1,3 (5,2)	7,5 (6,3)	6,5 (5,7)
Import	879	11,5	-3,9 (-1,0)	0,7 (5,5)	8,1 (6,3)	6,3 (6,1)
BNP	2167	3,6	1,2 (1,7)	1,4 (2,4)	2,8 (2,6)	2,5 (2,3)

¹ Bidrag till BNP-tillväxt.

² Exkl. effekten av kyrkans avskiljande från staten 1 januari 2000. Inkl. denna effekt hade ökningstakten 2000 för hushållens konsumtionsutgifter i stället blivit 4,6 %, för offentliga konsumtionsutgifter -0,9 % och för kommunal konsumtion -0,2 %.

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

- Tillväxten i hushållens konsumtion avtar markant jämfört med perioden 1998–2000. Efter en relativt svag konsumtionsutveckling i år stiger tillväxttakten framöver, framför allt under 2003.
- Den svagare BNP-tillväxten under perioden innebär att den offentliga konsumtionen, framför allt den kommunala konsumtionen, under prognosperioden blir lägre än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen för 2002.
- Under 2001 bidrog utförsäljningen av lager inom industrin och varuhan- deln till att dämpa tillväxten med 0,5 procentenheter. Lagerutförsäljning- en väntas även i år dra ned BNP-tillväxten med motsvarande 0,2 %. I takt med att den internationella och svenska efterfrågan ökar väntas före- tagen på nytt bygga upp sina lager, vilket bidrar till att öka BNP med 0,2 procentenheter 2003.

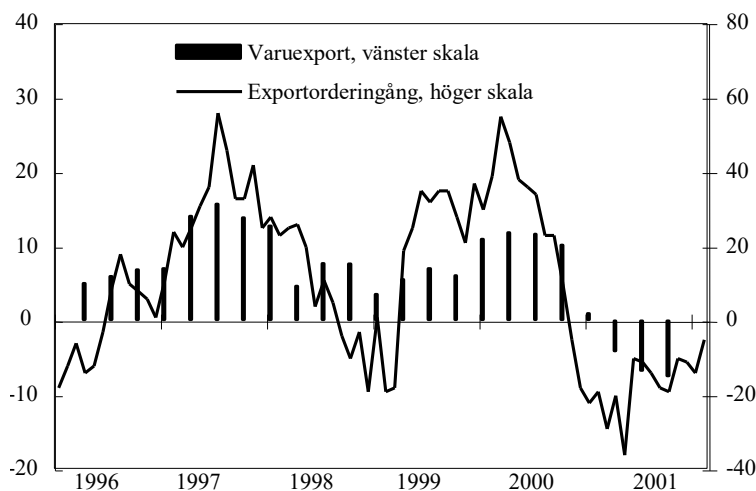
1.2.4 Återhämtning efter förra årets exportnedgång

Förra året var det svagaste året för den svenska exportindustrin sedan mitten av 1970-talet. Den totala exporten av varor och tjänster sjönk med 1,4 %,

efter en uppgång under 2000 på mer än 10 %. En stor del av nedgången förklaras av försvagningen inom IKT-sektorn och den minskade efterfrågan på teleprodukter. Enbart exporten av teleprodukter sjönk under förra året med 34 %, trots att den svenska konkurrenskraften förbättrades kraftigt på grund av bl.a. den lågt värderade kronan. Om exporten av teleprodukter exkluderas ökade varuexporten med nästan 2 % under 2001. Förutom den IKT-relaterade nedgången drabbades den svenska exporten även av den minskade efterfrågan i EU, och då framför allt i Tyskland – en av exportindustrins viktigaste marknader.

Som framgår av bl.a. diagram 3 har situationen för exporten ljusnat något under inledningen av 2002, men den statistik och de indikatorer som finns tyder inte på en snabb återhämtning. Till exempel var tillverkningsindustrins exportordergång svag under de första månaderna i år, enligt KI:s barometrar.

Diagram 3. Varuexport och ordergång

Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

Regeringen räknar emellertid med att den stigande internationella efterfrågan och den svenska exportindustrins goda konkurrenskraft gör att den svenska exporten på nytt tar fart under andra halvan av 2002 för att stiga ytterligare under nästa år. Importefterfrågan på svenska exportmarknader, dvs. världsmarknadstillväxten, väntas öka med drygt 3 % i år och 9 % nästa år, efter förra årets nolltillväxt, då de svenska företagen förlorade andelar på världsmarknaden. Den svaga avslutningen på förra året och en svag inledning på 2002 innebär att exporten av teleprodukter väntas börja öka först mot slutet av året.

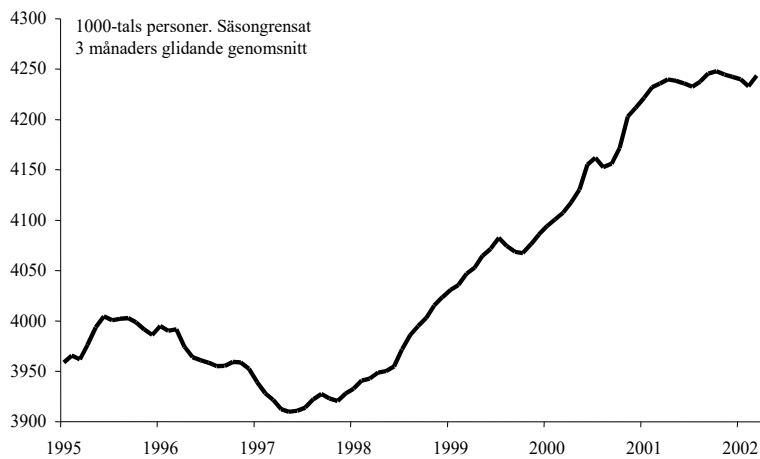
Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att den totala svenska exporten stiger med 1,3 % i år och med 7,5 % respektive 6,5 % under 2003 och 2004. I prognosen ingår, som redovisades ovan, en relativt kraftig förstärkning av kronans värde på de internationella valutamarknaderna under

framför allt 2003. Prognosen innebär också att exportindustrin fortsätter att tappa marknadsandelar, bl.a. till följd av en relativt långsam uppgång i teleproduktexporten.

1.2.5 Efterfrågan på arbetskraft minskar 2002

Trots den kraftiga internationella konjunkturedgången fortsatte den svenska arbetsmarknaden att förbättras under förra året. Sysselsättningen ökade med omkring 80 000 personer, mätt som genomsnittlig förändring mellan åren, samtidigt som den öppna arbetslösheten sjönk till 4 % av arbetskraften. Som framgår av diagrammen 4 och 5 var dock utvecklingen under loppet av året mer blygsam. Sett till förändringen under året ökade sysselsättningen med omkring 20 000 personer. Sysselsättningen steg starkt i början av året men tillväxten avtog under hösten och tidiga vintern. Sjukfrånvaron fortsatte att öka kraftigt, vilket bidrog till att medelarbetstiden sjönk under 2001, precis som under 2000, samt att antalet arbetade timmar inte steg lika mycket som sysselsättningen.

Diagram 4. Sysselsättningen 1995–mars 2002

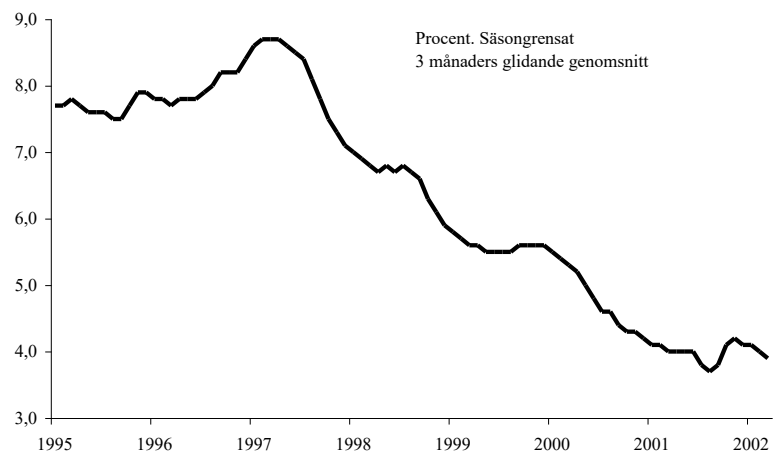
Källa: Statistiska centralbyrån

Under de första månaderna i år har sysselsättningen minskat något, och det finns ett flertal indikatorer som tyder på att sysselsättningen fortsätter att minska och att den öppna arbetslösheten ökar något under 2002. Till exempel har antalet nyanmälda lediga platser till landets arbetsförmedlingar sjunkit under det senaste halvåret. Speciellt kraftig har nedgången av lediga platser varit inom industrin, handeln och hotell- och restaurangverksamheten. Historiskt sett har antalet nyanmälda lediga platser varit en tillförlitlig indikator på sysselsättningsutvecklingen under de kommande sex till tolv månaderna. Den snabba nedgången i industrikonjunkturen gjorde också att antalet varsel om uppsägningar mer än fördubblades under 2001 jämfört med 2000. Under

senare delen av förra året ökade även antalet varsel i tjänstesektorerna relativt kraftigt. Under årets första månader har visserligen det totala antalet varsel minskat något, men nivån är fortfarande hög jämfört med utvecklingen under de senaste fem åren. Till detta kommer att företagen inom t.ex. tillverkningsindustrin och byggsektorn anger i KI:s senaste barometrar att man planerar att ytterligare minska antalet anställda framöver.

Den minskade efterfrågan på arbetskraft betyder å andra sidan att den brist på arbetskraft som började märkas i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet generellt sett har försvunnit. T.ex. har andelen företag i KI:s barometrar som anger brist på arbetskraft stadigt sjunkit sedan slutet av 2000, och andelen är nu låg i ett historiskt perspektiv. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) undersökningar finns det emellertid en ganska omfattande brist på arbetskraft i den kommunala sektorn. Till exempel saknas utbildade lärare och utbildad personal inom vård- och omsorgsyrdena.

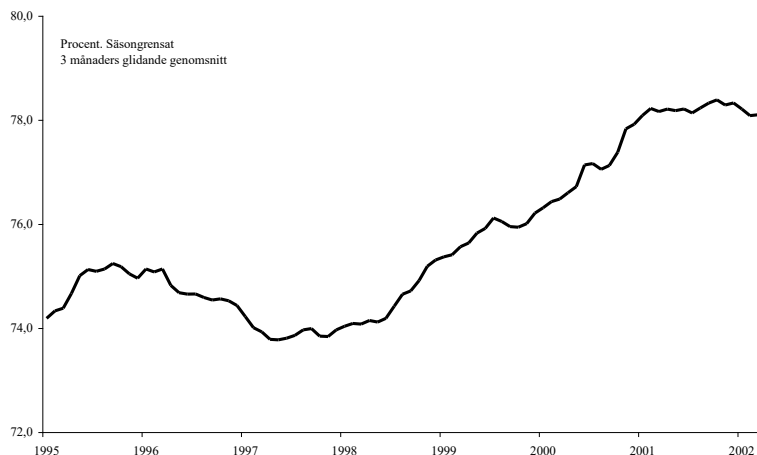
Diagram 5. Den öppna arbetslösheten 1995–mars 2002

Källa: Statistiska centralbyrån

Sammantaget räknar regeringen med att sysselsättningen sjunker med 0,4 % i år. I takt med att både den svenska och internationella konjunkturen förstärks ökar efterfrågan på arbetskraft på nytt, och sysselsättningen bedöms stiga med 0,4 % både 2003 och 2004. Regeringen räknar vidare med att utbudet av arbetskraft sjunker med 0,1 % i år för att öka med 0,1 % respektive 0,3 % 2003 och 2004. Den förväntade utvecklingen av sysselsättningen och arbetskraftsutbudet gör att den öppna arbetslösheten stiger till 4,3 % 2002. Under 2003 och 2004 sjunker den på nytt, till 4 % respektive 3,9 %. Regeringen gör också bedömningen att medelarbetstiden stabiliseras i år och stiger under 2003 och 2004, bl.a. till följd av att regeringens program för ökad hälsa i arbetslivet bedöms dämpa utvecklingen av sjukfrånvaron. Samtidigt leder neddragningen av antalet platser i Kunskapslyftet till att frånvaron på grund av studier sjunker.

**Diagram 6. Sysselsättningsgrad enligt definitionen i regeringens sysselsättningsmål
1995–mars 2002**

Källa: Statistiska centralbyrån

Riksdagens och regeringens mål för sysselsättningen är att sysselsättningsgraden i ekonomin, dvs. antalet sysselsatta i åldern 20–64 år i procent av befolkningen i samma åldersgrupper, skall stiga till 80 % 2004. Som framgår av diagram 6 har sysselsättningsgraden stigit under de senaste åren till en nivå i början av 2002 på omkring 78 %. Regeringens prognoser i vårpropositionen

Tabell 6. Nyckeltal för arbetsmarknaden

Årlig procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
BNP	1,2	1,4 (2,4)	2,8 (2,6)	2,5 (2,3)
Produktivitet	0,6	1,9 (1,9)	2,2 (2,0)	1,9 (1,8)
Antal arbetade timmar	0,5 (0,9)	-0,5 (0,4)	0,6 (0,5)	0,5 (0,3)
Medelarbetstid	-1,4 (-0,8)	-0,1 (-0,1)	0,2 (0,0)	0,1 (0,0)
Antal sysselsatta	1,9 (1,7)	-0,4 (0,5)	0,4 (0,4)	0,4 (0,3)
Reguljär sysselsättningsgrad, 20–64 år ²	78,2 (78,2)	77,7 (78,2)	77,9 (78,3)	78,0 (78,3)
Arbetskraft	1,2 (0,9)	-0,1 (0,5)	0,1 (0,5)	0,3 (0,4)
Öppen arbetslöshet ¹	4,0 (3,9)	4,3 (3,8)	4,0 (3,9)	3,9 (4,0)
Arbetsmarknadsåtgärder ¹	2,5 (2,4)	2,5 (2,2)	2,2 (2,0)	2,0 (1,7)

¹ Antalet personer i procent av arbetskraften.

² Antalet sysselsatta exkl. konjunkturberoende arbetsmarknadspol. åtgärder i procent av befolkningen.

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

över sysselsättningen och arbetskraftsutbudet innebär att sysselsättningsgraden 2004 ligger kvar på ungefär samma nivå som i dagsläget. Det innebär i sin tur att sysselsättningsmålet inte infrias utan vidare och att det behövs omkring 100 000 jobb för att målet skall uppnås.

I en alternativ kalkyl för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren redovisar regeringen vad som krävs för att målet skall nås. Kalkylen,

som går under benämningen högtillväxtalternativet, redovisas nedan under avsnittet Alternativa kalkyler för utvecklingen fram till 2004. För att målet skall uppfyllas krävs, vid sidan av en högre ekonomisk tillväxt, att utbudet av arbetskraft ökar betydligt mer än i det huvudalternativ som redovisats ovan.

1.2.6 Alternativa kalkyler för utvecklingen fram till 2004

På grund av bl.a. osäkerheter kring den internationella konjunkturen och storleken på resursutnyttjandet i den svenska ekonomin redovisar regeringen i vårpropositionen två alternativa scenarier för den ekonomiska utvecklingen 2001–2004 – det s.k. lågtillväxtalternativet och det s.k. högtillväxtalternativet. I lågtillväxtalternativet antas att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar sämre samt att utnyttjandet av resurser i ekonomin i utgångsläget är betydligt mer ansträngt än vad som antas i huvudalternativet, dvs. det s.k. BNP-gapet är positivt i inledningen. I högtillväxtalternativet antas i stället att arbetsmarknaden fungerar bra och att det finns gott om lediga resurser i ekonomin.

Lågtillväxtalternativet

Utgångspunkten i detta alternativ är att fjolårets utveckling med sjunkande BNP-tillväxt, svagare arbetsmarknad i kombination med stigande löneökningstakt och stigande inflation är ett tecken på att arbetsmarknaden fungerar dåligt och att det faktiska resursutnyttjandet i ekonomin är högre än vad som antas i huvudalternativet.

Tabell 7. Nyckeltal för lågtillväxtalternativet

	2001	2002	2003	2004
BNP	1,2	1,6 (1,4)	1,1 (2,8)	2,1 (2,5)
BNP-gap ¹	0,9	0,4 (-1,5)	-0,5 (-0,8)	-0,3 (-0,3)
Sysselsättningsgrad ²	78,2	78,0 (77,7)	77,0 (77,9)	77,0 (78,0)
Öppen arbetslöshet ³	4,0	4,1 (4,3)	4,6 (4,0)	4,4 (3,9)
Reporänta	3,75	5,75 (4,25)	6,50 (4,50)	5,00 (4,50)
Timlön	4,2	4,6 (3,5)	4,0 (3,5)	3,5 (3,5)
Inflation, KPI, årsgenomsnitt	2,6	3,0 (2,1)	2,6 (2,2)	2,0 (2,1)
Kommunal konsumtion	1,9	0,7 (0,7)	-0,4 (0,5)	0,3 (0,5)
Finansiellt sparande offentlig sektor ³	4,8	2,0 (1,8)	1,2 (1,8)	1,1 (1,8)

¹ Skillnaden i procent mellan faktisk och potentiell produktion.

² Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år exkl. arbetsmarknadspolitiska program som andel av befolkningen i åldersgruppen.

³ Procent av BNP.

Siffror inom parentes anger regeringens bedömning i huvudalternativet.

Källa: Finansdepartementet

Som framgår av tabell 7 för detta med sig att lönerna i inledningen av prognosperioden stiger mer än vad som är förenligt med en balanserad samhälls-ekonomisk utveckling. Löneökningarna leder till stigande inflation, en högre konsumtion och en högre BNP-tillväxt under 2002 än i huvudalternativet. För att hålla inflationen innanför inflationsmålet tvingas Riksbanken höja reporäntan kraftigt, vilket i sin tur leder till att tillväxten avtar samtidigt som

sysselsättningen sjunker och arbetslösheten stiger. När inflationstrycket sedan sjunker sänker Riksbanken reporäntan med den effekten att tillväxten ökar något snabbare mot slutet av prognosperioden.

Sammantaget innebär lågtillväxtalternativet att BNP-nivån 2004 är ungefär 2 % lägre än i huvudalternativet och att sysselsättningsgraden 2004 uppgår till 77 %, jämfört med 78 % i huvudalternativet. Vidare innebär lågtillväxtalternativet att de offentliga finanserna utvecklas sämre. Den kommunala ekonomin försvagas och den kommunala konsumtionen utvecklas betydligt sämre än i huvudalternativet.

Högtillväxtalternativet

I detta alternativ väntas sysselsättningen och produktionen kunna stiga betydligt snabbare än i huvudalternativet utan att inflationen tar fart. BNP stiger varje år mer än i huvudalternativet och BNP-nivån 2004 är drygt 2,5 % högre.

Tabell 8. Nyckeltal för högtillväxtalternativet

	2001	2002	2003	2004
BNP	1,2	2,1 (1,4)	3,8 (2,8)	3,5 (2,5)
BNP-gap ¹	-1,7	-2,2 (-1,5)	-1,1 (-0,8)	-0,2 (-0,3)
Sysselsättningsgrad ²	78,2	78,2 (77,7)	79,2 (77,9)	80,0 (78,0)
Öppen arbetslöshet ³	4,0	4,0 (4,3)	3,6 (4,0)	3,2 (3,9)
Reporänta	3,75	4,25 (4,25)	4,50 (4,50)	4,5 (4,5)
Timlön	4,2	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)
Inflation, KPI, årsgenomsnitt	2,6	2,1 (2,1)	2,2 (2,2)	2,1 (2,1)
Kommunal konsumtion	1,9	1,0 (0,7)	1,3 (0,5)	1,2 (0,5)
Finansiellt sparande offentlig sektor ³	4,8	2,2 (1,8)	2,6 (1,8)	3,0 (1,8)

¹ Skillnaden i procent mellan faktisk och potentiell produktion.

² Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år exkl. arbetsmarknadspolitiska program som andel av befolkningen i åldersgruppen.

³ Procent av BNP.

Siffror inom parentes anger regeringens bedömning i huvudalternativet.

Källa: Finansdepartementet

Sysselsättningen ökar kraftigt, med drygt 100 000 fler sysselsatta än i huvudalternativet. Därmed uppnås riksdagens och regeringens sysselsättningsmål om en sysselsättningsgrad på 80 % för personer i åldern 20–64 år 2004. För att det skall vara möjligt krävs att arbetskraftsutbudet ökar betydligt mer än i huvudalternativet samt att andelen långtidsjuka och förtidspensionerade sjunker kraftigt. Dessutom antas att antalet deltagare i olika arbetsmarknadspolitiska program och i vuxenutbildningen är färre än i huvudalternativet.

Den högre tillväxten och den högre inkomstnivån gör att de offentliga finanserna stärks mer varaktigt. Jämfört med huvudalternativet förstärks de offentliga finanserna med motsvarande 1 % av BNP fram till 2004 samtidigt som utrymmet för kommunal konsumtion stiger.

1.2.7 Ny information efter det att regeringens prognos färdigställts

Den nya information som kommit sedan regeringen avslutade arbetet med vårpropositionen tyder på att återhämtningen i både den internationella och svenska konjunkturen fortsätter. Ökad osäkerhet på de finansiella marknaderna, sjunkande kurser på aktiebörserna bl.a. till följd av nedreviderade vinstprognoser i företagens, framför allt IKT-företagens, kvartalsrapporter och stigande oljepriser på grund av bl.a. oron i Mellanöstern har under den senaste månaden påverkat hushållens och företagens bedömningar av nuläget och den ekonomiska framtiden.

Den ekonomiska aktiviteten i Förenta staterna var oväntat stark under årets första kvartal visar de preliminära beräkningarna från Förenta staternas handelsdepartement. BNP steg med 5,8 % i uppräknad årstakt. Jämfört med första kvartalet i fjol var uppgången 1,6 %. Det var främst företagens lagringshållning och en ökad hushållskonsumtion som bidrog till den stigande BNP-tillväxten. Investeringarna sjönk, men endast marginellt, vilket kan vara ett tecken på att den tidigare kraftiga nedgången i investeringarna nu har bromsats upp. Dessutom ökade investeringarna inom IKT-sektorn för första gången på mer än ett år. Företagens investeringar i datorer ökade för andra kvartalet i rad. Produktiviteten i det amerikanska näringslivet steg med 8,6 % i årstakt under första kvartalet i år.

Nya siffror bekräftar att även industrikonjunkturen fortsätter att förbättras. Industriproduktionen i Förenta staterna steg i mars för tredje månaden i rad. Produktionen inom IKT-sektorn steg för sjätte månaden i följd och produktionen av kommunikationsutrustning ökade med omkring 2 %. Samtidigt steg orderingången och kapacitetsutnyttjandet inom industrin fortsatte att öka, om än från en historiskt låg nivå. Arbetslösheten har dock stigit under de senaste två månaderna till en nivå i april på 6 % av arbetskraften. Eftersom sysselsättningen steg i april beror uppgången bl.a. på ett ökat utbud av arbetskraft.

Både de amerikanska hushållens (mätt enligt det s.k. Conference Board-index) och de amerikanska företagens förtroende (mätt enligt det s.k. inköpschefsindex) för den ekonomiska utvecklingen sjönk något i april efter en kraftig uppgång i mars. När det gäller hushållen var det framför allt deras uppfattning om det nuvarande ekonomiska läget som försämrades, medan deras förväntningar om utvecklingen under de närmaste månaderna låg kvar på ungefär samma siffra som i mars.

I EU och euroområdet fortsatte däremot företagens förtroende för den ekonomiska utvecklingen att stiga i april, enligt inköpschefsindex. Indexvärdet för EU och euroområdet ligger över 50-strecket, dvs. över det värde som anses vara gränsen mellan avmatning och tillväxt. Värdet över 50 tyder på stigande aktivitet i företagen medan värden under 50 pekar på att aktiviteten avtar. I Tyskland ligger inköpschefsindex fortfarande strax under 50.

EU-kommissionens konjunkturbarometer för euroområdet sjönk dock något i april efter en kontinuerlig uppgång sedan december förra året. Nedgången förklaras av ett minskat förtroende bland hushållen och byggföreta-

gen, medan industrins och handelns förtroende var oförändrat jämfört med marsmätningen. För EU som helhet steg dock barometern under april.

Inflationen i EU- och euroområdet har varit relativt stabil de senaste månaderna. I april låg inflationstakten på 2,2 % i EU och 2,4 % i euroområdet.

En viss ljusning har under de senaste månaderna kunnat skönjas i den japanska industrikonjunkturen. Orderingången och produktionen har ökat något samtidigt som företagets framtidsförväntningar steg i den japanska centralbankens senaste rapport, den s.k. Tankan. Framför allt är det de stora tillverkningsföretagens framtidstro som ökat sedan den senaste mätningen i december i fjol. En viktig brasklapp är emellertid att tillverkningsindustrins förväntningar historiskt sett nästan alltid legat högre än utfallet.

Även den svenska industrikonjunkturen fortsätter att förbättras, visar t.ex. KI:s barometer för första kvartalet som publicerades i slutet av april. Den s.k. konfidensindikatorn, som speglar företagets konjunkturförväntningar, har stigit kraftigt sedan bottennoteringen under tredje kvartalet i fjol. Under första kvartalet i år steg såväl orderingången som produktionen. Även om företagets missnöje med orderstocken minskat är orderläget fortfarande ganska svagt. Speciellt gäller det exportindustrin, där ordertillförseln under årets första månader var betydligt svagare än väntat. Sysselsättningen fortsatte att minska under första kvartalet, men andelen företag som anger minskad personalstyrka är nu mindre än i slutet av förra året. Företagen är tydligt optimistiska om framtiden. Orderingången väntas öka kraftigt från både hemma- och utlandsmarknaderna samtidigt som produktionen väntas stiga, under framför allt andra halvåret i år. Bland de olika branscherna är det framför allt insatsvaruindustrin som uppvisar en märkbar återhämtning, men även inom investeringsvaruindustrin stärks konjunkturen. I de privata tjänstenäringarna är efterfrågan dock fortfarande svag. För t.ex. datakonsulter och uppdragsverksamhet har missnöjet med orderläget ökat sedan i slutet av förra året. Företagen i tjänstesektorn är dock optimistiska om utvecklingen framöver.

Resultaten i KI:s barometrar verifieras bl.a. av att både produktion och orderingång steg relativt starkt i mars, enligt nya siffror från SCB. Orderingången till teleproduktindustrin steg under första kvartalet i år med 11 %, varav orderingången från hemmamarknaden steg med 42 % och exportorderingången med 4 %.

Även inköpschefsindex för den svenska industrin fortsatte att stiga i april, till värdet 56,9, dvs. ovanför expansionsgränsen 50. Det var framför allt delindex för insats- och råvarupriser som steg i april, medan index för produktion och orderingång sjönk något.

Sysselsättningen steg under mars med säsongrensat 1,3 % från februari, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU). Jämfört med mars i fjol var uppgången ca 1 %. Den öppna arbetslösheten sjönk till 3,8 % av arbetskraften från 4 % i februari. I april minskade sysselsättningen med 0,5 % jämfört med april i fjol. Den öppna arbetslösheten låg i april kvar på 3,8 %.

Efter en fortsatt hög inflation i början på året sjönk inflationstakten i april, till 2,5 % mätt enligt konsumentprisindex (KPI). Inflationstakten enligt det

underliggande inflationsmättet, UND1X, uppgick i april till 2,8 %, 0,6 procentenheter lägre än i mars.

Hushållens kraftigt stigande optimism under de senaste månaderna om både den svenska ekonomins och den egna ekonomins utveckling bröts något i april när hushållens förtroendeindikator den s.k. CCI föll i april jämfört med mars, enligt KI:s statistik. Indikatorn gick ned från 11,8 i mars till 10,5 i april. Det är framför allt hushållens syn på den svenska ekonomins utveckling under det kommande året som blivit mer pessimistisk.

Efter en relativt svag utveckling inom detaljhandeln under januari och februari steg omsättningen i detaljhandeln starkt i mars, med 4,3 % jämfört med samma månad i fjol, enligt SCB:s statistik. Enligt Handelns Utredningsinstitut (HUI) snabbindex fortsatte omsättningen i detaljhandeln att växa i april med 3 % jämfört med april i fjol. Andra tecken på stigande konsumtion är att registreringen av nya bilar ökade med 1,6 % i april jämfört med samma månad i fjol. Hittills i år är emellertid inregistreringen av bilar 2 % lägre än under samma period förra året.

I slutet av april höjde Riksbanken reporäntan med ytterligare 0,25 procentenheter, till 4,25 %. I början av april meddelade ratinginstitutet Moody's att organisationen höjer Sveriges kreditbetyg på långfristig upplåning från betyget Aa1 till Aaa, vilket är det högsta möjliga kreditbetyget. Några veckor senare presenterade Ericsson sin rapport för företagets utveckling under första kvartalet. I rapporten redovisades bl.a. en större förlust än vad marknaden förväntat, och företaget reviderade ned tidigare prognoser om vinst- och efterfrågeutvecklingen under 2002. Rapporten bidrog i kombination med bl.a. en allmän nedgång på aktiemarknaden till att försvaga värdet på den svenska kronan. Kronan återhämtade sig under andra halvan av maj, bl.a. på grund av förbättrade konjunkturutsikter och något stigande aktiekurser. Vid handels slut den 29 maj låg kronans värde på 133,9, enligt det s.k. TCW-index. I början av april i år låg TCW-index på omkring 133,5.

Sedan regeringen offentliggjorde sin konjunkturprognos har Svenska handelsbanken, Föreningssparbanken och Nordea presenterat nya bedömningar av den svenska ekonomins utveckling under 2002 och 2003. I genomsnitt räknar dessa med att BNP stiger med 1,7 % i år och 2,9 % nästa år. Det kan jämföras med regeringens bedömning om en BNP-tillväxt på 1,4 % 2002 och 2,8 % 2003.

1.2.8 Finansutskottets syn på vårpropositionens och partimotionernas konjunkturbedömningar

Utskottet delar regeringens bedömning i vårpropositionen att tillväxttakten i den svenska ekonomin stiger under de närmaste åren, efter förra årets svaga tillväxt. Utvecklingen under inledningen av 2002 visar på en tydlig återhämtning i såväl den internationella som den svenska konjunkturen. Till följd av bl.a. den expansiva finans- och penningpolitiken har det under de senaste månaderna skett en märkbar stabilisering och uppgång i den ekonomiska

aktiviteten i Förenta staterna, vilket även spridit sig till Europa och andra för svensk exportindustri viktiga länder och marknader.

Hushållens framtidstro har ökat under det senaste halvåret, vilket i kombination med starkt stigande inkomster bäddar för ökad svensk hushållskonsumtion. Som redovisades ovan har också konsumtionen utvecklats gynnsamt under de senaste månaderna, enligt SCB:s senaste siffror. Den stigande internationella efterfrågan och en god konkurrenskraft i utgångsläget bidrar även till en ökad export under de kommande åren, jämfört med den svaga utvecklingen i fjol.

Mot bakgrund av den lägre aktiviteten i ekonomin, en viss minskning av antalet lediga platser och en fortsatt pressad situation inom industrin, försvagas arbetsmarknaden efter de senaste årens kraftigt stigande sysselsättning och sjunkande arbetslöshet. I takt med att återhämtningen förstärks både internationellt och i Sverige stiger sysselsättningen på nytt. Regeringens bedömning är att antalet sysselsatta ökar med i genomsnitt 0,4 % per år både 2003 och 2004. Den öppna arbetslösheten bedöms stiga till i genomsnitt 4,3 % i år för åter sjunka till i genomsnitt 4 % respektive 3,9 % av arbetskraften 2003 och 2004.

I partimotionerna görs inga allvarigare invändningar mot regeringens bedömning av den internationella utvecklingen. Samtliga partier pekar på att det under de senaste månaderna skett en stabilisering och att en återhämtning i bl.a. Förenta staternas ekonomi är på väg. Motionärerna pekar emellertid på ett antal risker och frågetecken som kan leda till att den internationella återhämtningen dämpas och fördröjs.

I motion Fi39 (fp) anføres att börsnedgången kan påverka konsumtionen i Förenta staterna negativt.

”Förmögenhetsökning har medgivit att hushållen – som i Sverige – hållit ett lågt sparande. Sparkvoten har de senaste tre åren legat på drygt 1,5 %. En fortsatt svag börs kan leda till att sparandet ökar och konsumtionen hålls tillbaka.”

Motionärerna menar vidare att den mycket snabba lättningen i den ekonomiska politiken kan medföra inflationsrisker som den amerikanska centralbanken, Federal Reserve (FED), måste möta med räntehöjningar.

”FED har tidigare inte tvekat att höja räntan kraftigt när den ansett att inflationsrisker måste kvävas. Tendenser till överhettning kan därmed leda till en kraftig skärpning av den ekonomiska politiken som dämpar tillväxten”, menar motionärerna.

Även motionärerna i motion Fi37 (kd) pekar på riskerna med aktiekurserna.

”Den amerikanska börsen kan stå inför ytterligare kurskorrigeringar nedåt då många aktier enligt vissa värderingsmodeller fortfarande är övervärderade. Detta gör att den amerikanska återhämtningen låter vänta på sig fram till senare delen av 2002 och först 2003 kan USA uppnå en tillväxt som ligger i paritet med den långsiktigt möjliga.”

När det gäller den svenska utvecklingen menar motionärerna i Fi36 (m) och Fi37 (kd) att bl.a. den stigande inflationen tyder på att resursutnyttjandet i den svenska ekonomin är högre än vad regeringen räknar med i vårpropositionen, och att det sannolikt gör att tillväxten i den svenska ekonomin framöver inte blir lika hög som regeringen kalkylerar med i vårpropositionen.

Som utskottet redovisat ovan räknar regeringen att med det finns lediga resurser i ekonomin som gör att ekonomin under de närmaste åren kan växa något snabbare än den långsiktiga tillväxttenden utan att inflationen tar fart. Enligt regeringens beräkningar var det s.k. BNP-gapet, dvs. skillnaden mellan den faktiska produktionsnivån i samhället och den praktiskt möjliga, negativt under 2001. Till följd av den svagare arbetsmarknaden och den låga tillväxten tas inte resurser i anspråk i år, vilket betyder att det även under 2003 och åren därefter finns lediga resurser att tillgå.

Enligt utskottets mening är olika beräkningar av nivån på ekonomins resurser mycket osäkra. Till exempel är svårigheterna att fastställa den möjliga produktionsnivån betydande. Stigande inflation kan vara ett tecken på att resursläget skärpts men som utskottet redovisat ovan berodde inflationsuppgången under förra året till stor del på tillfälliga prisökningar vars kopplingar till det aktuella resursutnyttjandet i ekonomin är svaga.

Utskottet vill i anslutning till detta erinra om att regeringen, på grund av osäkerheten om resursläget, i vårpropositionen redovisar olika alternativa utvecklingsscenarier – högtillväxtalternativet och lågtillväxtalternativet – i vilka olika antaganden om BNP-gapet görs.

I motion Fi36 (m) anförs också att problemen för företaget Ericsson kan leda till att regeringens tillväxtprognoser för 2002 och 2003 måste revideras ned.

Enligt utskottets mening är Ericsson ett utomordentligt viktigt företag för Sverige, den svenska ekonomin och enskilda medborgare. Det framgår inte minst av utvecklingen under förra året då exporten av teleprodukter, av vilken Ericsson står för en betydande andel, minskade med 34 %. Men enligt utskottets mening måste problemen ses i ljuset av den betydande överkapacitet och den omstrukturering som sedan mer än ett år tillbaka präglar IKT-branschen världen över. Enligt utskottets mening är det därför glädjande att det under de senaste månaderna kommit signaler som tyder på att även IKT-sektorn är på väg att återhämta sig. Till exempel har produktionen i IKT-sektorn i Förenta staterna ökat under det senaste halvåret samtidigt som investeringarna i IKT-sektorn för första gången på länge ökade i början av 2002, enligt preliminära beräkningar av Förenta staternas nationalräkenskaper under första kvartalet i år.

1.3 Inriktningen av den allmänna ekonomiska politiken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner det förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen redovisar i budgetpropositionen. Förslaget bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Riksdagen avslår de förslag som förs fram i motionerna.

Jämför reservation 1 (m, kd, c, fp).

1.3.1 Finansutskottets förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Utskottet konstaterar att det därmed finns en politisk majoritet för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som är inriktad på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel och prisstabilitet.

Samarbetet har under mandatperioden berört fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö – och innefattat både konkreta förslag och långsiktiga åtaganden inför framtiden. Överenskommelserna bekräftas i vårpropositionen. Träffade uppgörelser fullföljs.

Tillväxttakten i den svenska ekonomin sjönk under förra året till följd av den kraftiga internationella konjunkturedgången som förstärktes av terrordåden i Förenta staterna. Statistik och indikatorer visar att nedgången nått sin botten och att en återhämtning påbörjats, såväl internationellt som i Sverige. Tillväxttakten i den svenska ekonomin kommer att stiga under de närmaste åren.

Så här i slutet av mandatperioden 1998–2002 kan utskottet konstatera att den svenska ekonomin står på en stabil grund. De offentliga finanserna visar överskott och har överstigit uppsatta mål, den offentliga bruttoskulden sjunker, den offentliga nettoskulden har vänts till en nettoförmögenhet, de svenska räntorna ligger endast något över räntorna i Tyskland och inflationen är låg, även om en viss uppgång noterats det senaste året på grund av bl.a. tillfälliga prishöjningar. Dessutom har Sverige ett stort överskott i de samlade affärerna med utlandet. Trots förra årets avmattning har tillväxten varit hög under perioden, i genomsnitt 3,2 % per år.

Styrkan i de offentliga finanserna och saneringspolitiken under åren 1994–1998 har skapat ett utrymme för att möta konjunkturförsvagningen med en expansiv ekonomisk politik. Trots den svagare tillväxten har den öppna arbetslösheten varit fortsatt låg och sysselsättningen har ökat samtidigt som de offentliga finanserna visat överskott.

Sysselsättningen i den svenska ekonomin har sedan 1997 ökat med omkring 360 000 personer och målet om en halvering av den öppna arbetslösheten till 4 % nåddes i slutet av 2000. Samtidigt har antalet personer i olika arbetsmarknadspolitiska program minskat kraftigt.

Den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden, och styrkan i de offentliga finanserna, har också gjort det möjligt att stärka välfärden och genomföra ett antal stora reformer under mandatperioden. Den kommunala sektorn har sedan 1998 ökat sin omslutning med omkring 84 miljarder kronor och fler personer har anställts i skolan, vården och omsorgen. Omfattande resurser har satsats på utbildning, och högskolan expanderar med 100 000 utbildningsplatser perioden 1997–2003. Barnbidragen, studiebidragen och flerbarnstilläggen har höjts och maxtaxan har införts i barnomsorgen. Pensionerna och bostadstilläggen har höjts och förbehållsbelopp, maxtaxa i äldreomsorgen och ett högkostnadsskydd i tandvården har införts. Arbetslöshetsförsäkringen förstärks och arbetsskadeförsäkringen reformeras. Skatter riktade mot låg- och medelinkomsttagare har sänkts samtidigt som även fastighetsskatten och skatter riktade mot företagen justerats ned. Studiesystemet har reformerats och biståndet har höjts från 12 miljarder kronor 1998 till 16 miljarder kronor. Samtidigt har stora avbetalningar gjorts på statsskulden och stora satsningar har gjorts för att skapa ett ekologiskt hållbart samhälle. Resurser har lagts på miljöforskning, miljöövervakning, skydd av biotoper och biologisk mångfald, och den gröna skatteväxlingen fortsätter.

Den förhållandevis höga tillväxten har gynnat hela Sverige. Arbetslösheten har gått ned i alla delar av landet och det kommunala utjämningsystemet bidrar till att alla kommuner får del av den ekonomiska utvecklingen. Den regionala klyvningen motverkas. Det är dock inte tillräckligt. Sverige präglas fortfarande av alltför stora klyftor och av otrygghet. Klyftorna skall minskas och den ekonomiska politiken skall fortsatt inriktas på att motverka konsekvenserna av den internationella konjunkturedgången och att stärka Sveriges långsiktiga tillväxtförmåga.

Högst upp på dagordningen står kampen om jobben. Stora insatser genom såväl resursförstärkningar som skattesänkningar görs för att minska den svaga konjunktorens effekter på arbetsmarknaden. Den stora utmaningen är att Sverige på nytt skall närma sig en situation med full sysselsättning. Alla människors vilja till arbete skall tas till vara. Kraften riktas mot att sysselsättningsmålet skall nås, dvs. att 80 % av den vuxna befolkningen skall vara reguljärt sysselsatt 2004 (sysselsatta exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program). Uppgiften är därför att understödja de senaste årens goda utveckling. Den ekonomiska politiken inriktas på fortsatt starka offentliga finanser och låg inflation för att Sverige även skall klara de långsiktiga utmaningarna som ställs till följd av den demografiska utvecklingen. Målet om 2 % överskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel ligger fast. Utgiftstaken skall hållas. Den svenska ekonomins långsiktiga produktionsförmåga skall höjas genom att lediga arbetskraftsresurser mobiliseras. En central uppgift är att bryta den dramatiskt stigande sjukfrån-

varon och förhindra att alltfler människor slås ut från arbetsmarknaden genom sjukdom eller förtidspension. Det elvapunksprogram som regeringen presenterade i budgetpropositionen följs löpande upp.

Reformerna för rättvisa och trygghet fortsätter. Valfärden skall ytterligare byggas ut. För att tillväxten skall bli långsiktigt hållbar måste den också komma alla till del. Det innebär att rättvisan skall stärkas genom en aktiv fördelningspolitik och genom åtgärder som förbättrar utvecklingsmöjligheterna för alla medborgare oavsett kön, etnisk eller kulturell tillhörighet eller var i landet man bor. Tillväxt och rättvisa går enligt utskottets mening hand i hand. I dagens värld med snabba förändringar behövs rättvisa med trygga människor som vågar utbilda sig och som vågar anta nya utmaningar. I år har maxtaxan införts, föräldraförsäkringen förlängts och ytterligare steg tas i den särskilda satsningen på personalförstärkningar i skola och fritidshem. Den reformerade arbetssskadeförsäkringen träder i kraft, liksom högkostnadsskyddet i tandvården för äldre samt maxtaxa och förbehållsbelopp i äldreomsorgen. Arbetslöshetsförsäkringen höjs.

Levnadsvillkoren skall fortsätta att förbättras, och som en följd av detta skall socialbidragsberoendet halveras mellan 1999 och 2004.

Ytterligare reformer genomförs 2003 och 2004. Nästa år utökas studiebidraget och biståndet höjs. Taken i socialförsäkringarna höjs, om det statsfinansiella läget medger, och satsningar görs på infrastruktur, bostadsbyggande, hälso- och sjukvården, rättsväsendet och skolan. Ett system för individuell kompetensutveckling skall införas och inkomstprövningen av änkepensioner slopas. Sammantaget handlar det om reformer på ca 17 miljarder kronor.

År 2004 får vården, förskolan och skolan ytterligare resurser. Biståndet höjs ytterligare och rättsväsendet tillförs mer resurser. Nya satsningar görs på infrastruktur, miljö och bostäder. Sammantaget betyder det reformer på ca 12 miljarder kronor.

1.3.2 Partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

I *Moderata samlingspartiets motion Fi36* anføres att Sveriges ekonomiska eftersläpning mot andra länder måste brytas. Många djupgående strukturella problem som förhindrar att tillväxten och sysselsättningen varaktigt ökar finns kvar. De strukturreformer som den svenska ekonomin har nytta av i dag genomfördes eller initierades under den borgerliga regeringstiden i början av 1990-talet. Regeringen har inte under innevarande mandatperiod genomfört några strukturreformer i syfte att förbättra ekonomins utbudssida och höja den långsiktiga tillväxtkraften. Det har fått till effekt att Sverige från högkonjunkturen tar med sig den högsta öppna arbetslösheten någonsin, stigande inflation trots svag tillväxt, den lägsta privata investeringsverksamheten i Europa, omfattande utflyttning av arbetskraft och företag, låg nivå på nyföretagandet och en svag krona som urholkar välfärden och ytterligare höjer inflationstrycket i ekonomin.

Enligt motionärerna är också de senaste årens sysselsättningsökning till stor del en bubbla eftersom sjukfrånvaron ökat kraftigt under samma tid. Regeringens brist på reformer betyder att tillväxtpotentialen i den svenska ekonomin inte ökat för att förhindra en fortsatt eftersläpning. Detta är en allvarlig utveckling eftersom bl.a. globaliseringen gör att behovet av reformer är större i dag än vad det var i början av 1990-talet.

För att bryta eftersläpningen måste, enligt motionärerna, reformeringen av den svenska ekonomin återupptas och intensifieras. De stora strukturella problemen med stor konjunkturkänslighet i statsfinanserna, höga offentliga utgifter, världens högsta skatter samt stora politikerstyrda monopol måste åtgärdas.

Reformpolitiken bör utgå från att Sverige långsiktigt skall kunna ha en tillväxt på drygt 3 % per år. Detta ställer bl.a. krav på en politik för företagande och för att öka konkurrensen och mångfalden i samhället. Bättre förutsättningar för kreativitet, företagsamhet, tillväxt och möjlighet för medborgarna att öka inflytandet över sina liv och kunna leva på sin lön skapas bl.a. genom sänkta och slojade skatter på företagande, arbete och sparande. Till exempel bör inkomstskatterna genomgripande reformeras och sänkas bl.a. genom att förvärvsavdrag införs och grundavdraget vid den kommunala beskattningen höjs kraftigt till på sikt 50 000 kr och den statliga inkomstskatten successivt avvecklas. Dessutom bör ett särskilt extra grundavdrag för barnfamiljer på 15 000 kr per barn införas. Vidare bör dubbelbeskattningen på aktier och förmögenhetsskatten samt arvs- och gåvoskatten slopas och en avveckling av fastighetsskatten påbörjas. Beskattningen av kapitalinkomster bör på sikt sänkas till genomsnittlig EU-nivå för att underlätta kapitalbildningen och nyföretagandet. Skatten på hushållsnära tjänster och skatterna på bensin, diesel och produktionsmedel i jordbruket bör sänkas. Totalt föreslås i motionen skattesänkningar som i slutet av 2004 uppgår till netto 60 miljarder kronor utöver regeringens förslag. Vidare måste företagskrånglet minskas genom färre och enklare regler.

För att pressa ned sjukfrånvaron, minska utgifterna för ohälsan och öka arbetskraftsutbudet i ekonomin presenterar motionärerna en omfattande aktionsplan med bl.a. ökade anslag för rehabilitering. Utbildningspolitiken måste läggas om och forskningen förstärkas. Två nya stiftelseuniversitet bör bildas. Arbetsmarknadspolitiken bör reformeras med sikte på att skapa en större flexibilitet och mångfald. Flera arbetsmarknadspolitiska åtgärder som aktivitetsgarantin bör slopas till förmån individuella insatser och arbetsförmedlingen utvecklas genom att fler privata förmedlingsföretag får konkurrera med de offentliga. AMS bör ersättas med en ny renodlad myndighet. Vidare bör en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring införas. Konkurrenstrycket i ekonomin måste ökas genom reformeringar och avregleringar av t.ex. bostadsmarknaden, vården, omsorgen och utbildningen. För att öka konkurrensen, den privata företagsamheten och amorteringen av statsskulden bör också de statliga företagen privatiseras i en betydligt snabbare takt än vad regeringen räknar med.

Sveriges behov av utbyggda och förbättrade vägar är stort och en utökad satsning på vägar och järnvägar bör genomföras. Friheten och mångfalden i samhället bör ökas genom att t.ex. en nationell obligatorisk hälsoförsäkring, en äldrepening och en nationell skolpeng, vilken innebär att staten tar över kostnaderna för skolväsendet, införs. Det första steget i den nationella hälsoförsäkringen bör vara att införa en nationell vårdgaranti. De offentliga utgifternas andel av ekonomin måste sänkas för att minska statsfinansernas konjunkturkänslighet, öka medborgarnas frihet och öka konkurrensen. Besparingar som i slutet av 2004 motsvarar 57 miljarder kronor netto presenteras i motionen.

För att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation och öka deras valfrihet bör det särskilda grundavdraget för barnfamiljer införas. Motionärerna reserverar också i motionen medel för en alternativ barnomsorg som skall öka barnfamiljernas valfrihet och medföra etableringsfrihet och mångfald inom barnomsorgen. Eftersom detta system skall gälla från ett års ålder bör den nyligen införda 13:e månaden i föräldraförsäkringen tas bort. De kommunala verksamheterna måste fokuseras på kärnverksamheterna så att medborgarna får ut mer av varje skattekrona, vilket enligt motionärerna underlättas av införandet av en skolpeng och en allmän hälsoförsäkring.

En översyn bör snarast göras om uppgiftsfördelningen mellan, stat, kommun, det civila samhället och gemenskaperna för att bl.a. minska kommunernas obligatoriska åtaganden. Verksamheter bör avregleras och utsättas för konkurrens. Enligt motionärerna innebär deras politik att statsbidragen till kommunerna kan sänkas under de närmaste åren. Dessutom innebär bl.a. de senaste årens snabbt stigande kommunala skatteinkomster att det finns utrymme för sänkta kommunalskatter i många kommuner. Kommunernas ekonomiska problem löses bäst genom en politik som ökar den allmänna tillväxten. Euron bör införas så snart som möjligt, och det långsiktiga målet för budgetpolitiken bör vara att den offentliga skulden understiger 40 % av BNP 2005 och att de offentliga finanserna skall vara i balans över konjunkturcykeln. För att möjliggöra en skuldnivå på under 40 % av BNP bör de offentliga finanserna under en övergångsperiod ge överskott. Minskad skuldkvot och lägre utgifts- och skattekvoter ökar stabiliteten i de offentliga finanserna avsevärt och minskar behovet av en offentlig förmögenhetsuppbyggnad över konjunkturcykeln (yrkande 1).

I *Kristdemokraternas motion Fi37* anförs att regeringen i vårpropositionen, i likhet med i alla större propositioner som regeringen lagt på riksdagens bord sedan 1994, ägnar föga politisk kraft åt företagsklimatet och de strukturella problemen som gjort att Sverige sedan 1970-talet halkat långt ned i OECD-ländernas välståndslista. Nu i lågkonjunkturen står regeringen helt utan en strategisk plan för att höja tillväxtförutsättningarna i den svenska ekonomin. Den totala arbetslösheten är hög, kunskapen, kapitalet och företagen flyttar utomlands eller säljs ut till utländska ägare, sjukfrånvaron ökar kraftigt och arbetsmarknaden fungerar dåligt. Tillsammans hotar detta att förvärra kon-

junkturnedgången och öka på Sveriges eftersläpning mot övriga OECD-länder.

Det är, enligt motionärerna, nu hög tid att rätta till strukturen i den svenska ekonomin – rekordhög skattetryck och stora marginaleffekter som gör att det lönar sig dåligt att arbeta och skapar ett osunt bidragsberoende, en hög beskattning som gör det svårt att locka och behålla företag i landet, en dåligt fungerande arbetsmarknad och lönebildning och en svag konkurrens i stora delar av ekonomin. Målet bör vara en varaktigt hållbar tillväxt på minst 3 % per år.

För att öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och öka möjligheterna för medborgarna att klara sig på sin egen lön föreslås att inkomstskatten reformeras i fyra delar bl.a. genom en kraftig höjning av grundavdraget, en skattereduktion, ett förvärvsavdrag och genom att värnskatten avskaffas. Vidare sänks arbetsgivaravgifterna på lönesummor upp till 900 000 kr, och en 50-procentig skattereduktion på hushållens köp av tjänster i det egna hemmet införs. Vidare bör rimliga och rättvisa konkurrensvillkor för jordbruket, åkeri- och transportsektorn skapas. Förmögenhetsskatten och dubbelbeskattningen på utdelningsinkomster avvecklas stegvis och arvsbatten på bundet kapital vid generationsskifte i företag avskaffas. Avdragsrätten på pensionssparande höjs och en avdragsrätt för insättningar på individuella utbildningskonton införs. Dessutom bör fastighetsskatten avskaffas 2003 samtidigt som kommunerna ges rätt att ta ut avgift på bostäder, kommersiella fastigheter och industrifastigheter. Sammantaget föreslås skattesänkningar som i slutet av 1994 uppgår till netto omkring 37 miljarder kronor utöver regeringens förslag.

Arbetsmarknadens funktionssätt måste förbättras för att minska riskerna för arbetskraftsbrist inom vissa områden och stigande löne- och inflationstryck. Ett av de allvarligaste hoten mot den svenska ekonomin är att lönerna fortsätter att stiga snabbare än i EU-länderna. Villkoren för lönebildningen bör förbättras genom t.ex. en högre egenfinansiering i en ny obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, och regler i lönebildningen bör skapas som främjar dynamik och flexibilitet i lönesättningen. De nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna måste ses över och minskas och regelverket förenklas. Ökade satsningar bör göras på kvalificerad yrkesutbildning för att avhjälpa bristsituationer. Nya alternativ som kompletterar den traditionella arbetsförmedlingen måste släppas fram.

Konkurrensen måste öka inom t.ex. detaljhandeln, byggsektorn och den offentliga sektorn. För att öka effektiviteten i vården och omsorgen anser motionärerna att konkurrensen skall öka genom att bl.a. fler privata initiativ tillåts. Kvarvarande konkurrenshämmande regleringar i den privata sektorn bör avvecklas. De regelförenklingar som Småföretagsdelegationen föreslår bör snarast genomföras. Kristdemokraterna presenterar tillsammans med de övriga borgerliga partierna ett program inom olika områden för att öka företagandet. Motionärerna anför vidare att regeringens okänsliga budgetsanering har varit förödande för enskilda människor, bl.a. pensionärerna. Motionärerna föreslår därför att bl.a. inkomstprövningen i bostadstillägget inte skall inne-

hålla fritidsfastigheter och att omställningspensionen för efterlevande återställs. Pensionärernas situation förbättras också fr.o.m. 2003 genom grundavdragshöjningen. Vården, skolan och omsorgen tillförs ytterligare resurser genom att resurserna till kommunsektorn ökar med 5,5 miljarder kronor de närmaste två åren utöver regeringens förslag. Dessutom tillförs landstingen ytterligare resurser för en nationell vårdgaranti. Som delar i ett program för att minska sjukfrånvaron och öka hälsan föreslås att en ny samordnad rehabiliteringsförsäkring införs och att stödet till anhörig vårdare utökas. Satsningar görs också för att återupprätta rättsväsendet och upprusta den svenska infrastrukturen.

Kristdemokraterna kritiserar regeringen för valet av samarbetspartier. Vänsterpartiet och Miljöpartiet är av tradition negativa till ekonomisk tillväxt, och deras inflytande över regeringspolitiken har ytterligare ökat osäkerheten om regeringens ekonomiska kurs och regeringens förmåga att göra någonting åt ekonomins grundläggande strukturella problem.

Familjepolitiken bör reformeras bl.a. för att öka valfriheten inom barnomsorgen. Ett barnomsorgskonto bör införas samtidigt som familjernas situation stärks genom att bl.a. garantinivån i föräldraförsäkringen höjs till 200 kr per dag och en statlig skattereduktion för varje barn upp till 16 år införs och genom att reglerna för beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten förändras. Bostadsbidragen för de sämst ställda barnfamiljerna bör förbättras. Från och med 2004 bör också studiebidragen och studiemedlen höjas. Enligt motionärerna bör socialförsäkringssystemen reformeras och utvecklas mer mot fonderade system. För att se över marginaleffekterna i skatte- och socialförsäkringssystemen bör överläggningar ske mellan de fem partier som står bakom pensionsreformen. Sverige bör delta i EMU fullt ut och för att minska statsfinansernas konjunkturkänslighet bör statsskulden avbetalas i en snabbare takt än vad regeringen föreslår, bl.a. genom att fler statliga företag säljs ut. En sådan utförsäljning motiveras också av att staten måste renodla sin roll. Motionärerna vill komplettera och senare ersätta överskotts målet i de offentliga finanserna med ett mål för statens finanser (yrkandena 1, 2, 4 och 5).

I *Centerpartiets motion Fi38* anförs att trots de senaste årens högkonjunktur har inkomstklyftorna ökat och den totala arbetslösheten varit hög. I många delar av landet har inte konjunkturuppgången blivit märkbar förrän ekonomin nu åter vänder nedåt. Resultatet är att det svenska samhället klyvs både socialt och regionalt och att denna klyvning tydligt återspeglas i de stigande ohälsotalen. Regeringen talar i vårpropositionen om tillväxt och rättvisa men verkligheten talar ett annat språk. Många saknar arbete och förmåga att försörja sig själva och många har fastnat i en fattigdomsfälla. Hela regioner står utanför utvecklingen med sjunkande skattekraft och service som följd. Regeringen har gjort ett politiskt dubbelfel under den gångna mandatperioden. Dels har regeringen inte förmått att driva igenom strukturella förändringar som gör svensk ekonomi mer robust och mindre känslig för internationella konjunktursvängningar, dels har regeringen inte förmått göra alla delaktiga i utvecklingen. I vårpropositionen presenteras inte heller några åtgärder som tar tag i

dessa allvarliga strukturella problem eller minskar statsfinansernas konjunkturkänslighet.

Den ekonomiska politikens främsta uppgift är enligt motionärerna att skapa framtidstro för människor och företag över hela landet. Den svenska modellen med höga skatter, höga offentliga utgifter och hög konjunkturkänslighet i statsfinanserna har hämmat tillväxten och välfärden. Enligt Centerpartiet bör en viktig inriktning av den ekonomiska politiken vara att långsiktigt sänka såväl skatternas som utgifternas andel av BNP ned till samma nivåer som i jämförbara OECD-länder. I motionen presenteras reformer för lika villkor, ökad livskraft och livskvalitet och självbestämmande som en grund för att öka tillväxten i hela landet och minska både de regionala och sociala klyftorna. Några av dessa områden är:

- **Lika villkor för lärande och utbildning.** Kunskaper är viktiga för tillväxt och lika tillgång till bra utbildning är en rättvisefråga. Skolan bör därför ges kraftigt ökade resurser under de närmaste åren, och tre stora reformer inom skolan bör genomföras – rätt till kunskaper, lokal makt och fler lärare. Ett nationellt kvalitetsinstitut bör inrättas för att garantera alla en bra utbildning. Forskningen måste förstärkas vid framför allt de mindre och medelstora högskolorna och studiemedelssystemet bör reformeras bl.a. genom att principen hälften bidrag och hälften lån etableras.
- **Lika villkor i beskattningen.** Skatteförslag presenteras som skall uppmuntra företagandet, ge större utrymme åt landets familjer och minska marginaleffekterna för låg- och medelinkomsttagare. En reform genomförs där inkomstskatten sänks för framför allt medel- och låginkomsttagare genom en skattereduktion på 10 000 kr, lika för alla, och en särskild skatterabatt på högst 10 800 kr för förvärvsinkomster. Vidare bör en skatterabatt för barn införas, motsvarande 1 200 kr per år upp till 18 års ålder. Grundavdraget slopas och egenavgifter görs avdragsgilla. Vidare bör beskattningen av boendet sänkas genom att bl.a. fastighetsskatten avskaffas och ersätts med en schablonintäkt på taxeringsvärdet som beskattas som inkomst av kapital. Åtskillnad bör också göras mellan fastigheter för fastboende och fritidsboende. Förmögenhetsskatten sänks genom bl.a. slopad sambeskattnings och genom att endast halva taxeringsunderlaget skall ingå i förmögenhetsbeskattningen. En skattereduktion på hushållstjänster införs och reseavdraget höjs. Sammantaget föreslås skattesänkningar som under 2004 uppgår till netto 48 miljarder kronor.
- **Lika villkor för arbete och företagande.** Arbetsgivaravgifterna bör fortsätta att sänkas och arbetet med att förenkla det regelverk som omger företagandet måste ta fart på allvar. Arbetet inom den s.k. Simplexenheten med att minska antalet regler har misslyckats. Det svenska jordbrukets konkurrenskraft måste förstärkas bl.a. genom att den s.k. ryggsäcken lyfts av. Inom ramen för en miljödriven och uthållig tillväxt föreslås höjda skatter på utsläpp av kväveoxid och koldioxid i industrin och att en

skatt på förbränning av osorterat avfall införs och att skatten på deponering av avfall höjs.

- **Arbetsmarknaden.** Regeringens arbetsmarknadspolitik har misslyckats. För att få ned arbetslösheten måste arbetsmarknadspolitikerna förnyas och decentraliseras för att bl.a. minska den sociala och regionala klyvningen i samhället. En utbildningsgaranti bör införas, volymåtgärderna bör fasas ut och större vikt bör läggas på mer individanpassade utbildningar. De olika försörjningsstöden vid arbetslöshet bör samordnas. Vidare bör s.k. övergångsarbetsmarknader inrättas. På dessa marknader skall arbetskraften vara billigare genom en återföring av arbetsgivaravgifterna. Dessutom bör en allmän arbetslöshetsförsäkring införas med ökad självfinansieringsgrad.
- **Lika villkor genom bra kommunikationer.** För att hela Sverige skall utvecklas föreslås en extra satsning utöver regeringens på kommunikationer, främst för drift och underhåll av väg- och järnvägsnätet. Dessutom bör en digital allemansrätt införas som gör att den digitala infrastrukturen kommer alla till del. Regeringens program för utbyggnad av bredband skapar en digital klyfta.
- **Lika villkor för hälsa och rehabilitering.** Ohälsan och de kraftigt stigande sjukskrivningarna är ett av samhällets största problem. Ett mål om att ohälsan och att samhällets kostnader för ohälsan skall vara halverade till 2008 bör införas. Enligt motionärerna bör bl.a. en rehabiliteringsgaranti och en nationell vårdgaranti införas för att minska ohälsotalen. Den finansiella samordningen mellan hälso- och sjukvården, socialförsäkringarna och socialtjänsten måste förbättras och utökas.

Familjepolitiken bör förnyas och göras mer rättvis bl.a. genom ökad valfrihet i barnomsorgen. Dessa krav uppfyller inte maxtaxan enligt motionärerna. Resurser motsvarande nästan 2,5 miljarder kronor bör avsättas för att utveckla maxtaxesystemet så att även de som inte utnyttjar kommunal barnomsorg får del av samhällets stöd till barnomsorgen. Förutom den tidigare redovisade skatterabatten för barn bör dessutom garantinivån i föräldrapenningen höjas till 200 kr per dag. Pensionärernas ekonomi förbättras bl.a. genom inkomstskattereformen. Rättstryggheten måste förbättras, genom bl.a. resursförstärkningar av det brottsförebyggande arbetet och polisväsendet. Försäljningen av statlig verksamhet bör under de kommande två åren uppgå till i genomsnitt omkring 50 miljarder kronor mer per år än vad regeringen planerat. Besparingar motsvarande 48 miljarder kronor föreslås i motionen, genom bl.a. dämpade utgifter för sjukpenning, reformeringen av arbetsmarknadspolitikerna och minskat behov av bostadstillägg för barnfamiljerna (yrkande 1).

I *Folkpartiet liberalernas motion Fi39* konstateras att Sverige fortsätter att falla i den internationella välståndsligan. När Göran Persson blev statsminister låg Sverige på femtonde plats. Nu har vi sjunkit till sjuttonde plats. Trots en relativt hög tillväxt i slutet av 1990-talet har regeringen inte vidtagit de strukturella reformer som skulle ha rustat Sverige för sämre tider och ökat

tillväxtpotentialen. Ekonomins svaga sidor finns kvar med dåligt företagsklimat, höga skatter och offentliga utgifter, rigid arbetsmarknad och en näringsverksamhet som är omgärdad med alltför många regler. Det senaste årets tvärstopp i tillväxten illustrerar vikten av strukturella förändringar i ekonomin. Att Riksbanken redan i början av en konjunkturuppgång tvingas höja räntan visar att det finns problem i den svenska ekonomins sätt att fungera, där t.ex. lönebildningen riskerar att bli samma problem som under 1980-talet.

Enligt motionärerna är det nödvändigt att genomföra en rad struktureller reformer som bl.a. stärker ekonomins utbudssida, höjer tillväxtpotentialen och ökar förutsättningarna för en långsiktigt hög svensk tillväxt utan inflation. Det övergripande målet för den ekonomiska politiken bör vara en tillväxt på 3 % per år eller mer. För att nå det målet presenteras i motionen ett antal åtgärder och reformer. En del av innehållet redovisas i punkterna nedan.

- **En ny skattereform.** En inkomstskattereform genomförs med sänkta marginalskatter genom att värnskatten slopas, brytpunkten för den statliga skatten höjs, ett nytt förvärvsavdrag på 4 % införs och genom att grundavdraget inte trappas av i den s.k. LO-puckeln. Inkomstskatterna sänks ytterligare genom en skattereduktion, lika för alla. Motionärerna vill dessutom införa en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Avgifterna till denna skall kompenseras genom en särskild skattesänkning. Som ett led i att reformera familjepolitiken bör barnfamiljernas marginaleffekter minskas genom att generella utökningar av barnstödet utformas som en skattereduktion på knappt 2 000 kr år 2003, som höjs till 2 650 kr år 2004. Reduktionen kombineras med en avtrappning av bostadsbidraget. Hushållstjänster får en skattereduktion på 50 %. Sparande underlättas genom att förmögenhetsskatten sänks och slopas på sikt. Ett första steg är en avskaffad sambeskattnings och en höjning av fribeloppet. Fastighetsskatten sänks genom att taxeringsvärdena fryses på 2000 års nivå och skattesatsen sätts till 1,0 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. Systemet för fastighetstaxering bör reformeras i grunden och olika boendeformer måste behandlas lika. Kompetens/pensionssparandet underlättas genom att avdragsrätten höjs till ett basbelopp. Principerna från 1990/91 års skattereform – hälften kvar och att de allra flesta bara skall betala kommunalskatt – skall återupprättas. En särskild miljöskatt på sopförbränning bör införas som ett led i en grön skatteväxling.
- **Företagarreform.** För att skapa fler företagare och jobb måste företagskatterna sänkas, antalet regler för att driva företag minskas och förenklas samtidigt som konkurrensen måste öka bl.a. genom att statlig och kommunal bolagsverksamhet privatiseras. Dubbelbeskattnings på aktier bör slopas, arbetsgivaravgifterna i tjänstesektorn sänkas, de s.k. fåmansbolagsreglerna förenklas och sociala avgifter på vinstandelar avskaffas. Tillsammans med de övriga borgerliga partierna har Folkpartiet utarbetat en rad förslag för att förbättra det svenska företagsklimatet. Motionärerna föreslår även en utökad satsning på väginvesteringar och vägunderhåll. Avgörande för tillväxt och sysselsättning är att trafikfrågorna i storstä-

derna får en lösning. Vidare måste bostadspolitiken förnyas. Bostadsmarknaden är i dag en av de främsta flaskhalsarna mot tillväxt.

- **Socialförsäkringsreform.** Trovärdigheten för socialförsäkringarna är viktig för ett bra arbets- och företagarklimat. Förutom det nya pensions-systemet bör ytterligare två obligatoriska och från statens budget fristående försäkringar skapas – en allmän sjukförsäkring (inkl. förtidspensionen) och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Försäkringarna skall bygga på inkomstbortfallsprincipen och det skall råda raka rör mellan avgifter och förmåner. Enligt motionärerna bör taket i föräldraförsäkringen höjas till 10 basbelopp.
- **En kunskaps- och utbildningsreform.** En rad åtgärder föreslås för att förbättra skolan och öka kvaliteten inom högskolan, och större resurser bör avsättas till forskning. Bland annat bör en speciallärarutbildning inrättas och en skolpeng införas som betalas ut till den skola elever och föräldrar väljer. Även en studentpeng bör införas så att utbildningsplatserna fördelas efter studenternas önskemål.
- **Jämställdhetsreform.** Några av de mest prioriterade uppgifterna är att avskaffa löneskillnaderna mellan män och kvinnor och öka individernas inflytande över sina liv. Det bör enligt motionärerna ske bl.a. genom att de offentliga monopolerna inom omsorgen, skolan och vården bryts upp. Förutom bl.a. olika skatteåtgärder bör en barnomsorgspeng och valfrihet i barnomsorgen och barnkonto införas för att stärka kvinnornas position och öka medborgarnas och familjernas möjlighet att själva ordna sin vardag.
- **Frihandelsreform och global solidaritet.** Frihandel är avgörande för välfärdsutvecklingen. Sverige bör gå i spetsen för ökad frihandel i världen och verka för en avveckling av EU:s jordbruksstöd. Sverige bör också gå med i EMU och arbeta för en fortsatt reformering av den inre marknaden. Biståndet bör höjas kraftigt. Enprocentsmålet bör vara återställt 2005. För att förhindra växthuseffekten bör bl.a. en europeisk eller, om möjligt, en global koldioxidskatt införas.
- **Reformering av arbetsmarknadspolitiken.** Arbetsmarknadspolitiken och lönebildningen måste reformeras. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader bör minskas väsentligt och andra former som bemanningsföretag utnyttjas. AMS i dess nuvarande form bör läggas ned. Arbets sökande bör få en omställningspeng.
- **Friskvårdsreform.** I motionen föreslås en krisplan mot långtidssjuk-skrivningarna och ohälsan i arbetslivet. Bland annat införas ett nytt system för rehabilitering och resurserna utökas. Finansiering av vården samordnas mellan olika aktörer och ett förslag till nationell vårdgaranti läggs fram i samarbete med övriga borgerliga partier.

För att effektivisera kommunverksamheten bör uppgifterna koncentreras till kärnverksamheterna, vilket bl.a. innebär att kommunala bolag bör säljas. I princip bör all verksamhet inom den offentliga sektorn som inte är myndig-

hetsutövning vara konkurrensutsatt. Vården och skolan bör avregleras. Motionärerna anser att det bör finnas ett överskott i de offentliga finanserna motsvarande 2 % av BNP över en konjunkturcykel. Det innebär emellertid inte att detta skall gälla för varje år. I rådande läge kan ett överskott på strax under 2 % av BNP anses vara acceptabelt, enligt motionärerna. Avbetalningen av statsskulden bör påskyndas. Det skall ske genom att statliga företag säljs i en större omfattning än vad regeringen räknar med. Staten bör endast i undantagsfall driva företag (yrkande 1).

1.3.3 Finansutskottets ställningstagande till partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

Utskottet börjar med att diskutera arbetsmarknaden. I motion Fi36 (m) hävdar motionärerna att regeringen misslyckats i sina viktigaste mål. Den samlade arbetslösheten är fyra gånger högre än den öppna arbetslösheten. Arbetsmarknadspolitiken måste förändras i grunden för att sysselsättningen skall öka, menar motionärerna. Liknande argument framförs i motion Fi37 (kd), Fi38 (c) och Fi39 (fp).

Till skillnad från motionärerna kan utskottet konstatera att läget på den svenska arbetsmarknaden har förbättrats markant under de senaste åren. Sysselsättningen har ökat samtidigt som både den öppna och den totala arbetslösheten sjunkit. Sedan 1997 har sysselsättningen i säsongsrensade siffror stigit med omkring 360 000 personer, och den öppna arbetslösheten har gått ned med drygt 4 procentenheter. Trots den betydligt svagare internationella konjunkturen och nedgången i den svenska industrikonjunkturen fortsatte sysselsättningen att stiga under förra året. Under januari och februari i år sjönk sysselsättningen i säsongsrensade tal medan den åter steg under mars. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) senaste s.k. arbetskraftsundersökning var 4 182 000 personer sysselsatta i april i år. Det är 19 000 personer eller 0,5 % färre än i april 2001. Den öppna arbetslösheten låg i april på 3,8 %, samma nivå som i mars.

Det är tydligt att konjunkturavmattningen inneburit att tillväxttakten i sysselsättningen avtagit under det senaste året. Under våren i fjol steg sysselsättningen med i genomsnitt omkring 3 % per månad jämfört med utvecklingen samma period året innan. Under sommaren och hösten sjönk tillväxttakten markant, och under de senaste sex månaderna har sysselsättningen vuxit med i genomsnitt 0,2 % per månad (november 2001 till april 2002).

Målet för den öppna arbetslösheten nåddes hösten 2000

Målet om en halvering av den öppna arbetslösheten till 4 % 2000 som regering och riksdag satte upp 1996 nåddes i oktober 2000, och den öppna arbetslösheten var i genomsnitt 4 % under 2001. Även hittills i år har den öppna arbetslösheten legat på i genomsnitt 4,0 % per månad, med den ovan redovisade nivån i april 2002 på 3,8 %.

Samtidigt som detta är en god utveckling vill utskottet framhålla att arbetsmarknadsstatistiken även visar att skillnaderna mellan olika regioner i Sverige är stora. Det totala s.k. obalanstalet, dvs. andelen öppet arbetslösa plus andelen personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, uppgick i hela riket till 6,5 % i april i år, enligt AMS uppgifter. I Stockholms län var siffran 3,5 % medan den i Norrbottens län uppgick till 13,1 %. En närmare genomgång av siffrorna visar att den totala arbetslösheten under det senaste året sjunkit i alla län utom sex. Störst var nedgången i Värmlands län, Kalmar län, Västernorrlands län och Norrbottens län. Störst var uppgången i Uppsala län, Stockholms län och Jämtlands län. Siffrorna visar också att den öppna arbetslösheten under det gångna året sjunkit i alla län utom Stockholms län, Uppsala län och Gotlands län. I april i år uppvisade 13 av 21 län en öppen arbetslöshet under 4 %. Under samma månad förra året var antalet 10 län.

Sysselsättningsmålet utvecklas gynnsamt men ...

SCB:s undersökningar visar att även riksdagens och regeringens s.k. sysselsättningsmål har utvecklats relativt väl, dvs. att antalet sysselsatta i åldern 20–64 år som andel av befolkningen i samma åldersgrupp skall uppgå till 80 % 2004. Till följd av den svagare sysselsättningsstillväxten har dock sysselsättningsgraden varit relativt oförändrad, eller t.o.m. sjunkit något, under det senaste året, efter den kraftiga uppgången under perioden 1997–2000.

Samtidigt som sysselsättningsstillväxten mattats väsentligt det senaste året har efterfrågan på arbetskraft försvagats. Antalet nyanmälda lediga platser till arbetsförmedlingarna har sjunkit, även om nyanmälningarna jämfört med förra året ökat något under de senaste månaderna. (Jämförelsen försvåras dock av AMS nya tjänst Annonsera Direkt där arbetsgivarna själva via Internet kan skriva in platsanmälan. Andelen direktinskrivna anmälningar har ökat kraftigt hittills i år, vilket gör att jämförbarheten minskar). AMS statistik visar vidare att antalet varsel om uppsägningar ökat kraftigt under det senaste året. Under de senaste månaderna har dock antalet varsel halverats jämfört med de mycket höga nivåer som noterades sent i höstas.

Av Konjunkturinstitutets (KI) senaste barometer från april framgår också att företagen i industrin räknar med en fortsatt minskad sysselsättning framöver. Det finns dock skillnader mellan de olika branscherna. I t.ex. den kemiska industrin planerar företagen att nyanställa under de närmaste månaderna medan företagen i teleprodukt- och järn- och stålverksindustrin anger minskad sysselsättning. Samtidigt innebär detta att företagen nu uppger att de tidigare svårigheterna med att rekrytera lämplig personal avtagit markant – endast 4 % av industriföretagen angav i april att de upplevde en brist på arbetskraft. I tjänstesektorn är situationen lite mer blandad än inom industrin. Företagen inom detaljhandeln anger minskad sysselsättning framöver medan företagen inom t.ex. sällanköpshandeln och uppdragsverksamheten behöver anställa arbetskraft. I byggindustrin, framför allt inom väg- och anläggningsverksamheten, räknar företagen med stigande sysselsättning.

... det krävs insatser för att målet skall nås

För att öka förutsättningarna för att nå målet om en sysselsättningsgrad på 80 % är det enligt utskottets mening angeläget att åtgärder vidtas inom en rad områden. Utbudet av arbetskraft måste öka och den svenska arbetsmarknadens sätt att fungera måste förbättras ytterligare. I traditionell svensk arbetsmarknadspolitik andå måste arbetslinjen, som numera kan betraktas som en arbets- och kompetenslinje, hävdas. Matchningen mellan arbetssökande och lediga platser måste effektiviseras ytterligare så att sysselsättningen kan fortsätta att öka utan att inflationsdrivande och tillväxthämmande flaskhalsar uppstår. Arbetsförmedlingarnas verksamhet måste i ännu högre grad inriktas på att förhindra bristsituationer och förmedla lediga jobb. Vakanstiderna måste kortas och långtidsarbetslösheten minskas. Förmedlingarna måste dock även fortsättningsvis prioritera personer som är långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna. Stora ansträngningar måste göras för att öka sysselsättningsgraden bland t.ex. äldre, funktionshindrade och utomnordiska grupper.

Arbetsmarknadspolitiken har lagts om

Till skillnad mot vad som hävdas i partimotionerna kan utskottet konstatera att arbetsmarknadspolitiken har en klart tillväxtfrämjande inriktning. Volymmålen har tagits bort och inslagen av matchning och utbildning har ökat markant.

I regeringens regleringsbrev till Arbetsmarknadsverket för 2002 anges att målen för arbetsmarknadspolitiken bl.a. skall vara att vakanstiderna för lediga platser och arbetslöshetstiden för arbetssökande skall hållas nere. Ett konkret mål är att minst 80 % av företagen skall få tag på den personal de vill anställa. I februari i år angav 85 % av företagen att de utan problem kunde rekrytera efterfrågad personal, enligt AMS undersökningar. Vidare skall antalet långtidsinskrivna minska kontinuerligt och uppgå till i genomsnitt högst 42 000 personer per månad. Kompetenshöjande åtgärder skall sättas in för dem som har svårast att komma in på arbetsmarknaden. Ett konkret mål inom detta område är att andelen personer som fått arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning i genomsnitt skall uppgå till minst 70 %. Dessutom skall i genomsnitt minst 59 000 arbetshandikappade personer per månad ha lämpligt arbete. Andelen personer som går från lönebidragsfinansierat arbete till osubventionerat skall öka under året.

Åtgärderna inriktas i allt högre grad mot sektorer där brist på arbetskraft bedöms uppkomma. I sin prognos över arbetskraftsbehovet 2002 och framåt pekar AMS bl.a. ut IT-specialister, vård- och omsorgsyrken och lärare som exempel på områden där behoven av arbetskraft stadigt ökar och där utbildningsinsatser i olika former behövs. Till exempel har en bristyrkesutbildning för redan anställda införts som en försöksverksamhet, och ett förstärkt anställningsstöd har införts för att öka de långtidsinskrivnas möjligheter att få ett reguljärt arbete. Anställningsstödet förstärktes ytterligare i fjol, och utskottet vill i anslutning till detta nämna att det förstärkta anställningsstödet för personer som varit inskrivna i arbetsförmedlingen under två år i mars omfat-

tade drygt 8 500 personer. Vidare kan utskottet notera att det pågår ett löpande arbete med att förenkla det arbetsmarknadspolitiska regelverket.

Till följd av konjunkturedgången bedömer regeringen i vårpropositionen att antalet deltagare i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen i år uppgår till i genomsnitt 110 000, ungefär samma antal som i fjol men 6 000 fler än vad regeringen bedömde i samband med budgetpropositionen för 2002. I takt med att aktiviteten i ekonomin ökar väntas antalet deltagare minska, till i genomsnitt 97 000 personer 2003. Detta kan jämföras med att antalet deltagare 1994 var drygt 235 000 personer – en nedgång med omkring 125 000 personer perioden 1994–2001.

Som följd av propositionen om omläggningen av arbetsmarknadspolitiken (1999/2000:98) infördes under 2000 en aktivitetsgaranti för personer som är eller löper risk att bli långtidsarbetslösa. Antalet deltagare i aktivitetsgarantin uppgick i mars i år till drygt 37 500 personer. Arbetsmarknadsutskottet anför i sitt betänkande om arbetsmarknadspolitiska frågor (2001/02:AU5) att det inom ramen för aktivitetsgarantin bör vidtas ytterligare insatser för de personer som befinner sig långt från den reguljära arbetsmarknaden. Regeringen anger också i vårpropositionen att den avser återkomma till riksdagen i dessa frågor.

Riksdagen beslutade också under 2000 om en relativt omfattande reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Reformeringen innebar bl.a. att försäkringens roll som omställningsförsäkring förtydligades. Kraven på den arbetslöse tydliggjordes samtidigt som rättssäkerheten för den enskilde förstärktes.

I förra årets vårproposition och i budgetpropositionen för 2002 föreslog regeringen ett antal nya åtgärder för att höja arbetsutbudet, öka sysselsättningen och förbättra tillväxtpöjligheterna i alla delar av landet. Bland annat permanentas fr.o.m. i år de extra 700 miljoner kronor som Arbetsmarknadsverket de senaste åren använt för tillfällig personal vid arbetsförmedlingarna. Förstärkningen skall bl.a. användas för att förbättra kvaliteten i aktivitetsgarantin, kontakterna med arbetsgivarna och de individuella handlingsplanerna. För att minska deltidsarbetslösheten har 100 miljoner kronor avsatts under perioden 2002–2004. Från och med i år inrättas ytterligare motsvarande 1 000 lönebidragsplatser så att fler arbetshandikappade får möjlighet komma ut på arbetsmarknaden. För att bl.a. minska tendenserna till flaskhalsar och arbetskraftsbrist i storstadsregionerna har ett tidsbegränsat investeringsbidrag införts för att öka produktionen av främst små och medelstora hyreslägenheter. I februari i år påbörjades en försöksverksamhet med ett s.k. friår. Friåret innebär att anställd personal skall få möjlighet att ta ledigt upp till ett år under förutsättning att arbetsgivaren samtidigt anställer en person som varit arbetslös som vikarie. Försöket skall hålla på till december 2004 och omfattar tolv kommuner – Botkyrka, Gällivare, Göteborg, Hultsfred, Hällefors, Katrineholm, Landskrona, Lund, Piteå, Strömsund, Västerås och Åmål.

Satsningarna på utbildning och kompetens höjer arbetskraftsutbudet

Till insatserna för att öka arbetskraftsutbudet och minska riskerna för inflationsdrivande flaskhalsar skall enligt utskottets mening också läggas de reformer och de medel som satsas på att effektivisera och öka utbildningen och kompetensutvecklingen. I anslutning till detta vill utskottet erinra om att regeringen nyligen presenterade ett förslag om system för individuell kompetensutveckling. Systemet skall enligt planerna träda i kraft den 1 juli 2003 och bygger på att den enskilde individen skall kunna göra avdragsgilla insättningar på ett kompetenskonto. Dessutom genomförs under perioden 2001–2003 ett program för att öka invandrarnas deltagande på arbetsmarknaden. Bland annat förstärks den kompletterande utbildningen för arbetslösa invandrare med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Vidare genomförs en kompletterande utbildning för personer med utländsk utbildning inom läraryrket och inom teknik och naturvetenskap. Den s.k. valideringen av utländsk yrkeskompetens har utökats, och en försöksverksamhet med alternativ platsförmedling för invandrare prövas. Ytterligare åtgärder är att Högskoleverket fått i uppdrag att analysera hur högskolans utbildningsutbud bättre skall kunna anpassas till arbetsmarknadens behov. Enligt utskottets mening bidrar också maxtaxan i barnomsorgen och de skattesänkningar för särskilt låg- och medelinkomsttagare som genomförts under perioden 2000–2002 till att öka utbudet av arbetskraft. Vidare kan också den införda möjligheten att fortsätta att arbeta efter 65 års ålder bidra till stigande sysselsättning.

I anslutning till diskussionen om arbetsmarknaden vill utskottet kommentera det påstående som görs i bl.a. motionerna Fi36 (m) och Fi37 (kd) om att den kraftiga sysselsättningsökningen sedan 1997 är en bubbla eftersom sjukfrånvaron ökat starkt under samma tid. Enligt motionärerna i Fi36 (m) svarar ökningen av sjukfrånvaron för tre fjärdedelar av sysselsättningstillväxten.

Enligt utskottets mening är de senaste årens dramatiska ökning av antalet sjukskrivna ett mycket allvarligt problem. Utskottet tar i kommande avsnitt upp olika åtgärder för öka hälsan och öka andelen människor i arbete. Däremot är beskrivningen i Moderata samlingspartiets motion missvisande. Enligt SCB:s AKU-undersökning, vilken är den officiella svenska arbetsmarknadsstatistiken, steg sysselsättningen under perioden första kvartalet 1997 till fjärde kvartalet 2001 med 9,4 % eller ca 360 000 personer. Under samma period ökade antalet personer i arbete (dvs. sysselsatta exklusive de som varit frånvarande under mätperioden) med 7 % eller ca 239 000 personer. Skillnaden på 1,6 procentenheter eller 123 000 personer förklaras av ökad frånvaro av olika slag, däribland framför allt sjukfrånvaro.

Innan utskottet övergår till att diskutera lönebildningen vill utskottet bestämt avvisa förslaget i Folkpartiet liberalernas motion Fi39 och motion Fi36 (m) om att skära ned AMS verksamhet för att i stället bl.a. lägga ut jobbförmedlingsverksamhet på t.ex. privata vinstdrivande bemanningsföretag. Utskottet vill också starkt avvisa de omfattande nedskärningar av AMS olika program som t.ex. Centerpartiet föreslår i motion Fi38. Om motionernas

förslag genomfördes skulle situationen för många arbetslösa försämrats på ett mycket allvarligt sätt.

Lönebildningen spelar stor roll för tillväxten och sysselsättningen

Om sysselsättningsmålet skall kunna nås och tillväxten fortsätta att stiga i nivå med utvecklingen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet är det enligt utskottets mening av avgörande betydelse att den svenska lönebildningen fungerar väl och att löneökningarna i alla sektorer av ekonomin ligger på en rimlig nivå. Om de totala lönekostnaderna ökar snabbare än produktivitetens riskerar den svenska ekonomin att hamna i en överhettningssituation med stigande inflation, räntehöjningar, svagare tillväxt och ökad arbetslöshet som följd. I ett sådant läge äventyras också utrymmet för framtida reformer och skattesänkningar, vilket framgår tydligt av regeringens olika utvecklingsalternativ – högtillväxtalternativet och lågtillväxtalternativet – i vårpropositionen.

Enligt utskottets mening är de grundläggande förutsättningarna för en bra fungerande svensk lönebildning goda. Förtroendet för låginflationspolitiken bland ekonomins olika aktörer är hög, vilket innebär att risken minskat för att avtalade löneökningar skall gröpas ur av en kraftig och okontrollerad inflation. Löntagarna har också under de senaste åren fått historiskt höga reallöneökningar trots att de nominella lönepåslagen varit måttfulla. Sedan mitten av 1990-talet har reallönerna stigit med i genomsnitt ungefär 3 % per år. Det kan jämföras med utvecklingen under 1980-talet då reallönerna var i stort sett oförändrade samtidigt som de nominella löneökningarna ökade dubbelt så mycket som i slutet av 1990-talet. Till det kommer att företagen och arbetsgivarna i dag är medvetna om svårigheterna att vältra över stigande lönekostnader på konsumenterna. Utskottet kan i det här sammanhanget även konstatera att lönebildningens institutionella omgivning har förändrats påtagligt de senaste åren. Inom t.ex. industrin och inom delar av handeln har nya samarbetsavtal tecknats. Avtalen utgör den ram inom vilken avtalsförhandlingarna bedrivs. Vidare har Medlingsinstitutet inrättats, vars uppgift är att understödja avtalsparterna i deras strävan att uppnå både en stabil reallöneutveckling och en snabb och uthållig uppgång i sysselsättningen.

En stor del av arbetsmarknaden omfattas av de avtal som slöts under förra året. Merparten av avtalen är fleråriga. De slutliga resultaten av dessa avtal kommer att få en avgörande betydelse för utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden. Det framgår inte minst av den årliga rapport om de samhälls-ekonomiska förutsättningarna för lönebildningen i Sverige som Konjunkturinstitutet (KI) publicerade i slutet av förra året. Rapporten tas fram på uppdrag av regeringen, och KI konstaterar att Sverige under de närmaste åren skulle behöva komma ned i en löneökningstakt på runt 3–3,5 % per år för att uppnå en fortsatt gynnsam utveckling, med fortsatt stigande sysselsättning och minskad arbetslöshet.

Trots den svagare tillväxten steg dock de nominella lönerna under förra året mer än under åren i slutet på 1990-talet samtidigt som inflationen började

stiga. Lönerna steg med 4,2 %, enligt Medlingsinstitutets preliminära beräkningar, bl.a. till följd av en ökad löneglidning i bygg- och tjänstesektorena. Det är omkring 1 procentenhet högre än de sammantagna löneökningarna i euroområdet under förra året. En sådan utveckling kan i sin förlängning dämpa både ekonomins och sysselsättningens tillväxtkraft.

Avmattningen i konjunkturen innebär att riskerna för flaskhalsar och överhettning på vissa delar av arbetsmarknaden minskat. Men som utskottet redovisat tidigare finns fortfarande en omfattande brist på arbetskraft inom vissa yrkeskategorier, och när konjunkturen åter vänder upp ökar risken för ett tryck uppåt på lönerna för de mest eftertraktade grupperna på arbetsmarknaden och i de snabbast växande delarna av landet. Detta kan få till effekt att löneglidningen ökar mer än vad som ingår i de olika avtalen på arbetsmarknaden.

Enligt utskottets mening har arbetsmarknadens parter ett särskilt ansvar för att löneökningarna inte överskrider vad som är samhällsekonomiskt försvarbart.

Arbetsrätten

När det gäller arbetsrätten är det utskottets principiella uppfattning att det i många fall finns en felaktig föreställning om att en försvagning av arbetsrättslagstiftningen skulle ge stora positiva effekter på tillväxten och sysselsättningen. Enligt en studie av arbetsrätten i olika OECD-länder som OECD publicerade i Employment Outlook sommaren 1999 har arbetsrättsutformning inga större effekter på den totala sysselsättningen eller den totala arbetslösheten i ett land. Möjligtvis kan utformningen av arbetsrätten i viss mån påverka den demografiska sammansättningen av arbetslösheten och sysselsättningen, t.ex. att en viss grupp av människor i högre grad än andra drabbas av arbetslöshet om t.ex. arbetsrätten är kraftigt reglerande. Enligt OECD är dock den effekten statistiskt sett osäker.

Företagen och globaliseringen

Innan utskottet går in på frågorna kring konkurrens och företagsklimat vill utskottet kort kommentera diskussionen i bl.a. motionerna Fi36 (m) och Fi37 (kd) om försäljningar av företag till utlandet och ökat utlandsäggande. Statistiska uppgifter från olika centralbanker och andra finansiella organisationer visar att det pågår en omfattande globalisering av ägandet och produktionen och en internationell omstrukturering i näringslivets olika branscher. Både ingående och utgående direktinvesteringar och s.k. portföljinvesteringar har ökat mycket kraftigt under de senaste åren, även om en viss avmattning noterats under 2001 och hittills under 2002 till följd av den svaga konjunkturen och nedgången i IKT-sektorn.

Enligt utskottets mening är det utomordentligt viktigt att globaliseringens och det ökade utlandsägandets effekter på ekonomin, näringslivet och sysselsättningen noga följs och analyseras. Frågan är emellertid inte unik för Sverige. Runt om i både Europa och övriga industrivärlden pågår en intensiv

debatt om utländska förvärv, företagsutflyttningar, sammanslagningar och företagsklimat. Debatten är emellertid ofta osaklig och onyanserad och ibland rent av behäftad med undergångstoner. Enligt utskottets mening finns det mycket som tyder på att utländska investeringar i Sverige kan spela en viktig roll för utvecklingen i svensk ekonomi. I många fall tillför nya internationella ägare nytt kapital, ny kompetens och nya förutsättningar för en ökad expansion.

Bilden av en ödesmättad utförsäljning av svenska företag måste kompletteras med att även svenska företag i stor utsträckning köper utländska företag för att stärka sin ställning och kompetens. Enligt Riksbankens betalningsbalansstatistik har svenska företag under perioden 1995–2001 direktinvesterat i utlandet för omkring 129 miljarder kronor mer än vad utländska företag direktinvesterat i Sverige (i dessa siffror har för 1999 den jämbördiga fusionen mellan Astra och Zeneca rensats bort eftersom Astras innehav i Zeneca är bokfört som ett portföljinnehav och därmed inte registrerat i direktinvesteringssstatistiken medan Zenecas innehav i Astra är registrerat som en direktinvestering).

För att ytterligare nyansera debatten vill utskottet även referera en enkätundersökning som Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) gjort bland de större medlemsklubbarna med anledning av debatten om utflyttning av svensk industriproduktion. Enligt enkäten var det under perioden 1999–2001 lika många företag som flyttade in verksamhet till Sverige som det var företag som flyttade ut verksamhet till andra länder.

Utskottet vill i anslutning till frågan om globaliseringen också erinra om att regeringen tillsatt en utredning om internationaliseringens betydelse för svenska skattebaser och Sveriges framtida skattestruktur. Enligt planen skall utredningen presentera sitt slutbetänkande i november 2002.

Sverige – en av världens främsta IT-nationer

Utlandets kraftigt stigande intresse för Sverige, svenska företag och svenskt näringsliv beror till en del på Sveriges framgångar inom IT-sektorn. Vid sidan av direktinvesteringar i svenska IT-företag sker ett betydande inflöde av utländska investeringar och kapital när det gäller forskning och utveckling inom IT. Även om den s.k. IKT-sektorn (sektorn för informations- och kommunikationsteknik) för tillfället karakteriseras av kraftig avmattning och omstrukturering kommer IT-sektorn att få stor betydelse för Sverige och den svenska tillväxten framöver. Ett tydligt bevis på sektorns betydelse för den svenska ekonomin är den oro och osäkerhet som det senaste årets problem i företaget Ericsson skapat.

Helt avgörande för Sverige, den svenska tillväxten och sysselsättningen är att Sveriges konkurrenskraft är hög och företagsklimatet gott. Till skillnad mot vad som hävdas i motionerna Fi36 (m), Fi37 (kd), Fi38 (c) och Fi39 (fp) anser utskottet att det grundläggande klimatet för företagande, expansion och högre sysselsättning är gott.

De offentliga finanserna har sanerats, vilket har gett en stabil och hållbar makroekonomisk situation. Räntorna har sjunkit kraftigt både i förhållande till tidigare under 1990-talet och till räntenivåerna under 1970- och 1980-talen. Under det senaste åren har också de svenska obligationsräntorna legat på ungefär samma nivå eller enbart någon eller några tiondelar över de tyska obligationsräntorna. Under det senaste årets turbulens på valuta- och räntemarknaderna med bl.a. sjunkande värde på den svenska kronan har dock skillnaden mot de tyska räntorna stigit till omkring 0,5 procentenheter. Det kan jämföras med ett räntegap mot Tyskland sommaren 1994 på mellan 4 och 5 procentenheter. Innebörden av denna utveckling är att svenska företag och hushåll kan finansiera sig till ungefär samma kostnad som de tyska kan. Det stimulerar både företagets investeringar och den inhemska efterfrågan.

En annan mycket viktig del i tillväxts- och företagsklimatet är att inflationen sjunkit kraftigt, till en nivå som tidvis understigit den i våra viktigaste konkurrentländer. Om man bortser från utvecklingen i fjol har löneökningarna under de senaste åren varit relativt måttliga, trots en hög tillväxttakt och att sysselsättningen sedan 1997 stigit med omkring 360 000 personer. Bland annat som en följd av denna utveckling har de svenska företagen under de senaste åtta åren markant ökat sina andelar på världsmarknaden samtidigt som icke konjunkturkänsliga kunskapsintensiva branscher ökat sina andelar av svensk export. På grund av den svaga internationella efterfrågan förlorade emellertid den svenska industrin andelar under förra året, speciellt inom IKT-området.

Som utskottet redovisat tidigare är det av avgörande vikt att pris- och löneökningarna i den svenska ekonomin förblir måttliga och i nivå med våra konkurrentländer för att konkurrenskraften skall kunna bevaras och sysselsättningen stiga ytterligare.

Konkurrensklimatet förbättras

Utskottet konstaterar vidare att konkurrensen och ekonomins tillväxtvillkor har förbättrats under det senaste decenniet.

Regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2002 ytterligare åtgärder för att öka konkurrensen och pressa ned den svenska prisnivån. Regeringens strävan är att de svenska konsumentpriserna skall sjunka till den genomsnittliga prisnivån i EU. I mars lades en proposition på riksdagens bord om en skärpning av konkurrenslagen för att skapa effektivare regler för bekämpning av karteller. Vidare skall gasmarknaden öppnas för konkurrens 2003 och ytterligare åtgärder vidtas för att öka konkurrensen på elmarknaden, inom fjärrvärmeområdet samt inom inrikesflyget. Regeringen har dessutom gett Konkurrensverket i uppdrag att djupare analysera konkurrensen inom t.ex. bygg- och bostadssektorn, livsmedelsbranschen och på finansmarknaden. Vidare har en kommission tillsatts om konkurrensen, kvaliteten och kostnaderna i byggsektorn. Enligt planerna skall kommissionen avlämna ett slutbetänkande i oktober 2002. Till detta kommer det arbete som pågår inom EU för att öka konkurrensen på den inre marknaden för att EU i enlighet med den s.k.

Lissabonstrategin skall bli världens mest dynamiska och konkurrenskraftiga ekonomi fram till 2010. Bland annat kan nämnas att det inom EU pågår en process med att öppna el- och gasmarknaderna samt att öka konkurrensen på transport- och postområdena.

Sverige – en framstående kunskapsnation

Enligt utskottets mening är den svenska företagsbeskattningen som helhet konkurrenskraftig i ett internationellt perspektiv. Utbildnings- och kunskapsnivån hos den svenska arbetskraften är hög och ökar ytterligare genom de satsningar på kunskap och kompetens som regeringen vidtar i alla delar av utbildningssystemet. Sverige skall konkurrera med kompetens och välutbildad arbetskraft. Enligt OECD är Sverige det land i världen som investerar mest resurser i kunskap som andel av BNP, och utgångspunkten är att Sverige även i fortsättningen skall vara världens främsta kunskapsnation. I samband med budgetpropositionen för 2001 beslutade därför riksdagen om kraftigt utökade resurser till skolan. I år ökar resurserna med 1 miljard kronor jämfört med i fjol, och därefter ökar tilldelningen med 1 miljard kronor per år fram tills nivån 5 miljarder kronor nås. Denna resursförstärkning gör att det t.ex. kan anställas ytterligare 15 000 lärare eller annan personal i skolan eller fritids. Expansionen inom högskolan fortsätter och antalet utbildningsplatser stiger med omkring 100 000 mellan 1997 och 2003. Utbyggnaden har hittills varit koncentrerad till naturvetenskapliga och tekniska ämnen, men nu sker succesivt en breddning. Universitet och högskolor ges t.ex. möjlighet att omfördela resurser för att möta det ökade behovet av välutbildad personal inom vården. Vidare tillförs resurser för att höja kvaliteten på grundutbildningen inom humaniora, teologi, juridik och samhällsvetenskap.

Det långsiktiga målet är att 50 % av en årskull skall ha börjat på högskolan vid 25 års ålder. För att bl.a. öka mångfalden och minska snedrekryteringen byggs distansutbildningen ut, ett s.k. nätuniversitet införs och en rekryteringsdelegation inrättas. Som utskottet nämnt tidigare har regeringen också nyligen presenterat ett förslag till ett system för kompetensutveckling. Vidare har studiestödet reformerats och bidragets andel av studiemedlen höjdes vid halvårsskiftet i fjol från 27,8 % till 34,5 % av totalbeloppet. Dessutom höjdes fribeloppet och bidragsdelen gjordes pensionsgrundande. Från och med 2003 införs även ett nytt vuxenstudiestöd. Det stödet skall bl.a. riktas mot personer som är eller riskerar att bli arbetslösa.

De senaste tio åren har antalet utexaminerade forskare fördubblats och den tidigare aviserade satsningen på forskning fortsätter. Under perioden 2001–2003 tillförs olika lärosäten 214 miljoner kronor för 14 nya forskarskolor. Totalt ökar de statliga anslagen till grundforskning och forskarutbildning med 1,5 miljarder kronor till 2004. Dessutom skall ett arbete påbörjas för att öka insatserna för att se till att olika forskningsresultat får praktiska tillämpningar.

Enligt utskottets mening finns det också anledning att påpeka att en viktig del i näringsklimatet är det faktum att Sveriges inhemska efterfrågan vuxit starkt under de senaste åren efter en svag utveckling under en stor del av

1990-talet. Enligt regeringens bedömning kommer också den inhemska efterfrågan att fortsätta att vara en stark drivkraft i den svenska ekonomin, även om tillväxttakten avtog markant under konjunkturnedgången i fjol och utvecklingen varit förhållandevis svag under inledningen av 2002. Det gynnar speciellt de mindre företagen som till stor del är inriktade på hemmamarknaden.

Regelverket för företagen

I bl.a. motion Fi38 (c) anförs att arbetet med att förenkla regelverket som styr företagen måste ta fart på allvar och att den s.k. Simplexenheten på Näringsdepartementet misslyckats med sitt arbete.

Utskottet vill med anledning av detta framhålla att företagande och småföretagande spelar en avgörande roll i den offensiv för uthållig tillväxt och ökad sysselsättning som regeringen första gången presenterade i vårpropositionen 1998 och som löpande följts upp i de vår- och budgetpropositioner som presenterats sedan dess. Därför har riksdagen under de senaste åren beslutat om en rad förbättringar för företagen och då framför allt för de mindre företagen. Exempelvis har enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag fått regler som är mer likvärdiga dem som gäller för aktiebolag. För nystartad enskild näringsverksamhet har möjlighet införts att kvitta underskott i aktiv näringsverksamhet mot tjänsteinkomster. Dessutom har lättnader i ägarbeskattningen för ägare till onoterade aktiebolag genomförts. Arbetsgivaravgifterna har reducerats för att särskilt gynna de mindre företagen. Reglerna för skattetillägg vid periodiseringsfel i momsredovisningen har lindrats. Vidare har reserveringsmöjligheterna för enskilda näringsidkare och handelsbolag förstärkts ytterligare. Avdragsreglerna för pensionskostnader, beskattningen av personoptioner och avdraget för pensionssparande för enskilda näringsidkare har förenklats. Informationen kring nyföretagande och stödet till kooperativ utveckling har utökats. Villkoren för avsättningar till periodiseringsfonder har förbättrats. Beskattningen av utländska experter har lättats. Dröjsmålsavgiften vid betalning av tull har sänkts, och kupongskatten för utdelning på näringsbetingade aktier till utländska ägare har avskaffats. Flertalet av de s.k. stoppreglerna för fåmansföretag har tagits bort, och de s.k. 3:12-reglerna som reglerar beskattning av utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag är föremål för översyn. Sedan i fjol är det också tillåtet för företag att under vissa förutsättningar köpa tillbaka egna aktier. Fullständig kvittningsrätt har införts för reavinster på onoterade aktier mot förluster på noterade aktier. Kvittningsbegränsningen för vinster och förluster på marknadsnoterade blandfonder har slopats samtidigt som reglerna om schablonavdrag för ökade levnadsomkostnader har förenklats och förbättrats. I oktober i fjol infördes ett nytt sjöfartsstöd. Ytterligare åtgärder vidtas för att främja kooperativt företagande samtidigt som ökade resurser ges för att understödja kvinnors, invandrades och ungas företagande. Skatten på investmentbolag har sänkts och beskattningen av s.k. näringsbetingade andelar i bolagssektorn har avskaffats. Vidare har momsen på böcker, tidskrifter och persontransporter sänkts och socialav-

gifterna för vissa företag i stödområde A reducerats. Dessutom har medel avsatts under tre år för ett nationellt program för entreprenörskap.

Förenkling av regelverket

När det gäller Småföretagsdelegationens förslag till åtgärder för att förbättra för småföretagen vill utskottet erinra om den andra redogörelsen till riksdagen om förenklingsarbetet med särskild inriktning på småföretagen (skr. 2000/01:143) som regeringen avlämnade sommaren 2001. I likhet med tidigare anges i skrivelsen att det övergripande målet är att förbättra småföretagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga och villkor i övrigt för att öka sysselsättningen och tillväxten. Ett viktigt delmål, som regeringen sätter upp, är att inom en treårsperiod tydligt minska regelverkens administrativa börda för småföretagen. Målet skall löpande följas upp och resultaten redovisas för riksdagen. Förutom detta redovisas i skrivelsen bl.a. hur myndigheterna under 2000 tillämpat förordningen om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för småföretagens villkor samt resultaten av olika förenklingsinsatser i Regeringskansliet och i EU.

Arbetet med regelförenklings drivs bl.a. inom den s.k. Simplexenheten på Näringsdepartementet. Prioriterade uppgifter för närvarande är utbildning om bl.a. Simplexförordningen för tjänstemän i Regeringskansliet och på myndigheter och i utredningsväsendet. Vidare skall det befintliga regelverket ses över inom framför allt skatteområdet och arbetsrätts- och miljölagstiftningen. Dessutom har bl.a. ett utökat samråd med företrädare för små och medelstora företag vid regelförändringar införts. I Näringsdepartementet pågår dessutom ett projekt avseende nya företagsformer och nya anställningsformer. Syftet med projektet är bl.a. att studera de hinder som finns när människor går från ett anställningsförhållande till att bli företagare.

Utskottet vill i detta sammanhang även nämna Företagsguiden som regeringen lanserade under 2001. Företagsguiden är en Internetportal med myndighetsinformation riktad till företag och blivande företagare. Adressen till företagarguiden är www.foretagarguiden.gov.se. I vårpropositionen anger regeringen också att den s.k. 24-timmarsmyndigheten är ett mål i den offentliga förvaltningen. Det innebär i praktiken att all offentlig myndighetsservice som kan skall tillhandahållas elektroniskt, vilket t.ex. underlättar för företagare i deras verksamhet.

Tillväxt och full sysselsättning i hela Sverige

I motion Fi38 (c) hävdas också att det sker en regional klyvning av Sverige. Som utskottet påpekat tidigare är inte de senaste årens kraftiga tillväxt- och sysselsättningsökning jämnt fördelad i landet. I många län och kommuner brottas man med utflyttning och en svag arbetsmarknad, medan det i andra regioner snarare råder brist på arbetskraft och inflyttningen är stor. Denna situation är enligt utskottets mening ett allvarligt hot mot en balanserad regional utveckling i landet.

Som utskottet tidigare framhållit är ett viktigt mål i den ekonomiska politiken att hela Sverige skall växa. Staten har ett övergripande ansvar för utvecklingen i hela landet samtidigt som det även krävs aktiva lokala insatser i alla delar av landet för att skapa förutsättningar för högre tillväxt och ökad sysselsättning. Genom det kommunala utjämningsystemet sker en långtgående utjämning av skatteinkomster och strukturellt betingade merkostnader. Därigenom ökar förutsättningarna för alla kommuner och landsting i landet att kunna erbjuda sina invånare en bra service, vård, omsorg och skola. I motion Fi36 (m) föreslås förändringar och enligt utskottets mening allvarliga försvagningar av utjämningsystemet. Om dessa förslag genomfördes skulle de regionala obalanserna bli större än vad de är i dagsläget.

Inriktningen av regionalpolitiken är att skapa förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt, rättvisa och valfrihet, så att likvärdiga levnadsvillkor skapas för medborgarna i hela riket. Decentraliseringen av högskolan, insatser för att öka underhåll, bärighet och rekonstruktion av vägar och järnvägar, satsningarna inom infrastrukturen, som t.ex. Botniabanan och förbättringen av Ådalsbanan, och de senaste årens stora bidragsökningar för att säkra en god kvalitet inom skolan, vården och omsorgen är några av de åtgärder som vidtas för att skapa förbättrade möjligheter runt om i landet.

För att stärka småföretagandet i utsatta områden sänks fr.om. i år företagens socialavgifter i stödområde A med motsvarande 15 % av lönesumman upp till ca 850 000 kr. Sänkningen gäller även enskilda näringsidkare och motsvarar under 2002 en satsning på ungefär 600 miljoner kronor.

Som en följd av regeringens proposition om regionalpolitiken – En politik för tillväxt och livskraft i hela landet (prop. 2001/02:4) – som lämnades till riksdagen i höstas, införs under 2003 och 2004 ett särskilt statsbidrag för kommuner och landsting med kraftig befolkningsminskning. Vidare inrättas under året en särskild statlig myndighet med uppgift att ge fortsatt stöd till omstruktureringen av kommunala bostadsföretag. Myndigheten skall underlätta avvecklingen av tomma bostäder och nedskrivningen av fastighetsvärden. Preliminärt bedöms dessa åtgärder kräva resurser på ca 3 miljarder kronor.

Vidare har två delegationer, Inlands- och Tillväxtdelegationerna, inrättats för att stärka utvecklingen i två av de mest utsatta delarna av landet – norra Sveriges inland och Bergslagen, Dalsland och Värmland. Under perioden 2002–2004 avsätts 50 miljoner kronor för att öka samarbetet mellan universitet, högskolor och kommuner i syfte att öka rekryteringen till högskolorna och skapa tillväxt i olika regioner. Under samma period inrättas ett nationellt program för utveckling av s.k. innovationssystem och kluster. Programmet skall innehålla flera delprogram och programmen skall förutom en generell förstärkning av den regionala konkurrenskraften även stärka tillväxten inom turistnäringen, träindustrin och de mineralutvinnande branscherna. Dessutom skapas ett särskilt program för att öka användningen av IT i företag i stödområde A.

De s.k. tillväxtavtalen, som introducerades 1998, vidareutvecklas och förlängs t.o.m. 2003 för att säkerställa den kompetens och kreativitet som finns på det lokala och regionala planet. Efter 2003 skall tillväxtavtalen ändra namn till Regionala tillväxtprogram och en ny period genomförs 2004–2007. Tillväxtavtal har under de senaste åren utarbetats i samtliga län, där företrädare för statliga myndigheter, kommuner, landsting, regionala självstyrelseorgan, företag, arbetsmarknadens parter, utbildningsväsendet och många andra arbetat fram gemensamma förslag om hur länets tillväxt och sysselsättning skall kunna öka. Förra våren presenterade Näringsdepartementet en utvärdering av tillväxtavtalens utveckling hittills under rubriken Det första året (Ds 2001:15). De viktigaste slutsatserna i rapporten är bl.a. att avtalen ökat medvetenheten om den regionala och lokala näringslivsmiljöns betydelse för företagens konkurrenskraft. Vidare framgår att de regionala nätverken av offentliga aktörer, näringslivsrepresentanter och kommunaltjänstemän stärkts under avtalens utarbetande. Enligt utskottets mening är tillväxtavtalen en viktig process som driver på den lokala och regionala mobiliseringen för en bättre ekonomisk utveckling.

Kraftig satsning på infrastrukturen

Av avgörande betydelse för tillväxten och näringslivets utveckling i olika delar av landet är att det finns en väl fungerande infrastruktur av bl.a. vägar och järnvägar. I den proposition om infrastrukturen som regeringen i höstas lade på riksdagens bord föreslås en satsning på svenska vägar och järnvägar under perioden 2004–2015 på sammanlagt 364 miljarder kronor. Av detta belopp skall omkring 150 miljarder kronor användas för att bevara och säkerställa befintligt väg- och järnvägsnät, omkring 100 miljarder kronor användas för nya järnvägsinvesteringar och ytterligare 69 miljarder kronor för utbyggnad av vägnätet. Resterande ca 30 miljarder kronor föreslås avsättas för t.ex. kollektivtrafik, kommunala flygplatser och kajanläggningar och vägar som inte är s.k. nationella stamvägar. Utskottet vill i detta sammanhang peka på den regionalpolitiska betydelsen av infrastruktursatsningarna genom att bl.a. 17 miljarder kronor avsätts för tjälsäkring och bärighet av de mindre vägarna.

För att starta ytterst angelägna infrastrukturprojekt påbörjas i år den tidiga reläggning av vissa investeringar som presenterades i propositionen. Det innebär att ytterligare ungefär 12 miljarder kronor i infrastrukturinvesteringar tillkommer fram t.o.m. 2004.

En annan viktig satsning för att ge hela Sverige utvecklingsmöjligheter är den pågående utbyggnaden av IT-infrastrukturen. I motion Fi38 påstår motionärerna att utbyggnaden skapar en digital klyfta genom att den inte kommer alla till del. Enligt utskottets uppfattning stämmer inte den beskrivningen överens med verkligheten. Ett mycket viktigt inslag i IT-satsningen är nämligen att även hushåll och företag i glesbygd skall få tillgång till snabb dataöverföring till en rimlig kostnad. Sammantaget innebär utbyggnaden en satsning på omkring 17 miljarder kronor under en fyraårsperiod, inklusive satsningar som görs av marknadens olika aktörer. Enligt utskottets mening är

utbyggnaden av infrastrukturen inom IT-området en mycket viktig del i ambitionen att ytterligare stärka Sveriges ställning som en av världens ledande IT-nationer. Dessutom är utbyggnaden viktig för att öka utvecklingskraften i alla delar av vårt avlånga land. Utskottet vill här erinra om att regeringen i vårpropositionen anger att ett stöd till kommuner införts för att stimulera en utbyggnad av IT-infrastruktur med hög överföringshastighet i icke kommersiellt intressanta områden.

För utvecklingen inom olika regioner är det också viktigt att länen fullt ut utnyttjar de resurser från EU:s strukturfonder som ställs till Sveriges förfogande. Till sist vill utskottet också peka på de s.k. lokala utvecklingsavtalen som tecknats mellan staten och vissa storstadskommuner för att öka tillväxten i storstadsregionerna och minska segregationen. Merparten av de 2 miljarder kronorna som tidigare avsatts för detta ändamål har fördelats ut på olika kommuner.

Sänkta inkomstskatter

När det gäller skatterna vill utskottet framhålla att regeringen under perioden 2000–2002 tagit de tre första stegen i en inkomstskattereform för att sänka skatterna för framför allt låg- och medelinkomsttagare. Bland annat har en skattereduktion införts som kompenserar för 75 % av de egenavgifter som tas ut för att finansiera det nya ålderspensionssystemet. Samtidigt har skiktgränsen för statlig inkomstskatt höjts. Gränsen höjs automatiskt med 2 procentenheter per år utöver inflationen. För att minska andelen skattebetalare som betalar statsskatt har gränsen höjts utöver den automatiska uppräkningsgränsen. I år ligger gränsen för statlig skatt vid en inkomst på ca 24 000 kr i månaden. År 1999 var gränsen 20 000 kr i månaden. Skattesänkningarna bidrar till att minska de marginaleffekter som är särskilt kännbara för låg- och medelinkomsttagare. Det kan i sin tur leda till att arbetskraftsutbudet stiger, vilket är en nödvändig utveckling om vi skall kunna bibehålla och förstärka uppgången i den svenska ekonomin. Regeringen anger i vårpropositionen att den avser att i höst göra en bedömning av om det finns ett samhällsekonomiskt utrymme för att under 2003 ta det fjärde och sista steget i inkomstskattereformen.

För att kompensera pensionärerna för de besparingar som genomfördes under 1990-talet införs fr.o.m. i år en särskild skattesänkning för pensionärer (se vidare avsnitt nedan om pensionärerna och pensionerna). Den 1 januari infördes även en skattereduktion för en del av fackföreningsavgiften. Detta är enligt utskottet en viktig reform sett ur ett rättviseperspektiv. Avdragsrätten för fackföreningsavgifter slopades 1993. Det fick till följd att löntagarnas bidrag till den fackliga verksamheten missgynnades jämfört med arbetsgivarernas bidrag till sina intresseorganisationer. Som framgår ovan under avsnittet om regelverken för företagen har även en del skattesänkningar riktade mot företagen införts.

Nivån på de skatter som staten och kommunerna tar ut bestäms bl.a. av vilka välfärds- och fördelningspolitiska ambitioner man har. Enligt utskottets mening riskerar de mycket omfattande skattesänkningar som föreslås i bl.a.

Moderata samlingspartiets motion Fi36 att leda till stora nedskärningar av viktig offentlig verksamhet. Dessutom ökar risken för instabila statsfinanser. En sådan utveckling kommer att få starkt negativa konsekvenser för den svenska välfärden.

Fastighetsskatten

Fastighetsskatten är enligt utskottets mening ett exempel på en viktig inkomstkälla för staten. Den ger ungefär 20 miljarder kronor per år, pengar som bidrar till att finansiera den gemensamma välfärden.

Förra året släpptes den frysta taxeringen, och taxeringsvärdena steg kraftigt i de områden där fastighetspriserna ökat mest. För att minska effekterna av denna utveckling har skattesatserna sänkts i flera steg samtidigt som det s.k. fribeloppet i förmögenhetsskatten höjts. Skattesatsen för småhus och hyreshus ligger nu på 1 % respektive 0,5 %, en nedgång med 0,5 procentenheter respektive 1 procentenhet under innevarande mandatperiod. Fribeloppet i förmögenhetsskatten har höjts från 900 000 kr till i år 1,5 miljoner kronor för ensamstående och 2 miljoner kronor för sambeskattade par. Dessutom har en begränsningsregel i fastighetsbeskattningen införts. Begränsningsregeln innebär att hushåll i normala inkomst- och förmögenhetslägen maximalt skall betala 5 % av sin inkomst i fastighetsskatt.

Utskottet vill i anslutning till diskussionen om fastighetsskatten erinra om att regeringen i vårpropositionen anger att omräkningsförfarandet vid taxeringen skall ersättas med en förenklad fastighetstaxering mellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Dessutom skall regler införas som gör att höjda taxeringsvärden inte omedelbart får genomslag på fastighetsskatteuttaget. Vidare skall en ny utredning om fastighetsskatt tillsättas och en särskild utredare skall se över utformningen av förmögenhetsbeskattningen i ett längre perspektiv. En översyn av arvs- och gåvobeskattningen skall också genomföras.

Grön skatteväxling och ett ekologiskt hållbart Sverige

En god miljö och en ekologiskt hållbar utveckling är enligt utskottets mening ett av den ekonomiska politikens viktigaste mål. Sverige skall vara ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling.

De 15 nationella miljö kvalitetsmål som riksdagen ställt upp visar tydligt den ekologiska dimensionen i begreppet hållbar utveckling. Målen är formulerade utifrån den miljöpåverkan som naturen tål och definierar det tillstånd för den svenska miljön som skall nås inom en generation. Förra hösten beslutade riksdagen om nya mätbara delmål och åtgärdsstrategier för att uppnå 14 av de uppsatta 15 målen. Under våren har riksdagen också antagit regeringens förslag till strategi och delmål för det femtonde miljö kvalitetsmålet: Begränsad klimatpåverkan. Miljö kvalitetsmålen och delmålen skall vara styrande för statens miljöpolitik och miljöstyrning och andra samhällsaktörers åtgärder på området.

Under mandatperioden har en rad steg tagits i en grön skatteväxling, samtidigt som en strategi för den fortsatta gröna skatteväxlingen har presenterats.

Under 2000 omfattade den gröna skatteväxlingen omkring 1,7 miljarder kronor – dieselskatten höjdes med 25 öre, elskatten med 1 öre och kärnkraftsskatten 0,5 %. Skatteintäkterna användes till reducerad skatt i samband med det system för individuell kompetensutveckling som utskottet redovisat tidigare och för att skattemässigt likställa jordbruket med industrin. Förra året gjordes en grön skatteväxling om drygt 3 miljarder kronor. Koldioxidskatten gavs en ökad tyngd i förhållande till energiskatten genom att koldioxidskatten höjdes med 25 % medan skatten på el och bränslen sänktes med 8 %. Samtidigt höjdes koldioxidskatten med ytterligare 15 % och energiskatten på el höjdes med 1,8 öre/kWh. För bensin, diesel och industrin neutraliserades dessa skatteförändringar. Därutöver höjdes skatten på dieselolja med 10 öre per liter. Intäkterna användes för en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 0,1 procentenhet samt en höjning av grundavdraget med 1 200 kr.

I år omfattar den gröna skatteväxlingen ca 2 miljarder kronor – energiskatten på el höjdes med 1,2 öre per kWh, koldioxidskatten höjdes med 15 % (industrin undantogs från höjningar medan effekter för bensin och diesel neutraliserades genom lika stora sänkningar av energiskatten) och avfallsskatten höjdes med 15 %. Skatteintäkterna utnyttjades för att finansiera höjningen av grundavdragen i inkomstskatten med 900 kr.

Vidare har en mängd andra åtgärder och resursförstärkningar vidtagits för att öka den ekologiskt hållbara utvecklingen. Stora satsningar om ca 7,3 miljarder kronor från 1999 och framåt har gjorts på lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet (LIP) och klimatåtgärder (KLIMP).

Dessutom har stora resurser avsatts för bl.a. bevarandet av biologisk mångfald, sanering av förorenade områden, miljöforskning, information om klimatfrågor och miljöövervakning. Sammantaget har utgiftsområdet miljö- och naturvård ökat från 1,2 miljarder kronor 1998 till 3,1 miljarder kronor 2002. Regeringen anger i vårpropositionen att satsningarna kommer att fortsätta, och anslagen inom området beräknas uppgå till 4,2 miljarder kronor 2004.

Ovanpå detta kommer att ca 11 miljarder kronor under perioden 2000–2006 avsättas till jordbruket i svensk medfinansiering till miljöåtgärder inom EU:s miljö- och landsbygdsprogram. Dessutom görs ytterligare satsningar på myndigheternas miljömålsarbete, forskning kring biologisk mångfald och ekologisk uthållighet och biotopskydd i skogspolitiken.

Utskottet vill också erinra om att regeringen aviserat att ett kvotbaserat elcertifikatssystem bör införas för att främja elproduktion från förnyelsebara energikällor. Vidare behålls den s.k. miljöbonusen för vindkraft under sju år samtidigt som en successiv avtrappning sker.

Utskottet vill i anslutning till detta också hänvisa till de gröna nyckeltal som sedan 1999 redovisas i budget- och vårpropositionerna. Nyckeltalen är ett komplement till de ekonomiska nyckeltalen, och de är ett viktigt instrument för att nå det övergripande miljömålet om att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Reformering av barn- och familjepolitiken

Under de senaste åren har en omfattande satsning på barnen och barnfamiljerna vidtagits. Den stegvisa reformeringen av familjepolitiken framfördes första gången i vårpropositionen för 2000 och fortsatte i budgetpropositionen för 2002, trots den svagare konjunkturen. Situationen för de unga och barnfamiljerna har stor betydelse för det framtida Sverige. Utgångspunkten för politiken är att Sverige skall vara ett land där alla barn och ungdomar får en bra uppväxt.

Därför har barnbidraget under perioden höjts med 200 kr till 950 kr i månaden. På motsvarande sätt har flerbarnstilläggen och studiebidragen höjts. Från och med nästa år utökas studiebidraget ytterligare genom att bidraget utgår under tio månader i stället för som i dag under nio månader.

I fjol fick barn till arbetsökande rätt till förskoleverksamhet samtidigt som de s.k. kontaktdagarna i den tillfälliga föräldrapenningen infördes.

Maxtaxan i barnomsorgen infördes vid årsskiftet och kommunerna tillfördes samtidigt 500 miljoner kronor för att säkra kvaliteten inom barnomsorgen. Maxtaxan innebär att familjerna betalar högst 1 140 kr i månaden för det första barnet i omsorgen, 760 kr för det andra barnet och 380 kr för det tredje barnet. Utskottet vill också erinra om att det samtidigt med maxtaxan infördes en spärregel med inbörden att ingen skall betala mer än 3 % av sin inkomst i barnomsorgsavgift för det första barnet, 2 % för det andra barnet och 1 % för det tredje barnet. Hittills har samtliga kommuner utom två infört maxtaxan och enligt regeringen skall en första utvärdering av reformen göras redan hösten 2002. Det sista steget i maxtaxereformen tas nästa år då en allmän förskola för fyra- och femåringar införs.

Från och med i år förlängs föräldraförsäkringen med en månad till totalt 13 månader, och den s.k. pappa- och mammamånaden utökas med en månad. Samtidigt fördubblades den lägsta dagpenningen, dvs. den s.k. garantinivån i försäkringen, till 120 kr per dag. Garantinivån höjs ytterligare, till 150 kr per dag 2003 och 180 kr per dag 2004. I vårpropositionen anger också regeringen att inkomsttaket i föräldraförsäkringen skall höjas från 7,5 till 10 basbelopp fr.o.m. den 1 juli 2003, om det statsfinansiella läget så tillåter.

Vid sidan av dessa åtgärder har det också ett införts ett stöd om 100 miljoner kronor för att hjälpa barn till missbrukare eller barn i familjer där det förekommer våld och övergrepp.

Sammantaget innebär dessa satsningar att tillskotten till barnfamiljerna år 2004 uppgår till omkring 13 miljarder kronor.

Den generella välfärden skall bevaras och utvecklas

Den generella välfärdspolitiken är enligt utskottets mening en avgörande del i politiken för tillväxt, rättvisa och jämställdhet. En generell upplagd välfärdspolitik minskar klyftorna mellan olika grupper i samhället. Social- och arbetsförsäkringarna ger trygghet när en person drabbats av t.ex. sjukdom eller arbetsskada samtidigt som försäkringarnas koppling till förvärvsarbete uppmuntrar till ett högt arbetskraftsdeltagande och arbetskraftsutbud.

Till följd av de kraftiga reallönehöjningarna under de senaste åren har antalet personer som får ersättning med 80 % av inkomsten vid sjukdom eller föräldraledighet minskat. I fjol hade ca 36 % av alla heltidsarbetande en inkomst på över 7,5 basbelopp, vilket är den övre gränsen för ersättningsberättigad inkomst. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att se över ersättningsnivåerna i försäkringssystemen för att bevara och utveckla den generella välfärden. Regeringen anger också i vårpropositionen att taken i socialförsäkringarna skall höjas år 2003, dock under förutsättning att det statsfinansiella läget tillåter en sådan justering.

Vid halvårsskiftet förra året höjdes ersättningen i arbetslöshetskassan. Den högsta dagpenningen höjdes med 100 kr under de första hundra dagarna, samtidigt som golvet, dvs. den lägsta ersättningsnivån, höjdes från 240 till 270 kr. I både budgetproposition för 2002 och i vårpropositionen 2002 anger regeringen att ersättningen kommer att fortsätta att höjas om det statsfinansiella läget så medger. Den 25 april 2002 meddelade regeringen att ersättningsnivåerna höjs ytterligare fr.o.m. den 1 juli 2002. Golvet i arbetslöshetskassan höjs med 50 kr till 320 kr. Taket i försäkringen under de 100 första ersättningsdagarna höjs till 730 kr per dag, taket från dag 101 höjs till 680 kr.

Ohälsan i arbetslivet måste åtgärdas

I samtliga partimotioner presenteras olika typer av åtgärder för att hejda den stigande sjukfrånvaron.

De senaste åren har antalet sjukskrivningar och utgifterna för sjukpenning stigit dramatiskt. Speciellt stor är ökningen av sjukskrivningar för kvinnor som arbetar i den offentliga sektorn. Som utskottet framhållit tidigare är den stigande ohälsan ett hot mot både tillväxten och välfärden. Utvecklingen måste brytas. Regeringen föreslog därför i budgetpropositionen för 2002 ett program om elva punkter för att förbättra arbetsvillkoren och minska ohälsan i arbetslivet. Arbetet med att följa upp och implementera programmet pågår, och regeringen anger i vårpropositionen att förslag kommer att lämnas till riksdagen i höst.

I elvapunktsprogrammet anges bl.a. att ett mål för ökad hälsa i arbetslivet bör införas. Dessutom skall samtal mellan regeringen och arbetsmarknadens parter genomföras för att skapa en samsyn och samordning av insatserna. Samtalen inleddes i slutet av förra året och en första avstämning skall göras i slutet av juni i år. Ekonomiska drivkrafter för arbetsgivare att förebygga ohälsa skall införas, och Arbetsmiljöverket har getts i uppdrag att utreda hur en arbetsmiljöcertifiering av både privata och offentliga arbetsgivare kan utvecklas. Utskottet noterar därvid att regeringen redovisar som sin uppfattning att arbetsgivaransvaret i en situation med förändrat finansieringsansvar skall utformas med särskilt beaktande av de mindre företagens villkor och förutsättningar. För att öka uppmärksamheten mot de enskilda arbetsplatserna skall förslag till hälsobokslut läggas fram senast i samband med budgetpropositionen för 2003. Särskilda försök pågår hos stora offentliga arbetsgivare för att förebygga och minska sjukfrånvaron. För att förnya rehabiliteringen fick

Riksförsäkringsverket och Arbetsmarknadsstyrelsen i slutet av förra året i uppdrag att inleda ett arbete med att förnya den arbetslivsriktade rehabiliteringen. Vidare har riksdagen beslutat att försäkringskassorna skall koncentrera rehabiliteringsarbetet på mer komplicerade ärenden. Kunskaperna om sjukskrivningsprocessen skall förbättras, och Riksförsäkringsverket har fått i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen utreda orsakerna till t.ex. den stora geografiska variationen i sjukskrivningarna.

En särskild utredare har tillsatts för att lägga fram förslag om hur statistiken och forskningen på området skall förbättras för att öka kunskaperna om sjukskrivningarnas orsaker, samband och konsekvenser. För att minska ohälsan krävs också ökade resurser och förbättrad tillgänglighet inom hälso- och sjukvården. Utskottet diskuterar frågan ytterligare under avsnittet Ökade resurser till vården, skolan och omsorgen nedan.

Privatisering och avreglering

När det gäller frågor om förändringar av de svenska socialförsäkringarna och privatiseringar av t.ex. vård- och omsorgssektorer vill utskottet erinra om att principerna om en solidariskt finansierad och rättvist fördelad sjukvård är några av de mest centrala inslagen i den generella välfärdspolitiken. I motion Fi36 (m) föreslås att en obligatorisk nationell hälsoförsäkring införs. Enligt utskottets mening finns det inga belägg för att Sverige skulle vinna på att övergå till en försäkringslösning. Internationella erfarenheter tyder tvärtom på att de skattefinansierade hälso- och sjukvårdssystemen fungerar bättre i t.ex. jämställdhets- och fördelningspolitiskt avseende än försäkringsfinansierade system. Erfarenheterna tyder också på att en försäkringsfinansierad sjukvård på olika sätt begränsar patienternas valfrihet.

I t.ex. motion Fi36 (m) framförs också förslag om omfattande avregleringar och privatiseringar i den statliga och kommunala sektorn. Skulle dessa förslag genomföras skulle det enligt utskottets mening leda till en dramatisk förändring av de offentliga verksamheterna. Följden skulle sannolikt bli en mycket instabil situation till skada för medborgarna. Effektiviteten och produktiviteten inom t.ex. vården, omsorgen och skolan skulle drabbas hårt. I motionen föreslås också mycket stora skattesänkningar. Det är utskottets övertygelse att skattesänkningar av denna art leder till nedskärningar av viktig och angelägen offentlig verksamhet. Dessutom får stora skattesänkningar av den här typen helt oacceptabla fördelningspolitiska konsekvenser. Skadorna på den svenska generella välfärden skulle bli betydande. Utskottets uppfattning är vidare att skattesänkningar av detta slag kan leda till instabila statsfinanser med negativa effekter på både företagsklimatet och den ekonomiska tillväxten. Erfarenheterna av den snabba försämringen av statsfinanserna i början av 1990-talet avskräcker.

Offentliga bidrag bidrar till en jämnare fördelning

Utskottet vill i detta sammanhang peka på den studie av fördelningen av offentliga bidrag till barnomsorg, utbildning samt hälso- och sjukvård som

redovisas i bilaga 3 i vårpropositionen. Undersökningen visar tydligt att de resurser som fördelas via de offentliga verksamheterna klart bidrar till en jämnare fördelning i samhället. Framför allt blir omfördelningen över livscykeln tydlig när effekterna av de subventionerade offentliga tjänsterna undersöks. Till exempel beräknas personer i 90-årsåldern få vård och omsorg för i genomsnitt 150 000 kr per år. Barn och ungdomar erhåller ca 35 000 kr per år i form av främst barnomsorg och utbildning, medan personer i 60-årsåldern endast utnyttjar offentliga tjänster för 15 000 kr. När det gäller subventioner av utbildning visar studierna att snedrekryteringen till den högre utbildningen fortfarande är betydande. Subventionerna till högskolan gynnar framför allt barn till högutbildade och tjänstemän. Däremot har klyftan i antalet utbildningsår mellan olika grupper i samhället minskat markant de senaste åren. Andra resultat är t.ex. att barnfamiljer och pensionärer gynnas och att subventionerna påtagligt minskar inkomstspridningen. Personer med relativt låg ekonomisk standard erhåller mer, både i absoluta och relativa termer, än de välbeställda. Vidare gynnas kvinnor mer än män av den offentliga tjänstesektorn.

Ökade resurser till vården, skolan och omsorgen ...

Den omfattande saneringen av de offentliga finanserna har under de senaste åren skapat utrymme för satsningar på att öka resurserna och förbättra kvaliteten inom skolan, vården och omsorgen av barn och gamla. Den starka inkomstutvecklingen i den svenska ekonomin innebär dessutom att skatteintäkterna i den kommunala sektorn ökat markant under de senaste åren, och som framgår av regeringens beräkningar i vårpropositionen kommer de att fortsätta att öka framöver, dock inte i lika snabbt takt som tidigare.

I år är resursöverföringen från staten till kommuner och landsting ca 30 miljarder kronor högre jämfört med situationen 1996. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att kommunernas och landstingens ekonomi förstärks ytterligare. Behoven inom vården, skolan och omsorgen är fortfarande stora. Inom ramen för försvarsuppgörelsen görs en särskild satsning på vård och omsorg om totalt ca 7 miljarder kronor under perioden 2003–2004. Av medlen skall 3 miljarder kronor utbetalas 2003 och 4 miljarder kronor 2004. Till detta skall sedan läggas den kraftiga satsning på skolan under perioden 2001–2006. Nästa år tillförs skolan ytterligare 1 miljard kronor, efter en ökning i fjol på 0,5 miljarder kronor och 1 miljard kronor i år. Därefter ökar tilldelningen med 1 miljard kronor per år fram till 2006. De kommuner som har svårt att nå ekonomisk balans tillförs ytterligare resurser under 2003.

Ett ytterligare särskilt bidrag införs till kommuner och landsting med befolkningsminskningar om totalt 400 miljoner kronor åren 2003 och 2004. Vidare avsätts ytterligare 1,25 miljarder kronor per år 2003 och 2004 för att korta väntetider och förbättra tillgängligheten inom sjukvården.

Sammantaget innebär detta att kommun- och landstingssektorn får ytterligare stora förstärkningar fram till 2004 för att säkra en god vård, omsorg och skola. Ovanpå detta tillkommer de resurser som regeringen satsar inom ramen

för en familjepolitisk reform, t.ex. maxtaxan. Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att det vid sidan av dessa resursstärkande åtgärder görs en mängd satsningar för att öka kvaliteten och effektiviteten inom t.ex. skolan och vården. Från och med halvårsskiftet ändras t.ex. reglerna om avgifter inom äldre- och handikappomsorgen. Syftet med förändringarna är att garantera alla som betalar avgift för kommunal vård och omsorg rimliga avgifter och en trygg levnadsstandard. Samtidigt införs ett nytt högkostnadsskydd inom tandvården för äldre. Stödet förbättras ytterligare under nästa år. Inom skolan har under de senaste åren genomförts en av de största utvecklingsinsatserna genom tiderna – den nationella satsningen på IT i skolan (Itis). Itis pågår t.o.m. 2002 och innebär bl.a. att 70 000 lärare fått förbättrade kunskaper om hur IT kan användas som ett verktyg i skolan.

Utskottet vill även peka på att regeringen under våren 2002 lagt fram förslag om ett nytt system för de kommunala momsavdragen. Förslaget behandlas av utskottet i betänkande 2001/02:FiU17.

... och behovet av offentlig och kommunal verksamhet växer

Behoven av offentlig och kommunal verksamhet kommer att öka starkt framöver, bl.a. till följd av den demografiska utvecklingen och den allt högre andelen äldre i befolkningen. Det framgår tydligt i t.ex. den analys som regeringen redovisade i bilaga 1 kapitel 12 i förra årets vårproposition. Fram till år 2030 beräknas Sveriges befolkning öka med i genomsnitt omkring 20 000 personer per år. Hela ökningen kommer att ske i åldersgrupperna 64 och äldre. Detta ställer stora krav på en väl fungerande offentlig sektor med starka och sunda offentliga finanser. Därtill krävs en god ekonomisk tillväxt och en ökad sysselsättning. Till följd av bl.a. den höga tillväxten och den stigande sysselsättningen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet bedöms kommunernas och landstingens skatteinkomster öka med omkring 75 miljarder kronor under perioden 2001–2004. Detta visar enligt utskottets mening på vikten av att åtgärder vidtas så att den svenska ekonomin uthålligt kan hålla en hög tillväxttakt.

Vid sidan av detta är det enligt utskottets mening också mycket viktigt att de resurser som redan finns i den kommunala sektorn används mer effektivt. Den pågående omdaning och effektiviseringen av den kommunala verksamheten måste fortsätta, även om bidragen och skatteintäkterna ökar.

Pensionärerna och pensionerna

I motion Fi37 (kd) hävdas att regeringens okänsliga budgetsanering drabbat pensionärerna hårt. Utskottet vill med anledning av detta anföra följande. Regeringen gjorde tidigt klart att när statsfinanserna stärks och ekonomin börjar växa skall situationen först förbättras för de grupper i samhället som drabbats extra hårt av de svåra tiderna.

Redan i budgetpropositionen för 1999 föreslog regeringen därför en förbättring av pensionärernas ekonomi med omkring 4 miljarder kronor. Det reducerade prisbasbeloppet för pensionärer ersattes fr.o.m. 1999 av det fulla

prisbasbeloppet samtidigt som bostadstillägget till pensionerna höjdes för att gynna de sämst ställda pensionärerna. Satsningen på pensionärerna fortsatte i budgetpropositionen för 2001. Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget höjdes ytterligare samtidigt som den tidigare tillfälliga höjningen av pensionstillskottet permanentades. Vidare höjdes det särskilda grundavdraget för pensionärer i inkomstbeskattning.

I år får pensionärerna en särskild skattesänkning på upp till 1 320 kr per år. Dessutom har bostadstillägget justerats upp ytterligare, och totalt under perioden har bostadstillägget för pensionärer höjts från 83 % till 91 % av bostadskostnaden upp till taket. Samtidigt har golvet i systemet slopats och taket höjts till 4 500 kr per månad.

Under nästa år införs ett s.k. äldreförsörjningsstöd för personer som inte har rätt till folkpension. Dessa är i dagsläget hänvisade till socialbidrag för sin försörjning.

Utskottet vill i detta sammanhang även peka på att de satsningar som nu görs och planeras inom vården och omsorgen är av utomordentligt stor betydelse, inte minst för äldre och pensionärer. Under perioden 1999–2001 satsades t.ex. 300 miljoner kronor på den nationella handlingsplanen för äldre, vilket bl.a. inbegripit anhörigstöd, telefonjour för äldre och anhöriga och försöksverksamhet i hemtjänsten. Därutöver satsades omkring 400 miljoner kronor på fler platser och högre standard i äldreboendet. Vid halvårsskiftet i år införs dessutom ett nytt högkostnadsskydd i tandvården för äldre, och stödet för äldretandvården utökas ytterligare 2003. Vid halvårsskiftet införs också en maxtaxa inom äldreomsorgen.

Som redovisades ovan, under rubriken Offentliga bidrag bidrar till en jämnare fördelning, går en stor del av de offentliga resurserna och tjänsterna inom vården och omsorgen till personer i de högre åldersgrupperna.

Saneringen av de offentliga finanserna och demografien

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat budgetkonsolideringens effekter på fördelningen i samhället (senast i bet. 2001/02: FiU1). Enligt utskottets uppfattning fanns det inte något alternativ till saneringen av de offentliga finanserna. Den var nödvändig för att återställa förtroendet för svensk ekonomi och få ned de höga räntor som allvarligt dämpade tillväxtkraften, inte minst i de mindre och medelstora företagen. Den var också nödvändig för att säkra den framtida välfärden. Som utskottet redovisat tidigare står Sverige inför en stor demografisk utmaning genom att andelen äldre i befolkningen ökar. För att klara av den påfrestning som detta kommer att innebära på de offentliga systemen krävs ett överskott i de offentliga finanserna under de närmaste åren.

Enligt utskottets mening är det också viktigt att inse att de senaste årens kraftiga uppgång i den svenska ekonomin till en ganska stor del beror på det faktum att Sverige nu har sanerat de offentliga finanserna och etablerat ett överskott. Det är också viktigt att inse att utan sanering hade det inte varit möjligt att bedriva en expansiv finanspolitik under 2001 och 2002 för att dämpa effekterna av den internationella konjunkturedgången.

Ett Sverige för alla

I utskottets betänkande med anledning av budgetpropositionen för 2002 (bet. 2001/02:FiU1) behandlades den stora fördelningspolitiska utmaning som ligger i att minska klyftorna i samhället och antalet personer som är marginaliserade. Enligt utskottets mening ger ekonomisk tillväxt bättre förutsättningar för ökad rättvisa. Tillväxten i sig är däremot ingen garanti för rättvisa, utan för att minska klyftorna i samhället krävs en aktiv politik för rättvisa. Målet bör vara att människors livsval inte skall begränsas av bakgrund eller kön. Alla skall ha samma rätt och möjlighet till vård, utbildning och omsorg. Vidare måste alla former av diskriminering upphöra. Invandrare, flyktingar och de som bott i Sverige i många generationer skall ges likartade möjligheter i livet.

Även om mycket återstår att göra har de senaste årens tillväxt gjort det möjligt att vidta åtgärder inom en rad områden; t.ex. har initiativ tagits för att öka förutsättningarna för en långsiktigt hållbar integration. Inom bl.a. arbetsmarknads- och utbildningsområdet pågår en rad olika insatser för att öka invandranas möjligheter att delta i arbetslivet.

Olika fördelningsanalyser visar att barnfamiljer och då särskilt ensamstående föräldrar, ungdomar och invandrare fortfarande har det sämre nu än i början av 1990-talet. En rad åtgärder har vidtagits och vidtas för att förbättra situationen för dessa grupper.

Andra studier visar att det finns strukturella faktorer som gör att vissa samhällsgrupper har större tillgång än andra till utbildning, höga inkomster och en god välfärd. Det är t.ex. fortfarande betydligt vanligare att barn till föräldrar med högre utbildning studerar vidare än att barn till föräldrar med lägre utbildning gör det. Det är bl.a. i detta perspektiv som regeringens satsningar på ökat antal platser på högskolor och universitet och det reformerade studiemedelssystemet skall ses.

Studier som bl.a. regeringen genomfört visar att lönespridningen i Sverige ökade något under senare delen av 1990-talet efter att ha minskat sedan mitten av 1970-talet. Till följd av den ekonomiska krisen i början av 1990-talet marginaliserades vissa grupper. Till exempel har antalet människor som är långtidsarbetslösa, långtidssjuka eller beroende av socialbidrag under långa tider ökat. För att motverka detta måste bl.a. margineffekter av olika slag minskas så att det lönar sig bättre att studera och arbeta. Därmed minskar risken för att människor fastnar i socialbidragsberoende och långtidsarbetslöshet. Beslutet om att införa maxtaxa i förskoleverksamheten och barnomsorgen är ett exempel på åtgärder som bidrar till att minska margineffekterna. Sänkning av marginalskatterna genom höjningen av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt och kompenseringen av egenavgifterna är andra exempel. Enligt beräkningar som redovisas i vårpropositionen hade en ensamstående med två barn en margineffekt på ungefär 65 % år 1999. Under 2002 har margineffekten för denna familjetyp sjunkit med nästan 7 procentenheter, till 58,6 %. För sammanboende med två barn hade margineffekterna under samma period sjunkit med omkring 5 procentenheter.

... och socialbidragsberoendet skall halveras

Som utskottet nämnde ovan ökade socialbidragsberoendet under 1990-talet. Denna utveckling är enligt utskottets mening ett hårt slag för alla som kämpar för ökad rättvisa och högre välfärd. Riksdagens och regeringens uppsatta mål är att socialbidragsberoendet skall halveras mellan 1999 och 2004. Utvecklingen och uppfyllelsen av målet skall årligen avrapporteras till riksdagen. Enligt regeringens första avstämning av målet i budgetpropositionen för 2002 bilaga 3 uppgick socialbidragsberoendet 1999 till omkring 115 000 s.k. helårsekvivalenter (antal vuxna personer med full ersättning under ett helt år). För att målet skall nås krävs alltså att antalet socialbidragsberoende sjunker till omkring 57 500 år 2004, räknat i helårsekvivalenter. Det kan jämföras med att antalet socialbidragsberoende 1990, dvs. före den kraftiga nedgången i den svenska ekonomin, uppgick till 71 700.

Till följd av bl.a. sysselsättningsuppgången och den sjunkande arbetslösheten minskade antalet beroende av socialbidrag med mer än 12 % under 2000, till 101 000 helårsekvivalenter, och enligt Socialstyrelsens statistik fortsatte kostnaden för socialbidragen att minska med ytterligare ca 11 % under förra året. Detta visar enligt utskottets mening att det är kampen för ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet som är avgörande när det gäller att bryta bidragsberoendet i det svenska samhället. Möjligheterna för utsatta grupper att skaffa jobb, egen försörjning och delta i arbetslivet måste öka. Sverige har inte råd – varken mänskligt eller ekonomiskt – att ställa dessa grupper utanför.

I vårpropositionen redovisas en genomgång av de fördelningspolitiska konsekvenserna av halveringen av den öppna arbetslösheten till 4 %. Undersökningen visar på mycket goda effekter. Halveringen har framför allt gynnat låginkomsttagare, men till viss del även medelinkomsttagare.

OECD:s BNP-statistik

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet använder i den politiska argumentationen det som brukar kallas för OECD:s tillväxt- eller välfärdsliga. Vad det handlar om är den statistik som OECD sammanställer av köpkraftskorrigerade BNP-uppgifter per capita. Sverige har, enligt t.ex. motion Fi36 (m), sedan 1970 halkat från en fjärde till en sjuttonde plats i välfärdsligan.

Som utskottet påpekat vid tidigare behandlingar (senast i bet. 2001/02: FiU1) är OECD:s statistik så osäker att man bör vara mycket försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser av uppgifterna. Möjligheten till jämförelser mellan länderna är mycket begränsad, enligt bl.a. OECD:s egna uppgifter. Dessutom har måttet stora brister som mått på den ekonomiska välfärden.

Även valet av tidsperiod är av avgörande betydelse för resultatet. Arbetarrörelsens Ekonomiska Råd (AER) har i en rapport (nr 5 2000) visat att om i stället 1947 används som utgångsår och 1997 som slutår och BNP per innevånare i åldern 15–64 år används som välfärdsått blir resultatet en allmän, mycket kraftig utjämning mellan OECD-länderna. Sveriges placeringar änd-

rades under perioden från plats sex till plats åtta. Samtidigt ökade Sveriges nivå från nästan 60 % till nästan 80 % av Förenta staternas nivå.

Utskottet kan konstatera att svensk ekonomi tappat i relativ position under framför allt två perioder de senaste 30 åren – under andra hälften av 1970-talet och i början av 1990-talet. Den absolut största nedgången kom i början av 1990-talet då Sveriges BNP föll samtidigt som flera andra länder fortsatte att ha en positiv tillväxt.

Sveriges relativa position förbättras

I motion Fi37 (kd) redovisas en del beräkningar som anses bevisa att Sverige släpat efter i tillväxt även i slutet av 1990-talet. Sådana beräkningar är dock mycket beroende av t.ex. tidsperiod för jämförelse. I motionen sägs t.ex. att Sveriges BNP 2001 skulle ha varit 205 miljarder kronor högre om Sverige under perioden 1995–2001 haft samma tillväxttakt som Finland. Enligt utskottets mening är det mycket tillfredsställande att Finland under de senaste åren haft en hög ekonomisk tillväxt. Samtidigt måste man komma ihåg att uppgången delvis är en följd av den kraftiga nedgången i början av 1990-talet, då Finlands BNP föll betydligt mer än Sveriges. Till detta kommer att arbetslösheten i Finland fortfarande, trots den höga tillväxttakten, ligger kring 9 % av arbetskraften.

Enligt OECD:s statistik steg Sveriges BNP med i genomsnitt 2,8 % per år mellan åren 1995 och 2001 (inklusive tillväxttakten 1995, dvs. under sju år). Tillväxten i OECD-området ökade med i genomsnitt 2,7 % per år under samma period, tillväxten i EU med i genomsnitt 2,4 % och tillväxten i euroområdet med 2,3 % per år. Detta innebär att om Sverige under perioden haft samma tillväxt som OECD, EU och euroområdet i genomsnitt hade nivån på Sveriges BNP varit lägre 2001.

I motion Fi39 (fp), men också i motionerna Fi36 (m) och Fi37 (kd), anges att målet för den ekonomiska politiken bör vara en långsiktigt hållbar tillväxt på minst 3 % per år.

Hög tillväxt – ett viktigt mål i den ekonomiska politiken

Som utskottet framhållit vid ett flertal tillfällen tidigare är en hög ekonomisk tillväxt en mycket viktig del av den ekonomiska politiken, under förutsättning att den är ekologiskt hållbar. Som redovisades ovan har Sveriges BNP stigit med i genomsnitt 2,8 % per år sedan slutet av 1994, vilket är en halv procentenhet mer än genomsnittet i euroområdet. Om man i stället mäter från slutet av 1997, då de negativa effekterna av den nödvändiga saneringen av de offentliga finanserna började avta, har svensk ekonomi vuxit med i genomsnitt 3,2 % per år, dvs. nästan 1 procentenhet över tillväxten i euroområdet.

Utskottet vill här passa på att referera till en rapport om de offentliga finanserna i EU som EU-kommissionen nyligen presenterade. Enligt rapporten är de svenska offentliga finanserna de bland de offentliga finanserna i EU-länderna som bäst stimulerar till ökad tillväxt och ökad sysselsättning. Vidare

är Sverige ett av de två länder som under 1990-talet lyckats förbättra de offentliga utgifternas bidrag till tillväxt och sysselsättning samtidigt som utgiftsnivån sjunkit. Det andra landet är Nederländerna.

Det är utskottets fasta övertygelse att möjligheterna att nå den höga tillväxttakten i slutet av 1990-talet hade varit betydligt sämre med de budgetalternativ som Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna presenterat för den aktuella perioden. De mycket stora skattesänkningar och budgetnedskärningar som partierna, framför allt Moderata samlingspartiet, förespråkade hade med stor sannolikhet skapat en betydande oro och osäkerhet bland ekonomins olika aktörer med kraftigt negativa effekter på tillväxt, sysselsättning och välfärd som följd.

Utskottet vill i anslutning till diskussionen om tillväxt kort även redogöra för en vidareutveckling av den köpkraftskorrigerade BNP-statistiken som EU:s statistikorgan, Eurostat, tar fram. Eurostat har bl.a. undersökt den köpkraftskorrigerade produktionsnivån för olika regioner inom EU-länderna under 1998. Resultatet visar på en ganska stor skillnad mellan de fattigaste och rikaste regionerna i flertalet länder. Den största spridningen finns enligt Eurostat i Tyskland följt av Frankrike, Österrike och Belgien. Enligt Eurostats uppgifter är Sverige det land som har den minsta spridningen mellan olika regioner. I likhet med OECD:s s.k. välfärdsliga är även Eurostats beräkningar behäftade med stora statistiska problem. Men enligt utskottets mening kan man ändå dra följande viktiga slutsats: de regionala klyftorna i Sverige förefaller vara betydligt mindre än i flertalet övriga länder i EU.

Utskottet vill i likhet med vid tidigare behandlingar också erinra om att det finns andra undersökningar som kan komplettera OECD:s mått och därmed bidra till att fördjupa diskussionen om ekonomisk välfärd. En sådan undersökning är den rapport om utvecklingsnivån i världen som FN:s utvecklings- och biståndsorgan, UNDP, publicerar varje år. En annan intressant rapport, där perspektivet visserligen är något snävare, är ESO:s (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi) undersökning med titeln Med många mått mätt (Ds 2000:23). Rapporten är en s.k. benchmarkstudie över Sverige och innehåller en jämförelse mellan Sverige och andra länder när det gäller utvecklingen i tolv olika samhällssektorer och för 155 olika indikatorer. Kortfattat visar resultaten i rapporten att Sverige totalt sett klarar sig bra. I 67 av de 155 indikatorerna placerar sig Sverige på första eller andra plats. När det gäller sektorer som hälso- och sjukvård, socialförsäkringar, inkomstfördelning och IT-sektorn ligger Sverige till övervägande delen över den genomsnittliga nivån i undersökningen.

En annan undersökning, där perspektivet är ännu något snävare och framför allt behandlar närings- och företagsklimatet, är den jämförande studien av näringspolitiken som Näringsdepartementet publicerar. Förra årets rapport Benchmarking av näringspolitiken 2001 (DS2001:20) gör en bedömning av Sveriges utveckling jämfört med andra OECD-länder vad avser indikatorer inom t.ex. områdena fungerande marknader och effektiv konkurrens, tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik, kompetensutveckling i näringslivet,

arbetsmarknad, lönebildning och transportförsörjning. I korthet visar resultaten att Sverige hamnar på den övre tredjedelen i rangordningen i 27 av de 45 olika indikatorer som undersökts. Endast i tre fall placerar sig Sverige i den tredjedel av länder som har den sämsta utvecklingen. Jämfört med den studie som gjordes året innan har Sverige förbättrat sin position i 14 indikatorer medan positionen försämrats i 5 indikatorer.

Jämställdhet

Centrala mål i den ekonomiska politiken är rättvisa och jämställdhet. Även om vi i Sverige har kommit långt med jämställdheten mellan män och kvinnor i jämförelse med andra länder, återstår mycket att göra. Vårt samhälle är fortfarande till stora delar styrt utifrån manliga normer. Arbetsmarknaden är alltfjämt mycket könsuppdelad, och kvinnors arbete är ofta lägre värderat. Kvinnor har sämre karriärmöjligheter, sämre lön och mindre makt som en följd av att de är kvinnor. För att bryta detta maktmönster måste den övergripande ekonomiska politiken få ett ännu tydligare genusperspektiv än i dag.

Välfärden och jämställdheten är intimt förknippade med varandra. Det är inte en slump att länder som Danmark, Norge, Finland och Sverige är mer jämställda än de flesta andra länder. Det är den utbyggda generella välfärden och den höga förvärvsfrekvensen för kvinnor som har gett möjligheter till detta.

Kvinnors och mäns lika värde och rätt till egen försörjning skall vara en självklarhet i Sverige. En egen inkomst är förutsättningen för fria och självständiga val i vardagen. Det kan aldrig accepteras att kvinnors kunskaper och erfarenheter värderas lägre. Politiken måste därför med kraft inriktas på kvinnors rätt till arbete med rättvisa löner, en väl utbyggd gemensam sektor, kvinnofrid samt en strategi för att få jämställdhet på alla områden och fler kvinnor på olika beslutsnivåer.

De reformer som utskottet redovisat ovan, som t.ex. den stegvis reformerade barn- och familjepolitiken, satsningarna på skola, vård och omsorg och programmen för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, är väsentliga steg i utvecklingen mot en större rättvisa och ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. En avgörande del i jämställdhetspolitiken är att motverka löneskillnader på grund av kön. Enligt den officiella lönestatistiken tjänar kvinnorna omkring 82 % av männens löner. Utskottet vill i anslutning till detta bl.a. erinra om att riksdagen 2000 beslutade om en skärpning av jämställdhetslagen. Den nya lagen är tydligare och skall mer effektivt motverka att lön sätts efter könstillhörighet på den svenska arbetsmarknaden.

Enligt lagen har arbetsmarknadens parter tre år på sig att vidta åtgärder för få bort löneskillnader som beror på kön. Utfallet av arbetet per den 1 januari 2004 kommer därför att ge ett viktigt underlag för i vilken utsträckning det behövs ytterligare åtgärder i form av t.ex. en ännu stramare lagstiftning för att minska och radera ut de osakliga löneskillnader som finns i det svenska arbetslivet.

Kvinnor arbetar i högre grad än män visstid eller deltid. Enligt utskottets mening krävs ytterligare åtgärder, förutom de som redan vidtagits, för att säkerställa att grunden även för kvinnors deltagande på arbetsmarknaden skall vara tillsvidareanställning på heltid. Regeringen anger därför i vårpropositionen att den avser att införa ett anställningsstöd för arbetsgivare som omvandlar deltidsarbetslöshet till heltidsarbete. Ett utförligare förslag skall lämnas i budgetpropositionen för 2003.

Folkomröstning om EMU

I motionerna Fi36 (m), Fi37 (kd) och Fi39 (fp) anförs att Sverige bör gå med i EMU:s tredje steg och ersätta kronan med euron. En folkomröstning i frågan bör hållas, enligt motionärerna.

Den 1 januari i år infördes sedlar och mynt i euro i de tolv länderna i EMU. Enligt utskottets mening var det en lyckad och väl genomförd övergång från de nationella valutorna till euron.

Sverige valde att stå utanför valutaunionen från starten samtidigt som dörren hålls öppen för ett senare inträde. Utskottet delar regeringens uppfattning i vårpropositionen att ett beslut om deltagande måste ha ett brett folkligt stöd och skall underställas svenska folket för prövning i en folkomröstning.

Utskottet vill i anslutning till diskussionen om EMU erinra om att utredningen om stabiliseringspolitik för full sysselsättning vid svenskt medlemskap i valutaunionen presenterade sitt slutbetänkande i mitten av mars 2002. Utredningen har bl.a. analyserat om Sverige behöver ytterligare instrument för att klara stabiliseringen av ekonomin om den svenska konjunkturen skulle avvika från unionens. Ett antal åtgärder föreslås för att stärka den svenska finanspolitiken, bl.a. anser utredningen att den offentliga sektorns saldomål bör höjas från nuvarande 2 % av BNP till 2,5 % eller 3 % av BNP. Utredningen är för närvarande utsänd på remiss.

(s), (v) och (mp) i samarbete

Utskottet tillbakavisar Kristdemokraternas angrepp i motion Fi37 på Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. En redovisning av resultaten i ekonomin duger bra som svar på Kristdemokraternas attack: Även om konjunkturen mattats av har tillväxten i den svenska ekonomin varit historiskt hög under den senaste mandatperioden samtidigt som sysselsättningen stigit och arbetslösheten sjunkit. Trots konjunkturedgången hade Sverige under förra året ett av de största överskotten i de offentliga finanserna i EU. Den offentliga nettoskulden, som uppgick till nästan 400 miljarder kronor i slutet av 1998, har vänts till en nettotillgång som beräknas uppgå till omkring 50 miljarder kronor i slutet av 2002. Bytesbalansen visar överskott, och medborgarnas realinkomster stiger starkt.

Vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Enligt utskottets mening ger samarbetet en signal till omvärlden att det finns en politisk majoritet för en ekonomisk

politik som är inriktad på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP över en konjunkturcykel och prisstabilitet.

Samarbetet har under mandatperioden berört fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö – och innefattar både konkreta förslag och långsiktiga åtaganden inför framtiden. Överenskommelserna bekräftas med vårpropositionen. Träffade överenskommelser skall fullföljas.

Med hänvisning till vad som anförts ovan avstyrker utskottet förslagen i motionerna Fi36 (m) yrkande 1, Fi37 (kd) yrkandena 1, 2, 4 och 5, Fi38 (c) yrkande 1 och Fi39 (fp) yrkandena 1 och 4.

2 Budgetpolitiken

2.1 Budgetutvecklingen

De finansiella överskottsmålen för den offentliga sektorn har hittills uppnåtts med bred marginal. Det överskjutande finansiella sparandet uppgick under femårsperioden 1997–2001 till sammanlagt 167 miljarder kronor. För 2001 beräknas det offentliga finansiella sparandet till 104,5 miljarder kronor eller 4,8 % av BNP, vilket är 2,3 procentenheter över det uppsatta målet för samma år.

Den ekonomiska tillväxten har blivit väsentligt svagare jämfört med regeringens prognoser från budgetpropositionen för 2002. De reviderade tillväxutsikterna medför att överskottet i de offentliga finanserna för respektive år under perioden 2002–2004 beräknas uppgå till 1,8 % av BNP, vilket är 0,2 procentenheter lägre än det beslutade målet för det offentliga sparandet och 0,3–0,5 procentenheter lägre än regeringens bedömningar från budgetpropositionen. Med hänsyn till den kraftiga nedrevideringen av tillväxtprognosen bedömer emellertid regeringen att det något lägre överskottet är förenligt med det medelfristiga saldomålet. Osäkerheten om den framtida konjunkturen samt om utvecklingen i de offentliga finanserna är samtidigt stor, varför regeringen avser att återkomma med närmare analys av överskottsmålen i budgetpropositionen för 2003.

Beräkningen av det finansiella sparandet utgår från nationalräkenskapernas redovisningsprinciper. I nationalräkenskaperna tillämpas inte en strikt periodisering av skatter. Periodiseringseffekterna kan därför bli betydande vid exempelvis stora variationer i bolags- och reavinster. Omfattningen av bolagsskatter och reavinstskatter var särskilt stor 2000, vilket ledde till att det finansiella sparandet för den offentliga sektorn 2001 förstärktes med 42 miljarder kronor. Denna periodiseringseffekt förklarar alltså 40 % av det offentliga sparandet förra året.

Utvecklingen i de offentliga finanserna, uttryckt bl.a. som finansiellt sparande justerat för skatteperiodiseringar, framgår av efterföljande sammanställning.

Tabell 9. Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 1997–2004

Målsatta respektive beräknade finansiella överskott	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Beräknat sparande i mdkr	-29,5	39,5	27,0	77,1	104,5	41,1	43,5	44,6
Beräknat sparande i % av BNP	-1,6	2,1	1,3	3,7	4,8	1,8	1,8	1,8
Målsatt sparande i % av BNP	-3,0	0,0	0,5	2,0	2,5	2,0	2,0	2,0
Överskjutande finansiellt sparande i % av BNP	+1,4	+2,1	+0,8	+1,7	+2,3	-0,2	-0,2	-0,2
<i>Korrigering för skatteperiodiseringar</i>								
Skatteperiodiseringar i mdkr ¹	-	-2,0	18,0	23,0	-42,0	-6,0	5,0	3,0
Korrigerat sparande i mdkr	-	37,5	45,0	100,1	62,5	35,1	48,5	47,6
Korrigerat sparande i % av BNP	-	2,0	2,2	4,8	2,9	1,6	2,0	1,9

¹ Beräkningen av fullständiga skatteperiodiseringar har sammanställts av Finansdepartementet endast för perioden 1998–2004.

Skattekvoten uppgick enligt nationalräkenskaperna till 54,2 % av BNP 2001. Med nu gällande skatteregler och aviserade reformer beräknas skattekvoten sjunka under 2002 med 3,1 procentenheter till 51,1 % av BNP för att stabiliseras på drygt 50 % av BNP under de två nästkommande åren. Utvecklingen av skattekvoten utjämnas emellertid avsevärt om man tar hänsyn till de kraftiga periodiseringseffekterna förra året. Den justerade skattekvoten för 2001 beräknas till 52,1 % av BNP och den förväntas sjunka med 1,3 procentenheter till drygt 50 % av BNP redan under innevarande år. Till följd av de minskade skatteinkomsterna sjunker också den offentliga sektorns totala inkomster i termer av BNP.

Utgiftskvoten bedöms förbli i stort sett oförändrad på en nivå omkring 54 % av BNP de kommande åren.

Den offentliga sektorns förmögenhet växer i takt med de offentliga överskotten. Nettoskulden, som 1996 utgjorde 27 % av BNP, vändes förra året till en positiv förmögenhet som under åren 2002–2004 beräknas växa från 2,1 % till 6,3 % av BNP. Detta sker genom ackumulering av finansiella tillgångar i ålderspensionssystemet. Samtidigt sjunker den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld från 53,0 % till 48,4 % av BNP vid utgången av 2004, i enlighet med regeringens tidigare bedömningar.

Statsbudgetens saldo har sedan 1998 uppvisat överskott på sammanlagt 232 miljarder kronor och väntas även 2002 ge ett överskott på mer än 25 miljarder kronor. Regeringen beräknar budgetsaldot för 2002–2004 till 26,7, –13,2 respektive –11,3 miljarder kronor. Detta medför att statsskulden nominellt kommer att öka något i slutet av perioden. Som andel av BNP kommer dock både den konsoliderade och den okonsoliderade statsskulden att fortsätta att minska – från 53,3 % av BNP vid utgången av 2001 till 45,7 % av BNP vid utgången av 2004 för den konsoliderade statsskulden enligt vårpropositionen och från 53,4 % till 47,7 % av BNP för den okonsoliderade statsskulden enligt Riksgäldskontorets definition.

Engångseffekternas betydelse för det redovisade budgetsaldot framgår av efterföljande sammanställning som bygger på uppgifter från vårpropositionen.

Tabell 10. Statsbudgetens underliggande saldo efter justering för större engångseffekter 1999–2004

Miljarder kronor	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Statsbudgetens saldo	+82	+102	+39	+27	–13	–11
Större engångseffekter	+72	+88	+40	+60	+29	+19
varav Försäljning av statliga bolag m.m.	+1	+74	–	+15	+15	+15
Överföring från AP-fonden	+45	+45	+46	+9	+14	+4
Alectas utdelning av överskottsmedel	–	–	+10	–	–	–
Överbrygningskredit Sveaskog AB	–	–	–12	+12	–	–
Överföring från Riksbanken	–	–	0	+20	–	–
Tidigareläggning av arealersättningen	–	–	–4	+4	–	–
Premiepensionsmedel, netto	+26	–31	–	–	–	–
Underliggande budgetsaldo	+10	+14	–1	–33	–42	–30

Statsbudgetens totala inkomster beräknas minska med 69 miljarder kronor mellan 2000 och 2003. Först under 2004 förväntas en inkomstökning på 32

miljarder kronor. Ställt i relation till BNP minskar budgetinkomsterna även 2004. År 2000 genomfördes emellertid stora försäljningar av statliga företag, vilket förklarar det höga inkomstutfallet samma år. Justerat för alla engångsposter minskar statsbudgetens inkomster som andel av BNP fr.o.m. 1999. Denna nedgång följer huvudsakligen utvecklingen av skatteinkomster som minskar till följd av regeringens inkomstskattereform.

Utvecklingen av statsbudgetens inkomster redovisas i efterföljande tabell.

Tabell 11. Statsbudgetens inkomster 1997–2004

Miljarder kronor	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Statsbudgetens totala inkomster	649	706	725	800	755	735	731	763
Totala inkomster i % av BNP	35,6	37,1	36,2	38,1	34,8	32,7	31,0	30,9
Skatteinkomster	575	640	672	673	685	649	667	699
Skatteinkomster i % av BNP ¹	31,5	33,6	33,5	32,1	31,6	28,9	28,3	28,3
Övriga inkomster	74	66	53	127	70	86	64	64
Underliggande inkomster	632	699	724	725	725	720	716	748
Underliggande inkomster i % av BNP	34,6	36,7	36,1	34,5	33,4	32,1	30,4	30,3

¹ Denna kvot skall inte förväxlas med skattekvoten för hela den offentliga sektorn.

Utgiftstaken för staten har kunnat hållas under de fem första åren som de har varit i bruk med en marginal på sammanlagt 38 miljarder kronor. De för 1997 och 1998 ursprungligt fastställda utgiftstaken kom att gälla oförändrat. Utgiftstaken för åren därefter har däremot i efterhand korrigerats vid sammanlagt fem tillfällen till följd av beräkningstekniska justeringar. Även i årets vårproposition aviserar regeringen att den i den kommande budgetpropositionen kommer att föreslå ytterligare korrigeringar.

Nivån på utgiftstaket har efter alla tekniska justeringar ökat med mellan 12 och 35 miljarder kronor varje år efter 1998. Mätt som andel av BNP beräknas emellertid utgiftstaket minska från 40,6 % till 35,6 % under perioden 1997–2004. De takbegränsade utgifterna påverkas dock av vissa dispositioner av engångskaraktär, såsom exempelvis förskott på EU-avgiften eller tidigare-läggning av olika ersättningar. Justerat för dessa engångsposter minskar de takbegränsade utgifterna som andel av BNP fram t.o.m. 2001. Under 2002–2003 förväntas denna andel vara i stort sett oförändrad jämfört med förra året för att åter minska under 2004.

Utvecklingen av de underliggande utgifterna presenteras tillsammans med utgiftstaket för staten i efterföljande sammanställning.

Tabell 12. Utgiftstak för staten samt takbegränsade utgifter 1997–2004

Miljarder kronor	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ursprunglig nivå på utgiftstaket	723	720	735	744	767	810	847	877
Slutlig nivå på utgiftstaket	723	720	753	765	791	809	844	878
Utgiftstaket i % av BNP	39,6	37,8	37,6	36,5	36,5	36,0	35,8	35,6
Justerat utgiftstak ¹	741	738	752	760	785	809	844	878
Justerat utgiftstak i % av BNP	40,6	38,7	37,5	36,2	36,2	36,0	35,8	35,6
Takbegränsade utgifter i statsbudgeten	569	586	615	619	641	655	687	708
Underliggande takbegränsade utgifter	574	590	614	622	635	661	687	708
Underliggande utgifter i % av BNP	31,5	31,0	30,6	29,6	29,3	29,4	29,2	28,7

¹ För att skapa jämförbarhet över tiden har utgiftstaken för åren 1997–2001 korrigerats med senast beslutade tekniska justeringar.

Statens finansiella sparande för 2001 uppgick till 9,5 % av BNP, vilket huvudsakligen förklaras av en överföring från AP-fonden på 155 miljarder kronor samt stora periodiseringar av skatter och ränteutgifter. Den första fasen i den finansiella infasningen av det reformerade ålderspensionssystemet avslutades förra året, vilket innebär att effekten av överföringarna från AP-fonden på statens finanser fr.o.m. innevarande år upphör. Därmed beräknas det statliga finansiella sparandet för första gången sedan 1997 uppvisa mindre underskott – statens finansiella sparande uppskattas till –0,6 % av BNP för 2002 och –0,7 % av BNP för respektive år 2003 och 2004. Samtidigt väntas kommunernas finanser i stort sett vara i balans. Överskottet i de offentliga finanserna kommer alltså under de närmaste åren att helt ligga i ålderspensionssystemet.

2.2 Budgetpolitikens inriktning

2.2.1 Trepartiöverenskommelse om budgetpolitiken

Av vårpropositionen framgår att regeringen under hela mandatperioden har arbetat för att skapa en bred parlamentarisk uppslutning kring en politik för full sysselsättning.

I och med riksdagens beslut om en ny ordning för hur de ekonomiska vårpropositionerna skall utformas innehåller denna proposition riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Finansplanen är regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Därmed finns en politisk majoritet för riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som är inriktade på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel och prisstabilitet.

Samarbetet under mandatperioden har berört fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet samt miljö – och innefattat både konkreta

förslag och långsiktiga åtaganden inför framtiden. Dessa överenskommelser bekräftas med denna vårproposition. Träffade uppgörelser fullföljs.

2.2.2 De politiska alternativen

Vårpropositionen

Regeringen ser kampen för jobben som sin viktigaste uppgift. Uthållig tillväxt, hög sysselsättning och låg arbetslöshet är grunden för välfärden. Samtidigt som insatser görs för att begränsa arbetslösheten måste enligt regeringen stor kraft ägnas åt målet att 80 % av befolkningen mellan 20 och 64 år skall vara sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden 2004. Regeringens långsiktiga mål är full sysselsättning.

I den ekonomiska vårpropositionen redovisar regeringen översiktligt de budgetpolitiska åtaganden som tidigare har lagts fast och som utgör riktlinjer för regeringens budgetpolitik.

Regeringen kommer efter valet i höst att genomföra en rad reformer som tidigare redovisats för riksdagen. Av propositionen framgår att de tidigare beslutade eller aviserade utgifts- och inkomstreformerna väntas leda till att de offentliga finanserna försvagas med ca 60 miljarder kronor.

Nästa år kommer studiebidraget att utökas och biståndet att höjas. Då höjs också taken i socialförsäkringarna förutsatt att det statsfinansiella läget medger det. Vidare görs satsningar på infrastruktur och ökat bostadsbyggande samtidigt som hälso- och sjukvården, rättsväsendet och skolan tillförs ökade resurser. Ett system för individuell kompetensutveckling införs då också. För 2003 handlar det sammantaget om utgiftsreformer på ca 17 miljarder kronor.

År 2004 tillförs ytterligare resurser till vården, förskolan och skolan. Biståndet höjs ytterligare. Rättsväsendet får ökade resurser. Nya satsningar görs på infrastruktur, miljö och bostäder. Sammantaget handlar det om tillkommande reformer på 12 miljarder kronor under 2004. Trots de nya åtagandena fortsätter emellertid den offentliga skulden att minska, påpekar regeringen.

Under de senaste åren har sjukfrånvaron ökat dramatiskt. Regeringen slår fast att denna utveckling måste vändas och hänvisar till det elvapunktsprogram för ökad hälsa som presenterades i budgetpropositionen för 2002. Detta program följs nu löpande upp. Individen skall ställas i centrum och ingen skall passivt behöva gå sjukskriven i månader. Arbetsvillkoren måste förbättras och ohälsan i arbetslivet måste minskas. Särskilt kvinnors villkor skall uppmärksammas.

Kvinnor arbetar i större utsträckning än män deltid. Ofta rör det sig om en ofrivillig deltidsarbetslöshet. För att underlätta för kvinnor att gå över till heltid har en rad åtgärder genomförts, och för att ytterligare stimulera till en sådan övergång har regeringen för avsikt att fr.o.m. 2003 ge anställningsstöd till arbetsgivare när deltid omvandlas till heltidsarbete.

Även nästa år kommer barnfamiljernas situation att ges hög prioritet. Då genomförs maxtaxereformens sista steg när en allmän förskola införs för 4–5-åringar. Det innebär att alla barn får rätt till gratis förskola tre timmar om

dagen. Då förstärks också föräldraförsäkringen ytterligare. Den lägsta dagpenningen i föräldraförsäkringen höjs till 150 kr per dag 2003 och till 180 kr per dag 2004. Om det statsfinansiella läget så tillåter kommer även inkomsttaket i föräldraförsäkringen att höjas från 7,5 till 10 prisbasbelopp fr.o.m. den 1 juli 2003. Nästa år skall också studiebidraget utökas från 9 till 10 månader, vilket innebär att barnfamiljer med en tonåring i gymnasiet får 950 kr mer per år.

Redan vid halvårsskiftet i år kommer de äldre att få ett nytt högkostnads-skydd som begränsar deras tandvårdskostnader till 7 700 kr. Då ändras också avgiftsreglerna inom äldre- och handikappomsorgen och de som betalar avgift för vård och omsorg till kommunerna garanteras att alltid få behålla en viss del av sin pension, ett förbehållsbelopp.

Nästa år kommer tandvårdsstödet för de äldre att förstärkas ytterligare, och då kommer också ett nytt äldreförsörjningsstöd att införas för personer som inte har rätt till folkpension. I dag är dessa hänvisade till socialbidrag.

Enligt regeringens tidigare förslag kommer skolan och fritidshemmen fram till 2005 årligen att tillföras 1 miljard kronor i syfte att öka antalet vuxna i skolan. För 2006 och framåt skall skolsatsningen uppgå till 5 miljarder kronor.

Utöver satsningen på skolan görs en särskild satsning för att stärka högskolan. Regeringens långsiktiga mål är att hälften av en årskull skall ha börjat högskolan vid 25 års ålder.

Antalet platser i högskolan kommer mellan 1997 och 2003 att ha ökat med omkring 100 000. Från och med i år tillförs också högskolans humanistiska, samhällsvetenskapliga, teologiska och juridiska utbildningar ökade resurser för att höja kvaliteten på grundutbildningen. För att ge högskolorna möjlighet att bedriva forskning som rymmer både bredd och specialisering höjs de statliga anslagen till forskning och forskarutbildning med 1,5 miljarder kronor mellan 2000 och 2004.

För att utveckla det livslånga lärandet och stärka kompetensutvecklingen i arbetslivet har regeringen under våren presenterat ett förslag om ett individuellt sparande på kompetenssparkonton. Även arbetsgivaren stimuleras att medverka. Huvuddelen av stimulans effekterna i systemet ges genom en kompetenspremie som utformas så att den individuella kompetensutvecklingen blir attraktiv även för de grupper som har begränsade möjligheter att spara.

Inkomstbeskattningen har på senare år reformerats i tre steg, vilket medfört att löntagarna i år kompenseras för tre fjärdedelar av egenavgifterna. För en inkomsttagare med en månadslön på 20 000 kr ger det en skattesänkning med ca 700 kr per månad. Av propositionen framgår att regeringen under hösten 2002 kommer att avgöra om samhällsekonomin medger att inkomstskattereformen slutförs 2003.

En skattereduktion har införts för fackföreningsavgifter.

I samband med skattereformen 1990/91 angavs att högst 15 % av inkomsttagarna skulle betala statsskatt, och därför höjs gränsen för statlig skatt automatiskt varje år med 2 procentenheter utöver inflationen. Den angivna ambit-

ionen har emellertid inte kunnat hållas och för att minska andelen statsskattskyldiga har man de tre senaste åren höjt gränsen mer än vad som följt av den automatiska uppräknings.

För att stärka småföretagandet i Norrlands inland har den nuvarande generella nedsättningen av socialavgifter höjts till 15 % för företag med fast driftställe i stödområde A. En motsvarande nedsättning har gjorts för enskilda näringsidkare i stödområdet.

Regeringen pekar också på att man under mandatperioden har sänkt uttaget av fastighetsskatt från 1,5 % till 1,0 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. Dessutom har en begränsningsregel införts vid fastighetsbeskattningen. Den innebär att hushåll med normala inkomst- och förmögenhetsförhållanden maximalt skall behöva betala 5 % av sin inkomst i fastighetsskatt. Därmed har fastighetsskattens fördelningspolitiska profil förbättrats, framhåller regeringen.

I vårpropositionen erinras också om att omräkningsförfarandet vid fastighetstaxeringen kommer att ersättas av en förenklad fastighetstaxering mitt emellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Man kommer också att införa regler som innebär att höjda taxeringsvärden inte får omedelbart genomslag på uttaget av fastighetsskatt.

Fribeloppen vid förmögenhetsbeskattningen har höjts från 0,9 till 1,5 miljoner kronor för ensamstående och 2 miljoner kronor för sambeskattade par.

Vid det senaste årsskiftet har bokmomsen sänkts till 6 %.

De beslutade eller föreslagna utgifts- och inkomstförändringarna i regeringens budgetalternativ väntas leda till att de offentliga finanserna försvagas med sammanlagt ca 60 miljarder kronor under åren 2002–2004. I sammandrag fördelar sig reformerna på år och åtgärd på följande sätt.

Tabell 13. Regeringens utgifts- och inkomstreformer 2002–2004

Effekt på de offentliga finanserna i förhållande till föregående år

Miljarder kronor

	2002	2003	2004	2002–2004
Utgiftsreformer	21,51	17,07	12,22	50,80
Inkomstreformer	27,30	–3,00	0,20	24,50
Summa utgifts- och inkomstreformer	48,81	14,07	12,42	75,30
Finansiering m.m.	–7,71	–5,44	–2,59	–15,74
Reformer inklusive finansiering	41,10	8,62	9,84	59,56

En god välfärd kräver enligt regeringen starka offentliga finanser. Statsmakterna har därför lagt fast ett överskottsmål för de offentliga finanserna om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. I propositionen anges tre skäl för detta:

1. Den demografiska utvecklingen är sådan att andelen äldre kommer att öka kraftigt i framtiden. Därmed ökar utgifterna för pensioner, vård och omsorg, samtidigt som inkomsterna ökar långsammare till följd av att andelen personer i arbetsför ålder minskar. För att bereda ekonomiskt ut-

rymme för de utgiftsökningar som följer av den demografiska utvecklingen byggs fonder upp i pensionssystemet, och den offentliga skuldsättningen minskar.

2. Budgetkrisen i början av 1990-talet visar med all tänkbar tydlighet hur utsatt välfärden blir när den offentliga sektorn är beroende av stor upplåning på kapitalmarknaden för att finansiera löpande underskott.
3. För att kunna bedriva en aktiv stabiliseringspolitik utan att underskotten blir för stora behövs en säkerhetsmarginal så att finanspolitiken kan bidra till att dämpa konjunktursvängningarna. Utan saneringspolitiken mellan 1994 och 1998 hade den expansiva finanspolitiken under 2001 och 2002 inte varit möjlig.

För perioden 2002–2004 gäller som preliminära delmål att överskottet skall motsvara 2 % av BNP under vart och ett av åren. Mot bakgrund av den svagare konjunkturutvecklingen räknar regeringen nu med att det finansiella sparandet under dessa år kommer att begränsas till 1,8 % av BNP. Regeringen erinrar om att det i budgetpropositionen för 2002 angavs att ett lägre överskott skulle accepteras om konjunkturen utvecklades sämre än väntat, och därför bedöms den nu konstaterade avvikelser från målet under 2002 vara acceptabel och väl i linje med det för hela konjunkturcykeln fastlagda överskottsmålet. Regeringen kommer i samband med höstens budgetproposition att på vanligt sätt pröva om det preliminärt fastställda delmålet för nästa år skall ligga fast.

Regeringen slår fast att utgiftstaken skall klaras. Budgeteringsmarginalerna för åren 1998–2001 har varit små och är knappa även för de tre efterföljande åren. För 2002 har budgeteringsmarginalen minskat och anges i propositionen uppgå till 0,9 miljarder kronor, dock att en på tilläggsbudget för 2002 föreslagna ändring av det kommunala utjämningsystemet motiverar en teknisk justering av utgiftstaket med 2,9 miljarder kronor, vilket i princip ökar budgeteringsmarginalen med ett lika stort belopp. För 2003 och 2004 räknar regeringen med i stort oförändrade budgeteringsmarginaler, dvs. 2,8 respektive 7,5 miljarder kronor. Regeringen har därvid utgått från att de förslag som kommer att redovisas i den kommande budgetpropositionen skall hejda kostnadsutvecklingen inom utgiftsområde 10 (Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp).

Finns det risk för att ett beslutat tak för statens utgifter kommer att överskridas, ämnar regeringen vidta de åtgärder som den har befogenhet till eller föreslå riksdagen nödvändiga åtgärder.

Regeringen anser att utgiftskontrollen har förbättrats väsentligt tack vare systemet med utgiftstak och budgeteringsmarginal. Genom att vidta utgiftsbegränsande åtgärder har utgiftstaken kunnat hållas, vilket stärkt förtroendet för budgetpolitiken. Av propositionen framgår emellertid också att myndigheternas planeringsförutsättningar i vissa fall har försämrats när utgiftsbegränsningar vidtagits i ett sent skede. Även det interna långsiktiga arbetet

inom Regeringskansliet har ibland fått ge vika för mer kortsiktiga insatser avsedda att klara utgiftstaket.

Risken för att utgifterna skall överstiga utgiftstaket skulle enligt regeringen kunna reduceras kraftigt om budgeteringsmarginalen görs tillräckligt stor. Å andra sidan skulle en alltför stor budgeteringsmarginal kunna leda till att utgiftstaket blev en mjukare budgetrestriktion med mindre styrande effekt på utgiftsutvecklingen. Regeringen har för avsikt att i budgetpropositionen för 2003 föreslå riktlinjer för budgeteringsmarginalens storlek.

Motionerna

Moderata samlingspartiet redovisar i *motion Fi36* två långsiktiga mål för sin finanspolitik: de offentliga finanserna skall vara i balans över en konjunkturcykel och den offentliga bruttoskulden skall vid utgången av 2005 understiga 40 % av BNP. Eftersom balanskravet avser en konjunkturcykel kan motionärerna acceptera att det finansiella sparandet blir något lägre vid en lägre tillväxt. De kan dock inte tillåta att sparandet krymper så mycket att målet för skuldkvoten inte kan uppfyllas.

I avvaktan på att den offentliga bruttoskulden pressats ner under 40 % vill motionärerna påskynda denna utveckling genom att tillåta överskott i det finansiella sparandet.

Motionärerna framhåller också att Sverige måste kunna ha ett skattetryck som är väsentligt lägre än i dag. Strävan skall vara att gradvis nå fram till genomsnittet inom EU med sikte på att pressa ner den offentliga utgiftsandelen närmare genomsnittet inom OECD.

I motionen redovisas en budgetpolitik inriktad på skattesänkningar avsedda att ge människor ett ökat inflytande över sina liv och minska deras bidragsberoende. Partiet vill få till stånd en sådan utveckling genom lägre utgiftstak som begränsar den offentliga utgiftskvoten och skapar utrymme för en växande privat sektor. I motionen framhålls att partiets budgetpolitik syftar mer till att slå vakt om den enskildes välfärd än de offentliga välfärdssystemens omfattning. Genom målmedvetna insatser både på skattesidan och utgiftssidan skall bidrags- och utgiftsbehov minskas. Stödet skall gå till dem som är mest beroende av det offentliga, eftersom det handlar om grundläggande offentliga uppgifter. Motionärerna prioriterar utgifter som främjar ökad ekonomisk tillväxt. I detta syfte ändrar de kraftigt de statliga utgifternas sammansättning.

Ambitionen är att de offentliga utgifternas andel av samhällsekonomin gradvis skall pressas ner. Därmed får man enligt motionärerna inte bara en minskad konjunkturkänslighet och stabilare offentliga finanser utan också ett större utrymme för enskilt företagande och människors fria val. Sverige blir ett mer dynamiskt samhälle som står bättre rustat att möta de krav en ökad internationalisering ställer.

Såväl utgiftskvot som skuldkvot skall minskas och för att påskynda den senare utvecklingen vill motionärerna öka försäljningen av statliga företag med 160 miljarder kronor under de närmaste tre åren.

Den moderata skattepolitiken har två syften. Skattesänkningarna skall öka medborgarnas inflytande över sina liv, och de skall stödja tillväxt, entreprenörskap och välståndsutveckling.

Moderata samlingspartiets förslag till skattesänkningar uppgår under de båda närmaste åren till 37 respektive 60 miljarder kronor utöver regeringens och inriktas främst på inkomstbeskattningen. Sverige behöver en genomgripande inkomstskattereform, framhåller motionärerna. Sänkta skatter ökar människors trygghet och möjlighet att spara ihop till en ekonomisk buffert. Med förbättrad personlig ekonomi ökar också människors självkänsla.

Inkomstskatten skall sänkas genom att grundavdraget vid den kommunala beskattningen höjs kraftigt. Nästa år skall det höjas rejält och på sikt skall de första 50 000 kronorna av en inkomst vara befriade från inkomstskatt. För att stimulera till ökat arbete vill partiet dessutom införa ett förvärvsavdrag vid beräkningen av kommunal inkomstskatt. Detta avdrag skall införas successivt och skall nästa år växlas mot dagens skattereduktion för egenavgifter. Nästa år skall barnfamiljer också ges rätt till ett särskilt grundavdrag vid den kommunala beskattningen. Avdraget skall uppgå till 15 000 kr per barn och är tänkt att komplettera barnbidraget på dagens nivå. Då införs dessutom en skattereduktion på 50 % för hushållens köp av tjänster för arbetskostnader på upp till 50 000 kr. Avdraget för resor till och från arbetet skall höjas till 20 kr/mil samtidigt som bensin- och dieselskatten sänks. Vidare skall avdrag för pensionssparande åter få göras med ett basbelopp.

Successivt skall den statliga inkomstskatten avskaffas.

Fastighetsskatten skall på sikt avvecklas. Nästa år skall man i ett första steg återgå till de lägre taxeringsvärden som gällde 2000 samt sätta uttaget av fastighetsskatt till 0,9 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. För att minska de regionala skillnaderna skall då också endast halva markvärdet beskattas. Under återstoden av mandatperioden skall skattesatsen därefter sänkas varje år. Schablonintäkten vid beskattningen av flerbostadshus skall emellertid omedelbart avskaffas.

Även förmögenhetsskatten samt arvs- och gåvoskatten skall avvecklas. Första steget mot en avveckling av förmögenhetsbeskattningen skall tas nästa år då sambeskattningen skall slopas och fribeloppet höjas till 2 miljoner kronor. Motionärerna anser även att beskattningen av kapitalinkomster försvårar kapitalbildningen i Sverige. Denna typ av beskattning bör därför stegvis sänkas till genomsnittlig EU-nivå.

I motionen föreslås också att dubbelbeskattningen av utdelningsvinster avvecklas.

Skatten på växtnäring skall likaså avskaffas, och vidare skall skatten på diesel för jord- och skogsbrukets arbetsredskap sänkas till samma nivå som gäller i våra främsta konkurrentländer.

Uttaget av utjämningsavgifter bör begränsas och en spärr införas mot inkomstutjämnningen vad gäller landsting.

De moderata skattesänkningarna finansieras genom besparingar som under de närmaste två åren uppgår till netto 36 respektive 57 miljarder kronor.

Till en del leder besparingarna till att kostnaderna för hushållen ökar. Det sker genom högre egenavgift till arbetslöshetsförsäkringen, genom att kostnaderna för trafikolycksfall förs över på den obligatoriska trafikförsäkringen samt genom att ytterligare en karenssdag införs i sjukförsäkringen.

Motionärerna vill emellertid också minska företagsstödet, sänka partistödet, slopa presstödet samt åstadkomma besparingar genom att bedriva en effektivare arbetsmarknadspolitik. Utvecklingsbiståndet bör enligt deras mening fokuseras till de mest behövande länderna och byråkratin inom den statliga förvaltningen effektiviseras.

Motionärerna vill införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som skall administreras av staten. Den skall fungera som en omställningsförsäkring och till viss del finansieras med en premie motsvarande 2 % av den del av inkomsten som är ersättningsberättigad. Premien skall vara avdragsgill vid beskattningen och ersättningsnivån skall motsvara 80 % av inkomsten upp till taket.

De nyligen ändrade bevisreglerna i arbetsskadeförsäkringen avvisas i motionen.

Flera av de traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna – liksom den nyinrättade aktivitetsgarantin – bör enligt motionärerna slopas till förmån för mer individuellt inriktade insatser. De vill också inrätta en ny myndighet som skall ersätta AMS och vara regeringens expertmyndighet i arbetsmarknadsfrågor. Den nya myndigheten skall ha ansvar för att förmedlingstjänster finns att tillgå över hela landet och även ansvara för fördelningen av de medel som anslås över statsbudgeten för övriga arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetsförmedling skall inte vara förbehållen staten, utan andra aktörer som kan förmedla arbeten lika bra eller bättre skall ges möjlighet att i fri konkurrens göra detta. I det föreslagna systemet skall lokala arbetsförmedlingar kunna avknoppas från dagens AMS. Arbetsförmedling skall vara kostnadsfri för den som är arbetslös.

Motionärerna har i sitt budgetalternativ reserverat medel för en alternativ barnomsorg som i motsats till maxtaxan skall ge barnfamiljerna valfrihet att själva välja den barnomsorg som bäst passar deras behov. Eftersom detta förslag skall börja gälla från ettårsåldern kan enligt motionärernas mening den nyligen införda 13:e månaden i föräldraförsäkringen avskaffas.

För att få bort vårdköerna vill Moderaterna införa en nationell vårdgaranti och senare även en obligatorisk hälsoförsäkring som följer patienten. Denna försäkring är i förlängningen tänkt att ersätta den nuvarande landstingsskattens finansiering av sjukvården. Som ett av flera inslag i en större aktionsplan mot den växande sjukfrånvaron föreslår motionärerna ökade anslag för rehabilitering. Genom sin aktionsplan räknar de med att under de närmaste åren kunna minska utgifterna för ohälsa med 6 respektive 11 miljarder kronor. Nuvarande apoteksmonopol bör avvecklas. Ett generöst högkostnadsskydd i tandvården skall omedelbart införas för samtliga åldersgrupper.

Motionärerna anser att staten skall ta över kommunernas kostnader för skolväsendet fr.o.m. 2004. Det sker med hjälp av en nationell skolpeng som

går direkt till skolan. Eftersom denna kostnad lyfts av kommunerna minskar motionärerna i enlighet med finansieringsprincipen det generella kommunbidraget med ett belopp som motsvarar den nuvarande kostnaden för skolan. Det generella statsbidraget minskas under de kommande två åren dessutom med 2,5 respektive 8 miljarder kronor, eftersom motionärerna räknar med att de moderata förslagen kommer att leda till betydande kostnadsminskningar för kommunerna.

Moderata samlingspartiet vill dessutom tillföra skolan ytterligare drygt 4 miljarder kronor. Partiet föreslår också att två nya stiftelseuniversitet skall bildas och att man skall satsa mer på grundforskning och forskarutbildning liksom på väginvesteringar och försvaret.

Under de närmaste åren vill motionärerna privatisera statliga företag för sammanlagt drygt 200 miljarder kronor. Deras avsikt är att under de båda närmaste åren sälja statliga företag för 40 respektive 60 miljarder kronor utöver de av regeringen planerade försäljningarna på 15 miljarder kronor per år. De inkomster detta ger skall användas till en snabbare amortering av statskulden.

Av motionen framgår att motionärerna räknar med att den moderata politiken skall leda till att den konsoliderade bruttoskulden kommer att motsvara 48,7 % av BNP 2003 och 44,3 % av BNP 2004. Det är 1,6 respektive 4,1 procentenheter lägre än vad regeringen räknar med i vårpropositionen.

De finansiella effekter som motionärernas förslag har på den konsoliderade offentliga sektorn kan utifrån de i motionen redovisade uppgifterna sammanfattas på följande sätt för de kommande två åren.

Tabell 14. Moderata samlingspartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
A Finansiellt sparande enligt vårpropositionen	44	45
Regeringens finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,8
B Moderaternas utgiftsminskningar, netto exkl. räntor	36	57
C Moderaternas ränteeffekt av större privatiseringar än regeringens	1	4
D Moderaternas skattesänkningar, netto	-37	-60
E <i>Samlad effekt av Moderaternas förslag</i> (B+C+D)	0	1
Moderaternas finansiella sparande (A+E)	44	46
Moderaternas finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,9

Moderata samlingspartiets budgetförslag utgår liksom tidigare ifrån att någon budgeteringsmarginal inte skall användas. Om man till de moderata besparingarna på statsbudgetens utgifter lägger effekten av detta ställningstagande får man fram nivån på det av motionärerna förordade utgiftstaket för staten.

Tabell 15. Moderata samlingspartiets utgiftstak för staten 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
Av riksdagen fastställt utgiftstak	844,0	878,0
Föreslagen ökning av takbegränsade utgifter	+50,8	+40,5
Slopad budgeteringsmarginal	-2,8	-7,5
Moderaternas redovisade utgiftstak	892,0	911,0

Moderata samlingspartiet vill att staten skall ta över kommunernas kostnader för skolan. Förslaget innebär att kommunerna fr.o.m. 2004 kommer att avlastas en mycket betydande utgift. I anslutning till budgetpropositionen för 2002 angav Moderata samlingspartiet denna till 57 miljarder kronor. Samtidigt kommer belastningen på utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning att öka med ett ungefär lika stort belopp. Omfördelningens effekt på statsbudgeten neutraliseras genom att de generella statsbidragen till kommunerna minskas med ett motsvarande belopp i enlighet med finansieringsprincipen. Moderata samlingspartiet föreslår därutöver flera åtgärder som får effekt på kommunernas ekonomi, inte minst en rad skattesänkningar. Även dessa åtgärder regleras i enlighet med finansieringsprincipen över statsbidragen till kommunerna. De föreslagna skattesänkningar som får effekter för kommunernas skatteintäkter höjer alltså nivån på Moderata samlingspartiets förslag till utgiftstak för staten men har ingen effekt på utgiftstaket för hela den offentliga sektorn.

Tabell 16. Moderata samlingspartiets utgiftstak för offentlig sektor 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
Staten	892	911
Kommunerna	527	546
Transaktioner mellan stat och kommun ¹	-261	-328
Moderaternas utgiftstak för offentlig sektor	1 158	1 129
Utgiftstak i % av BNP	49,1	45,8

¹ Beräkningen bygger på motsvarande redovisning i budgetpropositionen för 2002.

Kristdemokraterna anser i *motion Fi37* att regeringens förslag till budgetpolitiskt överskottsmål för de offentliga finanserna bör kompletteras och senare eventuellt ersättas med ett mål om balans i statens finansiella sparande. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om ett sådant kompletterande budgetmål och då också ange i vilken takt det kan fasas in.

Motionärerna kritiserar det nuvarande överskottsmålet, eftersom det inte ger någon buffert åt statsfinanserna. Statens finansiella sparande är negativt och statsskulden kommer under de närmaste åren att öka. Sparandet sker i stället i allt väsentligt i pensionssystemet, men de medlen kan inte användas för att möta en konjunkturavmattning.

I motionen anges sju prioriterade budgetområden. De innebär för det första att företagen skall ges långsiktigt goda tillväxtförutsättningar, bl.a. genom

skattesänkningar. Skattesänkningar skall också genomföras för i första hand låg- och medelinkomsttagare. Barnfamiljerna skall ges ökad valfrihet och bättre köpkraft. Vård, skola, omsorg och utbildning skall tillföras ytterligare resurser. Rättsväsendet skall stärkas. Pensionärernas ekonomiska situation liksom infrastrukturen skall förbättras.

Genom att skapa stabila och goda villkor för fler och växande företag räknar motionärerna med att kunna öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden. I detta syfte föreslår de en rad åtgärder. Dubbelbeskattningen och förmögenhetsskatten skall successivt avskaffas och vara helt avvecklade 2005 respektive 2006. I ett första steg vill de nästa år avskaffa sambeskattningsen av förmögenheter. Uttaget av förmögenhetsskatt skall då också begränsas genom en återgång till 2000 års fastighetstaxeringsvärden. Dessutom vill Kristdemokraterna införa ett riskkapitalavdrag samt avskaffa arvsskatten vid generationsskiftet i företag.

I motionen föreslås också att arbetsgivaravgifterna skall sänkas i två steg på lönesummor upp till 900 000 kr, först med 7 procentenheter 2004 därefter med 10 procentenheter 2005. Dessutom skall jordbrukets s.k. skatteryggsäck lyftas av. Dieselskatten för jord- och skogsbruk bör sänkas, men dessutom bör skatten på diesel generellt sänkas med 25 öre per liter för att ge åkerinäringen bättre konkurrensvillkor.

En särskild skattereduktion skall införas för hushållens köp av tjänster motsvarande 50 % av kostnaden upp till 50 000 kr/år.

Kristdemokraterna vill genomföra en inkomstskattereform i fyra delar. Reformen är partiets utvidgade alternativ till regeringens kompensation för egenavgiften, vars tre första steg helt avvecklas. Den kristdemokratiska lösningen innefattar en höjning av grundavdraget vid den kommunala beskattningen till 25 000 kr, dvs. mer än en fördubbling av nuvarande grundavdrag. Höjningen omfattar alla inkomsttagare och transfereringsinkomster, således även pensionärer, och beräknas ge en skattesänkning med 345 kr per månad under nästa år. Grundavdragshöjningen skall utformas som en statlig skattereduktion, vilket medför att förslaget inte försvagar kommunernas skatteinkomster.

I motionen föreslås också att låg- och medelinkomsttagare skall få en skattereduktion på 4 320 kr per år. Full skattereduktion skall utgå för pensionsgrundande inkomster upp till 276 000 kr, varefter reduktionen trappas av för att helt upphöra vid inkomster på 360 000 kr.

Från och med 2003 vill motionärerna även införa ett statligt förvärvsavdrag beräknat mot kommunalt beskattningsbara inkomster. Förvärvsavdraget skall då få göras med 5 % på den del av en förvärvsinkomst som understiger 8,07 förhöjda prisbasbelopp (312 300 kr 2002). Avdraget höjs därefter till 5,1 % 2004 och 7 % 2005. Förvärvsavdraget skall utformas som en statlig skattereduktion, vilket medför att inte heller detta förslag förutsätts få någon effekt på kommunernas inkomster.

Dessutom vill Kristdemokraterna avskaffa värnskatten.

I motionen föreslås också att reseavdragen förbättras genom att den nedre gränsen för rätt till reseavdrag sänks från 7 000 till 5 000 kr. Avdragsrätten för pensionssparande bör successivt höjas till ett helt basbelopp, och avdragsrätt bör också införas för sparande på utbildningskonton fr.o.m. halvårsskiftet 2002.

Den statliga fastighetsskatten föreslås i motionen bli avvecklad för såväl bostäder som kommersiella lokaler och industrifastigheter. I stället skall kommuner ges rätt att ta ut en avgift som för egna hem får uppgå till högst 2 600 kr, för lägenheter till högst 800 kr, för kommersiella lokaler till högst 63 kr/m² och för industrifastigheter till högst 16 kr/m². Omläggningen är avsedd att träda i kraft redan 2003. Kommunernas avgiftsinkomster kvittas mot minskade statsbidrag. Skattesänkningen föreslås därutöver bli finansierad genom minskade statliga utgifter samt genom att kapitalvinstbeskattningen av privatbostäder höjs från 20 till 30 %.

För barnfamiljerna vill Kristdemokraterna införa ett barnomsorgskonto som skall ge ökad valfrihet och rättvisa åt stödet till barnomsorgen. Den nuvarande maxtaxan uppfyller inte dessa krav, anser motionärerna. Från och med 2003 vill de också införa en statlig skattereduktion på 600 kr per barn och år. Garantinivån i föräldraförsäkringen bör enligt deras mening höjas till 200 kr per dag från 2004, och barnfamiljernas bostadsbidrag bör förbättras. Ersättningsnivån i föräldraförsäkringen påverkas också av att motionärerna föreslår att den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) skall beräknas som ett genomsnitt av de senaste två årens inkomster.

De föreslagna skattesänkningarna skall finansieras genom minskade utgifter som i Kristdemokraternas budgetalternativ för de båda närmaste åren uppgår till netto 9 respektive 19 miljarder kronor. Dessa nettobelopp rymmer både nya utgiftsåtaganden och besparingar. Under 2003 och 2004 uppgår bruttobesparingarna till 45 respektive 59 miljarder kronor, medan utgiftsökningarna under samma period uppgår till brutto 36 respektive 40 miljarder kronor.

Till de förbättringar som motionärerna prioriterar hör ökade resurser till kommunsektorn. De generella statsbidragen till kommuner bör under de båda närmaste åren räknas upp med 4 respektive 1,5 miljarder kronor. Detta stöd bör därutöver räknas upp genom att de medel regeringen specialdestinerat till personalförstärkningar i skola och fritidshem i stället omvandlas till ett generellt statsbidrag.

En nationell vårdgaranti bör införas, vilken delvis skall finansieras med de medel som regeringen har satt av som ett riktat bidrag till hälso- och sjukvården.

Motionärerna vill också införa en omfattande rehabiliteringsförsäkring och öka stödet till anhängigvårdare.

En studiestödsreform föreslås från höstterminen 2004 för gymnasium, högskola och vuxenutbildning. Bl.a. föreslås att studiestödet för gymnasiestuderande höjs med 100 kr per månad. För högskolestudenter höjs bidragsdelen

av studiemedlen, och den begränsning som följer av det s.k. fribeloppet för heltidsstuderande avskaffas helt.

Utvecklingsbiståndet bör stegvis höjas och återgå till nivån 1 % av BNI.

Under de båda närmaste åren vill motionärerna avdela 4,3 miljarder kronor mer än vad regeringen har föreslagit för nyinvesteringar och underhåll av främst vägar men också järnvägar. Därutöver bör enligt deras mening ett omfattande program läggas fast för investeringar i partnerskap med den privata sektorn (PPP – public-private partnership).

Regeringens satsning på rättsväsendet och skattekontroll är enligt motionärerna otillräcklig. De tillför därför i sitt budgetalternativ under de båda närmaste åren ytterligare 2,3 miljarder kronor till polis, åklagare, domstolar, kriminalvård, tull och skattemyndigheter.

Exempel på hur de nya åtagandena samt skattesänkningarna avses bli finansierade är att ytterligare en karensdag skall införas i sjukförsäkringen kompletterat med ett högriskskydd på tio dagar per år, att den sjukpenninggrundande inkomsten i sjuk- och föräldraförsäkringen skall fastställas på grundval av de två senaste årens genomsnittsinkomst och att medlemmarnas egenfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen skall höjas till 33 %.

Partiets satsning på en helt ny rehabiliteringsförsäkring fr.o.m. andra halvåret 2003 samt satsningen på förbättrad skatteindrivning förutsätts också ge utdelning och bidra till finansieringen av det egna budgetalternativet.

Kristdemokraterna räknar också med att en av dem förordad ökad försäljning av statliga företag skall kunna användas till en snabbare amortering av statsskulden, vilket minskar belastningen på statsskuldsräntorna. Partiet har för avsikt att under de båda efterföljande åren sälja statliga företag för 40 respektive 60 miljarder kronor utöver vad regeringen planerar.

De finansiella effekter som motionärernas förslag har på den konsoliderade offentliga sektorn kan utifrån de i motionen redovisade uppgifterna sammanfattas på följande sätt för de kommande två åren.

Tabell 17. Kristdemokraternas finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
A Finansiellt sparande enligt vårpropositionen	44	45
Regeringens finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,8
B Kristdemokraternas utgiftsminskningar, netto exkl. räntor	28	33
C Kristdemokraternas ränteeffekt av större privatiseringar än regeringens	1	4
D Kristdemokraternas skatte- och inkomstminskningar, netto	-28	-37
E Samlad effekt av Kristdemokraternas förslag (B+C+D)	1	0
Kristdemokraternas finansiella sparande (A+E)	45	45
Kristdemokraternas finansiella sparande i % av BNP	1,9	1,8

I motionen uppges att Kristdemokraternas budgetpolitik har samma inriktning som i höstas, nämligen balans på en lägre nivå. I enlighet med detta redovisar partiet ett utgiftstak för staten som för de båda efterföljande åren är 7 respektive 13 miljarder kronor lägre än de nu gällande nivåerna.

Tabell 18. Kristdemokraternas utgiftstak för staten 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
Av riksdagen fastställt utgiftstak	844,0	878,0
Föreslagen minskning av takbegränsade utgifter	-8,2	-14,8
Ändrad budgeteringsmarginal	+1,2	+1,8
Kristdemokraternas redovisade utgiftstak	837,0	865,0

Centerpartiet anser i *motion Fi38* att man under de kommande åren bör inrikta budgetpolitiken på att hålla statens utgifter reall oförändrade samtidigt som skattetryck, utgiftskvot och låneskuld begränsas. Långsiktigt bör skatter och utgifter mätt som andel av BNP minska till samma nivåer som i jämförbara OECD-länder i Nordeuropa, såsom Danmark, Norge, Finland, Belgien och Holland som alla har ett skattetryck på mellan 40 och 50 %.

Centerpartiet vill genomföra en inkomstskattereform avsedd att minska dagens höga marginaleffekter för låg- och medelinkomsttagare. Fullt utbyggt innebär den att det nuvarande grundavdraget avvecklas och ersätts av en skattereduktion på 10 000 kr som kommer alla till del, oavsett om inkomsten kommer från lön, företagsinkomst, a-kassa, sjukpenning eller pension. Det motsvarar vid en genomsnittlig kommunal utdebitering ett grundavdrag på drygt 31 000 kr. Eftersom skattereduktionen är lika för alla försvinner den negativa marginaleffekt som finns i dagens skattesystem då grundavdraget trappas av, påpekar motionärerna.

För förvärvsarbetande vill motionärerna dessutom införa en särskild skattereduktion. Den skall utgå med högst 10 800 kr och skall för inkomster upp till 108 000 kr motsvara 10 % av förvärvsinkomsten. För årsinkomster däröver upp till 180 000 kr skall skatterabatten motsvara maxbeloppet. Därefter trappas den ned och skall vid årsinkomster på 288 000 kr eller högre motsvara halva maxbeloppet, dvs. 5 400 kr.

För barnfamiljer föreslås därutöver det generella barnbidraget bli kompletterat med en extra skattereduktion på 1 200 kr per barn och år. I motionen föreslås också att avdraget för arbetsresor skall höjas och även gälla för resor till och från barnomsorg.

I motionen förordas också att nuvarande nedsättning av arbetsgivaravgifter utökas. Enligt motionärerna bör nedsättningen vara 10 procentenheter på lönesummor upp till 2 miljoner kronor. Nedsättningen skall gälla även egenföretagare upp till en lönesumma på 300 000 kr.

Sänkningen av arbetsgivaravgifterna skall enligt motionärerna till en del växlas mot höjda skatter på industriutsläpp och avfall.

Motionärerna vill också lägga om fastighetsbeskattningen och för småhus ersätta den med en schablonintäkt grundad på taxeringsvärdet som beskattas som inkomst av kapital. Den föreslagna omläggningen bedöms av motionärerna motsvara ett uttag av fastighetsskatt på 0,9 % 2003 och 0,75 % 2004. Åtskillnad bör göras mellan fastigheter för fastboende och fritidsboende, och

extremt höga huspriser bör inte få tillåtas slå igenom på omräkningen av grannarnas taxeringsvärden.

För att göra det lättare att bygga hyreshus vill Centerpartiet avskaffa fastighetsskatten på flerfamiljshus och uttagsskatten på fastighetsskötsel.

Sambeskattningen av förmögenheter bör avskaffas och endast halva taxeringsvärdet för småhus bör utgöra underlag för förmögenhetsbeskattningen.

Svenskt jordbruk bör ges samma konkurrensvillkor som gäller i vår omvärld, vilket enligt motionärerna innebär att de särskilda energiskatter som belastar jordbruket skall lyftas av.

Motionärerna anser att en allmän arbetslöshetsförsäkring bör införas med en självfinansieringsgrad motsvarande en tredjedel av kostnaden. De som har arbete skall betala full avgift medan de som saknar arbete endast skall behöva betala halv avgift. Avgiften skall berättiga till en skattereduktion på 40 % av avgiften.

Centerpartiet har i sitt budgetalternativ reserverat 2,4 miljarder kronor för att kunna utveckla maxtaxan så att även de som inte anlitar kommunal barnomsorg får del av samhällets stöd till barnomsorg. Partiet vill dessutom höja garantinivån i föräldrapenningen från 120 till 200 kr.

Liksom övriga borgerliga partier vill motionärerna införa en skattereduktion motsvarande 50 % av arbetskostnaden för hushållstjänster.

De av Centerpartiet föreslagna skattesänkningarna uppgår under de båda närmaste åren till netto 34 respektive 48 miljarder kronor.

I motionen ses kunskap som viktig för den ekonomiska utvecklingen och tillväxten. Centerpartiet slår också vakt om det kommunala självstyret och vill därför avveckla nuvarande fleråriga specialdestinerade bidrag till personalförstärkningar inom skolan. I stället vill motionärerna satsa på grundskolan med ett generellt bidrag och en särskild satsning på läs- och skrivutveckling samt avdelar för detta ändamål 3,6 miljarder kronor under vart och ett av de båda efterföljande åren, dvs. sammanlagt 7,2 miljarder kronor.

Studiemedelssystemet skall reformeras så att det inom ramen för ett oförändrat totalbelopp utgår med lika delar lån och bidrag. Dessutom skall fribeppet höjas.

Centerpartiet vill att en generell utbildningsgaranti införs. Garantin skall säkerställa att de som tidigare inte fått någon utbildning upp till gymnasienivå ges möjlighet till detta.

Motionärerna vill också under de kommande åren satsa 2,7 miljarder kronor mer än regeringen på kommunikationer, främst för drift och underhåll av vägnätet. Fungerande kommunikationer är avgörande för möjligheten för företagande och boende i hela landet, påpekar motionärerna. I motionen föreslås också satsningar på en digital infrastruktur som ger likvärdiga förutsättningar för datakommunikation i hela landet.

De stora volymåtgärderna på arbetsmarknadspolitikens område bör minska, anser Centerpartiet som i stället vill satsa mer på individanpassad utbildning. Dessutom vill man inrätta övergångsarbetsmarknader för människor som har svårt att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. På över-

gångsarbetsmarknaderna skall arbetskraften vara billigare genom att arbetsgi-
varavgifterna sätts ned.

Centerpartiet vill sammanföra olika typer av försörjningsstöd vid arbets-
löshet. Med en bättre samordning räknar motionärerna med att kunna nå
större flexibilitet och få ett bättre utfall. Färre och tydligare regler leder till att
administrationen förenklas, uppger motionärerna, som räknar med att kunna
göra stora besparingar på samordningen.

Motionärerna uppger att de i princip inte har något att invända mot att a-
kasseersättningen höjs, men anser att det är fel att göra detta med lånade
pengar. De anser dessutom att det är viktigare att satsa på tillväxt så att fler
kan få arbete än att höja a-kasseersättningen. Den av regeringen nyligen be-
slutade höjningen av a-kasseersättningen avvisas därför av Centerpartiet.

Genom besparingar på administration, enklare regelverk och effektivise-
ring samt höjd egenfinansiering och oförändrade ersättningsnivåer i a-kassan
räknar motionärerna med att under de båda närmaste åren kunna spara 11,9
respektive 12,9 miljarder kronor på arbetsmarknadsområdet.

Motionärerna vill på olika sätt också förbättra insatserna för rehabilitering.
Deras mål är att till 2008 ha halverat ohälsan och samhällets kostnader för
denna. Alla skall ha rätt till rehabilitering, även de sjukdomsgrupper som har
liten möjlighet att återgå till arbetet. Det skall ske genom att den finansiella
samordningen påskyndas och utökas. Dessutom skall en dialog inledas med
kommun- och landstingsförbund för att komma till rätta med kommunsek-
tors höga sjukskrivningstal. Vidare skall man införa en rehabiliteringsgaranti
som innebär att en rehabiliteringsutredning skall påbörjas efter högst tre må-
naders sjukskrivning då också sjukpenningen skall övergå i en mer förmånlig
rehabiliteringsersättning. Den som inte är beredd att medverka i rehabilite-
ringen skall få lägre sjukersättning. Försäkringskassorna skall ges tydliga
direktiv att arbeta med rehabilitering. Passivt stöd ersätts på så sätt av aktiva
åtgärder och ett stöd som den enskilde i hög grad kan påverka.

Tillsammans med övriga borgerliga partier vill motionärerna slutligen
också införa en ny, nationell vårdgaranti med rätt till behandling inom tre
månader. Kan inte vården innan dess ges vid närmaste sjukhus skall patienten
kunna välja sjukhus i hela landet.

Motionärerna räknar med att aktiva åtgärder av detta slag skall kunna
minska utgifterna för sjukpenning och förtidspensioner under de båda närm-
aste åren med 6,4 respektive 10,9 miljarder kronor.

De i motionen föreslagna skattesänkningarna och nya utgiftsåtagandena
förutsätts bli finansierade genom besparingar i förvaltningsanslagen på bl.a.
utgiftsområdena 1 Rikets styrelse och 2 Samhällsekonomi och finansförvalt-
ning. Centerpartiet motsätter sig också att medel anvisas till investeringsbi-
drag till byggande av hyresbostäder. Likaså väntas partiets satsning på rehabi-
litering bidra till finansieringen genom minskad belastning på utgifterna för
sjukpenning. Dessa utgifter liksom utgifterna för föräldraförsäkringen kom-
mer också att minska till följd av förslaget att den sjukpenninggrundande
inkomsten (SGI) skall beräknas på de försäkrades historiska inkomst. De

föreslagna skattesänkningarna samt höjningen av garantinivå i föräldraförsäkringen höjer barnfamiljernas inkomster, vilket väntas minska behovet av bostadstillägg.

Centerpartiet vill liksom övriga borgerliga partier att omfattningen av försäljningen av statlig verksamhet under de båda kommande åren skall vara 40 respektive 60 miljarder kronor högre än regeringen planerat.

Med ledning av uppgifter i motionen kan Centerpartiets finansiella sparande sammanfattas på följande sätt.

Tabell 19. Centerpartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
A Finansiellt sparande enligt vårpropositionen	44	45
Regeringens finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,8
B Centerpartiets utgiftsminskningar, netto exkl. räntor	38	48
C Centerpartiets ränteeffekt av större privatiseringar än regeringens	1	4
D Centerpartiets skattesänkningar	-34	-48
E Samlad effekt av Centerpartiets förslag (B+C+D)	5	4
Centerpartiets finansiella sparande (A+E)	49	49
Centerpartiets finansiella sparande i % av BNP	2,1	2,0

Centerpartiets förslag till inkomstskattereform får till följd att kommunernas skatteunderlag ökar, vilket i enlighet med finansieringsprincipen minskar behovet av kompenserande statsbidrag. I Centerpartiets budgetalternativ är den största enskilda besparingsposten överföringarna till kommunerna. Besparingarna på detta utgiftsområde uppgår till 16 miljarder kronor såväl 2003 som 2004 och är en av förklaringarna till partiets lägre nivå på utgiftstaket för staten.

Tabell 20. Centerpartiets utgiftstak för staten 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
Av riksdagen fastställt utgiftstak	844,0	878,0
Föreslagen minskning av takbegränsade utgifter	-38,0	-47,8
Ändrad budgeteringsmarginal	+4,0	-0,2
Centerpartiets redovisade utgiftstak	810,0	830,0

Folkpartiet liberalerna förespråkar i motion Fi39 en budgetpolitik som innebär lägre skattetryck, lägre utgiftstryck, ett överskott i statens finanser och ett bibehållande av överskotts målet i de offentliga finanserna. Motionärerna framhåller att deras ambition är tydlig: det behövs skattesänkningar och dessa skall vara klart målinriktade för att ge ökad ekonomisk tillväxt och vidgad individuell frihet. Partiet vill återupprätta de grundläggande principerna för 1990–1991 års skattereform och inriktar i övrigt sina förslag till förändringar av inkomstbeskattningen på att begränsa marginalskatterna som enligt motionärerna hämmar tillväxten.

I motionen föreslås en inkomstskattereform som sänker marginalskatten genom att värnskatten slopas, genom att den nedre gränsen för uttag av statlig skatt höjs, genom att ett nytt förvärvsavdrag på 4 % införs vid den kommunala beskattningen och genom att grundavdraget inte trappas av i inkomstlägen mellan ca 120 000 och 250 000 kr. För att ytterligare sänka inkomstskatten vill motionärerna därutöver införa en skattereduktion, lika för alla, som under de båda närmaste åren skall uppgå till 2 500 respektive 3 000 kr per person och år. Denna skattereduktion skall också tillfalla pensionärer.

Folkpartiet vill införa en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som skall finansieras med höjda egenavgifter. Dessa avgifter skall vara avdragsgilla och de skattskyldiga skall i övrigt kompenseras för avgiftshöjningen genom en särskild skattesänkning.

Barnfamiljerna föreslås få ett utökat stöd genom en skattereduktion som nästa år skall uppgå till 160 kr för att året därpå höjas till 220 kronor per barn och månad. Samtidigt skall det inkomstprövade bostadsbidraget trappas ned med först 60 och därefter 120 kr per barn och månad. Genom denna växling räknar motionärerna med att bortåt 20 000 bidragsmottagare skall slippa 20 % extra marginaleffekt när bostadsbidraget trappas ned med stigande inkomster.

Motionärerna vill vidare skapa särskilda kompetenskonton som gör det möjligt att finansiera studier med förtida uttag av pensionssparande. I motionen föreslås därför att avdragsrätten för pensionssparande höjs från 0,5 till 1 basbelopp.

Vidare föreslår de att ett nytt skatteavdrag införs för gåvor till internationell hjälpverksamhet.

Inkomstskattesänkningarna beräknas i motionen uppgå till sammanlagt 59 miljarder kronor 2004. Dessa förslag ses av Folkpartiet som ett alternativ till den skattereduktion som utgår till löntagarna som kompensation för egenavgiften till pensionsförsäkringen enligt regeringens lösning. Eftersom partiet motsätter sig detta och vissa andra regeringsförslag begränsar sig inkomstskattesänkningarna till netto 22 miljarder kronor.

Gemensamt med övriga borgerliga partier föreslår Folkpartiet att man skall införa en skattereduktion motsvarande halva kostnaden för hushållstjänster.

Folkpartiet föreslår också att taxeringsvärdena vid fastighetsbeskattningen skall frysas på den nivå som gällde 2000 och att uttaget av fastighetsskatt skall vara 1,0 % för småhus och 0,5 % för flerfamiljshus. På sikt bör man enligt Folkpartiets mening avskaffa fastighetsskatten i dess nuvarande form och upprätta likformighet mellan olika boendeformer.

Motionärerna vill även sänka förmögenhetsskatten för att på sikt helt avskaffa den. I ett första steg föreslår de att sambeskattningen avskaffas samt att fribeloppet höjs till 2,1 miljoner kronor.

Arbetsgivaravgifterna inom tjänstesektorn bör sänkas med 2 procentenheter. Partiets långsiktiga mål är att helt avskaffa skattedelen i arbetsgivaravgifterna. I motionen föreslås också att dubbelbeskattningen på aktiesparande successivt avvecklas, att fåmansbolagsreglerna förenklas samt att de sociala

avgifterna på vinstandelar tas bort. Dessa förslag ingår som delar i Folkpartiets satsning på företaget.

Folkpartiet förespråkar en grön skatteväxling men anser att denna tanke har förfuskats. Motionärerna föreslår att en särskild miljöskatt skall införas på soppförbränning samt att Sverige skall arbeta för en gemensam CO₂-skatt i EU.

De vill också på tre år återställa enprocentsmålet för utvecklingssamarbetet och avsätter för detta ändamål under de båda efterföljande åren ytterligare sammanlagt 2,5 miljarder kronor.

Vidare föreslår de att ytterligare 0,4 miljarder kronor per år skall tillföras universitet och högskolor för att man skall kunna öka kvaliteten i grundutbildningen och minska trycket på de mest belastade universiteten. Under en treårsperiod vill motionärerna ge närmare 2 miljarder kronor extra till forskning och forskarutbildning.

På högskolans område skall en studentpeng som följer de studerande införas för att deras val av högskola skall bli styrande för fördelningen av högskoleplatser. På motsvarande sätt skall en skolpeng införas på skolans område, vilken skall betalas ut till den skola som föräldrarna och eleven väljer. Särskilda resurser skall fördelas till skolor med stora utmaningar och till elever som behöver särskilt stöd.

Ersättningen i föräldraförsäkringen bör enligt deras mening höjas till 10 basbelopp. Partiet anser att de låga och enhetliga dagistaxor som nu införts är bra, men otillräckliga. Barnfamiljernas situation bör därför förbättras ytterligare genom ett barnkonto på 20 000 kr per år i två år till alla barn under tre år. Barnomsorgspolitiken måste enligt motionärernas mening utformas så att den omfattar alla barn, föräldrarna skall fritt kunna välja mellan kommunal regi och annan omsorgsform.

Tillsammans med övriga borgerliga partier vill Folkpartiet införa en nationell vårdgaranti som garanterar behandling inom tre månader efter det att behovet har fastställts.

I motionen drar partiet även upp riktlinjer för en framtida, större socialförsäkringsreform som skall innefatta nuvarande pensionsförsäkring samt en reformerad sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. De tre försäkringarna skall vara obligatoriska och fristående från statsbudgeten, och det skall vara raka rör mellan avgifter och förmåner. Försäkringarnas oberoende av statsbudgeten skall tryggas genom fristående fonder.

I motionen förordas också att sjukförsäkringens kostnader för trafikolycksfall förs över på den obligatoriska trafikförsäkringen. Enligt motionärerna avlastas statsbudgeten då en utgift på närmare 4 miljarder kronor som i stället påförs bilisten.

Besparingar kan också göras genom en ökad satsning på rehabilitering, vilket leder till minskade kostnader för sjukförsäkringen. Folkpartiet har i en särskild motion redovisat ett samlat program mot långtidsfrånvaron med satsningar på rehabilitering och samverkan mellan aktörer genom Finsam. Dessutom vill man införa en rehabiliteringsgaranti som säkerställer att en rehabiliteringsutredning genomförs inom en månad efter det att behov har

konstaterats. Krav skall också ställas på de sjukskrivna att medverka i rehabiliteringen. Gör de inte det, skall de få nedsatt ersättning.

En tillgänglighetsreform för handikappade bör enligt motionärerna komma i gång under 2003 med en engångssatsning på sammanlagt 5 miljarder kronor, fördelad över de närmaste åren.

De föreslår också att staten helt skall ta över kostnaderna för assistansersättning från kommunerna och samtidigt återställa de inskränkningar i rätten till personlig assistans som regeringen infört.

Vägnätet behöver rustas upp, och i motionen avsätts för detta ändamål ytterligare 2 miljarder kronor under de båda efterföljande åren. Folkpartiet är också positivt till alternativa finansieringsformer inom trafiksektorn.

De föreslagna skattesänkningarna och nya utgiftsåtagandena finansieras genom besparingar, genom att delar av regeringens skatteförslag avvisas samt genom satsningar som ger utdelning i form av minskade utgifter eller ökade inkomster.

Arbetslöshetsförsäkringen föreslås bli obligatorisk och mer försäkringsmässig genom att de försäkrade själva får svara för ungefär en tredjedel av kostnaderna. För utförsäkrade med lång anknytning till arbetsmarknaden skall ett kompletterande skydd finnas.

Arbetsmarknadspolitiken bör enligt motionärerna reformeras och andra former av åtgärder användas. I motionen pekar man på möjligheten att anlita bemanningsföretag. Då kan både antalet personer i åtgärder och kostnaderna för dem minska. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader kan minska väsentligt, anser motionärerna.

Motionärerna räknar med att deras förslag till ändrad inriktning av arbetsmarknadspolitiken och att de genom att reformera a-kassan skall kunna minska utgifterna på statsbudgeten med drygt 13 miljarder kronor per år under de båda närmaste åren.

Byggstödet bör minskas liksom satsningen på bredband. Genom partiets ökade stöd till barnfamiljer räknar motionärerna också med att behovet av bostadsbidrag skall minska.

Stora besparingar kan enligt deras mening också göras genom att på nytt ta Barsebäck 1 i drift, eftersom avvecklingskostnader då bortfaller och större delen av åtgärdsprogrammet på energiområdet kan slopas.

Besparingar på 0,7 miljarder kronor per år görs också genom en lägre investeringstakt i Banverket.

Motionärerna framhåller att de står bakom den s.k. finansieringsprincipen och reglerar därför de kommunalekonomiska effekterna av sina förslag mot det generella statsbidraget till kommuner.

Folkpartiet anser att staten i endast ett fåtal undantagsfall skall driva företag. I motionen föreslås att statligt ägda bolag för sammanlagt 100 miljarder kronor mer än regeringen räknar med skall säljas under de båda närmaste åren. Det är samma volym som föreslås av de övriga borgerliga partierna. Försäljningsinkomsterna skall användas för att påskynda amorteringarna av statsskulden, och som en följd av detta räknar motionärerna med att utgifterna

för statskuldräntor under de båda närmaste åren skall minska med sammanlagt drygt 12 miljarder kronor jämfört med regeringens politik.

Motionärerna räknar med att de med sitt alternativa budgetförslag uppnår samma finansiella sparande för hela den offentliga sektorn som regeringen, dvs. 1,8 % av BNP. Den inriktning som deras förslag har medför dock, enligt deras egen mening, att de offentliga inkomsterna får en bättre sammansättning.

Med ledning av de i motionen redovisade uppgifterna kan de finansiella effekterna av Folkpartiets budgetalternativ sammanfattas på följande sätt.

Tabell 21. Folkpartiets finansiella sparande i offentlig sektor 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
A Finansiellt sparande enligt vårpropositionen	44	45
Regeringens finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,8
B Folkpartiets utgiftsminskningar, netto exkl. räntor	28	30
C Folkpartiets ränteeffekt av större privatiseringar än regeringens	3	6
D Folkpartiets skatte- och inkomstminskningar, netto	-33	-37
E Samlad effekt av Folkpartiets förslag (B+C+D)	-2	-1
Folkpartiets finansiella sparande (A+E)	42	44
Folkpartiets finansiella sparande i % av BNP	1,8	1,8

Nivån på de av Folkpartiet förordade utgiftstaken för staten under de båda efterföljande åren är högre än de fastställda nivåerna, främst till följd av större budgeteringsmarginal och kraftigt ökade statsbidrag till kommunerna föranledda av kompensationen för partiets förslag till skatteförändringar.

Tabell 22. Folkpartiets utgiftstak för staten 2003–2004

Miljarder kronor

	2003	2004
Av riksdagen fastställt utgiftstak	844,0	878,0
Föreslagen ökning av takbegränsade utgifter	+20,1	+19,0
Ändrad budgeteringsmarginal	+5,9	+7,0
Folkpartiets redovisade utgiftstak	870,0	904,0

2.2.3 Skatteutskottets yttrande

Skatteutskottet har i detta ärende yttrat sig över regeringens och oppositionspartiernas förslag till alternativa riktlinjer för skattepolitiken. I yttrandet (SkU:4y) ställer sig skatteutskottet bakom de riktlinjer för skattepolitiken som regeringen förordar. Skatteutskottet gör följande bedömning av de olika alternativen.

Enligt utskottets mening är skattesystemets främsta uppgift att på ett varaktigt och stabilt sätt finansiera olika gemensamma åtaganden. Det totala skatteuttaget är därför en direkt följd av den avvägning mellan offentligt och privat finansierad välfärd som medborgarna gör via det politiska systemet. Skatter har inget egenvärde, utan utrymmet för skattesänkningar

måste hela tiden bedömas mot bakgrund av medborgarnas önskemål om en offentligt finansierad välfärd och de uppsatta budgetpolitiska målen.

I förhållande till omvärlden har Sverige höga skatter som en följd av större och mer generellt utformade, offentligt finansierade välfärdssystem. Samtidigt blir den svenska ekonomin alltmer öppen i takt med att den internationella rörligheten på tjänste-, arbets- och kapitalmarknaderna ökar. Den ökande integrationen påverkar de underliggande skattebaser och ställer nya krav på skattepolitiken.

Det finns inte något enkelt sätt att jämföra skattesystem i olika länder för att på det sättet få en exakt beskrivning av de anpassningskrav som den ökade internationella rörligheten medför. Jämförelser av skatteuttaget ställt i relation till bruttonationalprodukten ger ingen större vägledning, eftersom länderna har utformat sina transfererings- och skattesystem efter olika principer. Också mer grundläggande skillnader i förutsättningarna, som olika åldersstruktur, kan göra det svårt att göra rimliga jämförelser. Även efter korrigering för sådana faktorer finns det dock kvar en skillnad mellan Sverige och andra länder, och den utmaning som Sverige ställs inför kvarstår därför.

En särskild utredning – Internationaliseringens betydelse för svenska skattebaser och framtida skattestruktur (dir. 2000:51) – har till uppgift att göra en samlad bedömning av hur den svenska skattestrukturen bör vara utformad i en värld med internationaliserade marknader för varor, tjänster och produktionsfaktorer samtidigt som de välfärdspolitiska ambitionerna bevaras på dagens nivå. Avvägningen i skatteuttag på arbetsinkomster och kapitalinkomster skall analyseras liksom möjligheten och önskvärdheten av att bevara en likformig kapitalinkomstbeskattning. Syftet med arbetet är att åstadkomma ett förbättrat underlag för framtida skattepolitiska prioriteringar. En huvuduppgift är att bedöma rörligheten hos underlagen för enskilda skatter enligt nuvarande system och i vilket tidsperspektiv en ökad rörlighet kan uppkomma. Utredningens uppdrag skall vara slutfört senast den 15 november 2002.

Utskottet anser att internationaliseringen och de krav som den ställer på det svenska skattesystemet bör ses som en utmaning och att inriktningen bör vara att den svenska skattestrukturen skall utformas på ett sätt som gör det möjligt att bevara de välfärdspolitiska ambitionerna på dagens nivå. Utskottet är inte berett att, som flera motionärer, direkt dra slutsatsen att olika skatter så snabbt som möjligt bör slopas eller sänkas kraftigt.

Inkomstbeskattningen har i dag en utformning som stämmer förhållandevis väl överens med den skatteskala som beslutades under skattereformen och som därefter kompletterades med ett sista steg som en fördelningspolitisk korrigering. Flertalet skattskyldiga betalar endast kommunal inkomstskatt, och för grupper med högre inkomster tillkommer en statlig inkomstskatt på 20 % respektive 25 %. De som endast betalar kommunal inkomstskatt motsvarar mer än 80 % av de skattskyldiga.

Det finns enligt utskottets mening anledning att erinra om att skatteskalan under de år som följde på krisåren i början av 1990-talet avvek väsentligt från vad som gäller i dag. De kraftansträngningar som krävdes för att sanera de stora budgetunderskott som krisen genererade hade bl.a. lett till ett gradvis sänkt grundavdrag och till att löntagarna i stigande grad belastades med egenavgifter. Egenavgifterna innebär en särskilt tung belastning för låg- och medelinkomsttagarna eftersom de är avdragsgilla och dessa kategorier i mindre grad än höginkomsttagarna har någon fördel av detta avdrag.

Sedan krisen avväjts har ett stort arbete lagts ned på att återställa skatteskalan. En skattereduktion för låg- och medelinkomsttagare infördes inkomståret 1999, och inkomståret 2000 påbörjades en genomgri-

pande reformering av inkomstbeskattningen som syftar till att eliminera effekterna av egenavgiften. Kostnaden för denna reform uppgår till närmare 50 miljarder kronor. Tre steg har redan tagits inkomståren 2000, 2001 och 2002, och detta är bakgrunden till att de kombinerade skatte- och avgiftsnivåerna i skatteskalen nu kan sägas åter närma sig det mål som uppställdes under skattereformen. I reformen ingår också justeringar av skiktgränserna så att andelen skattskyldiga som betalar statlig inkomstskatt begränsas. Reformen gynnar särskilt låg- och medelinkomsttagarna.

Som nämnts innebar krisåren också att grundavdraget gradvis urholkades. I budgeten för inkomståret 2001 presenterade regeringen en strategi för en grön skatteväxling som innebär att höjda skatter på energi och miljöutsläpp finansierar en sänkning av skatten på främst arbete. Den gröna skatteväxlingen gjorde det möjligt att påbörja en återställning av grundavdraget. Detta höjdes inkomståret 2001 med 1 200 kr, och höjningen avsåg även det särskilda grundavdrag som utgår till pensionärer. Inför inkomståret 2002 har ytterligare en grön skatteväxling genomförts och finansierat en höjning av grundavdraget och pensionärernas särskilda grundavdrag med 900 kr. Vidare har den särskilda skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare utvidgats så att den även gäller för pensionärer. Inkomståret 2003, då pensionärerna övergår till att följa samma skatteregler som övriga skattskyldiga, kommer skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare att vara inbakad i grundavdraget.

Enligt planerna skall ett fjärde och avslutande steg i reformeringen tas när utrymme för en sådan åtgärd bedöms föreligga. När reformen genomförts fullt ut har enligt utskottets mening skatteskalen en utformning som i allt väsentligt motsvarar den skatteskala som beslutades under skattereformen. En fördelningspolitisk korrigering finns dock genom att den särskilda skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare infogats i grundavdraget.

När det gäller de olika förslagen om förändringar i inkomstskatteskalen har dessa en varierande inriktning. Kraftiga allmänna sänkningar av inkomstskatten föreslås från flera håll, och det uttalade målet är att detta skall finansieras genom en minskning av statens och kommunernas ansvar på olika områden. Var och en skall få behålla mer av sin lön och på detta sätt kunna klara sig själv.

Enligt utskottets mening innebär detta synsätt ett delvis underkännande av den gemensamma sektorn och betydelsen av de kollektiva lösningar som i dag framstår som självklara för de allra flesta. Tillgång till sjukvård, skolor, polis, högre utbildning m.m. tas i dag för given eftersom finansieringen sker via skattsedel. Dagens skattefinansiering innebär en dubbel omfördelning. Skatteskalen är anpassad till individens förmåga att bidra till de gemensamma kostnaderna, och de skattefinansierade tjänsterna och förmånerna fördelas i princip efter behov. En kraftig neddragning av den skattefinansierade gemensamma sektorn skulle därför innebära en försämring för många grupper, och utskottet är inte övertygat om att de alternativ som skall träda i stället verkligen skulle vara tillgängliga för alla. Utskottet är inte berett att tillstyrka förslagen om kraftiga sänkningar av inkomstskatten.

De förslag om skattesänkningar som läggs fram i motionerna motiveras bl.a. med behovet av att minska marginaleffekterna. Enligt utskottets mening är det viktigt att vara uppmärksam på att kombinationen av skatte- och bidragsregler inte ger upphov till höga marginaleffekter för särskilt låg- och medelinkomsttagarna. Höga marginaleffekter leder till inlåsningseffekter, och drivkrafterna att arbeta mer, studera, byta arbete eller att gå från bidrag till arbete försvagas. Regeringen har också aktivt arbetat för att minska marginaleffekterna som ett led i politiken för en

full sysselsättning. Den påbörjade inkomstskattereformen har tillsammans med andra reformer, som t.ex. maxtaxan, bidragit till att margina-leffekterna kunnat minskas. Av den redovisning som regeringen lämnar i vårpropositionen framgår att samtliga grupper har fått minskade margina-leffekter under mandatperioden och att minskningen har varit mest påtag- lig bland ensamhushåll med barn. För dessa har margina-leffekterna minskat med 6–8 procentenheter. En fortsatt minskning av margi- naleffekterna behövs för att minska klyftorna och ytterligare förbättra förutsättningarna för en ökad sysselsättning, och utskottet anser i likhet med regeringen att politiken även fortsättningsvis bör ha denna inrik- ning.

Förslag om barnavdrag och barnreduktioner läggs också fram i motio- nerna. Enligt utskottets mening finns det varken ur barnfamiljernas syn- punkt eller av administrativa skäl någon anledning att söka infoga de fa- miljepolitiska stöden i skattesystemet. Ett avdrag eller en skattereduktion kräver särskilda anpassningar av skattereglerna och syftet är att skattelät- naden skall motsvara dagens kontanta bidrag och utgå från principen om ett stöd som är lika för alla barn. Utskottet ser inte någon anledning att överväga en förändring med den inriktning som motionärerna föreslår.

En skattereduktion för hushållstjänster, som föreslås i samtliga mot- ioner, skulle enligt utskottets mening utgöra ett avsteg från de principer om en likformig och neutral beskattning som ligger till grund för skatte- reformen och som enligt utskottets mening bör gälla. Det är också kost- samt att genom stimulanser försöka skapa en tjänsteproduktion som kan konkurrera med hushållens egen tjänsteproduktion. Risken är att effek- terna på sysselsättningen blir mycket små eller inga alls samtidigt som kostnaderna blir stora. De erfarenheter som man har gjort i Danmark talar för en sådan utveckling. En stimulans av denna typ skulle dessutom leda till gränsdragningsproblem och ge upphov till svårkontrollerade gråzo- ner. Utskottet avstyrker förslaget.

När det gäller behovet av en förstärkning av möjligheterna till åter- kommande kompetensutveckling finns det enligt utskottets mening an- ledning att erinra om att den gröna skatteväxlingen har gjort det möjligt att finansiera ett nytt system för individuell kompetensutveckling och att regeringen under våren har lagt en proposition med förslag om ett sådant system, så att det kan träda i kraft 2003. Systemet bygger på individens eget sparande på kompetenssparkonton. Även arbetsgivaren stimuleras att medverka. Huvuddelen av stimulans effekterna i systemet ges genom en kompetenspremie som utformas så att den individuella kompetensut- vecklingen blir attraktiv även för de grupper som har begränsade möjlig- heter att spara. Enligt utskottets mening finns det mot denna bakgrund inte anledning att överväga den typ av förändringar på detta område som föreslås i motionerna.

Skatten på utdelning på andelar (aktier) föreslås i flera motioner slo- pas helt eller delvis. Enligt utskottets mening visar de utredningar som gjorts på området att en slopad skatt på aktieutdelningar inte är ett verk- samt medel för att förbättra de större företagens villkor. Tillgången till en internationell kapitalmarknad gör att beskattningen av sparande endast i begränsad omfattning inverkar på företagets investeringsbenägenhet. För små och medelstora företag som inte i alla avseenden har tillgång till den internationella kapitalmarknaden kan emellertid inte bortses från att den personliga kapitalbeskattningen inverkar på avkastningskravet och där- med i viss mån fungerar som en skatt på företagets investeringar. I skat- telagstiftningen har detta förhållande beaktats genom de särskilda lättna- der som sedan 1997 gäller vid beskattningen av utdelningar och kapital- vinster på onoterade aktier. Dessa skattelättnader ersatte ett tidigare risk- kapitalavdrag. Utskottet anser att en generell sänkning av skatten på

ägarnas sparande i aktier inte är en effektiv metod för att förbättra villkoren för företagandet och är därför inte berett att tillstyrka en sådan förändring.

När det gäller fastighetsskatten har motionärerna i allmänhet begärt att den frysning av taxeringsvärden som gällde fram till årsskiftet 2000/01 skall återställas. I motion Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) föreslås att fastighetsskatten slopas helt och ersätts med en kommunal avgift.

Fastighetsskatten är en del av kapitalinkomstbeskattningen och lämnar ett betydande bidrag till finansieringen av den offentliga välfärden. I en värld med en allt större internationell rörlighet utgör fastigheterna också en stabil och säker skattebas.

När det gäller de förhållandevis kraftiga prishöjningarna som inträffat i storstadsområdena och vissa attraktiva områden har en rad åtgärder vidtagits för att dämpa uttaget av fastighetsskatt och förmögenhetsskatt. Skattesatserna har sänkts i olika omgångar och uppgår nu till 1,0 % för småhus och till 0,5 % för hyreshus samtidigt som fribeloppen i förmögenhetsbeskattningen har höjts. Vidare har en begränsningsregel för fastighetsskatten införts som innebär att fastighetsskatten för ett småhus som utgör den skattskyldiges permanenta bostad begränsas så att den under vissa förutsättningar inte överstiger 5 % av hushållsinkomsten.

Ytterligare anpassningar har genomförts i syfte att öka reglernas precision och skapa rimliga utslag vid snabba prisförändringar. Ett system med förenklade fastighetstaxeringar mitt emellan de allmänna fastighetstaxeringarna ersätter det nuvarande omräkningsförfarandet, och höjda taxeringsvärden tillåts endast stegvis slå igenom på uttaget av fastighetsskatt. Härtill kommer att en ny utredning om fastighetsskatt skall tillsättas för att pröva lösningar som kan innebära vissa avsteg från nu gällande principer för fastighetsbeskattningen under förutsättning att de fördelningsmässiga konsekvenserna är acceptabla.

Utskottet är mot denna bakgrund inte heller berett att tillstyrka en återgång till de tidigare frysta taxeringsvärdena eller att fastighetsskatten ersätts med andra beskattnings- eller avgiftsformer eller helt eller delvis avskaffas.

Till grund för den gröna skatteväxling som genomförts under mandatperioden finns en strategi för en successivt ökad miljörelaterad avskattningssystemet som presenterats i budgetpropositionen för 2001. En reformering av energiskattesystemet utgör därvid en central del, och Skatteväxlingskommitténs principskiss i SOU 1997:11 utgör utgångspunkten för reformarbetet (prop. 2000/01:1, bet. 2000/01:FiU1). Skatteväxlingsstrategin beräknas under en tioårsperiod omfatta sammanlagt 30 miljarder kronor. En reformering av energiskattestrukturen och ett stegvis införande av skatteväxlingskommitténs modell bedöms skapa en energiskattemiljö som säkerställer en effektiv miljöstyrning och en varaktig finansiering av sänkta skatter på arbete. I anslutning härtil har utredningar initierats i fråga om utformningen av nedsättningsreglerna för tillverkningsindustrin, växthusnäringen samt jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna, vägtrafikbeskattningen och i fråga om övriga miljörelaterade skatter. Dessutom görs analyser av alternativa ekonomiska styrmedel. Ett viktigt inslag i denna strategi är också att Sverige på ett aktivt sätt söker förmå andra länder att följa efter och införa motsvarande ekonomiska styrmedel. En sådan internationell beskattning är målet med Sveriges agerande på detta område och skulle dessutom minska behovet av särskilda regler för den konkurrensutsatta svenska industrin.

Av det anförda framgår att utskottet ställer sig bakom de riktlinjer som regeringen redovisat för skattepolitiken och att utskottet inte är berett att tillstyrka de förslag som läggs fram av motionärerna. Utskottet tillstyrker

därför propositionen i denna del och avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

2.2.3 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna för budgetpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till riktlinjer för budgetpolitiken och avstyrker de alternativa förslag som framförs av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna.

Jämför reservationerna 2 (m), 3 (kd), 4 (c) och 5 (fp).

De offentliga finanserna har på åtta år gått från djupaste kris till stabila överskott.

Krisen i början av 1990-talet ledde till ett dramatiskt fall i den offentliga sektorns finansiella sparande. På fyra år föll sparandet mätt som andel av BNP med närmare 18 procentenheter och blev till ett stort underskott. Underskottet var som störst 1993 och motsvarade då 12,3 % av BNP. Fem år senare ersattes det av ett överskott, och under de fyra senaste åren har detta uppgått till sammanlagt 250 miljarder kronor. Under förra året motsvarade överskottet t.o.m. nästan 5 % av BNP.

Med de tidigare stora underskotten ökade skuldbördan snabbt. Den offentliga sektorns bruttoskuld hade i slutet av 1994 vuxit till 79 % av BNP, vilket var 19 procentenheter mer än skuldkriteriet i Maastrichtfördraget föreskriver. Därefter skedde en vändning, och man räknar nu med att bruttoskulden nästa år skall ha minskat till 50 % av BNP.

Den växande skuldbördan urholkade också snabbt den offentliga sektorns förmögensställning. Skulderna växte sig större än de finansiella tillgångarna inklusive AP-fonden, och denna nettoskuld ökade till 467 miljarder kronor 1996. Förra året hade emellertid nettoskulden avvecklats, och i år beräknas den offentliga sektorns samlade förmögenhet uppgå till ca 50 miljarder kronor.

Statsskulden – mätt i nominella termer – nådde sin kulmen i slutet av 1998 då den uppgick till 1 445 miljarder kronor. Den har därefter minskat och beräknas vid årets slut uppgå till 1 125 miljarder kronor.

Den snabba förbättringen förklaras till en del av en gynnsam ekonomisk utveckling. Helt avgörande har emellertid varit den förda budgetpolitiken och de omfattande besparingsprogram som genomfördes i mitten av 1990-talet och som la grunden för de i dag sunda offentliga finanserna.

När statsmakterna åter börjat få kontroll över utvecklingen övergick man från besparingsprogram till att målstyra utvecklingen. Två ambitiösa, fleråriga mål lades fast för budgetpolitiken – ett utgiftstak och ett saldomål.

Utgiftstaket innebär att regering och riksdag tre år i förväg låser nivån på de statliga utgifterna. Eftersom utgiftstaken anges i nominella termer gäller de

fastställda nivåerna oavsett hur inflationen utvecklas. Utgiftstaken omfattar i princip statsbudgetens samtliga utgifter utom statsskuldräntor. Även utgifterna inom ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten räknas in under utgiftstaket. När detta budgetpolitiska instrument infördes 1997 saknade det motstycke i omvärlden. Inget annat land hade tidigare infört ett flerårigt utgiftstak, fastlagt i nominella termer som omfattar en så stor del av de statliga utgifterna.

I motsats till utgiftstaket gäller saldomålet hela den offentliga sektorn, således även kommuner och landsting. Enligt saldomålet skall de offentliga finanserna uppvisa ett överskott på i genomsnitt 2 % av BNP under en konjunkturcykel. Det långsiktiga överskottsmålet kompletteras med delmål fastställda för varje enskilt år, och sådana preliminära överskottsmål har hittills fastställts för de tre närmaste åren. I budgetproposition tar regeringen regelmässigt också ställning till om det preliminärt fastställda målet för närmast efterföljande år skall omprövas med hänsyn till nya prognoser över den ekonomiska utvecklingen.

Fastlagda utgiftstak har hittills inte bara hållits utan också underskridits med sammanlagt 38 miljarder kronor samtidigt som uppställda saldomål uppnåtts.

Denna form av målstyrning har kommit att bli ett viktigt inslag i budgetpolitiken. Inte minst utgiftstaken har visat sig verkningsfulla. Genom att tre år i förväg bestämma omfattningen på de statliga utgifterna och därefter hålla fast vid detta åtagande blir budgetpolitiken långsiktig och mer förutsägbar. Med en restriktion som utgiftstaket kan exempelvis inte tillfälligt högre inkomster användas för att finansiera varaktigt högre utgifter, och varje nytt utgiftsåtagande måste finansieras genom omprioriteringar inom utgiftstakets ram. Regeringen är enligt budgetlagen dessutom skyldig att vidta åtgärder om utgiftstaken hotar att överskridas, och återkommande har regeringen också själv genomfört eller föreslagit riksdagen olika besparingar för att förhindra detta. Med en sådan inriktning befrämjas trovärdigheten i den förda politiken.

Samtliga uppställda saldomål har hittills uppnåtts med bred marginal, så bred att de fastlagda delmålen under femårsperioden 1997–2001 överträffats med sammanlagt 167 miljarder kronor.

Omständigheter som dessa har bidragit till att de offentliga finanserna nu vuxit sig så starka att vi i motsats till många andra länder förmått möta den senaste internationella konjunkturedgången med en kraftfull och expansiv finanspolitik. Genomslaget av den internationella avmattningen blev emellertid mot slutet av 2001 så starkt att tillväxten trots detta bromsats upp och lagt sig på en något lägre nivå. Redan tidigare hade regeringen förutsett att återhämtningen av de statliga finanserna skulle plana ut, men dämpningen blev i och med detta mer påtaglig.

För de kommande åren räknar regeringen därför med att såväl den konsoliderade bruttoskulden som statsskulden inte längre skall minska i absoluta tal, men väl mätta som andel av BNP.

Av samma skäl kommer inte heller de preliminärt fastställda överskottsmålen att nås, varken i år eller under de båda efterföljande åren. Det finansiella sparandet stannar i stället vid 1,8 % av BNP, dvs. 0,2 procentenheter lägre än målet. Såsom angavs redan i budgetpropositionen för 2002 skulle emellertid även ett lägre överskott än 2 % accepteras om konjunkturen utvecklades sämre än väntat, och med hänsyn till att tillväxten nu har reviderats ned kraftigt delar finansutskottet regeringens uppfattning att avvikelserna från överskottsmålet är acceptabel.

Trots en internationell konjunkturavmattning har vi alltså överskott i de offentliga finanserna. Samtidigt gäller att de offentliga finanserna är konjunkturkänsliga, vilket bl.a. kommer till uttryck i de alternativa utvecklingsscenarioer som redovisas i vårpropositionen.

I ett lågtillväxtalternativ har regeringen antagit att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar sämre än i det basalternativ som ligger till grund för propositionens prognoser. Inflationen och ränteläget blir därför högre, och i förlängningen väntas överskottet i det finansiella sparandet i den offentliga sektorn sjunka ner mot 1 % av BNP.

Regeringens alternativa tillväxtscenario visar alltså att även i lågtillväxtalternativet kan de automatiska stabilisatorerna tillåtas verka fullt ut utan att ohållbara underskott uppkommer. Samtidigt är emellertid utrymmet för mer långtgående stimulansåtgärder begränsat om förtroendet för överskottsmålet skall kunna upprätthållas.

Det är därför nödvändigt att budgetpolitiken utformas på ett sådant sätt att långsiktigt stabila statsfinanser vidmakthålls. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för en hög och uthållig tillväxt och sysselsättning.

Enligt utskottets mening bör synpunkter som dessa bilda utgångspunkt för utskottets prövning av de olika budgetalternativen.

I vårpropositionen redovisar regeringen översiktligt de budgetpolitiska åtaganden som tidigare har lagts fast och som utgör riktlinjer för regeringens budgetpolitik. Med två undantag föreslås inga nya reformer i propositionen. Nyheterna är att inkomstprövningen av änkepensioner skall upphöra fr.o.m. 2003 och att man då även skall tillföra ytterligare 125 miljoner kronor i investeringsbidrag för studentbostäder. Någon förändring av tidigare fastställda utgiftstak för staten föreslås inte utan dessa förutsätts ligga fast vid 844 respektive 878 miljarder kronor för 2003 och 2004. Regeringen aviserar dock att man i höstens budgetproposition kommer att föreslå en beräkningsteknisk justering av utgiftstaken, bl.a. för att neutralisera effekterna av det nyligen föreslagna kommunkontosystemet¹ samt en på tilläggsbudget för 2002 föreslagen ändring av det kommunala utjämningsystemet. Det senare förslaget motiverar en teknisk justering av utgiftstaket med 2,9 miljarder kronor, vilket i princip ökar budgeteringsmarginalen med ett lika stort belopp.

Förslagen i vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002, och bakom den står även Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna.

¹ Proposition 2001/02:112, betänkande 2001/01:FiU17.

Moderata samlingspartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken höjer nivån på de statliga utgiftstaken för 2003 och 2004 med 48 respektive 33 miljarder kronor. Att Moderata samlingspartiet med sina många förslag till utgiftsbegränsningar hamnar på ett utgiftstak som så kraftigt överstiger de fastställda nivåerna beror huvudsakligen på den avräkning som görs gentemot kommunerna. Moderata samlingspartiet föreslår mycket omfattande skattesänkningar varav en betydande del direkt påverkar kommunernas inkomster. I det moderata budgetalternativet kompenseras kommunerna för detta inkomstbortfall genom höjda statsbidrag, vilket höjer nivån på de statliga utgifterna och därmed också nivån på det statliga utgiftstaket i motsvarande grad. Nivåhöjningarna slår däremot inte igenom på utgiftstaket för den samlade offentliga sektorn.

Även Folkpartiets budgetalternativ innehåller skatteförslag som får effekt på kommunernas inkomster, vilket i sin helhet regleras genom höjda statsbidrag. Detta är den främsta anledningen till att även detta parti redovisar högre utgiftstak än de fastställda nivåerna.

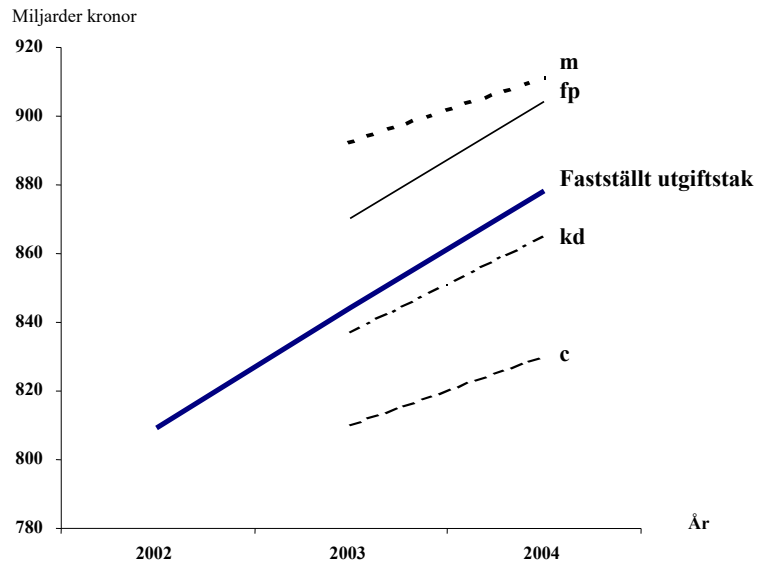
Kristdemokraternas utgiftstak är under de båda närmast efterföljande åren 7 respektive 13 miljarder kronor lägre än de fastställda nivåerna, främst beroende på att partiet valt att reglera kommunernas skattebortfall över statsbudgetens inkomstsida. Om Kristdemokraterna i stället hade gjort avräkningen på samma sätt som övriga partier hade nivåerna på partiets utgiftstak legat strax under Folkpartiets.

Centerpartiets förslag till inkomstskattereform innebär bl.a. att grundavdraget vid den kommunala inkomstbeskattningen slopas. Detta breddar kommunernas skatteunderlag, och effekten härav neutraliseras genom minskade statsbidrag. Neutraliseringen är en viktig förklaring till det lägre utgiftstak som framkommer i Centerpartiets budgetalternativ.

För 2003 och 2004 finns det således en skillnad mellan Moderata samlingspartiet och Centerpartiet på drygt 80 miljarder kronor

De olika alternativen framgår av följande diagram.

Diagram 7. Oppositionspartiernas utgiftstak för staten 2003–2004

Källa: Finansutskottet

Moderata samlingspartiet vill begränsa den offentliga sektorns inkomster och utgifter och lägger i detta syfte fram förslag till omfattande skattesänkningar, vilka föreslås bli finansierade med utgiftsnedskärningar. Partiet anger två långsiktiga mål för sin budgetpolitik. De offentliga finanserna skall i genomsnitt vara i balans över en konjunkturcykel, och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld skall vid utgången av 2005 understiga 40 % av BNP. Enligt vårpropositionen beräknas den konsoliderade bruttoskulden i år uppgå till 53 % av BNP. För att snabbt kunna minska bruttoskulden till eftersträvad nivå kan motionärerna temporärt godta ett överskott i det finansiella sparandet. De vill av samma skäl också sälja statliga företag i stor skala. Under de närmaste tre åren räknar Moderata samlingspartiet med att deras privatiseringar skall kunna inbringa drygt 200 miljarder kronor.

I motionen beräknas partiets skattesänkningar under 2003 leda till ett inkomstbortfall för den konsoliderade offentliga sektorn på 37 miljarder kronor, medan de föreslagna utgiftsminskningarna samtidigt uppgår till 36 miljarder kronor. Året därpå ökar skattesänkningarna till 60 miljarder kronor medan besparingarna är på 57 miljarder kronor. Till detta kommer under de båda åren en ränteeffekt på 1 respektive 4 miljarder kronor som motionärerna tillgodoräknar sig för sina mer långtgående privatiseringsförslag.

Helt överskuggande i det moderata budgetalternativet är att skatterna måste sänkas. Även om övriga oppositionspartier också föreslår mycket långtgående skattesänkningar går Moderata samlingspartiet längst. I motionen förespråkas sänkta statliga skatter och statligt finansierade kommunalskattesänkningar på sammanlagt 60 miljarder kronor 2004.

Dessa skattesänkningar är alla tydligt redovisade och möjliga att kostnadsberäkna. Besparingarna som skall finansiera detta inkomstbortfall är däremot

i några avseenden vagt underbyggda eller yvigt tilltagna och ger därför inte samma stadga. Det innebär att i det moderata budgetalternativet finansieras ett tydligt redovisat bortfall av inkomster med besparingar som på några väsentliga områden är löst formulerade men som trots det förutsätts få ett snabbt och omedelbart genomslag på statsfinanserna. Det är enligt utskottets mening inte en ansvarsfull budgetteknik. Genom att växla lägre skatter mot mindre bidrag och subventioner vill motionärerna, som de uttrycker det, göra det möjligt att leva på sin lön. Men med detta synsätt blundar de för de positiva omfördelande effekter som skatter och bidrag har. Särskilt påtagligt blir detta när partiet inte längre nöjer sig med att föreslå att den s.k. värnskatten skall avskaffas utan dessutom kräver att den statliga inkomstbeskattningen i sin helhet skall tas bort.

Med hjälp av skatter och bidrag sker en inkomstutjämning mellan individer till förmån för de sämst ställda i samhället. Såsom skatteutskottet framhåller i sitt yttrande (SkU4y) innebär dagens skattefinansiering en dubbel omfördelning. Skatteskalen är anpassad till individens förmåga att bidra till de gemensamma kostnaderna, och de skattefinansierade förmånerna fördelas i princip efter behov. En kraftig neddragning av den skattefinansierade gemensamma sektorn skulle enligt skatteutskottets mening därför medföra försämringar för många grupper, och skatteutskottet är inte övertygat om att de alternativ som skulle träda i stället verkligen blev tillgängliga för alla.

Finansutskottet delar denna bedömning och vill för egen del tillägga att skatter och bidrag har för den enskilde också en inkomstutjämnande effekt över tiden, och genom denna omfördelning får medborgarna samhällets stöd i de skeden av livet då de inte aktivt förvärvsarbetar på grund av studier, sjukdom, arbetslöshet, ålderdom osv.

I motsats till motionärerna anser utskottet alltså att skattesystemets utformning har stor positiv betydelse för fördelningspolitiken. Rätt använd är skattepolitiken ett viktigt verktyg för att minska klyftorna i samhället.

Enligt utskottets mening kan man alltså inte byta ut minskade eller avskaffade bidrag mot sänkta skatter på det lättvindiga sätt Moderata samlingspartiet gör. Det som Moderaterna framställer som ett enkelt statsfinansiellt nollsummespel kan få mycket långtgående återverkningar för de enskilda individerna. Särskilt påtagligt blir detta då skattesänkningarna i stor utsträckning förutsätts bli finansierade genom minskade transfereringar och besparingar i sådana trygghetssystem som a-kassa samt sjuk- och föräldraförsäkringen. Besparingar skall också göras i sådana transfereringssystem som förtidspensioner och bostadsbidrag.

Att införa en andra karensdag i sjukförsäkringen leder enligt utskottets mening till ökade påfrestningar för redan utsatta grupper, och dessa påfrestningar blir i än högre grad märkbara om åtgärden på moderat vis kombineras med ett förslag om att den sjukpenninggrundade inkomsten skall fastställas på ett mindre förmånligt sätt som främst drabbar särskilt utsatta grupper.

Skattesänkningar finansierade på detta sätt ger enligt finansutskottets mening upphov till starkt negativa fördelningspolitiska effekter. De medborgare

som är i störst behov av samhällets stöd är de som i första hand tvingas bidra till finansieringen genom uteblivna eller försämrade förmåner. Samtidigt får de själva begränsat utbyte av de sänkta skatterna på grund av låga inkomster.

Därtill kommer att några av de besparingar partiet tillgodoräknar sig uppnår man till priset av att medborgarna tvingas betala obligatoriska försäkringspremier, som för den enskilde har stora likheter med en skatt. Så t.ex. räknar Moderata samlingspartiet med att kunna spara 4 miljarder kronor genom att från statsbudgeten lyfta ut kostnader för sjukskrivningar förorsakade av trafikolycksfall för att i stället bekosta dem via en obligatorisk trafikskadeförsäkring vid sidan av statsbudgeten. Detta leder visserligen till en minskad belastning på statsbudgeten, men de skattesänkningar det ger utrymme för torde inte uppväga de ökade försäkringspremier den enskilde bilisten får betala. På snarligt sätt vill Moderata samlingspartiet göra stora besparingar i arbetslöshetsförsäkringen genom att i stället låta dessa kostnader finansieras via försäkringspremier som den enskilde får betala.

Moderata samlingspartiet föreslår också besparingar som skulle begränsa kommunernas handlingsutrymme. På lösa grunder påstås i motionen att kommunerna kommer att få en bättre produktivitetstillväxt med moderat politik, vilket skulle minska kommunsektorns kostnader med 5,5 miljarder kronor 2004. Hur detta är möjligt anges inte. Med moderat politik kommer enligt motionärerna även kommunernas socialbidragskostnader att minska med 2,5 miljarder kronor 2004. Moderata samlingspartiet utgår nämligen från att de moderata skattesänkningarna skall minska behovet av socialbidrag i denna omfattning. Med hänvisning till dessa och andra lika löst grundade antaganden om kostnadsminskningar för kommunerna föreslår motionärerna att nivån på det generella statsbidraget till kommunerna skall minskas med 8 miljarder kronor 2004. Det är uppenbart att ett kraftigt minskat statsbidrag kommer att tvinga fram besparingar och nedskärningar i kommunerna. Det som i motionen kläs i ord som ”bättre produktivitetstillväxt” är alltså, som utskottet ser det, i praktiken inget annat än hårdhänt framtvungade nedskärningar och avskedanden.

Utgångspunkten för en privatisering bör vara att den skall vara näringspolitiskt motiverad och att den skall genomföras vid en tidpunkt då utbytet blir så gynnsamt som möjligt för skattebetalarna. Men utan att redovisa någon närmare försäljningsstrategi förutsätter Moderata samlingspartiet att man redan nästa år skall kunna avyttra statliga företag för 55 miljarder kronor. Och under de båda därpå följande åren skall försäljningarna uppgå till 75 miljarder kronor vardera året. Börskurserna har under det gångna året fallit kraftigt, men någon diskussion om det är rimligt eller ens möjligt att i rådande börsläge avyttra statlig verksamhet i denna omfattning förs inte. Det är oklart i vad mån motionärerna i sitt budgetalternativ har beaktat det bortfall av utdelningsinkomster som försäljningarna ger upphov till.

Moderata samlingspartiet motsätter sig helt användningen av en budgeteringsmarginal och anser att regeringen i stället bör återkomma till riksdagen

varje gång utgiftstaket är på väg att överskridas. Budgeteringsmarginalen påverkar nämligen budgetdisciplinen negativt, anser motionärerna.

Genom att kategoriskt avvisa användningen av en budgeteringsmarginal kan motionärerna uppvisa ett budgetförslag med ett lägre utgiftstak än annars. Allvarligare än så är emellertid att motionärernas förslag inte går att förena med de anslagsvillkor som gäller för ramanslag och reservationsanslag. Myndigheterna har i det nya budgetsystemet givits en tämligen stor frihet att fördela sina utgifter över tiden. Ramanslag som inte utnyttjas fullt ut ett år kan sparas till efterföljande år. På motsvarande sätt kan en myndighet använda tidigare sparade anslagsmedel som komplement till årets anslag för att finansiera en större utgift. Myndigheter har också möjlighet att inom vissa gränser låna av efterföljande års anslag om medelstilldelningen ett visst år är otillräcklig.

Myndigheternas rätt att självständigt fördela sina utgifter över tiden går inte att inordna i Moderaternas ramförslag, eftersom detta inte ger utrymme för förskjutningar. Varje minskning av anslagssparandet som överstiger den beräknade förbrukningen av anslagsbehållningarna leder ju till att de samlade utgifterna ökar, vilket automatiskt skulle få till följd att utgiftstaket överskrids, hur obetydlig ökning det än är fråga om. Det framstår inte som rimligt att riksdagen återkommande skall behöva ta ställning till varje liten förändring av detta slag.

Av de skäl som här redovisats avvisar utskottet Moderata samlingspartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Kristdemokraterna är starkt kritiska till regeringens överskottsmål, eftersom överskotten under åren framöver uppkommer i ålderspensionssystemet, vilket inte ger någon buffert åt statsfinanserna. Pensionsmedlen kan enligt motionärerna inte användas för att möta en konjunkturavmattning, och då återstår endast att öka upplåningen vilket ytterligare skulle bygga på statsskulden.

För egen del redovisar motionärerna ett budgetalternativ som sägs vara inriktat på att åstadkomma såväl ett bättre finansiellt sparande i staten som en snabbare avbetalning av statsskulden. Men för 2004 är det av Kristdemokraterna angivna finansiella sparandet identiskt lika med regeringens och för 2003 är det på papperet endast 0,1 procentenheter bättre än regeringens. Dessutom visar en närmare granskning att Kristdemokraternas budgetalternativ är behäftat med sådana brister att stabiliteten i statsfinanserna tämligen snabbt riskerar att urholkas.

Den minskning av statsskulden som framkommer i motionärernas budgetalternativ uppnås uteslutande genom att partiet avser att sälja statliga företag i samma omfattning som Moderata samlingspartiet, dvs. för 55 miljarder kronor redan 2003 och för 75 miljarder kronor under vart och ett av de båda efterföljande åren. Utan dessa tillkommande försäljningsinkomster kan Kristdemokraterna inte tillgodoräkna sig lägre ränteutgifter och kommer då även enligt sin egen redovisning att under perioden 2003–2004 få ett sämre samlat finansiellt sparande för staten än regeringen.

Motionärerna hävdar också att både inkomster och utgifter i deras budgetalternativ är lägre än i regeringens. Det kristdemokratiska budgetförslaget sägs därför minska statsfinansernas konjunkturkänslighet.

Inte heller i detta avseende kan utskottet dela motionärernas uppfattning. Visserligen redovisar motionärerna ett förslag till statsbudget vars omslutning är lägre än regeringens, men den lägre omslutningen förklaras främst av att motionärerna valt att nettoredovisa två av sina överföringar till kommunsektorn som en negativ post på statsbudgetens inkomstsida.

Kristdemokraterna presenterar i motionen ett antal skatteförslag och andra förslag som har mycket långtgående återverkningar på kommunernas ekonomi. I enlighet med finansieringsprincipen skall kommunerna kompenseras för sådana förändringar, och normalt görs detta mot ramanslaget Generellt statsbidrag till kommuner och landsting som finns uppfört på utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Av en reglering på sammanlagt 39,4 miljarder kronor under såväl 2003 som 2004 redovisar emellertid Kristdemokraterna endast 6,5 respektive 5,2 miljarder kronor på detta sätt. Resterande 32,9 respektive 34,2 miljarder kronor redovisas som en utgift på statsbudgetens inkomstsida på inkomstitel 1111, och i det kristdemokratiska budgetalternativet kommer statsbudgetens omslutning då att minska med lika stora belopp.

Om Kristdemokraterna i stället hade följt gängse praxis och redovisat samtliga överföringar till kommunerna på utgiftsområde 25 skulle partiets ram för detta utgiftsområde, liksom taket för de statliga utgifterna, behövt höjas med 34 miljarder kronor 2004. Nivån på Kristdemokraternas statliga utgiftstak skulle då ha hamnat strax under Folkpartiets, men 21 miljarder kronor över regeringens.

Enligt utskottets mening är det angeläget att man på olika sätt försöker begränsa statsfinansernas konjunkturkänslighet. Men det är en illusion att tro att detta skulle uppnås genom att man i stor skala börjar nettoredovisa utgifter mot inkomster och på grundval av en på detta sätt minskad budgetomslutning hävdar att statsfinansernas konjunkturkänslighet kommer att avta.

Utskottet har flera gånger tidigare starkt kritiserat Kristdemokraterna för detta förfarande eftersom det inte tillgodoser budgetlagens (1996:1059) krav på att statens inkomster och utgifter skall redovisas brutto på statsbudgeten.

Den compensation som Kristdemokraterna på detta sätt reglerar över statsbudgetens inkomstsida avser effekterna av dels en föreslagen höjning av grundavdraget till 25 000 kr, dels införandet av ett nytt förvärvsavdrag på 5 % av arbetsinkomsten upp till viss nivå. Såväl grundavdraget som förvärvsavdraget skall enligt förslaget beräknas mot den kommunalt beskattningsbara inkomsten, men den skattelindring detta ger upphov till skall betraktas som en statlig skattereduktion som skall räknas av mot inkomstitel 1111 på statsbudgetens inkomster.

Till saken hör att även Moderata samlingspartiet, Centerpartiet och Folkpartiet föreslår att ett förvärvsavdrag skall införas vid den kommunala be-

skattningen, men i motsats till Kristdemokraterna kompenserar de kommunerna för skattebortfallet genom höjda statsbidrag.

Till saken hör också att även Moderata samlingspartiet föreslår en höjning av grundavdraget och att moderaterna även i detta fall reglerar kompensationen över statsbidragen.

Med den för grundavdragshöjningen valda lösningen får Kristdemokraterna inte bara ett krångligt och administrativt svårhanterligt system, man missar också möjligheten att helt befria inkomstagare med små inkomster från att behöva lämna deklaration. Skall den föreslagna skattereduktionen kunna beräknas är det nämligen nödvändigt att även de med inkomster i intervallet mellan nuvarande grundavdrag och den föreslagna nya grundavdragsnivån på 25 000 kr lämnar deklaration.

Kristdemokraternas förslag till skattesänkningar är nästa år 28 miljarder kronor större än regeringens. Nästan hela detta belopp äts emellertid omedelbart upp av olika obligatoriska avgifter som har många likheter med en skatt. Redan första året uppgår dessa avgifter till drygt 24 miljarder kronor, vilket innebär att skattesänkningarna i praktiken inskränker sig till knappt 4 miljarder kronor.

I likhet med Moderata samlingspartiet och Folkpartiet föreslår nämligen Kristdemokraterna att kostnaderna för personskador vid trafikolycksfall inte längre skall finansieras över sjukförsäkringen utan via den obligatoriska trafikförsäkringen vid sidan av statsbudgeten. Det är trafikanterna som får ta på sig kostnaden för denna budgetavlastning som drabbar dem i form av ökade premiekostnader.

Kristdemokraterna anser också att arbetslöshetsförsäkringen skall reformeras och omvandlas till en obligatorisk försäkring med kraftigt höjd egenfinansiering. I princip alla arbetstagare skall alltså påföras denna avgift.

De största avgiftshöjningarna framkommer emellertid i Kristdemokraternas förslag till avveckling av fastighetsskatten. Den skall nämligen till två tredjedelar finansieras genom en ny typ av kommunala avgifter.

Enligt den finansieringslösning som redovisas i motionen skall det generella statsbidraget till primärkommuner minskas med ett belopp som för varje enskild kommun motsvarar 2 600 kr per småhus och 800 kr per lägenhet i kommunen. På snarligt sätt skall kommunens statsbidrag också minskas med hänsyn till befintliga kommersiella lokaler och industrilokaler. I gengäld skall kommunerna ges rätt att ta ut en kommunal avgift på *högst* dessa belopp för bostadshus och företagslokaler.

Lösningen innebär att de kommuner som väljer att inte ta ut full avgift själva får svara för mellanskillnaden.

Den innebär också – förutsatt att full avgift tas ut – att ett stort antal småhusägare kommer att drabbas av ökade kostnader jämfört med nuvarande regler. Maximalt avgiftsuttag motsvarar nämligen ett taxeringsvärde på 260 000 kr, och enligt SCB finns det i dag ca 361 000 småhus med lägre taxeringsvärden. Förslagets negativa effekter för denna grupp förstärks av att reavinstbeskattningen av bostäder förutsätts bli höjd till 30 %.

Budgetalternativet utmärks i övrigt av en svagt underbyggd finansiering. Regeländringar som syftar till att öka utgifter och minska skatter är sålunda tämligen väl specificerade medan regeländringar avsedda att minska utgifter eller öka inkomster ofta är mycket otydliga.

Så t.ex. för motionärerna fram flera tydligt redovisade och väl preciserade förslag till skattesänkningar, vilka är fullt möjliga att genomföra redan vid årsskiftet. Bland annat gäller det partiets förslag om avvecklad fastighetskatt och höjt grundavdrag liksom förslaget om ett nytt förvärvsavdrag. Dessa skarpt formulerade skattesänkningar förutsätts redan nästa år bli finansierade genom vagt formulerade besparingar som i några fall dessutom framstår som ogenomförbara i praktiken.

Av de skäl som här redovisats avvisar utskottet Kristdemokraternas förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Centerpartiets budgetalternativ är inriktat på att behålla statens utgifter reellt oförändrade samtidigt som skattetryck, utgiftskvot och låneskuld begränsas. Skatters och utgifters andel av BNP bör långsiktigt sänkas till de nivåer som gäller i jämförbara OECD-länder i Nordeuropa där skattetrycket varierar mellan 40 och 50 %.

De åtgärder som Centerpartiet förordar ger enligt partiets egna beräkningar ett utgiftstak för staten som 2004 är 48 miljarder kronor lägre än fastställd nivå. Inget annat parti föreslår ett så lågt utgiftstak för detta år. Det är bl.a. Centerpartiets omfattande besparingar på arbetsmarknadspolitikens område men också partiets inkomstskatteförslag som förklarar denna avvikelse.

För 2003 föreslår nämligen Centerpartiet att grundavdraget slopas helt för att i stället ersättas av en statligt finansierad skattereduktion på 10 000 kr för alla. Slopas grundavdraget kommer kommunernas skatteinkomster att öka, och i enlighet med finansieringsprincipen reglerar Centerpartiet detta genom att minska statsbidragen med ett lika stort belopp. Minskningen påverkar även nivån på utgiftstaket som i Centerpartiets budgetalternativ därigenom blir i motsvarande grad lägre.

Som motionärerna själva framhåller ger deras förslag till skattereduktion samma skattelindring som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr. Den valda metoden för avräkning mot kommunerna är emellertid inte problemfri. Finns inget grundavdrag måste i princip alla med inkomst av ge deklarerat, således även de som i dag har inkomster understigande nuvarande grundavdrag och som därför är befriade från denna skyldighet. I annat fall kan inte rätt nivå på skattereduktionen beräknas. Trots sin skenbara enkelhet är förslaget därför administrativt svårhanterligt och leder till ökat krångel för många medborgare. Den grupp som i dag är undantagen från deklareringsplikt på grund av alltför låga löneinkomster och som med Centerpartiets förslag skulle bli skyldig att lämna deklarerat uppgick vid 2001 års taxering till 332 000 personer enligt Riksskatteverket. Utskottet vill för sin del inte medverka till att utöka deklareringsplikten för dem som uppbär enbart obetydliga löneinkomster.

Centerpartiets förslag till skattesänkningar för de båda närmaste åren uppgår till 34 respektive 48 miljarder kronor. De finansieras genom utgiftsminskningar som netto uppgår till 38 respektive 48 miljarder kronor. Till detta kommer en ränteeffekt av större privatiseringar än regeringen.

Liksom övriga borgerliga partier har Centerpartiet nämligen för avsikt att sälja statliga bolag för sammanlagt över 200 miljarder kronor under de närmaste tre åren. De företagsförsäljningar som partiet tillgodoräknar sig överstiger under 2003 och 2004 regeringens försäljningsplaner med 40 respektive 60 miljarder kronor. De extraordinära inkomsterna skall användas för amortering av statsskulden, och i sitt budgetalternativ har motionärerna därför också tillgodoräknat sig en ränteeffekt av detta på 1,1 respektive 4,4 miljarder kronor. Skulle emellertid försäljningsinkomsterna falla bort kommer även ränteeffekten att göra det, och motionärerna får då en i motsvarande mån svagare budget.

Centerpartiets förslag till utgiftsförändringar både ökar och minskar utgifterna på statsbudgeten. Minskade ramar föreslås för 9 utgiftsområden. Dessutom tillgodoräknar sig motionärerna en besparing på 1 respektive 3 miljarder kronor under de båda efterföljande åren genom att i motsats till regeringen förutsätta att myndigheternas anslagsbehållningar då inte skall minska. Utan närmare motivering räknar således Centerpartiet med att myndigheternas anslagssparande under dessa båda år skall bli lika stort som deras samlade utnyttjande av anslagsreserver. Något sådant har inte inträffat i modern tid.

Centerpartiet föreslår stora besparingar på tre utgiftsområden som i princip finansierar de föreslagna skattesänkningarna. Det gäller först och främst utgiftsområde 25 *Allmänna bidrag till kommuner* där nivån nästa år sänks med 16,2 miljarder kronor, främst till följd av regleringen med anledning av det slopade grundavdraget. På utgiftsområde 13 *Arbetsmarknad* sänks nivån med 11,9 miljarder kronor och på utgiftsområde 10 *Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp* är nivåsänkningen 5,3 miljarder kronor. Tillsammans ger det en besparing på 33,4 miljarder kronor 2003.

På arbetsmarknadspolitikens område vill alltså Centerpartiet nästa år minska utgifterna med 11,9 miljarder kronor, motsvarande 20 % av den ram som preliminärt fastställts för nästa år för utgiftsområde 13. Besparingar av denna omfattning genomförs trots att motionärerna kritiserar regeringen för att inte kunna nå sysselsättningsmålet på 80 % 2004 och trots att de vill satsa på en individanpassad utbildning – som generellt sett är dyrare – i stället för stora volymåtgärder. Det kan enligt utskottets mening därför ha sitt intresse att närmare se vad som ligger bakom den mycket betydande neddragning som föreslås på detta utgiftsområde redan för nästa år.

Motionärerna hävdar att arbetet med att matcha företag med arbetssökande sköts bäst på lokal nivå. De anser också att introduktionen av ny teknik och jobbsökningsterminaler kan bidra till att arbetsförmedlingen blir effektivare och beräknar att 1 miljard kronor kan sparas på Arbetsmarknadsverkets administration. Arbetsmarknadsverkets myndighetsanslag uppgår i år till 4,5 miljarder kronor och täcker såväl verkets centrala som dess regionala och lokala

organisation. Förslaget innebär således att medelstillelningen på detta anslag i ett steg begränsas med 22 %. Enligt utskottets mening framstår en så drastisk nedskärning inte som trovärdig om man samtidigt har ambitionen att begränsa arbetslösheten och höja kvaliteten på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Motionärerna upprepar också sitt tidigare framförda förslag om att försörjningsstödet vid arbetslöshet bör samordnas. Att ha försörjningsstödet uppdelat på flera olika utgiftsområden gör systemet stelbent och hindrar i stor utsträckning människor från att kunna söka sig till kvalificerade yrkesutbildningar, hävdar motionärerna. Varken nu eller tidigare har Centerpartiet redovisat några regeländringar eller förslag till hur de samordnade stödformerna skall användas. Likväl förväntar sig motionärerna att man mycket snabbt skall kunna göra effektivitetsvinster i miljardklassen till följd av denna åtgärd. I motionen anges besparingen till 1,5 miljarder kronor. Utskottet har för egen del svårt att se hur något som i praktiken inte är något annat än en omflyttning av transfereringsanslag på statsbudgeten skall kunna ge upphov till besparingar av denna omfattning.

De gjorda omfördelningarna försämrar dessutom överblicken över motionärernas förslag och omöjliggör alla jämförelser på aggregerad nivå med regeringens och övriga oppositionspartiets förslag på de aktuella utgiftsområdena. Ett av syftena med den nuvarande indelningen i utgiftsområden är just att man snabbt och enkelt skall kunna få en bild av partiernas prioriteringar mellan olika politiskt relevanta områden. Denna fördel går emellertid helt förlorad om man i likhet med Centerpartiet i stor skala börjar omfördela mellan olika utgiftsområden.

Till detta kommer att riksdagen inte samtidigt i sin beslutsprocess kan tillämpa mer än en indelningsgrund för statsbudgeten. Om rambeslutsmodellen skall fungera måste respektive utgiftsområde vara entydigt definierat. Mot bakgrund härav har på förslag av Riksdagskommittén riksdagsordningen nyligen ändrats, och fr.o.m. 2002 års ekonomiska vårproposition gäller att beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som skall innefattas i ett utgiftsområde endast får fattas i samband med behandlingen av vårpropositionen. Det innebär att den indelningsgrund av statsbudgetens utgifter som nu i vår kommer att fastställas av riksdagen skall vara normgivande för såväl regeringen som oppositionspartierna i riksdagen när de utarbetar sina budgetalternativ för 2003.

Det är också värt att notera att den av motionärerna föreslagna begränsningen av försörjningsstödet inte främst gäller administrationskostnader utan olika typer av bidrag till hushållen som alltså kommer att få vidkännas ett minskat stöd i motsvarande omfattning. Det är också uppenbart att detta drabbar grupper som inte kan förväntas ha stora reserver att försörja sig på. Motionärerna har inte heller på ett trovärdigt sätt visat att de som drabbas kan få sin försörjning tryggad på annat sätt.

Motionärerna räknar vidare med att nästa år kunna minska belastningen på utgiftsområde 13 med 4,9 miljarder kronor genom att öka självfinansierings-

graden i den allmänna arbetslöshetsförsäkringen till en tredjedel av kostnaden. Medlemsavgiften förutsätts alltså kunna höjas i denna omfattning. Budgetavlastningen inskränker sig emellertid till knappt 3 miljarder kronor eftersom avgiften till a-kassan skall berättiga till en skattereduktion på 40 % av avgiften. Därmed kommer i praktiken 2 miljarder kronor av den beräknade utgiftsminskningen i stället att belasta statsbudgetens inkomstsida. Hur det skall vara möjligt att administrativt genomföra en vagt redovisad avgiftshöjning av detta slag redan nästa år berörs inte i motionen.

Genom sitt förslag till satsning på s.k. övergångsarbetsmarknader räknar Centerpartiet dessutom med att utgifterna för inköp av arbetsmarknadsutbildning skall kunna begränsas med ytterligare 1,5 miljarder kronor 2003. Innebörden av förslaget är att företag som tar emot en person som är, eller riskerar att bli långtidsarbetslös även skall berättigas till nedsatt arbetsgivaravgift för en person som redan är anställd i företaget. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna kommer således att belasta statsbudgetens inkomstsida. I motionen beräknas nedsättningen av arbetsgivaravgifter av denna anledning uppgå till 0,75 miljarder kronor 2003, och således utgår motionärerna från att varje satsad krona skall ge en besparing på 2 kr.

Tillsammans svarar dessa löst underbyggda förslag för närmare 9 miljarder kronor, eller tre fjärdedelar av den mycket betydande besparingen på utgiftsområde 13. Av detta belopp kommer närmare 3 miljarder kronor i stället att belasta statsbudgetens inkomstsida, och således inskränker sig budgetavlastningen med anledning av dessa förslag till drygt 6 miljarder kronor.

Besparingarna på utgiftsområdet bärs därutöver upp av att Centerpartiet bl.a. motsätter sig de båda höjningar av taket för arbetslöshetsförsäkringen som regeringen fattat beslut om samt att motionärerna förutsätter att en föreslagen nedsättning av arbetsgivaravgifterna positivt skall bidra till att arbetslösheten begränsas.

På utgiftsområde 10 föreslår Centerpartiet att nivån på utgifterna skall begränsas med 5,3 miljarder kronor 2003 och med drygt det dubbla beloppet 2004. Denna utgiftsminskning förklaras bl.a. av de positiva effekterna av en satsning på rehabilitering. Partiet vill nästa år avdela 2,6 miljarder kronor på rehabiliteringsutredningar, hjälpmedel och finansiell samordning. Satsningen förutsätts ge snabb utdelning och väntas redan samma år minska utgifterna för sjukfrånvaro och förtidspension med drygt 4 miljarder kronor. Denna besparing växer därefter snabbt och uppgår året därpå till drygt 9 miljarder kronor. Hur en i och för sig angelägen satsning på rehabilitering skall kunna få ett så snabbt genomslag att den redan första året kraftigt minskar utgifterna för sjukskrivning och förtidspension framgår inte av motionen. På utgiftsområdet räknar Centerpartiet också med att kunna spara 1,8 miljarder kronor genom att fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) på ett nytt sätt.

Utskottets genomgång visar att Centerpartiets förslag till skattesänkningar och nya utgiftsåtaganden i många fall har en svagt underbyggd och yvigt tilltagen finansiering. Finansieras skattesänkningarna på detta sätt riskerar man snabbt att stabiliteten i statsfinanserna urholkas.

Utskottet avvisar mot denna bakgrund Centerpartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Folkpartiet liberalerna vill i sitt budgetalternativ återupprätta de principer som låg till grund för skattereformen 1990–1991 och inriktar sina förslag till ändringar av inkomstbeskattningen på att begränsa marginalsattesaterna. Enligt motionärernas bedömning kommer marginalsatten med deras förslag att minska till 30 % för de flesta skattskyldiga och till 50 % för dem med höga inkomster genom att uttaget av statlig skatt begränsas till 20 %, brytpunkten för denna skatt höjs och den s.k. LO-puckeln successivt avskaffas.

Folkpartiets övriga skatteförslag syftar främst till att främja tillkomsten av arbete och utvecklingen av företagande. Det sker genom sänkta arbetsgivaravgifter i den privata tjänstesektorn, sänkt skatt på hushållsnära tjänster, sänkt förmögenhetsskatt och avskaffad dubbelbeskattning på aktiesparande. Nuvarande kompensation för egenavgifterna avvisas av motionärerna som dessutom föreslår att skattereduktioner för fackföreningsavgifter skall ersättas av en ny skattesänkning motsvarande den av partiet föreslagna höjningen av a-kasseavgiften.

Sammantaget uppgår de av Folkpartiet föreslagna skattesänkningarna och nya utgiftsåtagandena till ca 50 miljarder kronor 2004. Budgetförsvagningarna föreslås bli finansierade genom besparingar och effektiviseringar, genom att delar av regeringens skatteförslag avvisas samt genom att verksamheter lyfts ut ur statsbudgeten för att i stället finansieras vid sidan av den.

Exempel på det senare är att Folkpartiet föreslår att kostnaderna för trafikolycksfall förs över från statsbudgeten till den obligatoriska trafikförsäkringen. Detta leder emellertid till höjda försäkringspremier för den enskilde, vilket urholkar värdet av de föreslagna skattesänkningarna. I motionen sägs visserligen att skatten skall sänkas motsvarande de ökade kostnaderna för trafikförsäkringen, men något sådant förslag återfinns inte bland de förslag till skatteförändringar som partiet för fram.

Belastningen på statsbudgeten skall enligt Folkpartiet även minskas genom att arbetslöshetsförsäkringen blir obligatorisk och finansierad med kraftigt höjda egenavgifter motsvarande en tredjedel av kostnaderna, avgifter som skall vara avdragsgilla vid beskattningen.

Den ökade egenfinansieringen skall enligt motionen införas redan nästa år och förutsätts då ge kraftiga positiva statsfinansiella effekter, men uppenbarligen utan att förorsaka några större administrativa merkostnader eftersom några sådana inte beaktats i motionen.

Folkpartiet återkommer också till sitt tidigare framförda förslag om att lägga ned AMS i dess nuvarande form och låta en ny tillsynsmyndighet med servicekontor över hela landet överta ansvaret för bl.a. a-kassefrågor samt utbetalningen av ersättning till dem som anordnar en åtgärd eller utbildning för den arbetslöse. Övriga uppgifter som jobbförmedling och yrkesutbildning skall enligt motionärerna privatiseras eller genomföras av andra aktörer som

utbildningsföretag, komvux, folkhögskolor etc. Till den arbetsökande skall en omställningspeng utgå vars nivå fastställs av servicekontoren.

Med sitt nuvarande kontorsnät kan AMS på lika villkor erbjuda arbetslösa över hela landet kvalificerad hjälp att finna nya arbeten eller få del av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder liksom hjälp med individuellt utformade handlingsplaner och aktivitetsgarantier. Arbetsförmedlingar finns i alla delar av landet. Om denna verksamhet privatiseras och läggs ut på olika entreprenörer skulle, som utskottet ser det, en för hela landet enhetlig tillämpning av olika insatser försvåras samtidigt som det är uppenbart att privata förmedlingsinstitut inte i första hand skulle söka sig till glesbygdsområden eller områden med begränsad efterfrågan på arbetskraft. Arbetslösa i dessa områden skulle då inte längre få tillgång till samma service och stöd som i dag. Dessutom finns, inom nuvarande lokala kontorsorganisation, uppbyggt en stor kunskapsbank om lokalt verk samma företag och de lokala arbetsmarknaderna vilken riskerar att gå förlorad vid en privatisering.

Folkpartiet vill på sikt genomföra en brett upplagd socialförsäkringsreform och redovisar i motionen några utgångspunkter för denna. Reformen skall omfatta tre obligatoriska försäkringssystem – ålderspension, sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring – som lyfts ut från statsbudgeten och finansieras med egenavgifter. Det skall vara raka rör mellan förmåner och avgifter, och beträffande sjukförsäkringen sägs att den till största delen skall finansieras med egenavgifter och att premierna inte skall kunna variera med hänsyn till de försäkrades ålder, sjukdomsrisk eller annat. Premierna skall däremot sättas försäkringsmässigt i den meningen att försäkringen i sin helhet blir finansiellt stabil, inte går med långsiktiga underskott och inte heller får användas för att täcka brister i statsbudgeten. Försäkringarnas oberoende från statsbudgeten skall tryggas genom bl.a. fonder.

Som motionärerna själva framhåller har ålderspensionssystemet reformerats och därigenom blivit mer robust och långsiktigt självbärande. Av den i motionen redovisade idéskissen framgår inte hur de båda andra försäkringssystemen är tänkta att utformas för att frikopplade från statsbudgeten kunna klara stora variationer i belastningen. I motsats till ålderspensionssystemet, vars utgifter kan beräknas med tämligen god säkerhet flera år i förväg, är den framtida belastningen på sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen betydligt svårare att förutse. Det visar inte minst de senaste årens explosionsartade utveckling av kostnaderna för sjukskrivningar liksom de kraftigt ökade kostnaderna för arbetslösheten i början av 1990-talet. Knappast någon försäkringsmässigt uppbyggd fond skulle ha kunnat klara av de snabbt ökade sjukskrivningskostnaderna på det sätt som nu sker inom ramen för hela statsbudgeten. Alternativen hade därför varit att antingen snabbt genomföra kraftiga premiehöjningar för att kunna möta de ökade utgifterna, eller att försämra ersättningsvillkoren så att inkomster och utgifter långsiktigt balanserar varandra. Detta visar enligt utskottets mening att sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen inte har samma förutsättningar som ålderspensionssystemet att fungera långsiktigt stabilt vid sidan av statsbudgeten. Motionärernas

förslag kan därför svårigen förenas med målen för en allmän trygghetsförsäkring med solidariska finansieringsprinciper.

I motionen förordas att merparten av sjukförsäkringens kostnader skall finansieras med egenavgifter. Men med en sådan inriktning kommer enligt utskottets mening arbetsgivarnas bidrag till finansieringen att begränsas, och man säkerställer då inte att arbetsgivarna tar sitt ansvar för aktiva satsningar på rehabilitering.

Barnfamiljernas marginaleffekter bör enligt Folkpartiet begränsas genom att delar av det inkomstprövade bostadsbidraget växlas mot ett generellt barnstöd i form av en skattereduktion som är tänkt att utgå per barn och månad. För småbarnsföräldrar vill Folkpartiet dessutom införa ett barnkonto på 40 000 kr per barn, vilket skall få användas under en tvåårsperiod. Den nyligen genomförda förlängningen av föräldraförsäkringen med en månad avvisas av Folkpartiet som för egen del förespråkar en höjning av såväl taket i föräldraförsäkringen som ersättningsnivån i den s.k. mamma/pappamånaden. Enligt motionärerna blir de ekonomiska marginalerna för barnfamiljerna därmed större.

Finansutskottet anser i likhet med motionärerna att barnfamiljernas ekonomiska situation är en angelägen fråga, och på initiativ av regeringen har också en rad reformer genomförts som förbättrat barnfamiljernas situation. Så t.ex. har barnbidragen höjts successivt och en maxtaxa införts i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att Folkpartiet numera godtar regeringens maxtaxareform som ett effektivt medel att begränsa marginaleffekterna för barnfamiljer. Det i motionen föreslagna barnkontot riskerar att skapa negativa ekonomiska effekter för barnfamiljerna när barnen uppnår 4–5-årsåldern.

Utskottet anser för egen del att föräldraförsäkringen med tidigare beslutade och av regeringen aviserade förbättringar samt maxtaxareformen och övriga familjepolitiska stödformer har en i allt väsentligt ändamålsenlig inriktning som verkningsfullt bidrar till att minska de ekonomiska skillnaderna mellan familjer med och utan barn. Det bör också påpekas att justeringen av ersättningsnivåerna redan ingår i regeringens planer för fortsatt förstärkning av föräldraförsäkringen. Utskottet ser därför inget skäl att på nuvarande stadium förorda att ytterligare stödformer skall införas.

Folkpartiet redovisar också ett mycket omfattande försäljningsprogram för statliga företag, vilket i likhet med de övriga oppositionspartiernas förslag på två år förutsätts kunna inbringa 100 miljarder kronor utöver de i vårpropositionen upptagna försäljningsinkomsterna för de båda närmaste åren. Dessa i partiets motion ospecificerade försäljningar beräknas på två år kunna minska utgifterna för statsskuldräntor med 10 miljarder kronor utöver regeringens prognoser för samma period. Utskottet noterar att Folkpartiet i jämförelse med övriga borgerliga partier därmed tillgodoräknar sig en dubbelt så stor räntevinst för samma försäljningsprogram. Beräkning av försäljningarnas övriga effekter på statens finanser, såsom exempelvis minskade inleveranser

av företagens vinstöverskott eller påverkan på statens nettoförmögenhet, saknas helt i Folkpartiets budgetalternativ. Motionärerna ger inte heller någon förklaring till hur man under en så kort tid kan genomföra så vittgående försäljningar utan att sätta marknadsvärderingen av statliga bolag ur balans.

Med hänvisning till vad som här har sagts avvisar finansutskottet Folkpartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Sammanfattningsvis anser utskottet således att de förslag till alternativ inriktning av budgetpolitiken som redovisas av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna inte bör läggas till grund för riksdagens beslut i frågan. Med sina långtgående krav på skattesänkningar finansierade genom försämringar av grundläggande trygghetssystem och i flera fall yvigt beräknade besparingar ger dessa förslag inte den stadga som krävs för att man skall kunna upprätthålla stabila statsfinanser. De gångna årens mödosamma arbete med att återskapa sunda statsfinanser skulle därmed riskera att gå om intet.

De fyra borgerliga partierna föreslår alla att skatterna sänks med mellan 37 och 60 miljarder kronor under de båda närmaste åren. Längst i det avseendet går Moderata samlingspartiet som i sin strävan att minska den offentliga sektorns omslutning föreslår mycket långtgående skatte- och utgiftsminskningar, vilka i betydande utsträckning omfördelar resurser till de redan välbeställda och gröper ur sociala trygghetssystem på ett sätt som inte är fördelningspolitiskt godtagbart. Men även Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna lägger i sina motioner fram budgetalternativ med liknande effekter.

De fyra partierna har flera identiska eller snarlika förslag, och i den politiska debatten försöker de också profilera sig som ett gemensamt regeringsalternativ. Eftersom detta regeringsalternativ med dess budgetpolitiska inriktning står mot den förda politiken, har det enligt utskottets mening sitt intresse att närmare se vilka frågor som förenar respektive splittrar dessa partier.

En för dem gemensam utgångspunkt är att den offentliga sektorns inkomster och utgifter skall begränsas. Moderata samlingspartiet anger att utgiftsandelen skall pressas ned mot genomsnittet inom OECD, medan Centerpartiet talar om att skatternas och utgifternas andel av BNP skall minskas till de nivåer som finns i jämförbara OECD-länder i Nordeuropa.

Partiernas förslag till skattesänkningar är tämligen väl preciserade och har sin tyngdpunkt i inkomstbeskattningen.

Moderata samlingspartiet vill på sikt höja grundavdraget till 50 000 kr, medan Kristdemokraterna nöjer sig med en höjning till 25 000 kr. Centerpartiet vill ersätta grundavdraget med en skattereduktion som i princip ger samma effekt som ett grundavdrag på 31 000 kr, medan Folkpartiet liberalerna vill utjämna den s.k. LO-puckeln i grundavdraget.

De fyra partierna vill också införa någon form av förvärvsavdrag vid inkomstbeskattningen, och med undantag av Centerpartiet för de också fram förslag om att den s.k. värnskatten vid den statliga inkomstbeskattningen skall

avvecklas. Längst går även i detta avseende Moderata samlingspartiet som på sikt helt vill avveckla den statliga inkomstbeskattningen.

De fyra partierna föreslår därutöver att förmögenhetsskatten och dubbelbeskattningen skall avvecklas. De vill också med en skattereduktion stimulera köp av hushållsnära tjänster, begränsa de sociala avgifternas storlek samt reformera beskattningen av fämansbolag.

Dessa i långa stycken likartade förslag till skattesänkningar är alla tydligt redovisade och står i det avseendet i bjärt kontrast till deras tilltänkta finansiering, vilken på några principiellt viktiga områden är både otydlig och svagt underbyggd.

Exempel på mer väsentliga skillnader är att Moderata samlingspartiet vill kraftigt minska utvecklingsbiståndet medan övriga partier vill öka det. Moderata samlingspartiet vill också kraftigt öka medelstilledningen till försvaret medan de andra inte föreslår några ändringar eller som i Kristdemokraternas fall ett för de båda åren mer begränsat nettotillskott.

Gemensamt för de fyra partierna är emellertid att tyngdpunkten i deras besparingar ligger på två utgiftsområden, nämligen utgiftsområdena 10 *Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp* samt 13 *Arbetsmarknad*. På dessa båda utgiftsområden vill Moderata samlingspartiet begränsa utgifterna 2004 med närmare 34 miljarder kronor, Kristdemokraterna med drygt 20 miljarder kronor, Centerpartiet med 24 miljarder kronor och Folkpartiet med 21 miljarder kronor.

Bakom dessa mycket långtgående utgiftsbegränsningar döljer sig bl.a. ett större avlyft från statsbudgeten på mellan 5 och 7 miljarder kronor. Var för sig föreslår de fyra partierna att egenavgiften till arbetslöshetsförsäkringen skall höjas så att den motsvarar ungefär en tredjedel av försäkringens kostnader. Alla tillgodoräknar också sina budgetalternativ en besparing av motsvarande omfattning redan nästa år för detta förslag.

De försäkrade skall alltså själva få svara för en större del av kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen, vilket automatiskt urholkar värdet av de skattesänkningar som de samtidigt erbjuds. En sådan förändring är självklart möjlig att genomföra, men med tanke på att arbetslöshetsförsäkringen i dag administreras av ett fyrtiotal fristående arbetslöshetskassor med stora skillnader i arbetslöshet och med olika nivåer på medlemsavgifter kräver en omläggning av detta slag rimlig tid av förberedelse för att en idéskiss skall kunna omvandlas till en praktiskt fungerande åtgärd. Men inget av de fyra partierna redovisar något konkret utformat förslag, än mindre någon realistisk genomförandeplan och förmår därför inte göra det troligt att denna mycket betydande utgiftsbegränsning skall vara möjlig att uppnå nästa år. I och med det tappar de också ett lika stort belopp i finansieringen av sina skattesänkningar.

På snarligt sätt föreslår Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna att man skall föra över kostnaderna för trafikskadade från sjukförsäkringen till den obligatoriska trafikförsäkringen och att detta skall kunna ske redan vid årsskiftet 2002/03. Omläggningen väntas enligt motionärernas uppskattning minska statsbudgetens utgifter med grovt räknat

4 miljarder kronor, ett belopp som i stället förutsätts belasta bilisterna genom kraftigt höjda försäkringspremier. Även detta förslag urholkar således värdet av de utlovade skattesänkningarna. Inget av partierna redovisar emellertid något konkret förslag till hur detta tekniskt och administrativt skall kunna lösas på den korta tid som återstår tills förändringen skall vara fullt genomförd, än mindre hur det skall vara möjligt för försäkringsbolagen att bryta löpande försäkringsavtal för att kunna ta ut de avgiftshöjningar som krävs.

Även i detta fall anvisar man alltså en finansiering i flermiljardklassen som inte ter sig möjlig att uppnå under åtminstone det närmaste året.

Liksom regeringen vill de fyra partierna komma till rätta med de snabbt ökande kostnaderna för sjukskrivningar och förtidspensioner. De avdelar därför resurser för en utbyggd rehabilitering och räknar uppenbarligen med att redan första året inte bara kunna bryta kostnadsökningen utan också att kraftigt kunna begränsa dessa kostnader. De förväntade kostnadsminskningarna är nämligen så stora att de redan 2003 mer än överstiger själva resurstillskottet. Så t.ex. räknar Centerpartiet med att 2003 satsa 2,6 miljarder kronor på rehabiliteringsutredningar och hjälpmedel, och samma år tillgodoräknar man sig som en följd av detta kostnadsminskningar på 4,2 miljarder kronor i form av minskad sjukfrånvaro och lägre ökningstakt för förtidspensioneringar.

Utan att ifrågasätta behovet av ytterligare insatser för rehabilitering anser utskottet att ett så snabbt och så omedelbart utbyte av en satsning inte framstår som trovärdigt. Utskottet frågar sig osökt varför motionärerna i så fall nöjt sig med att inskränka resurstillskottet till de föreslagna nivåerna om man på detta sätt kan minska belastningen på statsbudgeten i än högre grad.

Utvecklingen mot allt fler långtidssjukskrivningar måste brytas, och man måste komma till rätta med ohälsan i arbetslivet. Det uppnås inte genom luftigt tilltagna besparingsförslag utan för det krävs väl underbyggda förslag. Regeringen har i budgetpropositionen för 2002 redovisat ett åtgärdsprogram i 11 punkter för ökad hälsa i arbetslivet, och detta program följs löpande upp. Av vårpropositionen framgår också att regeringen har för avsikt att i höst återkomma till riksdagen med förslag i denna fråga.

När det gäller andra besparingsförslag på utgiftsområde 10 är de fyra partierna mer skiljaktiga. Så t.ex. anser Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet att den sjukpenninggrundande inkomsten skall beräknas som genomsnittet av de senaste två årens inkomster och inte som i dag grundas på den aktuella inkomsten. Folkpartiet liberalerna har inte något motsvarande förslag, som i Centerpartiets budgetalternativ väntas ge en besparing på 1,8 miljarder kronor.

Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna vill därutöver försämra villkoren för sjukförsäkringen genom att införa en andra karensdag. Något sådant förslag för varken Centerpartiet eller Folkpartiet liberalerna fram.

De fyra partiernas stora besparingar på utgiftsområde 13 förklaras inte bara av den föreslagna ökningen av a-kassans egenfinansiering utan också av ett förslag om att avveckla AMS i dess nuvarande form. I stället skall en ny, bantad tillsynsmyndighet med servicekontor över hela landet överta ansvaret

för delar av verksamheten samtidigt som jobbförmedling och yrkesutbildning privatiseras.

Som utskottet tidigare framhållit skulle med stor sannolikhet en privatisering av väsentliga verksamheter inom arbetsmarknadspolitikens område få till följd att olika delar av landet, liksom olika yrkesgrupper, inte får en likvärdig behandling. Vissa befolkningsgrupper, såsom invandrare och personer nära pensionsåldern, riskerar att med en privatiserad arbetsförmedling få en klart försvagad ställning på arbetsmarknaden. Om ett större varsel skulle drabba en ort kan dessutom dagens arbetsförmedlingar med sin centrala uppbackning ge en helt annan service än en privatiserad verksamhet.

De fyra partierna har också som gemensamt förslag att statliga företag skall säljas ut i en tidigare aldrig skådad omfattning under de närmaste tre åren. Utan att redovisa vare sig försäljningsplaner eller någon näringspolitisk strategi förutsätter de att det skall vara möjligt att redan nästa år avyttra statliga företag för 55 miljarder kronor. Och under de båda därpå följande åren skall försäljningarna uppgå till 75 miljarder kronor vardera året.

Börskurserna har fallit kraftigt, men någon diskussion förs inte om det är rimligt eller ens möjligt att i rådande börsläge avyttra statlig verksamhet i denna omfattning. Såvitt utskottet kan finna tycks de fyra partierna inte heller i sina budgetalternativ ha beaktat det bortfall av utdelningsinkomster som försäljningarna ger upphov till. För dem tycks enda syftet med privatiseringarna vara att man vill påskynda amorteringen av statsskulden och därmed också utgifterna för statsskuldräntor. Att man samtidigt frånhänder sig en räntabel tillgång som ingår i den statliga förmögenhetsmassan blundar man helt för. Är som i detta fall utgångspunkten dessutom att man oavsett utvecklingen på aktiemarknaden varje år skall få in ett visst belopp i försäljningsinkomster, finns det en uppenbar risk för att man tvingas sälja värdefulla tillgångar till kraftiga underpriser, vilket i sin tur tvingar fram ytterligare försäljningar för att uppställda mål skall kunna nås.

I ett läge med låga börskurser är det enligt utskottets mening inte ansvarsfullt att forcera en försäljning av statliga företag och åstadkomma stora förluster för skattebetalarna. Ett sådant resursslöseri tar utskottet bestämt avstånd från. Utgångspunkten för en privatisering måste självklart vara att den skall vara näringspolitiskt motiverad och att den skall genomföras vid en tidpunkt då utbytet blir så gynnsamt som möjligt för ägaren staten.

Exempel som dessa visar att oppositionspartiernas budgetalternativ utmärks av att de föreslagna skattesänkningarna är tämligen väl preciserade och i flertalet fall också möjliga att genomföra vid de föreslagna tidpunkterna. Deras tilltänkta finansiering har emellertid i många fall större likhet med vagt formulerade idéskisser än praktiskt genomförbara förslag. Trots det förutsätts de omgående kunna ge full budgeteffekt. Med en så löst underbyggd finansiering riskerar statsfinanserna återigen att snabbt försvagas. Förslag av detta slag kan inte bilda underlag för en ansvarsfullt utformad statsbudget, och finansutskottet har därför inte kunnat ställa sig bakom deras förslag till uppläggning av budgetpolitiken.

Den förda politiken har resulterat i att de offentliga finanserna snabbt förbättrats. Våldiga underskott har vänts i stora överskott som snabbt minskat de skulder det offentliga tidigare dragit på sig. Utvecklingen har gått så snabbt att den offentliga sektorns nettoskuld nu är helt uttraderad och ersatt av ett överskott.

Under förra mandatperioden genomförde regeringen ett omfattande konsolideringsprogram med vars hjälp balansen i den offentliga sektorn kunde återställas på ett fördelningspolitiskt godtagbart sätt. Det skedde redan 1998, och under innevarande mandatperiod har den gynnsamma utvecklingen fortsatt, fastlagda utgiftstak har hållits och uppställda saldomål har hittills överträffas med bred marginal. Under förra året motsvarade överskottet t.o.m. 4,8 % av BNP.

Med sitt nu redovisade förslag till inriktning av budgetpolitiken fullföljer regeringen denna politik.

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Därmed finns en politisk majoritet för riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som är inriktade på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel och prisstabilitet.

Samarbetet under mandatperioden har berört fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet samt miljö – och innefattat både konkreta förslag och långsiktiga åtaganden inför framtiden. Dessa överenskommelser bekräftas med denna vårproposition. Träffade uppgörelser fullföljs.

Finansutskottet ställer sig med det anförda bakom de riktlinjer som regeringen redovisat för budgetpolitiken och avstyrker de förslag om en annan inriktning som läggs fram av motionärerna. Utskottet avstyrker motionerna Fi36 (m) yrkande 2 i berörd del, Fi37 (kd) yrkande 3 i berörd del, Fi38 (c) yrkande 2 och Fi39 (fp) yrkande 3.

2.2.4 Finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna för skattepolitiken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till riktlinjer för skattepolitiken och avstyrker de alternativa förslag som framförs av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna.

Jämför reservationerna 6 (m), 7 (kd), 8 (c) och 9 (fp).

Enligt finansutskottets mening är det viktigt att skattepolitiken har en inriktning som gör det möjligt att upprätthålla en varaktig, stabil och rättvis finansiering av de gemensamma åtaganden som följer av medborgarnas önskemål om en offentligt finansierad välfärd.

En grundläggande fördel med skattefinansieringen är att den gör det möjligt att ta hänsyn till individens förmåga att bidra till kostnaderna. En övergång till avgiftsfinansiering skulle innebära att utrymmet för sådana fördelningsspolitiska hänsyn minskar. Starka rättviseskäl talar således för att de gemensamma kostnaderna också fortsättningsvis bör finansieras med skatter.

Den svenska ekonomin blir alltmer öppen i takt med att den internationella rörligheten på tjänste-, arbets- och kapitalmarknaderna ökar, och detta ställer nya krav på den svenska skattepolitiken. I flera motioner drar motionärerna slutsatsen att olika skatter så snabbt som möjligt bör sänkas eller slopas. Enligt utskottets mening bör inriktningen i stället vara att den svenska skattestrukturen utformas på ett sätt som gör det möjligt att bevara de välfärdspolitiska ambitionerna på dagens nivå. Regeringen har också tillsatt en utredning med denna inriktning som beräknas vara klar under hösten 2002. Utskottet anser inte att det är motiverat med den typ av åtgärder som motionärerna föreslår.

Inkomstbeskattningen har under senare år förändrats som en följd av ett kraftfullt reformarbete. Tre av fyra steg i en inkomstskattereform som omfattar ca 50 miljarder kronor har genomförts, och grundavdragen för löntagare och pensionärer har höjts genom en grön skatteväxling. Vidare har inkomstbeskattningen kompletterats med en skattereduktion för låg- och medelinkomsttagare som också gäller för pensionärer. Regeringen planerar att ta ett fjärde och avslutande steg i reformeringen när utrymme för en sådan åtgärd bedöms föreligga.

Flera av motionärerna föreslår kraftiga inkomstskattesänkningar med det uttalade målet att åtgärden skall finansieras genom en minskning av statens och kommunernas ansvar på olika områden och en ökad avgiftsfinansiering. Var och en skall få behålla mer av sin lön och på detta sätt kunna klara sig själv. Utskottet har redan framhållit behovet av en rättvis fördelning av de gemensamma kostnaderna och den betydelse som skattefinansieringen har i detta sammanhang. Enligt utskottets mening skulle motionärernas förslag innebära en kraftig försämring för många grupper, och utskottet är inte övertygat om att de alternativ som skall träda i stället verkligen skulle vara tillgängliga för alla. Utskottet är inte berett att tillstyrka förslagen om kraftiga sänkningar av inkomstskatten.

Vidare tas behovet av minskade margineffekter upp, och motionärerna föreslår olika åtgärder för att motverka dessa. Utskottet vill framhålla att regeringen arbetar aktivt för att minska margineffekterna som ett led i politiken för en full sysselsättning. Den påbörjade inkomstskattereformen har tillsammans med andra reformer, som t.ex. maxtaxan, bidragit till att margineffekterna kunnat minskas. Av den redovisning som regeringen lämnar i vårpropositionen framgår att samtliga grupper har fått minskade margineffekter under mandatperioden och att minskningen har varit mest påtaglig bland ensamhushåll med barn. För dessa har margineffekterna minskat med 6–8 procentenheter. Utskottet anser i likhet med regeringen att politiken även fortsättningsvis bör ha denna inriktning.

I motionerna läggs också förslag om barnavdrag och barnreduktioner vid beskattningen. Skatteutskottet har i sitt yttrande framhållit att ett avdrag eller en skattereduktion för barn skulle kräva särskilda anpassningar av skattereglerna om syftet är att skattelättnaden skall motsvara dagens kontanta bidrag och utgå från principen om ett stöd som är lika för alla barn. Enligt utskottets mening finns det varken från barnfamiljernas synpunkt eller av administrativa skäl någon anledning att på detta sätt söka infoga de familjepolitiska stöden i skattesystemet.

Skatten på utdelning på andelar (aktier) föreslås i flera motioner slopas helt eller delvis. Enligt utskottets mening visar de utredningar som gjorts på området att en slopad skatt på aktieutdelningar inte är det bästa sättet att förbättra de större företagens villkor. Tillgången till en internationell kapitalmarknad gör att beskattningen av sparande endast i begränsad omfattning inverkar på företagens investeringsbenägenhet. För små och medelstora företag som inte i alla avseenden har tillgång till den internationella kapitalmarknaden kan emellertid inte bortses från att den personliga kapitalbeskattningen inverkar på avkastningskravet och därmed i viss mån fungerar som en skatt på företagets investeringar. Som skatteutskottet framhåller har detta förhållande beaktats i skattelagstiftningen genom de särskilda lättnader som sedan 1997 gäller vid beskattningen av utdelningar och kapitalvinster på onoterade aktier. Utskottet anser att en generell sänkning av skatten på ägarnas sparande i aktier inte är en effektiv metod för att förbättra villkoren för företagandet och är därför inte berett att tillstyrka en sådan förändring.

När det gäller fastighetsskatten har motionärerna i allmänhet begärt att den frysning av taxeringsvärdena som gällde fram till årsskiftet 2000/01 skall återställas. I en motion föreslås att fastighetsskatten skall slopas helt och ersättas med en kommunal avgift.

Enligt utskottets mening utgör fastighetsskatten en del av kapitalinkomstbeskattningen och lämnar ett betydande bidrag till finansieringen av den offentliga välfärden. Som en följd av de förhållandevis kraftiga prishöjningar som inträffat i storstadsområdena och vissa attraktiva områden har en rad åtgärder vidtagits för att dämpa uttaget av fastighetskatt och förmögenhetskatt. Skattesatserna har sänkts i olika omgångar och uppgår nu till 1,0 % för småhus och till 0,5 % för hyreshus samtidigt som fribeloppen i förmögenhetsbeskattningen har höjts. Vidare har en begränsningsregel för fastighetsskatten införts som innebär att fastighetsskatten för ett småhus som utgör den skattskyldiges permanenta bostad begränsas så att den under vissa förutsättningar inte överstiger 5 % av hushållsinkomsten. Ytterligare anpassningar har genomförts i syfte att öka reglernas precision och skapa rimliga utslag vid snabba prisförändringar. Ett system med förenklade fastighetstaxeringar mitt emellan de allmänna fastighetstaxeringarna ersätter det nuvarande omräkningsförfarandet, och höjda taxeringsvärden tillåts endast stegvis slå igenom på uttaget av fastighetsskatt. Härtill kommer att en ny utredning om fastighetsskatt skall tillsättas för att pröva lösningar som kan innebära vissa avsteg från nu gällande principer för fastighetsbeskattningen under förutsättning att

de fördelningsmässiga konsekvenserna är acceptabla. Regeringen avser även att tillsätta en utredning med uppgift att göra en generell översyn av förmögenhetsskatten, bl.a. mot bakgrund av att nuvarande regler har kritiserats för bristande enhetlighet i behandlingen av olika tillgångar och för de fördelningspolitiska effekterna. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att tillstyrka en återgång till de tidigare frysta taxeringsvärdena eller att fastighetsskatten ersätts med andra beskattnings- eller avgiftsformer eller helt eller delvis avskaffas.

I skattepolitiken är det viktigt att möjligheten att styra mot en bättre miljö och en minskad användning av ändliga resurser tas till vara. Under mandatperioden har flera steg tagits i en grön skatteväxling med ökade skatter på utsläpp av bl.a. koldioxid och sänkta skatter på arbete. Till grund för den gröna skatteväxlingen finns en strategi för en successivt ökad miljörelatering av skattesystemet som presenterats i budgetpropositionen för 2001. Skatteväxlingsstrategin beräknas under en tioårsperiod omfatta sammanlagt 30 miljarder kronor. En reformering av energiskattestrukturen och ett stegvis införande av skatteväxlingskommitténs modell bedöms skapa en energiskattemiljö som säkerställer en effektiv miljöstyrning och en varaktig finansiering av sänkta skatter på arbete. För att skapa en säker grund för det fortsatta genomförandet av denna strategi har utredningar initierats i fråga om utformningen av ned-sättningsreglerna för tillverkningsindustrin, växthusnäringen samt jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna, vägtrafikbeskattningen och i fråga om övriga miljörelaterade skatter. Dessutom görs analyser av alternativa ekonomiska styrmedel. Ett viktigt inslag i denna strategi är också att Sverige på ett aktivt sätt söker förmå andra länder att följa efter och införa motsvarande ekonomiska styrmedel. En sådan internationell beskattning är målet med Sveriges agerande på detta område och skulle dessutom minska behovet av särskilda regler för den konkurrensutsatta svenska industrin. Enligt utskottets mening bör arbetet med en successivt ökad miljörelatering av skattesystemet fortsätta.

Finansutskottet ställer sig med det anförda bakom de riktlinjer som regeringen redovisat för skattepolitiken och avstyrker de förslag om en annan inriktning som läggs fram av motionärerna. Utskottet avstyrker motionerna Fi36 (m) yrkande 2 i berörd del, Fi37 (kd) yrkande 3 i berörd del, Fi38 (c) yrkande 3 och Fi39 (fp) yrkande 2.

3 Riktlinjer för kommunernas ekonomi

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om ändrad redovisning avseende kommunerna i propositionen samt om att permanenta det tillfälliga sysselsättningsstödet.

Jämför reservation 10 (v, mp).

Propositionen

Kommunsektorns inkomster från skatter och bidrag beräknas i år stiga med drygt 6 % trots en svag sysselsättningsutveckling i den svenska ekonomin. Ökningen är något större än 2001. Inkomstökningarna 2001 och 2002 beror delvis på vissa tillfälliga effekter som stora slutavräkningar på skatten, den s.k. 200-kronan, och det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting som riksdagen nyligen beslutade om.

Kommunsektorns finansiella sparande har varit positivt sedan år 2000 efter att ha varit negativt under flera år på 90-talet och beräknas vara positivt under hela prognosperioden, dvs. till och med 2004. År 2000 ökade den kommunala konsumtionen reallt med 2,6 %, år 2001 med 1,9 %, och ökningen beräknas till ca 1 % 2002. Den demografiska utvecklingen beräknas kräva en konsumtionsökning med ca 0,3 % per år under prognosperioden. Utöver denna ökning beräknas de kommunala skatteintäkterna vid oförändrat skatteuttag ge ett visst utrymme för kvalitetsförbättringar. Resultaten varierar dock kraftigt mellan enskilda kommuner och mellan enskilda landsting. Flera kommuner kommer att behöva genomföra omstruktureringar i verksamheten för att komma till rätta med sina underskott.

För att höja kvaliteten i skolan, vården och omsorgen och för att minska behoven att höja kommunalskatterna har nivån på statsbidragen till kommuner och landsting höjts med över 24 miljarder kronor från 1996 till 2002. Utöver detta har kommunsektorn fått ökade resurser bl.a. genom ett särskilt statsbidrag från 2002 för att öka tillgängligheten i vården och genom det tillfälliga sysselsättningsstödet 2002 som riksdagen nyligen beslutade (bet. 2001/021:FiU26).

Motionen

I motion Fi40 av Gudrun Schyman m.fl. (v) konstaterar motionärerna att årets ekonomiska vårproposition i enlighet med riksdagens önskemål bara innehåller förslag på två principiella punkter, riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetpolitiken. Motionärerna anser att regeringen därutöver borde redovisa en bedömning av det ekonomiska utrymmet för kommunsektorn. Det är av stor vikt för kommuner och landsting att vissa grundläggande frågor mellan stat och kommun kan klargöras redan på våren. Den ekonomiska vårpropositionen bör enligt motionärerna innehålla en beskrivning av vilket

ekonomiskt utrymme som finns givet existerande regler och med nuvarande ekonomiska utveckling. Redovisningen bör också innehålla en bedömning av vilket ekonomiskt utrymme kommuner och landsting kan behöva för sin verksamhet och vilket utrymme staten kan ge för detta (yrkande 1).

Motionärerna anser också att det finns en rad skäl som talar för att kommunsektorn måste få ökade ekonomiska resurser från staten. Det tyngsta skälet för ett sådant resurstillskott är att det är nödvändigt att höja lönerna i de kvinnodominerade yrkena inom vården, skolan och omsorgen. Det finns också tecken som tyder på att kommunernas ekonomi försvagas från 2003. Enligt Kommunförbundet vänds årets beräknade överskott i kommunsektorn till ett underskott 2003. Det finns även en rad tecken som tyder på att de s.k. maxtaxereformerna inom barn- och äldreomsorgen åtminstone delvis kan vara underfinansierade. En rimlig lägsta nivå för ett ökat stöd till kommunsektorn är enligt motionärerna att det tillfälliga sysselsättningsstödet på 3 miljarder kronor som införts för 2002 permanentas (yrkande 2).

Finansutskottets ställningstagande

Liksom tidigare år innehåller vårpropositionen ett kapitel om kommunernas ekonomi. I samband med att riksdagen beslutade om förändringarna av budgetprocessen bestämdes också att en utvärdering skulle göras efter några år om vilka effekter omläggningen haft både beträffande budgetprocessens innehåll och riksdagens arbete (bet. 2000/01:KU23, s. 22–24). Mot denna bakgrund anser utskottet inte att det finns skäl att redan nu begära förändringar av innehållet i den ekonomiska vårpropositionen.

Beträffande att permanenta det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting vill utskottet hänvisa till att i höstens kommande budgetproposition kommer regeringen att återkomma med en förnyad bedömning av kommunsektorns ekonomi och behov av statsbidrag.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion Fi40 (v) yrkandena 1 och 2.

4 Årsredovisning för staten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att regeringens skrivelse 2001/02:101 Årsredovisning för staten läggs till handlingarna.

Regeringens skrivelse 2001/02:101

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten skall regeringen så snart som möjligt, dock senast nio månader efter budgetårets utgång, lämna en årsredovisning för staten till riksdagen. Enligt lagen skall årsredovisningen innehålla resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag. Lagen stadgar också att regeringen är redovisningsskyldig inför riksdagen för statens medel och övriga tillgångar som står till regeringens disposition. Redovisningsskyldigheten omfattar även den verksamhet som bedrivs av staten samt statens skulder och övriga ekonomiska förpliktelser.

Regeringen lämnade den 15 april 2002 i skrivelse 2001/02:101 en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten för 2001. Skrivelsen omfattar resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag under året. Vidare lämnas en redogörelse för statliga garantier samt för avgifter och bidrag från EU. Vissa generella iakttagelser som Riksrevisionsverket har gjort under året redovisas och kommenteras i skrivelsen. Myndigheter som har fått revisionsberättelse med invändning omnämns och skälen för invändningarna anges. Årsredovisningen innehåller också ett avsnitt om utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten.

Sedan 1997 lämnar regeringen denna åiterrapportering i en särskild skrivelse. Motsvarande redogörelse lämnades tidigare i budgetpropositionen.

Några motioner har inte väckts med anledning av årsredovisningen.

Finansutskottets ställningstagande

Årsredovisningen för staten är ett viktigt dokument i regeringens åiterrapportering till riksdagen. I årsredovisningen ges en fyllig och informativ beskrivning av statens ekonomi 2001.

Utskottet finner det värdefullt att utvecklingsfrågor kring den ekonomiska styrningen i staten beskrivs. För utskottet är det angeläget att även fortsättningsvis närmare följa upp och påverka detta arbete.

Vid behandlingen av motsvarande skrivelse förra året gjorde riksdagen ett tillkännagivande om könsuppdelad statistik. Utskottet underströk att jämställdhetsfrågan är en fråga med högsta prioritet och att det är angeläget att köns- och jämställdhetsperspektivet genomsyrar regeringens arbete. Utskottet ansåg också att det är nödvändigt att i högre grad precisera kraven på jäm-

ställdhetsarbetet i myndigheternas regleringsbrev och att införa mer omfattande krav på återrapportering.

Regeringen rapporterar nu att det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att se över hela budgetprocessen utifrån ett jämställdhetsperspektiv och att riktlinjerna för utformningen av regleringsbreven har förstärkts när det gäller kraven på myndigheternas återrapportering. Regeringen skriver också att fördjupade redovisningar av jämställdhetsperspektivet bör lämnas i regeringens resultatskrivelser till riksdagen. Avsikten är även, skriver regeringen, att återkommande lämna en fördjupad redovisning av den samlade jämställdhetspolitiken i en särskild resultatskrivelse.

Utskottet ser positivt på de ansträngningar som görs för att lyfta fram jämställdhetsfrågans betydelse och anser att det är viktigt att denna utveckling drivs vidare.

Utskottet framförde också förra våren att det vore värdefullt om årsredovisningen vid sidan av utgifterna under utgiftsområde 7 också innehöll en redovisning av utfallet för biståndsramen eftersom avgränsningen av biståndsramen inte sammanfaller med anslagen. Utskottet välkomnar att regeringen nu kompletterat redovisningen på denna punkt.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken – avsnitt 1, punkt 1 (m, kd, c, fp)

av Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Lennart Hedquist (m), Anna Åkerhielm (m), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m), Lena Ek (c) och Karin Pilsäter (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 1 föreslagna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1, 2, 4 och 5,

2001/02:Fi38 av Agne Hanson m.fl. (c) yrkande 1 samt

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1 och 4 och avslår proposition 2001/02:100 punkt 1.

Ställningstagande

Vår utmaning

En ny politik

Sverige behöver en ny politik och en ny regering för att klara framtidens utmaningar.

Vi vill att Sverige skall finnas bland de främsta nationerna vad gäller ekonomi och välfärd, med god miljö och en bra arbetsmarknad. Sverige skall inta en naturlig plats i det internationella samarbetet med ambitionen att öppna marknader och öka utbytet mellan länder och enskilda människor. Men detta sker inte av sig självt. Det kräver en medveten politisk vilja och handlingskraft. Den nuvarande regeringskonstellation saknar båda.

Vi vill gemensamt, med en ny politik

- lägga grunden för att höja den långsiktigt hållbara tillväxten till åtminstone 3 % per år och därmed skapa ett ökande välstånd för alla,
- få fler människor i arbete och genom företagande skapa nya jobb,

- slå vakt om den statsfinansiella stabiliteten genom lägre utgifter, lägre skattetryck, sänkt skuldkvot och minskad statsskuld,
- förbättra Sveriges konkurrenskraft genom reformerad lönebildning, ett bättre utbildningssystem och konkurrenskraftiga skatte- och utgiftsnivåer,
- skapa goda förutsättningar för att alla skall kunna växa och förverkliga sina ambitioner och på så sätt minska den regionala och sociala tu delningen,
- öka valfriheten och stärka både mäns och kvinnors makt över den egna tillvaron,
- skapa förutsättningar för ett öppet och jämställt samhälle,
- uppnå att nyföretagandet under nästa mandatperiod ökar med minst 40 %. Av de nya företagen skall minst 40 % startas av kvinnor.

Sverige hade gynnsamma förutsättningar under några år i slutet av 1990-talet. Anledningen var en stark internationell konjunktur, en svag kronkurs som stimulerade exporten och ett stigande kapacitetsutnyttjande. Trots dessa yttre förutsättningar förbättrades inte Sveriges ställning i förhållande till omvärlden. Vi ligger fortfarande på sjuttonde plats vad gäller BNP per person bland OECD-länderna. Resultatet av regeringens åtta år vid makten är magert.

De yttre förutsättningarna kommer att vara annorlunda under de kommande åren. Den internationella konjunkturen kommer att bli lugnare, kronkursen kommer rimligen inte att försvagas ytterligare och produktionen närmar sig kapacitetstaket. Med nuvarande politik kommer tillväxten att bli lägre än tidigare. Den kommer också att bli lägre än vad den skulle kunna vara. Regeringen räknar med att ekonomins tillväxtpotential stannar vid 2 % per år under de närmaste åren. Vi anser att det är både nödvändigt och möjligt att höja den svenska ekonomins tillväxtpotential till minst 3 % per år. Det är nödvändigt för att möta de utmaningar som bl.a. befolkningsutvecklingen ställer oss inför. Det är möjligt om vår politik genomförs.

Men tillväxt är inte allt. Vår politik syftar till att frigöra människor, att ge utrymme för nya idéer och initiativ, att ge kvinnor och män lika möjligheter och att ge utrymme för mångfald. Tillväxten måste vara uthållig och förenlig med en långsiktigt hållbar ekologisk och social utveckling.

Detta kräver en omfattande reformverksamhet. I ett antal gemensamma program har vi dragit upp riktlinjer för vad som behöver göras när det gäller förutsättningar för företagande, reformer av arbetsmarknaden och vården. Vi är fyra partier som möter väljarna med egna program men genom de gemensamma programmen och genom gemensamma ställningstaganden i riksdagen i ett antal frågor finns ett tydligt underlag som visar vilken politik vi vill föra i regeringsställning. Detta står i skarp kontrast mot regeringsblocket där inte ens regeringspartiet kan ge besked i ett antal väsentliga frågor utan bara säger att man avser "... återkomma i höst".

- Utan växande och dynamiska företag kan våra ambitioner inte uppnås. Att skapa bättre förutsättningar för nya och redan befintliga företag är en

huvuduppgift. Våra strävanden bromsas inte heller av en ideologisk motvilja mot företagande som regeringen och dess stödtrupper präglas av. Vi ser i stället företagande som en viktig möjlighet för den som så vill att förverkliga sig själv och realisera sina idéer.

- Företagen måste vara konkurrenskraftiga och kunna verka på en internationell marknad. Vi visar här på ett antal förändringar som är nödvändiga för att företagen skall bli tillräckligt starka och kunna växa i Sverige. För att ge möjlighet för företag att växa och utvecklas måste en rad politiska beslut fattas, beslut som innebär lägre skattebelastning på företag och företagare, avregleringar och förenklingar.
- Den offentliga verksamheten måste öppnas för nya producenter som inom den offentliga finansieringens ram kan förse människorna med de tjänster som i dag produceras enbart inom offentliga monopol. Det öppnar för nya idéer och nya sätt att lösa problemen och ger ett mera varierat utbud av tjänster och bättre välfärd. Detta ger också de många kvinnor som traditionellt arbetar i den offentliga sektorn nya möjligheter. Det ger både möjlighet att själv pröva på nya sätt att arbeta och möjlighet att få nya arbetsgivare att välja mellan. Detta kommer att ha positiva effekter på lönerelationerna mellan män och kvinnor. Dessutom måste politiken på en rad andra områden förändras för att ge kvinnor och män lika möjligheter.
- Arbetsmarknaden måste reformeras både vad gäller dess institutioner och dess regler. Vi har i ett omfattande program angivit de viktigaste reformerna. Syftet är att institutionerna skall bli mera effektiva och att möjligheter skall öppnas så att människor som i dag finns utanför arbetsmarknaden kan komma in och att sociala och regionala skillnader kan utjämnas.
- Omedelbara åtgärder måste sättas in mot den explosion av sjukfrånvaron som skett under den socialdemokratiska regeringstiden. Ökningen måste hejdas och människor ges möjlighet att återvända till arbetsmarknaden. Eftersom det inte finns *en* förklaring till ökningen finns det inte ett enda botemedel. Ett omfattande åtgärdsprogram måste sättas in för att åstadkomma en vändning.
- Lägre skatter och lägre offentliga utgifter är nödvändiga för att företagande och sysselsättning skall kunna utvecklas. Men det är också nödvändigt för att öka människors frihet och möjlighet att stå på egna ben. Det individuella ekonomiska utrymmet måste öka så att bl.a. bidragsberoende kan minska. Det kräver hårdare prioritering bland de offentliga uppgifterna, en koncentration på de offentliga kärnuppgifterna. De höga skatterna och de höga offentliga utgifterna gör också de offentliga finanserna mycket konjunkturberoende. De offentliga finanserna skall stärkas och våra åtaganden inom EU skall uppfyllas.

Vad innebär 3 % tillväxt för Sverige på längre sikt?

En skillnad i årlig tillväxttakt på någon procentenhet, skillnaden mellan 2 och 3 %, tycks kanske inte så viktig i det korta perspektivet, på något års sikt. Det är i ett längre perspektiv som skillnaden blir betydelsefull. På lite sikt kan en högre tillväxt göra en mycket stor skillnad i människors standard och välfärd. En ansvarsfull politik måste ha en långsiktig inriktning.

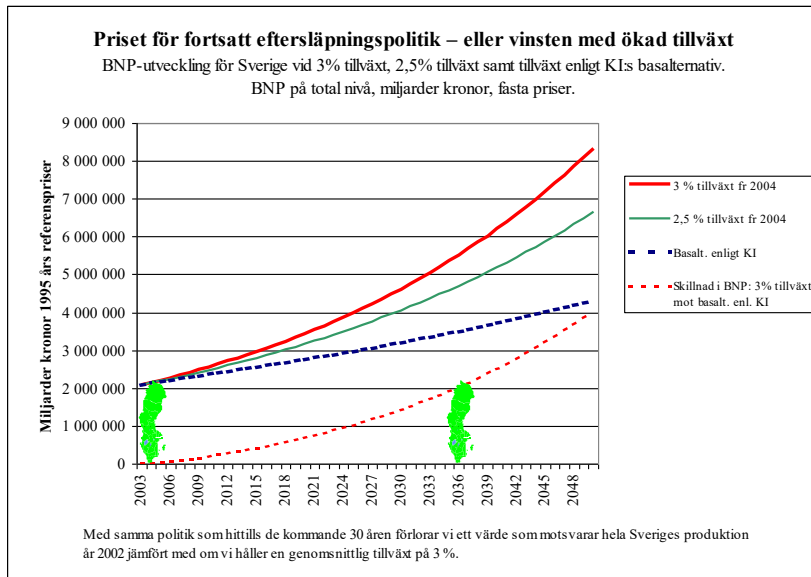
Innebörden av ambitionen att höja tillväxten till 3 % per år kan åskådliggöras på följande sätt.

De närmaste 5-6 åren räknar Konjunkturinstitutet (KI) med att den svenska ekonomin har förmåga att växa med i genomsnitt knappt 2 (1,9) % per år. Detta är en relativt hög siffra som beror på att befolkningen och arbetskraftsutbudet väntas utvecklas på ett förhållandevis gynnsamt sätt fram till år 2008. Även OECD-sekretariatet räknar i en översiktlig studie med gynnsammare tillväxtmöjligheter de närmaste åren. Därefter räknar KI med att den svenska ekonomin på längre sikt endast kommer att växa med i genomsnitt 1,6 %, mycket till följd av den demografiska utvecklingen som då väntas försämrats. Som en jämförelse kan nämnas att Långtidsutredningen (2000) i sitt huvudscenario räknar med att den svenska tillväxten endast kan förväntas bli 1,3 % årligen år 2009–2015.

Med utgångspunkt från KI:s basalternativ kan man beräkna hur stor skillnaden skulle bli för Sveriges ekonomi på längre sikt om tillväxten i stället var 3 % årligen. I diagrammet nedan framgår de olika utvecklingsbanorna för BNP-tillväxten, dels med KI:s basalternativ, dels med ett antagande om 3 respektive 2,5 % årlig tillväxt. Därtill framgår skillnaden mellan de båda alternativen (den understa streckade kurvan). KI:s beräkningar sträcker sig till år 2020. För perioden därefter har tillväxttakten med oförändrad politik antagits fortsätta med de 1,5 % som KI anger för perioden 2016–2020. Detta är sannolikt ett optimistiskt antagande vid oförändrad politik med tanke på att de befolkningsmässiga problemen förstärks från år 2020 och framåt.

Av diagrammet nedan framgår att skillnaden i BNP vid oförändrad politik jämfört med 3 % tillväxt på drygt 30 år uppgår till lika mycket som värdet av hela Sveriges BNP i år. Det är alltså mycket stora värden som står på spel. Det är alltså helt avgörande att ett aktivt reformarbete för ökad tillväxt snarast kan påbörjas.

Med tanke på det demografiska tryck som finns, inte minst på vård- och omsorgstjänster, inser man att många av de problem som enbart kommer att förvärras med oförändrad politik kommer att kunna lösas väsentligt enklare genom de kraftigt ökade resurser, även för det offentliga, som en bättre tillväxt ger.

Utgångsläget inför nästa mandatperiod

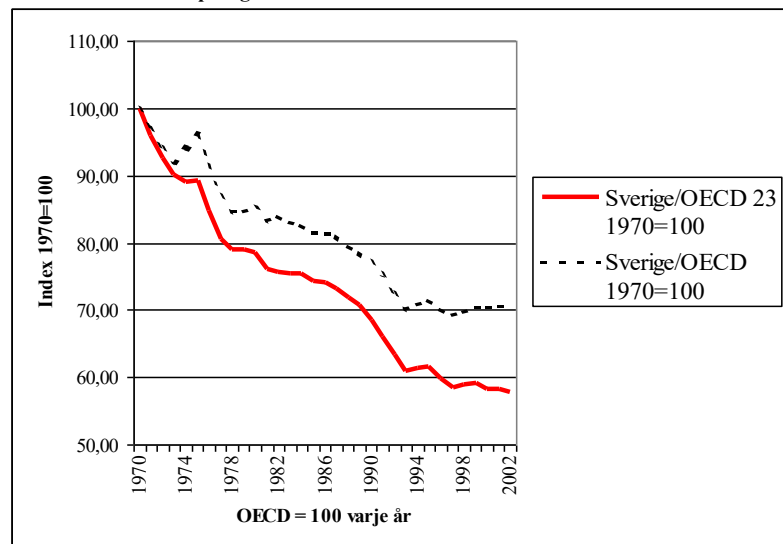
Sverige tappade mark under de goda åren

Andra halvan av 1990-talet kännetecknades även i Sverige av god ekonomisk tillväxt. Den internationella konjunkturen vände uppåt, samtidigt som den svenska exportindustrin gavs stora konkurrensfördelar i och med den svaga kronkursen. Efter det tidiga 1990-talets lågkonjunktur fanns också stor ledig kapacitet i ekonomin, vilket gjorde ett kraftigt uppsving inom industrin möjligt.

Den internationella uppgången var en förutsättning för den svenska tillväxten under dessa år. Men det är värt att påpeka att den svenska ekonomin inte växte mer än flertalet andra länders under högkonjunkturen. Snarare var det så att vi knappt höll jämna steg med omvärlden. Sammantaget under perioden 1995–2001 var den svenska BNP-tillväxten något lägre än genomsnittet för OECD-länderna.

Tillväxtutvecklingen under denna period innebar att Sveriges relativa ekonomiska ställning inte förbättrades. År 2001 låg Sverige på 17:e plats på OECD:s välfärdslista, räknat i BNP per person, vilket kan jämföras med niondeplatsen år 1990, och fjärdeplatsen 1970. Den svenska eftersläpningen fortsatte således även under andra halvan av 1990-talet.

Den svenska efterläpningen

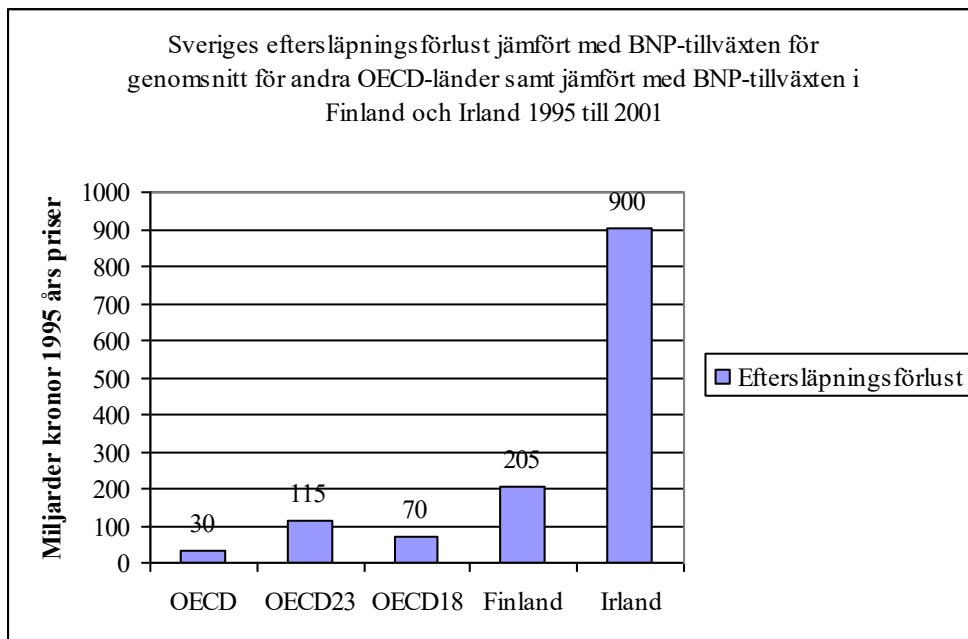

Källor: OECD, KI och vårpropositionen för 2002

Anm.: OECD omfattar samtliga 30 OECD-länder. OECD23 omfattar de 23 mindre länderna dit bl.a. Sverige hör.

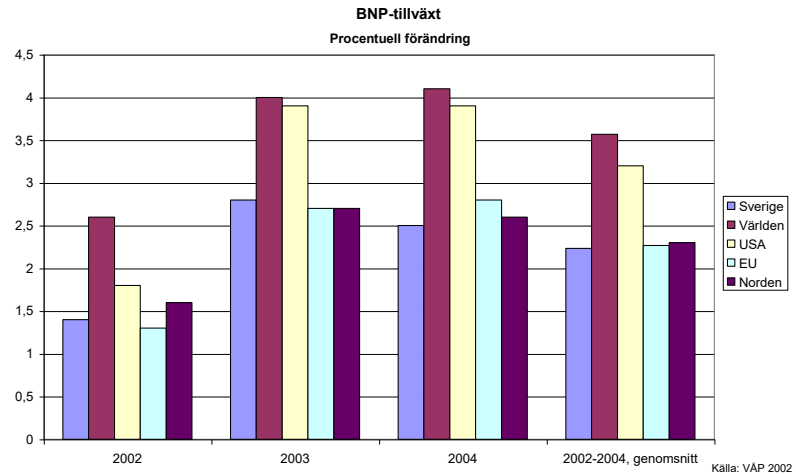
Ett annat sätt att utvärdera Sveriges tillväxt de senaste åren är att jämföra vad som skulle ha hänt om Sverige hade kunnat följa med i andra länders tillväxttakt. I diagrammet nedan visas hur mycket högre Sveriges BNP (i fasta priser) skulle ha varit år 2001 om vi hade hängt med våra konkurrentländers tillväxttakt. Värdet av hela den produktion som skedde i Sverige under år 2001, dvs. Sveriges BNP uppgick till ca 2 000 miljarder kronor. *Men:*

- Om Sverige hade haft samma tillväxt som genomsnittet för samtliga OECD-länder 1995–2001 så skulle Sveriges BNP nu vara 30 miljarder kronor högre.
- Om Sverige hade haft samma tillväxt som de mindre OECD-länderna (OECD23) 1995–2001 så skulle Sveriges BNP nu vara 115 miljarder kronor högre.
- Om Sverige hade haft samma tillväxt som de små europeiska OECD-länderna (OECD18) 1995–2001 så skulle Sveriges BNP nu vara 70 miljarder kronor högre.
- Om Sverige hade haft samma tillväxt som Finland 1995–2001 så skulle Sveriges BNP nu vara 205 miljarder kronor högre.
- Om Sverige hade haft samma tillväxt som Irland 1995–2001 så skulle Sveriges BNP nu vara 900 miljarder kronor högre!

Vad som är än värre är att Sverige fortsätter att tappa gentemot omvärlden. Enligt regeringens egna tillväxtprognoser liksom den senaste prognosen från Konjunkturinstitutet (mars 2002) så fortsätter Sverige att släpa efter omvärlden även under de närmaste åren. Enligt SNS Ekonomiråds (2001) beräkningar krävs en svensk tillväxt som i genomsnitt överstiger tillväxten inom OECD med en procentenhet per år i 17 år innan Sverige på nytt tillhör de tio länder med högst BNP per capita. Men den senaste faktiska utvecklingen samt rådande prognoser visar att vår klättring uppåt inte bara dröjer, utan att vi är på väg att halka efter än mer. Högkonjunkturen under andra halvan av 1990-talet har inte stärkt Sveriges ekonomi i grunden.

Regeringen spår fortsatt ekonomisk eftersläpning

Förlorade möjligheter

De möjligheter som fanns att under de goda åren reformera ekonomin och skapa förutsättningar både för en mildare nedgång den dag konjunkturen mattas och för en stabilare och långsiktigt högre tillväxtnivå i framtiden gick förlorade. De senaste årens förstärkning av de offentliga finanserna beror uteslutande på högkonjunkturen. De politiska beslut som fattats har sammanlagt försvagat de offentliga finanserna, mestadels i form av utgiftsökningar (enligt beräkningar från Konjunkturinstitutet avseende åren 1999–2001). I stället för att minska de utgifter som inte är konjunkturberoende för att därigenom få ned de totala offentliga utgifterna på en varaktigt lägre nivå gjorde regeringen tvärtom; de konjunkturberoende utgifterna ökade. Sverige gick således in i avmattningen med ett högt utgiftstryck.

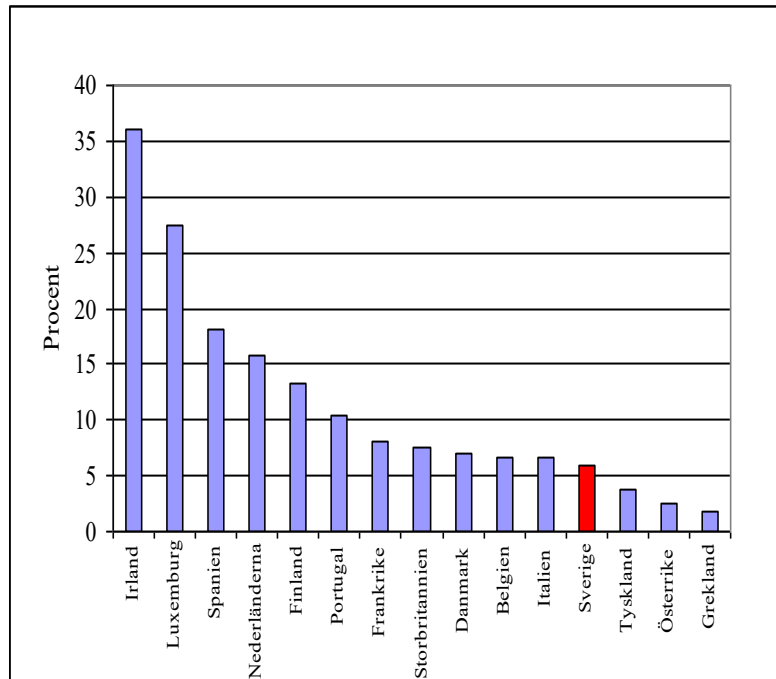
I stället för att genomföra strukturella reformer i form av strategiska skattesänkningar och en reformering av den ineffektiva och stela arbetsmarknaden lät regeringen konjunkturen ”göra jobbet”. Den höga tillväxten fick skyla över det faktum att den svenska ekonomin fortfarande lider av systembrister. Dessa brister blev tydliga då vårt stora beroende av ett fåtal stora företag inom vissa specifika branscher (främst telekom och motorfordon) gjorde att vi drabbades extra hårt när konjunkturen mattades. Det finns i svenskt näringsliv inte den mångfald och diversifiering i form av mindre och medelstora företag som gör att nedgångar i samband med lågkonjunkturer blir mildare. Detta hör i sin tur ihop med det låga nyföretagandet och tillväxthindren för småföretag.

I efterhand kan vi se att Sverige utvecklades sämre inom många områden även under högkonjunkturen. Detta gäller inte minst arbetsmarknaden. Mellan

1995 och 2001 ökade sysselsättningen med 6 %, vilket placerar Sverige på 12:e plats bland 15 EU-länder vad gäller sysselsättningsökning. Sverige var ett av två EU-länder som noterade en minskning av sysselsättningsgraden (arbetskraftens andel av den åldersmässigt arbetsföra befolkningen) under perioden 1995–2000.

Sysselsättningsökning 1995–2001

Procentuell förändring

Källor: Eurostat och Kommissionen

Att arbetsmarknaden utvecklades så svagt under en period som av många, inte minst regeringsföreträdare, beskrivs i mycket positiva ordalag tyder på ett djupt systemfel på svensk arbetsmarknad. En konsekvens av detta är att integrationsproblemen kvarstår då arbetslösheten är fortsatt hög i invandratäta områden. För utomeuropeiska invandrare uppgår sysselsättningsgraden till 42 %, mot 77 % för svenskar.

Den kraftiga ökningen av sjukfrånvaron innebär dessutom att en stor del av sysselsättningsökningen under slutet av 1990-talet ”ätits upp” av högre sjukfrånvaro. Den mest utsatta gruppen vad gäller sjukfrånvaron är kvinnor anställda i offentlig sektor.

När ekonomin mattades av under förra året hade vi den högsta arbetslösheten någonsin i slutet av en högkonjunktur. Sveriges gick således in i avmattningsperioden med hög arbetslöshet, högt utgiftstryck och svag tillväxtkraft.

Det ekonomiska läget och konjunkturutvecklingen

Den internationella konjunkturen

Förra året kännetecknades av en tydlig ekonomisk avmattning, både i Sverige och internationellt. De negativa konsekvenserna av terroristattacker i USA i september fick inte så negativa följder för konjunkturen som man kunde befara. Detta berodde inte minst på de snabba reaktionerna från centralbankerna i både USA och Europa som strax efter händelsen den 11 september sänkte sina styrräntor.

Förra årets nedgång var tydlig inte minst inom den tidigare så expansiva IT- och telekomsektorn, vilket drabbade länder som Sverige och Finland extra hårt.

Bland övriga europeiska länder uppvisade Tyskland en märkbar svaghet, med en tillväxttakt som inte nådde 1 %. Kännetecknande för avmattningen var att den skedde samtidigt över i stort sett hela världsekonomin. Det fanns således inga länder eller regioner som kunde mildra nedgången.

De flesta prognoser pekar nu mot en vändning. Senast i slutet av innevarande år räknar flera prognosinstitut med att den globala konjunkturen vänder uppåt, ledd av en återhämtning i USA. Utan tvivel har den amerikanska centralbanken Federal Reserves återkommande räntesänkningar haft en positiv inverkan på konjunkturförloppet. Även den europeiska centralbanken ECB har dragit ned räntan.

Avgörande för hur snabb den kommande internationella återhämtningen blir är utvecklingen i USA. Utan tvivel har den amerikanska centralbankens resoluta agerande resulterat i att nedgången inte blivit djupare än vad många befarat, vilket också innebär att förutsättningarna för nästkommande uppgång förbättrats. Inte bara lägre räntor utan även en lättare finanspolitik, med framför allt sänkta skatter, har bidragit till att konsumentförtroendet förblivit högt. Nedgången och förra årets svaga BNP-utveckling i USA härrör främst från fallande industriinvesteringar, lagerneddragningar och en svag exportutveckling.

Det finns emellertid risker i den amerikanska konjunkturbilden. Om den svaga börsutvecklingen fortsätter kan det leda till att hushållens sparande ökar, vilket slår mot konsumtionen. En annan risk är en uppgång i inflationen, vilket kan leda till en kraftig åtstramning av penningpolitiken, vilket i sin tur dämpar en konjunkturuppgång.

En uppgång i USA förväntas leda till att återhämtningen i Europa underlättas. Hittills har dock tecknen på en uppgång varit mindre tydliga i Europa. Förhållandevis svaga offentliga finanser, inte minst i Tyskland, har minskat möjligheterna för finanspolitiska stimulanser. Den europeiska centralbanken ECB har inte sänkt räntan i samma snabba takt som Fed i USA. Ännu syns ingen tydlig uppgång i telekomsektorn, vilket är en förutsättning för att många länder i Europa skall kunna lyfta.

Många EU-länder, inte minst Tyskland, brottas med strukturella problem, t.ex. inom arbetsmarknadsområdet och vad gäller skattesystemen. Inom såväl

EU som euroområdet förväntas BNP-tillväxten i år bli något lägre än för 2001. För 2003 förväntas tillväxten i Europa ta fart. En fortsatt uppgång av exporten, främst till följd av utvecklingen i USA, en förstärkning av IKT-sektorn och stigande investeringar förväntas driva utvecklingen i positiv riktning. För hela OECD-området väntas en tillväxt i år på ca 1 ½ % och 2 ½–3 % tillväxt nästa år.

Utvecklingen i Sverige

Svensk ekonomis stora utlandsberoende gör en uppgång i den internationella konjunkturen nödvändig för en återhämtning i Sverige.

För en stabil och varaktig uppgång krävs emellertid att även den inhemska efterfrågan tar fart, och främst då hushållsefterfrågan. Hushållens disponibla inkomster ökar, men det är osäkert hur stor andel som går till konsumtion. En ökning av sparandet kan leda till att konsumtionsuppgången blir mindre än väntat. Redan under förra året steg sparandet, vilket får anses som naturligt med tanke på det mycket låga sparandet under föregående år. En fortsatt negativ börsutveckling, Stockholmsbörsen har fallit 18 % i år, kan mycket väl leda till att sparandet fortsätter att öka medan stigande huspriser verkar i motsatt riktning. Undersökningen över hushållens inköpsplaner i maj tyder på en ökad pessimism.

Bilden vad gäller företagen är splittrad. Visserligen har inköpschefsindex under våren stigit till över 50, vilket indikerar en uppgång i industrikonjunkturen, men samtidigt tyder andra indikatorer, t.ex. konjunkturbarometern för maj, på att uppgången blir långsam.

Den inhemska inflationsutvecklingen och därmed ränteutvecklingen utgör en annan osäkerhetsfaktor. Det faktum att inflationen i ett års tid legat över inflationsmålet har lett till att Riksbanken stramat åt penningpolitiken och höjt räntan med totalt en halv procentenhet under våren. Sverige går således in i den kommande uppgången med en redan i utgångsläget hög inflation och en uppåtgående trend i ränteläget. Detta verkar hämmande på den inhemska efterfrågan.

Sammantaget kommer den svenska ekonomin att påverkas positivt av den internationella uppgången, men vad gäller den inhemska utvecklingen finns flera osäkerhetsfaktorer. Men även för Sveriges del är det troligt med snabbare tillväxt nästa år.

Sämre tillväxtförutsättningar inför nästa konjunkturuppgång

Enligt de flesta prognosinstitut är botten i den nuvarande avmattningen passerad, eller åtminstone nådd. Som framgått av vad som här sagts tidigare pekar flertalet prognoser mot en vändning i världsekonomin i slutet av innevarande år. Även om de faktiska indikatorerna inte är så entydiga för Sveriges del kommer naturligtvis en internationell uppgång även att påverka den svenska konjunkturen i positiv riktning.

Det finns dock en stor risk att en konjunkturuppgång på nytt får regeringen att tro att alla problem är lösta. En konjunkturuppgång riskerar att skyla över de strukturella problemen. Utan en politik som är inriktad på att ta itu med de långsiktiga frågorna kommer en konjunkturförbättring bara att ge en tillfällig tidsfrist. Regeringens passivitet och frånvaron av strukturella reformer gör att tillväxtförutsättningarna på längre sikt i svensk ekonomi framstår som svaga.

Kapacitetsutnyttjandet är redan i utgångsläget högt, och läget på arbetsmarknaden är ansträngt. Detta har lett till att Riksbanken redan före konjunkturvändningen stramat åt penningpolitiken genom att höja den korta styrrentan. Inflationen har sedan förra våren legat över inflationsmålet på 2 %, och periodvis även över den övre toleransgränsen på 3 %. Mycket tyder därmed på att jämviktsarbetslösheten – den nivå på den öppna arbetslösheten som på lång sikt är förenlig med prisstabilitet – ligger kring dagens nivå på 4 %, eller till och med högre. Arbetslösheten kan således inte falla under dagens nivå utan att inflationen tar fart. Företrädare för Riksbanksledningen har öppet sagt att det är möjligt att banken kan tvingas till att via en stram penningpolitik motverka en lägre arbetslöshet än dagens nivå. Detta är utan tvekan ett tydligt underbetyg åt regeringens arbetsmarknadspolitik. Benägenheten att snabbt slå i kapacitetstaket kan inte lösas genom en annan penningpolitik. Det krävs ekonomisk-politiska strukturförändringar som blir än mer angelägna med den kommande demografiska utvecklingen.

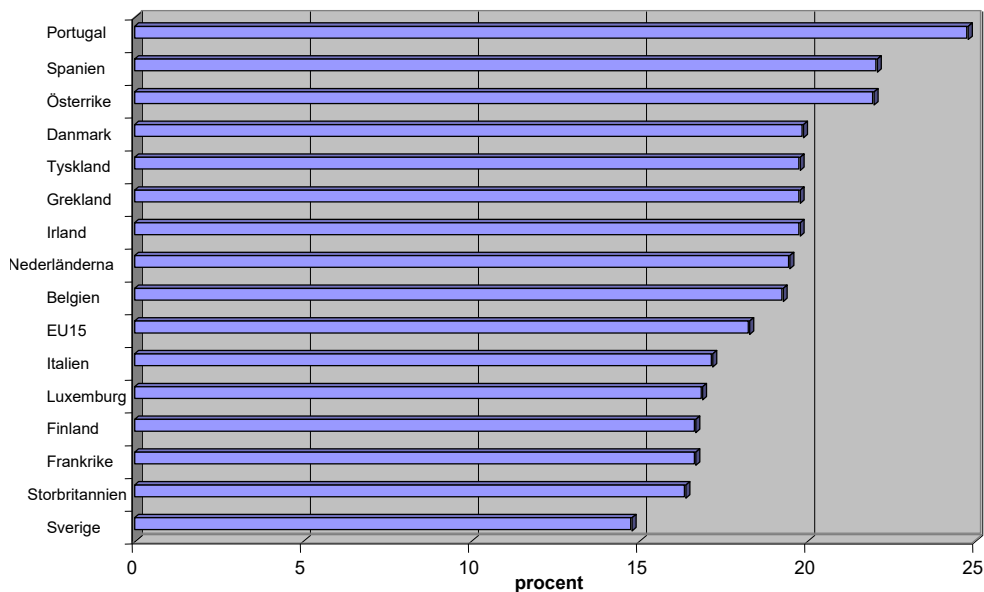
Lediga resurser i ekonomin är en förutsättning för att ekonomin skall kunna växa utan inflation, och en förutsättning för regeringens prognos om tillväxt de kommande åren skall kunna infrias. Mycket tyder emellertid på att regeringen överskattat de lediga resurserna. Konjunkturinstitutet, men framför allt Riksbanken, gör andra bedömningar än regeringen. Riksbankens beräkningar av produktionsgapet indikerar att detta kan ha varit slutet eller t.o.m. positivt, dvs. att den faktiska produktionen överstiger den potentiella, redan i slutet av förra året. Riksbanken skriver i inflationsrapporten från mars i år att även om resursutnyttjandet nu kan ha fallit tillbaka så handlar det om en tillfällig nedgång och det råder stor osäkerhet om mängden lediga resurser i utgångsläget, alltså vid tiden för den förväntade uppgångsfasen. Riksbanken ser också den ökade sjukfrånvaron som ett resursproblem. Medan regeringen spår en löneökningstakt på 3,5 % de kommande åren så tror Riksbanken att ökningstakten kommer att överstiga 4 %, vilket enligt bankens analyser inte är förenligt med inflationsmålet. Den aktuella lönestatistiken tycks bekräfta dessa farhågor.

En viktig aspekt i sammanhanget är de mycket låga investeringsvolymerna i Sverige. Detta är en tydlig illustration på det dåliga svenska företagsklimatet i Sverige. Låg avkastning, vilket leder till ett nettoutflöde av investeringar, är främsta anledningen. Nettoutflödet från Sverige av egentliga investeringar, dvs. sysselsättningsskapande realinvesteringar, uppgick under hela 1990-talet till 350 miljarder kronor, vilket är mer än det svenska näringslivets investeringar för ett enskilt år (UNCTAD). Att Sverige förlorar investeringar

till andra länder gör att vi inte förmår skapa de nya jobb som skall ersätta de gamla i den takt som en sund omvandling skulle kräva.

Näringslivets bruttoinvesteringar 2000

Andel av BNP

Källa: EU-kommissionen/Eurostat 2000

Sammantaget anger dessa faktorer att utrymmet för tillväxt, med oförändrad politik, är starkt begränsat de kommande åren.

Mycket tyder på att det i stället är regeringens lågtillväxtalternativ, såsom det beskrivs i vårpropositionen, som är det mest realistiska. Där antas nämligen arbetsmarknaden fungera sämre än i basalternativet, vilket leder till högre löneökningar, högre inflation och tillväxtdämpande räntehöjningar. Riksbankens två räntehöjningar under våren med totalt 0,5 procentenheter tyder också på att det alternativet är på väg att bli verklighet. Varken i basalternativet eller i lågtillväxtalternativet nås sysselsättningsmålet på 80 % (andelen sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år) år 2004.

Utvecklingen och det troliga scenariot illustrerar med all önskvärd tydlighet hur regeringens passivitet och ovilja till nytänkande direkt slår mot den ekonomiska utvecklingen. Att regeringen är tillfreds med en långsiktig svensk tillväxtpotential på 2 % per år, som innebär att den ekonomiska eftersläpningen gentemot omvärlden fortsätter, är oroväckande. Exempel från andra länder visar vad som kan bli resultaten av en målmedveten reformering av ekonomin. Det kanske bästa exemplet är Irland där tillväxtorienterad politik, bl.a. skattesänkningar, gett ett dynamiskt näringsliv och hög tillväxt. På tio år har Irland klättrat från tjugoförsta till sjätte plats i OECD:s välståndslista.

Internationella organisationer – OECD, IMF, m.fl. – återkommer regelbundet med rekommendationer till Sverige om strukturella reformer. Främst är det lägre inkomstskatter och en modernisering av arbetsmarknaden i syfte att öka utbudssidan i ekonomin som rekommenderas. IMF återkom till dessa rekommendationer så sent som i maj i år i samband med fondens senaste Sverigerapport.

Det långsiktiga tillväxtmålet måste höjas

Bara genom en hög, stabil och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt kan den framtida välfärden tryggas. Livskraftiga stora och små företag som tillåts växa är därmed en förutsättning för offentlig verksamhet där den offentliga sektorn har en viktig uppgift att fylla. Vi ser redan i dag hur den offentliga sektorn på grund av svaga resurser har svårt att klara sina kärnuppgifter på ett tillfredsställande sett. Trots världens högsta skatter har vi inte världens bästa skola eller sjukvård.

Den långsiktiga tillväxtpotentialen måste höjas till 3 % per år. I dag ligger denna kring 2 %, enligt Finansdepartementets beräkningar. De åtgärder som vi vill genomföra för att öka tillväxten skall samtidigt garantera att inga regioner eller grupper hamnar på efterkälken. Den tillväxtorienterade politiken skall omfatta hela samhället och hela landet. Social och regional tudelning skall motverkas. Samtidigt är tillväxt, en effektivare arbetsmarknad och skapandet av nya jobb en förutsättning för att bryta det sociala utanförskapet som i dag finns på flera orter och inom olika grupper i samhället. Den kompetens som finns i hela landet måste tas till vara.

Målet med en långsiktigt hållbar tillväxt på minst 3 % per år är det som genomsyrar den politik som våra fyra partier har för avsikt att föra efter höstens val, och som våra förslag till förändringar syftar till. Det handlar om att få fart på nyföretagandet, att öka antalet livskraftiga, växande företag, att bryta utvecklingen med den kraftigt växande sjukfrånvaron, att få fler i arbete och att öka valfriheten och mångfalden.

Att öka tillväxtpotentialen: fler i arbete och bättre utbyte av arbetet

En offensiv reformpolitik

Vår ekonomiska politik syftar till att uppnå en god välbefinningsnivå och en hög sysselsättning. Dessa är starkt förenade. Utan god, långsiktigt hållbar tillväxt och en hög sysselsättning kan inte heller andra mål realiseras. Regeringens prognoser visar på en långsammare tillväxt under de närmaste åren och svårigheter att nå sysselsättningsmålet. Detta kommer att ha återverkningar på den offentliga ekonomin.

Sverige är starkt beroende av utvecklingen i omvärlden. Med en exportandel av ekonomin på närmare 50 % är Sverige ett av de mest utrikeshandelsberoende länderna i OECD-området.

Detta har öppnat stora möjligheter för den svenska ekonomin och de svenska företagen samtidigt som det påverkar de förhållanden under vilka vi arbetar och förutsättningarna för den ekonomiska politiken.

Även före vårt medlemskap i EU var vi självfallet starkt beroende av ekonomin i vår omvärld. Nu är diskussionen om den ekonomiska politiken mera formaliserad genom EU-medlemskapet. Där förs en kontinuerlig diskussion om medlemsländernas ekonomiska politik, och allmänt hållna riktlinjer utfärdas. Någon direkt harmonisering av t.ex. finanspolitiken är dock inte aktuell. Denna situation ger oss som ett litet land större möjligheter att påverka övriga länder än vad ett utanförskap skulle ha givit.

Samtidigt har vi i många viktiga avseenden möjligheter att bedriva en egen politik inriktad på strukturella reformer. Den politik vi här redovisar medför att Sverige tar viktiga steg i den s.k. Lissabonprocessen som syftar till att i Europa skapa ”världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre jobb samt ökad social sammanhållning”.

Vårt medlemskap är inte minst viktigt nu när det finns risk för ökad protektionism. USA:s beslut om ståltullar är djupt olyckligt och riskerar att drabba inte bara EU:s medlemsländer utan också fattigare länder som exporterar till USA. En åtgärd som den amerikanska riskerar att leda till motåtgärder och det kan leda till en successiv upptrappning med mycket negativa konsekvenser för handel och samarbete. Tullarna drabbar inte bara andra länders producenter utan också amerikansk industri, t.ex. bilindustrin som får dyrare insatsvaror, och amerikanska konsumenter. Som så många gånger tidigare i liknande situationer visar det sig mycket svårt för den som inför protektionistiska åtgärder att kunna bedöma vem som egentligen drabbas i slutänden.

Det är viktigt att denna tvist snarast löses inom ramen för WTO-samarbetet. Om tullarna ligger kvar och nya åtgärder tillkommer kan de nya frihandelsförhandlingarna, den s.k. Doharundan, komma i fara. Att USA tillgriper tullhinder kan vidare ha farliga spridningseffekter till många andra länder.

Från svensk synpunkt är det viktigt att EU agerar emot de amerikanska tullarna. När ett sådant läge som det nuvarande inträffar står Sverige starkare genom EU-medlemskapet än vad vi skulle ha gjort som enskild nation. Samtidigt är det viktigt att Sverige inom EU verkar för att upphäva de handelshinder och protektionistiska stöd som EU själv upprätthåller. Utan en sådan självsanering har EU mindre trovärdighet när man kräver liberaliseringar av andra.

Utvidgningen av EU under de närmaste åren till att också omfatta de forna socialiststaterna i Östeuropa är en av de viktigaste politiska och ekonomiska händelserna under perioden. Sverige bör utgöra en pådrivande kraft när det nu

finns tendenser till tveksamhet i en del EU-länder. Tendenser till slutenhet inom EU bör bekämpas.

De överskott som uppnått i de svenska offentliga finanserna från 1998 har i hög grad berott på att den internationella konjunkturen och den låga kronkursen gjort det möjligt att gå upp i kapacitetsutnyttjande utan att inflationen satte fart. Dessa gynnsamma yttre förutsättningar har också inneburit att de skattechöjningar som regeringen genomfört förbättrat statsfinanserna på ett sätt som inte varit möjligt i ett mera normalt konjunkturläge.

Med höga skatte- och utgiftskvoter leder en konjunkturuppgång mer eller mindre automatiskt till en förbättring av de offentliga finanserna. Det är en helt annan situation när konjunkturen mattas av och tillväxten går in i en långsammare bana. Då riskerar de offentliga finanserna att snabbt försämrats, och att då tillgripa skattechöjningar sänker bara tillväxten ytterligare.

Den ekonomiska politiken måste därför få en annan inriktning under de närmaste åren.

Det är nödvändigt att sänka skatte- och utgiftsandelarna för att bl.a. minska de offentliga finansernas starka konjunkturberoende. Redan nu visar statsbudgeten ett underliggande underskott. Det måste därför ske en hårdare prioritering bland de offentliga utgifterna, med starkare inriktning på de genuint kollektiva uppgifterna, på de viktigaste delarna av de offentligt finansierade välfärdssystemen och på utgifter som är nödvändiga för tillväxten. Utan en snabbare tillväxt kan viktiga mål inom den ekonomiska politiken inte förverkligas. Därför måste också de skattesänkningar som är viktigast från tillväxtsynpunkt prioriteras.

Ett lägre skatte- och utgiftstryck ger människorna en bättre egen ekonomi och gör dem mindre beroende av bidragssystemen. Det ökar valfriheten och skapar möjligheter att förbereda för de förändringar i den offentliga ekonomin som den kommande befolkningsutvecklingen kräver.

Genomförandet av förändringar i den ekonomiska politiken under de närmaste åren måste självfallet ske på ett sådant sätt att de offentliga finansernas stabilitet inte hotas.

Fler i arbete

Arbete är den grundläggande basen för välstånd. Alla länder som nått en god ekonomisk nivå har hög sysselsättning. Däremot är inte en hög sysselsättning i sig en garant för högt välstånd. De socialistiska länderna i Östeuropa hade hög framreglerad sysselsättning men låg standard.

Om Sverige skall vara ett land med möjlighet att betala goda löner innebär det i praktiken att Sverige skall vara ett land med hög BNP per person. Detta kräver både god tillväxt och hög sysselsättning. Som vi konstaterat ligger Sverige numera på sjuttonde plats bland OECD-länderna vad gäller BNP per person och denna situation har inte förbättrats trots konjunkturuppgången i slutet av 1990-talet.

För att uppnå en uthållig tillväxt om minst 3 % per år långsiktigt krävs både ökad sysselsättning och ett bättre utbyte av arbetsinsatsen. Detta kräver

genomgripande reformer på ett antal områden. Huvuddelen av den framtida tillväxten måste ligga inom näringslivet. Det krävs därför bättre villkor för företagandet, mindre hinder och bättre förutsättningar. Ett antal hinder för sysselsättning och tillväxt måste undanröjas. Människors möjligheter att delta i arbetslivet och anpassa sin arbetsinsats måste underlättas.

För att nå en uuthållig tillväxt på 3 % per år krävs en hög sysselsättning, att många människor är i arbete. Under de närmaste 20 åren kommer antalet personer mellan 20 och 64 år att öka med ca 100 000 medan befolkningen över 65 år kommer att öka med drygt en halv miljon. "Försörjningsbördan" på människor i arbete kommer att öka.

Bara ett bibehållande av samma sysselsättningsfrekvens som i dag i respektive åldersgrupp skulle innebära att sysselsättningen ökade mycket svagt fram till 2005 för att därefter minska, se följande tabell.

Sysselsättningsutveckling vid demografisk framskrivning

Genomsnittlig årlig procentuell förändring		
Åldersgrupp	2002-2005	2006-2010
16-19	-5,9	-2,4
20-24	3,8	-2,1
25-34	-0,7	2,0
35-44	-0,6	-1,4
45-54	0,8	0,6
55-64	-1,4	-0,8
55-59	-4,4	-0,4
60-64	4,2	-1,7
Totalt	0,25	-0,08

Källa: Konjunkturinstitutet

Även om sysselsättningen med detta mekaniska sätt att räkna skulle öka något fram till 2005 är det ändå en mycket långsammare ökning än under andra hälften av 1990-talet, 0,25 mot 0,85 % per år. Vi har dessutom konstaterat att sysselsättningen under denna period inte höll jämna steg med utvecklingen inom EU.

Ett bibehållande av nuvarande sysselsättningsgrad skulle således innebära en långsammare sysselsättningsökning än hittills de närmaste åren för att därefter övergå i en direkt minskning. Detta är uppenbarligen inte tillräckligt för att nå vårt mål om 3 % årlig BNP-tillväxt.

Hittills har praktiskt taget allt intresse omkring sysselsättningen gällt befolkningen i s.k. arbetsför ålder, dvs. i åldern 20-64 år. I de yngre åldrarna kan man inte räkna med särskilt mycket av ökad sysselsättning, större delen av de aktuella årskullarna kommer att befinna sig i utbildning. När det gäller hela denna grupp är den viktigaste frågan den om arbetstiden. En generell arbetstidsförkortning skulle öka försörjningsbördan på arbetande ytterligare och medföra att skattebördan på arbete måste öka ännu mer.

Det är angeläget att sysselsättningen stiger i högre åldrar. Om välfärden skall kunna bibehållas kan den faktiska pensionsåldern inte fortsätta att sjunka som den gjort hittills. Medan den återstående medellivslängden för en 60-

åring stigit med ett par år under den senaste 20-årsperioden har andelen sysselsatta och den faktiska pensionsåldern sjunkit. En vändning måste ske. Bidragande i den riktningen är dels det nya pensionssystemet som stimulerar till arbete, dels den nyligen öppnade möjligheten att arbeta till 67 år.

En avgörande förutsättning för att människor skall vilja arbeta är ett skattesystem som uppmuntrar till arbete. Med det höga svenska skattestrycket måste det mesta av skatteinkomsterna komma från breda skattebaser som arbete och konsumtion. Om större delen av skatteinkomsterna tas ut på dessa skattebaser måste både genomsnittlig och marginell skattesats vara hög. Detta utgör ett stort hinder mot arbete.

Ett bättre resultat av arbetet

Ett lands välståndsnivå beror inte bara på antalet människor i arbete och hur mycket de arbetar utan också på vilket resultat arbetet ger. Arbetsresultatet beror på en mängd faktorer, bl.a. på hur mycket maskin- eller annan kapitalutrustning som varje arbetande har till sitt förfogande. En stor kapitalutrustning leder i allmänhet till att produktionsresultatet blir högre. Detta har framför allt gällt inom industriproduktionen. Produktionen per insatt arbetstimme har varit hög inom t.ex. processindustrin. Men i den alltmer expanderande tjänstesektorn är situationen annorlunda. Modern tjänsteproduktion har inte ett så stort behov av en hög kapitalintensitet. Tjänsteproduktionen omfattar en betydligt större del av ekonomin än industrin.

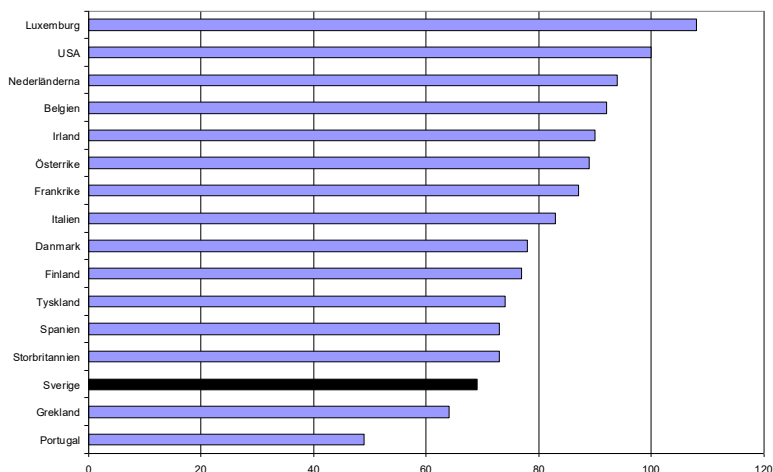
Som framgick av det tidigare diagrammet är investeringsandelen låg i Sverige i jämförelse med övriga EU-länder. Investeringskvoten var också högre i USA som haft en kraftig investeringsboom under hela 1990-talet.

En allt större del av produktionsresultatet kan dock inte knytas till insatser av kapital per person utan beror på andra faktorer såsom teknisk utveckling, utbildningsnivå, arbetsorganisation m.m. Man har uppskattat att så mycket som hälften eller ännu mer av produktionsresultatet per sysselsatt både i Sverige och i OECD-området beror på sådana faktorer som inte direkt kan förklaras med en större kapitalutrustning.

Produktionsresultatet i Sverige har varit svagt. Som framgår av diagrammet nedan ligger vi lågt i produktivitet, produktion per sysselsatt.

BNP per sysselsatt 2001

Index USA =100

Källa: European Competitiveness Report 2002

Sverige har en förhållandevis hög utbildningsnivå och satsar en relativt stor andel av BNP på utbildning och forskning, även om de statliga insatserna inte är så omfattande. Enligt flera indikatorer borde Sverige ligga väl till. OECD anger t.ex. att ”investeringar i kunskap”, som andel av BNP är störst i Sverige bland OECD-länderna. Antalet forskare är högt. Antalet patentansökningar är också högt. Men utbytet tycks inte motsvara insatserna. OECD:s studier visar att trots höga kostnader för utbildning, en hög andel av BNP som går till forskning, en relativt hög andel industri inriktad på hög- och medel teknologisk verksamhet ger inte detta den förväntade avkastningen i t.ex. exportinkomster.

Att satsningarna på utbildning och forskning inte ger önskade resultat framgår inte minst av att Sverige fortfarande ligger så lågt i BNP per person och att denna situation inte förbättrats under konjunkturuppgången i slutet av 1990-talet. Insatserna har inte förbättrat vår styrka i förhållande till omvärlden. Det finns en tät väv av hinder genom lönebildning, skatter och regleringar som hindrar människor av få tillräckligt utbyte av sin utbildning eller företagen att kunna dra nytta av de resurser som läggs ned på forskning. Det är oroande att andelen med högre utbildning är lägre än tidigare i de yngre års-kullarna.

Det behövs reformer över hela utbildningsområdet, både för att utbildningen skall motsvara människors behov och att den skall vara användbar i arbete som också ger god ekonomisk utdelning till den enskilde. Det krävs en väl avvägd blandning av teoretiskt och praktiskt kunnande för att få ökad tillväxt.

Arbetsorganisationen spelar också en viktig roll för resultatet. Detta blir bättre om arbetet organiseras så att det ger större självständighet och deltagande för de anställda. I dag tycks det framför allt vara i den offentliga ar-

betsorganisationen som förändringar är nödvändiga. Undersökningar från Kommunal bekräftar att medlemmarnas önskan om flera arbetsgivare är tydlig. Ett tydligt tecken på behovet av omdaning av den offentliga organisationen är att det är där frånvaron är störst. Monopoliseringen av offentliga tjänster till att i huvudsak utföras av staten eller kommunen har inneburit en inlåsning för främst kvinnor. Det har hämmat nya idéer och arbetssätt och medfört att utbytet av skattepengarna blivit sämre än vad det kunnat bli. Det har också hämmat en utjämning av lönerna mellan män och kvinnor.

En indikation är vidare att medborgarnas tillfredsställelse med de offentliga tjänsterna är låg.

Möjligheten till ett gott arbetsresultat är inte bara beroende av förhållandena på själva arbetsplatsen. Möjligheten att förena arbets- och familjeliv är en kärnfråga. Många upplever i dag stora svårigheter att förena dessa på ett rimligt sätt. De principiella förändringar vi anger inom familjepolitikens område bidrar till att underlätta för barnfamiljer och bidrar därmed till ett bättre resultat, en högre tillväxt.

En avmonopolisering, underlättande för nya företag, rimliga villkor för hushållstjänster och ett delat ansvar bidrar till att göra det lättare att förena arbets- och familjeliv.

Fler människor i arbete – inte bara fler sysselsatta

Problemen på arbetsmarknaden

Antalet sysselsatta speglar inte hur många som faktiskt arbetar

De svenska sysselsättningstalen är som högst mitt under sommaren, när antalet personer som arbetar är som lägst. Om sjukfrånvaron ökar och fler vikarier eller extraarbetare kommer in på arbetsmarknaden stiger också sysselsättningen, trots att det inte är några nya arbetsuppgifter eller jobb som uppstått. Om antalet personer med anställningsstöd eller starta-eget-bidrag blir fler stiger sysselsättningen, eftersom personer i dessa konjunkturåtgärder räknas in bland de sysselsatta. Även de personer som är ofrivilligt deltidsarbetslösa (de som vill arbeta mer) räknas helt och hållet som sysselsatta.

Som sysselsatt räknas i den svenska statistiken den som arbetat minst 1 timme eller som var "tillfälligt frånvarande" under den vecka som mätningen, Arbetskraftsundersökningen, gjordes. Statistiska centralbyråns mått över antalet sysselsatta är därför främst ett slags mått på antalet personer som på något sätt kommer i kontakt med arbetsmarknaden, snarare än att det speglar antalet faktiska utförda heltidsjobb. I extremfallet skulle det räcka med att hela befolkningen i arbetsför ålder hade ett jobb på en timme i veckan som de var lediga, sjukskrivna eller deltidsförtidspensionerade ifrån – sysselsättningstalet i den officiella statistiken skulle då ändå uppgå till 100 %.

Det använda sysselsättningsmättet används i de internationellt jämförbara arbetskraftsundersökningarna, vilka ligger till grund för de flesta inter-

nationella jämförelser av arbetsmarknaderna. De nackdelar vi här pekat på blir dock särskilt viktiga i en situation som den svenska, med en stigande frånvaro.

Nästan 700 000 personer saknar arbete

Sverige har i dag den högsta arbetslösheten i modern tid efter flera år lång högkonjunktur. Fler än någonsin saknar ett riktigt jobb. Sammanlagt rör det sig om närmare 700 000 personer som saknar ett arbete eller som vill arbeta mer än de får möjlighet till på arbetsmarknaden.

Den verkliga arbetslösheten

April 2002

Så många saknar ett reguljärt arbete eller vill arbeta mer:	Antal	Andel av arbetskraften
Officiellt öppet arbetslösa	164 000	3,8 %
Officiellt i arbetsmarknadsåtgärder	126 700	2,9 %
Sammanlagd officiell arbetslöshet	290 700	6,7 %
Arbetsökande heltidsstudenter ¹	69 000	1,6 %
Arbetslösa inom kunskapslyftet ²	40 000	0,9 %
Undersysselsatta (= deltidsarbetslösa) ³	233 000	5,4 %
Totalt antal människor i arbetsför ålder som inte har ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden eller som vill arbeta mer	632 700	14,6 %
Övriga latent arbetsökande (risk för viss dubbelräkning) ⁴	66 000	1,5 %
Totalsumma	698 700	16,1 %

¹ Människor i denna grupp räknas i internationell statistik som arbetslösa enligt en ILO-konvention.

² Siffran motsvarar cirka hälften av det sammanlagda antalet studerande inom Kunskapslyftet.

³ Personer som av arbetsmarknadsskäl arbetar mindre än de önskar.

⁴ Statistiken medger inte klara avgränsningar, men till de ovan angivna grupperna kan läggas huvuddelen av de icke heltidsstuderande personer som i AKU-statistiken räknas som latent arbetsökande samt de som uppger att de vill arbeta, men inte har sökt arbete den vecka AKU-mätningen genomförs, eller varit tillfälligt förhindrade att söka arbete.

Källor: SCB (AKU) och AMS

Att ha ett arbete innebär för de allra flesta mer än att bara ha en försörjning. Arbetet är viktigt för den enskildes självkänsla och för livskvaliteten i stort. En hög faktisk sysselsättning leder också till bättre möjligheter för gemensamt finansierade välfärdstjänster, eftersom skatteintäkterna stiger och kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken minskar. Åtgärder för att höja den faktiska sysselsättningen är därför av största vikt.

Om vi ser till människorna och inte till de officiella statistikkolumnerna så uppgår den verkliga arbetslösheten till ca 15 snarare än 4 % (tabellen ovan). Då har vi ändå inte räknat med två viktiga grupper av människor som står utanför arbetsmarknaden – de som är långtidssjukskrivna och de som har förtidspensionerats. Inte heller har vi då räknat alla dem som är beroende av

socialbidrag för att få ekonomin att gå ihop, men som arbetar med låga inkomster eller på tillfälliga korttidsjobb – dessa räknas ju i statistiken som sysselsatta.

Fler är sjukskrivna och färre arbetar

70 % av sysselsättningsökningen äts upp av ökad sjukfrånvaro

Den dystra bilden av arbetsmarknaden förstärks av det faktum att 70 % av den sysselsättningsuppgång som skett mellan 1997 och 2001 är ersättningsjobb för de sjukskrivna och förtidspensionerade. Om nuvarande utveckling fortsätter kommer snart fler att vara långtidssjukskrivna (mer än ett år) än det finns personer i öppen arbetslöshet. Dessa sjukskrivningar har ökat med över 21 % sedan januari 2001. Av dem som är långtidssjukskrivna i januari 2002 var 65 % kvinnor och 35 % män. Läget bland de anställda är allra värst inom den offentliga sektorn.

800 000 helårsarbeten borta på grund av ohälsa

Antalet personer som är sjukskrivna uppgår en vanlig vardag till ungefär 400 000 människor, varav ungefär 278 000 människor är sjukskrivna en längre period än 14 dagar. Dessutom är 454 000 personer förtidspensionerade, helt eller delvis. Många av dessa har blivit förtidspensionerade av arbetsmarknadspolitiska skäl, enligt bl.a. LO. Totalt räknar regeringens utredning Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet (HpH) med att ca 800 000 helårsarbetskrafter uteblir i år enbart på grund av ohälsa. Ohälsoutvecklingen medför sammantaget att de senaste fyra åren har under högkonjunkturen den verkliga sysselsättningen bara ökat med 0,5 procentenheter (se tabellen nedan).

Även LO-ekonomerna konstaterar: ”Den sammanlagda frånvaron på grund av sjukskrivning eller förtidspension motsvarar 800 000 personer. /.../ Den ökande frånvaron har nästan helt ätit upp sysselsättningsökningen. För 45–54-åriga män har hela 70 % av sysselsättningsökningen försvunnit i ökad frånvaro. För kvinnor mellan 45 och 59 har antalet arbetande minskat trots att andelen sysselsatta ökat med omkring 2 %.”(Politik för Arbeta 1/2002)

I tabellen nedan beskriver vi situationen på arbetsmarknaden så verklighetsnära som möjligt. Det innebär att vi – med utgångspunkt från offentlig statistik från Statistiska Centralbyrån (SBC) och Riksförsäkringsverket (RFV) – beskriver hur många som verkligen arbetar genom att ta hänsyn också till sjukfrånvaron. Uppställningen är densamma som regeringens utredare Jan Rydh använder i SOU 2002:5 Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet (HpH), med tillägget att endast reguljärt sysselsatta räknas. Därmed blir siffrorna för *reguljärt sysselsatta* identiska med hur regeringens sysselsättningsmål mäts, medan antalet *människor i reguljärt arbete* visar den faktiska utvecklingen när sjukfrånvaron räknats bort.

Befolkning, arbetskraft, officiell sysselsättning samt människor i reguljärt arbete 1997 och 2001, åldersgruppen 20–64 år.

	1997		2001		Förändring 1997–2001	
	Antal	Andel ¹	Antal	Andel ¹	Antal	Procent- enheter ¹
Befolkningen 20–64 år	5 145 700		5 225 000		79 300	
Ej i arbetskraften	981 100	19,1 %	957 250	18,3 %	-23 850	-0,7
varav förtidspensionerade (heltid)	363 000	7,1 %	400 000	7,7 %	37 000	+0,6
varav studerande	273 000	5,3 %	278 500	5,3 %	5 500	0,0
Övriga	345 100	6,7 %	278 750	5,3 %	-66 350	-1,4
Arbetskraften	4 164 600	80,9 %	4 276 750	81,9 %	112 150	+0,9
varav arbetslösa	328 000	6,4 %	162 750	3,1 %	-165 250	-3,3
Sysselsatta	3 836 600	74,6 %	4 114 000	78,7 %	277 400	+4,2
varav sysselsatta i arbetsmarknads- åtgärder ²	32 000	0,6 %	26 000	0,5 %	-6 000	-0,1
Reguljärt sysselsatta	3 804 600	73,9 %	4 088 000	78,2 %	283 400	+4,3
varav sjukfrånvarande	200 000	3,9 %	400 000 ³	7,7 %	200 000	+3,8
Människor i reguljärt arbete	3 604 600	70,1 %	3 688 000	70,6 %	83 400	+0,5

¹ Andel av befolkningen i åldern 20–64 år, samt förändring (sista kolumnen) av dessa andelar i procentenheter.

² Endast de personer som deltar i arbetsmarknadsåtgärder och som i AKU-statistiken räknas som sysselsatta (i arbetskraften). Detta är samma personer som regeringen räknar bort när de definierar sitt sysselsättningsmål (80 % reguljärt sysselsatta i åldern 20–64 år). Raden "Reguljärt sysselsatta" anger alltså de personer som räknas in i regeringens sysselsättningsmål, dock inte de som faktiskt arbetar. Antalet människor i arbete kan utläsas på sista raden.

³ I stort sett hela ökningen beror på att de längre sjukfallen har ökat.

Källor: Regeringens utredning S 2000:7, SOU 2002:5 (HpH) samt SCB, AKU

Av tabellen kan utläsas att antalet personer i förtidspension ökat med 37 000 eller drygt 10 % under de senaste fyra åren. Under samma tid har antalet sjukfrånvarande fördubblats, dvs. ökat med 100 %.

Den öppna arbetslösheten har minskat och antalet sysselsatta förefaller att ha ökat så att den officiella sysselsättningsgraden för befolkningen i åldern 20–64 år nu uppgår till 78,7 %. Men skenet bedrar: När hänsyn tas till att den samlade sjukfrånvaron har ökat med 200 000 personer så reduceras den verkliga sysselsättningsökningen till ca 83 000 personer i stället för den officiella siffran på ca 280 000 personer. Så mycket som 70 % av den officiellt redovisade sysselsättningsökningen är alltså "luft" som betalas med ökade sjuk-skrivnings- och förtidspensionskostnader.

En av slutsatserna i HpH är: "Utredningens bedömning är att sysselsättningsmålet inte kan uppnås med en förväntad utveckling av antalet förtidspensionärer. Inte ens med en oförändrad nivå på den 'permanenta' sjukfrånvaron, i form av förtidspension, torde det 80-procentiga sysselsättningsmålet kunna nås."

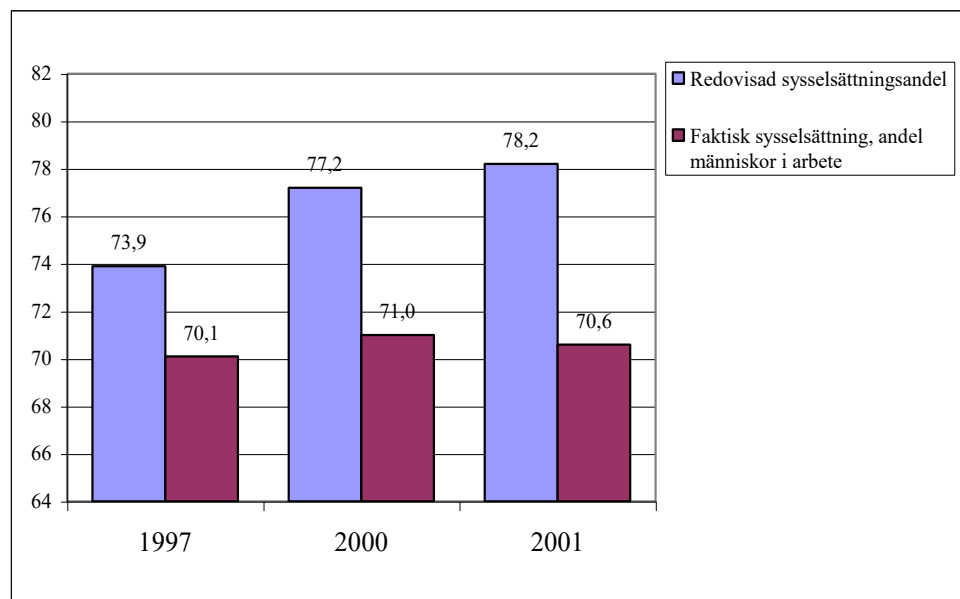
Det är den verkliga sysselsättningen som skapar långsiktiga förutsättningar för ökad ekonomisk tillväxt och välfärd.

Antalet människor som är förtidspensionerade beräknas i år kosta svenska folket 47,8 miljarder kronor. Kostnaden för alla långa sjukskrivningar (mer än 14 dagar) och rehabilitering beräknas därtill uppgå till 45,8 miljarder kronor. Det är lika mycket som det kostar att driva samtliga fritidshem, grundskolor och gymnasieskolor i hela landet. Då är ändå inte företagens kostnader för alla sjukskrivningar 0–14 dagar medräknade.

Utvecklingen kan också sammanfattas som i nedanstående diagram. Det visar att den sysselsättningsökning som skett mellan 1997 och 2001 till 70 % varit ett utslag för ökad sjukfrånvaro. Andelen människor som faktiskt är i arbete har bara ökat med 5 promille under perioden 1997–2001.

Sysselsättningsbubblan

Andelen reguljärt sysselsatta mellan 20 och 64 år

Källor: Regeringens utredning S 2000:7, SOU 2002:5 (HpH) samt SCB, AKU

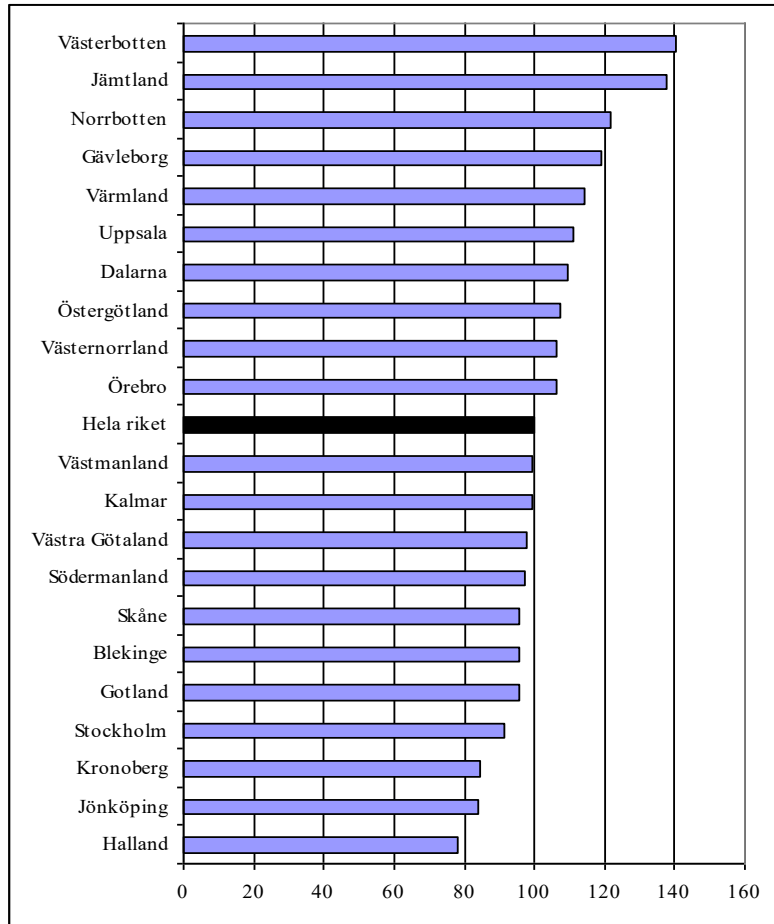
Ojämn regional fördelning av sjukskrivningarna

En ytterligare aspekt på sjukskrivningarna är de regionala skillnaderna. I nedanstående diagram visas sjuktalet (antalet för året ersatta sjukdagar med hel eller partiell sjukpenning per sjukpenningförsäkrad) i de olika försäkringskassorna. För att underlätta en jämförelse kring hur stora de procentuella skillnaderna är mellan länen har sjuktalen indexerats mot riksgenomsnittet. Sjuktalet för riket uppgick till 24,4 %. Av diagrammet framgår t.ex. att sjuktalet i Västerbotten och Jämtland låg ca 40 % högre än riksgenomsnittet år 2001, eller således kring 34 % totalt sett (1,4x24,4).

De socialdemokratiskt styrda länen i norra Sverige är de som har högst sjukfrånvaro, samtidigt som de också har den högsta arbetslösheten (se tabellen nedan). Samtliga storstads-län, där stressen och tempot i och kring arbetslivet normalt kan väntas vara som högst, låg under genomsnittet för sjukalet. Stockholm låg 10 % under riksgenomsnittet. Arbetslivsinstitutet pekade nyligen i en undersökning på sambandet mellan arbete och sjukskrivning: arbetslösa tenderar att vara mer sjukskrivna än de som har ett arbete. Arbetet i sig kan alltså enligt denna studie sägas ha en hälsobringande effekt.

Skillnader i sjuktal, fördelat per län år 2001.

Index: Riket = 100

Källa: Riksförsäkringsverket

Anm. År 2001 uppgick sjukalet för riket till 24,4 %.

Arbetslösheten delar Sverige

Den svenska arbetsmarknaden är regionalt tudelad. I vissa regioner har den officiella arbetslösheten minskat relativt snabbt under senare år, medan den i andra delar av landet bara minskat marginellt. I tabellen nedan framgår den länsvisa fördelningen av öppen arbetslöshet och konjunkturåtgärder för april 2002.

Total officiell arbetslöshet, april 1999 och 2002 fördelad på län.

Öppen arbetslöshet och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadsåtgärder
Länen rangordnade med avseende på läget år 2002

LÄN	April 1999			April 2002			Relativ skillnad mot Stockholm	
	Öppet arbetslösa	Konjunkturåtgärder	Summa 1999	Öppet arbetslösa	Konjunkturåtgärder	Summa 2002	1999	2002
1 Stockholm	3,7	2,1	5,8	2,5	1,0	3,5	-	-
2 Jönköping	4,0	2,8	6,8	2,3	2,0	4,3	17 %	23 %
3 Uppsala	4,2	3,0	7,2	2,8	1,8	4,6	24 %	31 %
4 Kronoberg	3,8	3,1	6,9	2,8	2,3	5,1	19 %	46 %
5 Västra Götaland	5,5	3,8	9,3	3,8	2,5	6,3	60 %	80 %
6 Halland	5,2	4,7	9,9	3,7	2,6	6,3	71 %	80 %
7 Kalmar	5,1	5,4	10,5	3,0	3,4	6,4	81 %	83 %
8 Östergötland	5,3	5,2	10,5	3,5	3,3	6,8	81 %	94 %
9 Gotland	5,1	5,6	10,7	3,8	3,4	7,2	84 %	106 %
10 Västerbotten	4,9	5,5	10,4	3,6	3,8	7,4	79 %	111 %
11 Skåne	6,6	4,2	10,8	4,4	3,1	7,5	86 %	114 %
12 Västmanland	5,7	5,8	11,5	3,5	4,0	7,5	98 %	114 %
13 Södermanland	6,6	5,4	12,0	4,1	4,0	8,1	107 %	131 %
14 Dalarna	6,9	5,8	12,7	4,3	4,1	8,4	119 %	140 %
15 Blekinge	5,8	5,2	11,0	4,2	4,3	8,5	90 %	143 %
16 Örebro	6,1	5,5	11,6	3,9	4,6	8,5	100 %	143 %
17 Värmland	6,0	6,7	12,7	3,5	5,2	8,7	119 %	149 %
18 Västernorrland	7,1	6,0	13,1	4,5	4,6	9,1	126 %	160 %
19 Jämtland	7,4	6,7	14,1	4,4	5,5	9,9	143 %	183 %
20 Gävleborg	7,4	6,4	13,8	5,6	5,1	10,7	138 %	206 %
21 Norrbotten	9,0	8,3	17,3	5,9	7,2	13,1	198 %	274 %
Hela riket	5,4	4,2	9,6	3,6	2,9	6,5	66 %	86 %

Källa: AMS, översikt över arbetsmarknadsläget i april 1999 och april 2002

Dagens situation på arbetsmarknaden visar att sprickan mellan olika delar av Sverige snarare ökar än minskar. I tillväxtregionerna runt storstäderna och universitetsorterna skapas många nya arbeten. I delar av landet med stark socialdemokratisk prägel såsom Bergslagen och inre Norrland lyckas man inte få fram särskilt många nya jobb. Samma län som har hög arbetslöshet har också de högsta sjuktalen.

Våra förslag

Förbättrad hälsa – minskad sjukfrånvaro

Ett av de mer akuta problemen på arbetsmarknaden och i socialförsäkringssystemet är de kraftigt ökande sjukskrivningarna. De senaste årens utveckling är mycket allvarlig, eftersom det främst är långtidssjukskrivningarna som ökar och kostnaderna skenar.

Likaså har antalet förtidspensionärer ökat de senaste åren, och även de väntas öka än mer de kommande åren. Regeringens utredning (Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet) räknar med att antalet förtidspensionärer kommer att öka från 428 000 år 2000 till ca 514 000 år 2006. Samtidigt ökar kostnaderna från 48 till 67 miljarder kronor under samma period.

Att minska antalet sjukskrivningsdagar och det ökande antalet förtidspensionärer är därför en av de viktigaste sociala utmaningarna som bör präglade de kommande årens politik.

Det är främst de långvariga sjukskrivningarna som ökar. Regeringen har hittills bara försökt möta de ökade problemen med utredningar. Utredningar kan behövas för att föreslå omfattande förändringar på lång sikt, men många åtgärder som ger snabba resultat går att göra redan nu. En utredning (Rehabilitering till arbete, SOU 2000:78) gjord av Gerhard Larsson är sedan länge klar och visar på en rad brister i nuvarande system: Mer än en miljon individer har övervägt att av hälsoskäl förändra sin arbetssituation, sjukfrånvaron ökar kraftigt och många sjukskrivna har ett rehabiliteringsbehov som inte tillgodoses. Utbudet av rehabilitering är otillräckligt och ojämnt fördelat. Väntetider inom sjukvården försenar rehabilitering. Arbetsgivaren behöver stöd i rehabiliteringsarbetet, och det är ett stort problem att rehabiliteringsansvaret delas av fem parallella sektorer som alla har olika mål, medel och ansvar (arbetsgivaren, hälso- och sjukvården, kommunens socialtjänst, arbetsförmedlingen och försäkringskassan).

Sedan denna utredning presenterades har läget försämrats ytterligare. Behovet av kraftfulla åtgärder har därför ökat än mer. Regeringens s.k. elvapunktsprogram är i detta sammanhang verkligen inte imponerande. Den negativa utvecklingen inleddes redan 1997. Men först i budgetpropositionen för 2002 reagerade regeringen på de höga sjukskrivningstalen och det ökande antalet förtidspensioneringar. I finansplanen upprättades en strategi för ökad hälsa i arbetslivet i form av ett elvapunktsprogram. I regeringens ekonomiska vårproposition för 2002 upprepas samma program. Regeringens faktiska åtgärder med anledning av den upprättade strategin har sedan hösten 2001 varit mycket få. Programmet är till intet förpliktigande för regeringen, och även om de elva punkterna skulle genomföras fullt ut kommer de ökande ohälsotalen i arbetslivet inte att hejdas.

Regeringens kraftlösa ”svar” på de ökande sjukskrivningarna och förtidspensioneringar förtjänar att uppmärksammas i särskild ordning, se tabellen nedan.

Regeringens program vittnar om en påtaglig likgiltighet och handlingsförlamning. Efter fyra år av ökande ohälsa som medfört alarmerande kostnader för sjukskrivningar och förtidspensioneringar presterar regeringen ovanstående tunna strategi och verkar inte visa intresse för att genomföra den. I övrigt hänvisar regeringsföreträdare till att de tänker återkomma "efter valet". Socialdemokraterna står alltså antingen helt utan politik eller så tänker de medvetet dölja för väljarna vad de tänker göra. Båda alternativen är lika skrämmande.

Regeringens "elvapunktsprogram" för ökad hälsa i arbetslivet

<i>Regeringens elva punkter</i>	<i>Typ av åtgärd/ kommentar</i>
1. Mål för ökad hälsa i arbetslivet.	Regeringen efterlyser en målformulering.
2. Treparsamtal mellan regeringen och arbetsmarknadens parter.	Samtal om problem – har knappt påbörjats.
3. Ekonomiska drivkrafter för arbetsgivare att förebygga ohälsa.	Utredningsuppdrag med stora målkonflikter.
4. Utveckling av arbetsmiljöarbete.	Utredningsuppdrag.
5. Hälsobokslut.	Lagstiftning som läggs på företagen.
6. Försök att minska ohälsan i den offentliga sektorn.	Försök, inga resultat redovisas.
7. Förnyelse av rehabilitering – individen i centrum.	Uppdrag till Arbetsmarknadsstyrelsen och Riksförsäkringsverket.
8. Justeringar av den gällande lagstiftningen för att höja kvaliteten i rehabiliteringsarbetet.	Försäkringskassan får rekommendation.
9. Former för sjukskrivningsprocessen.	Ytterligare ett utredningsuppdrag.
10. Förbättrad statistik och forskning på ohälsoområdet.	Utredningsuppdrag om hur statistik skall förbättras.
11. Förbättrad tillgänglighet till behandling i hälso- och sjukvården för 1,25 miljarder kronor år 2003.	Den enda egentliga satsningen, som dock tillkommer på grund av att socialdemokraterna först tagit bort den vårdgaranti som den borgerliga regeringen införde.

Till skillnad från Socialdemokraterna har vi en politik för att bryta utvecklingen, och vi talar dessutom om vad vi anser behöver göras för att så snabbt som möjligt komma till rätta med den negativa utveckling som Socialdemokraterna under drygt fyra år har låtit bli att åtgärda.

Omedelbara åtgärder

- En möjlighet att förbättra situationen är att i hela landet tillåta finansiell samordning mellan försäkringskassorna och sjukvården. Det skulle innebära att försäkringskassorna kunde bekosta sjukvårdsinsatser för att snabbt få resultat som skulle hålla nere långtidssjukskrivningar. I de områden där detta varit möjligt på försök har besparingarna visat sig vara avsevärda. Ett tillämpande i hela landet skulle ha positiva verkningar både på kostnaderna och inte minst på enskilda människors liv. Detta skulle i dagsläget vara utomordentligt angeläget med hänsyn till de skepnande sjukförsäkrings- och förtidspensionskostnaderna. Försäkringskassorna bör också kunna bekosta specialistvård utanför landstingssektorn för att minska väntetiderna.
- Våra fyra partier har gemensamt föreslagit en nationell vårdgaranti som garanterar vård inom senast tre månader efter det att behovet fastslagits. Den nationella vårdgarantin skall omfatta alla medicinskt motiverade behandlingar. Vårdgarantin kan införas från den 1 januari 2003.
- För att snabbt kunna bryta den negativa utvecklingen genom rehabiliteringsinsatser behövs även extra resurser för bl.a. försäkringskassorna.
- En stärkt utbildning i försäkringsmedicin skulle också i vissa fall kunna bidra till kortare sjukskrivningstider.
- Det förebyggande arbetet på arbetsplatserna måste ges en högre prioritet. Detta gäller särskilt där offentlig sektor är arbetsgivare. Möjligheten att påverka den egna arbetssituationen har en avgörande betydelse för hälsoläget och vilken stress man upplever. Just på denna punkt är stora delar av den offentliga sektorn en dålig förebild genom sina stela och hierarkiska strukturer. Flera alternativa arbetsgivare inom offentligt finansierade tjänster kommer därmed i sig att bidra till ett förbättrat hälsoläge.
- På lite sikt behöver en genomgripande rehabiliteringsreform genomföras. Utgångspunkter för en större förändring av rehabiliteringen och korttids-sjukvården bör bl.a. vara att individen sätts i centrum, till skillnad från dagens system där det snarast är byråkratin som står i centrum. Vidare bör det vara en offentlig instans som man vänder sig till och som har hela ansvaret för rehabiliteringen. De förebyggande insatserna bör stärkas, och utbudet av rehabiliteringsresurser behöver öka. Likaså måste likvärdiga möjligheter till rehabilitering över landet och mellan olika grupper garanteras samt tydligare drivkrafter för en snabb och kvalitativ rehabilitering skapas.
- Utökade möjligheter för den enskilde att påverka arbetstidens förläggning och bestämma dess omfattning kan också i många fall göra att arbetsmiljön upplevs som bättre och därmed i förlängningen leda till ett bättre hälsoläge.

Möjligheten att snabbt få tillgång till rehabilitering är viktig för alla grupper i samhället. Det har visat sig att kvinnor inte får möjlighet till adekvat rehabili-

tering i samma utsträckning som män. Genom att även införa en rehabiliteringsgaranti, lika för alla, ges kvinnor större möjlighet att snabbt få rehabilitering och återgå till arbete. I dag innebär de längre sjukfallen att arbetsgivarens kostnader övergår till att bli en statlig kostnad. Samtidigt är det på den lokala arbetsplatsen som det finns möjlighet att förebygga ohälsa. En bra arbetsgivare förhindrar stress och ohälsa, och därför bör bra och lyhörda arbetsgivare premieras.

Kvinnors arbetsmiljö och ohälsa bör uppmärksammas särskilt

Sedan år 1997 har sjukfrånvaron ökat markant för både kvinnor och män. Mest dramatisk är dock ökningen för kvinnorna. Kvinnornas sjukfrånvaro är ungefär 80 % högre än männens. 1997 erhöll ca 100 000 kvinnor sjukpenning, rehabiliteringspenning eller arbetsskadeersättning. I april år 2002 uppgick antalet till ca 225 000. Det är alltså fråga om en ökning med 125 000 personer på fem år, dvs. i genomsnitt 480 fler varje vecka under fem års tid, eller 125%! För männen är motsvarande utveckling en ökning från ca 70 000 till 130 000, en ökning med ca 85 %, eller i genomsnitt 230 varje vecka.

De slutsatser som dras i flertalet utredningar, senast i HpH, är att situationen är som sämst inom kommunala arbetsområden som vård skola och omsorg. Ett flertal undersökningar visar också att medarbetares upplevda möjlighet att påverka sin arbetssituation har stor betydelse för sjukfrånvaron. Där dessa förhållanden försämrats eller är dåliga ökar sjukfrånvaron mest. Detta är sannolikt en mycket viktig förklaring till att just offentlig sektor som arbetsgivare har de högsta sjuktalen, även om det finns stora skillnader mellan enskilda kommuner och landsting. Men det är i slutändan den totala livssituationen som avgör hur ohälsoläget utvecklas. En stressad situation i arbetslivet behöver inte betyda något för hälsan om privatlivet upplevs mer harmoniskt. Däremot kan för många småbarnsföräldrar, oftast kvinnor, kombinationen av stress både på arbetsplats och i familjeliv i förlängningen leda till sjukskrivningar. Inte minst i detta avseende bör vikten av flexibla lösningar på barnomsorgsområdet och ett delat ansvar för barn, förvärvsarbete och hushåll betonas.

När det specifikt gäller kvinnors medicinska ohälsa och den generellt sett ökande läkemedelsanvändningen finns det även anledning att uppmärksamma bristerna i forskningen om läkemedels ibland olika effekter på kvinnor och män. Symtom ser ibland olika ut mellan kvinnor och män. Behandlingsmetoder kan därför också behöva variera. I USA finns det krav på att läkemedelseffekter redovisas ur ett könsperspektiv. Någon lagstiftning om detta finns dock inte i Sverige, och bör därför införas.

Strategi för en jämställd arbetsmarknad

Sverige är, med globala mått mätt, ett mycket jämställt land. Likafullt återstår mycket att göra för att bryta de strukturer som leder till att kvinnor och män har olika villkor och förutsättningar att förverkliga sina drömmar och ha makten i sin vardag, just därför att de är kvinnor eller män.

I FN:s senaste rapport från CEDAW (Committee of the Elimination of Discrimination Against Women) kritiserades svensk jämställdhet hårt. CEDAW-kommittén ser över efterlevnaden av konventionen mot diskriminering av kvinnor.

Kommittén påpekar att svenska kvinnor fortfarande tjänar 83 %, i genomsnitt, av vad männen gör och att gapet inte har blivit mindre de senaste tio åren. Inom den privata sektorn har kvinnor endast 5 % av platserna i företagsledning. Män innehar 87 % av alla professurer. FN-kommittén konstaterar att jämställdheten alltså brister i Sverige.

Det redovisade siffermaterialet som CEDAW-kommittén tog del av sträckte sig fram till år 1998. Nyare siffror (förhållandena år 2000 enligt Lönestatistisk årsbok, SCB) över löneskillnaderna i Sverige visar att kvinnornas andel av mäns löner endast uppgår till 82 % om man räknar det helt ovägda genomsnittet. Det är alltså fråga om en viss försämring sedan 1998. Om man i stället gör den mer rimliga jämförelsen genom att mäta de vägda genomsnittslönerna, dvs. när hänsyn tagits till skillnader i ålder, utbildning, arbetstid och sektor, uppgår kvinnornas löner till 92 % av männens. Detta är alltså en mindre skillnad, men 8 procentenheter är likväl inte en acceptabel skillnad om den enbart kan förklaras med att den anställda är kvinna i stället för man.

Enligt statistik från Eurostat är bara 6,2 % av toppcheferna i Sverige kvinnor, att jämföra med 20,1 % i Italien och 14,4 % i Frankrike. Av Sveriges 500 största företag har bara åtta stycken en kvinnlig vd.

I EU:s riktlinjer för sysselsättningspolitiken kritiseras Sverige för att vi, trots hög sysselsättningsgrad och väl utvecklad jämställdhetspolitik, har en av de mest könssegregerade arbetsmarknaderna.

Vi anser att det är viktigt att på olika sätt integrera jämställdhetspolitiken i den ekonomiska politiken. Att varje individ, oavsett kön, skall ha likvärdiga möjligheter till arbete, inkomst, företagande och makt över sin egen ekonomi och livssituation kräver att också ett könsperspektiv genomsyrar den ekonomiska politiken. De strukturer som byggts upp utifrån traditionella könsmönster måste brytas. Detta gäller såväl i arbetsliv, näringsliv som i beslutande församlingar.

Könsuppdelad statistik är därvidlag en viktig informationskälla som underlag för analys och beslut. Det är dock en felsyn att använda könsuppdelad statistik statiskt för att beräkna hur olika åtgärder och förändringar påverkar kvinnor som kollektiv och män som kollektiv, i syfte att lägga fram förslag som leder till att det går att uppnå statistiskt likvärdiga resultat. Detta är ett synsätt som leder till att rådande samhällsstrukturer konserveras. Det främsta syftet med könsuppdelad statistik är att visa på systematiska skillnader så att orsaken till sådana skillnader kan identifieras och åtgärdas.

Det är vår uppfattning att olikheten är större mellan individer än mellan kvinnor som grupp och män som grupp. Att identifiera och förändra de strukturer som leder till att kvinnor och män ges villkor utifrån könstillhörighet är därför den stora jämställdhetsutmaningen. Den könsuppdelade statistiken ger

oss exempelvis information om att kvinnor generellt har lägre löner och kortare medelarbets-tid än män, liksom att de har högre ohälsotal. Det är orsakerna bakom detta som måste identifieras, analyseras och åtgärdas.

EU:s finansministrar rekommenderar i riktlinjerna för sysselsättningsstrategin Sverige att ta nya initiativ för att minska den nuvarande könsobalansen på arbetsmarknaden. Den socialdemokratiska regeringen lämnar denna rekommendation därhän. Denna obalans på arbetsmarknaden är till stor del roten både till de orättvisa lönerna och till bristen på makt och inflytande över arbetstid och arbetssituation. Dåliga arbetsvillkor och löner är symtom som inte bara kan lagstiftas bort, de måste bekämpas med förändringar av orsakerna till problemen. För oss är frågan av avgörande betydelse, och vi har därför utarbetat en sådan strategi. Huvudpunkterna i denna är:

- Bryt de offentliga monopolerna inom vården och skolan, genom att öppna för en mångfald av olika arbetsgivare.
- Bättre villkor för småföretagandet. Förenklningar och skattesänkningar på arbete har allmän verkan men störst betydelse för tjänsteverksamheter.
- Företräda förvärvsarbete med ansvar för barn. Hushållstjänster till överkomligt pris och möjlighet till barnomsorg efter egna önskemål och behov är viktiga hörnstenar för ökade möjligheter att förena arbetet med ansvaret för barnen.

Bryt upp de offentliga monopolerna

Eftersom den svenska arbetsmarknaden i långt högre grad än i andra länder är könsuppdelad har den offentliga sektorns problem också blivit ett hinder för jämställdhet. Det är kvinnor som drabbats av sämre arbetsmiljö och sämre arbetsvillkor genom de yrkesval som följer av traditionella könsmönster och den offentliga monopoliseringen – i synnerhet av vård- och omsorgssektorerna. Många gånger är kvinnor utlämnade till en enda arbetsgivare med allt vad det innebär av krav på anpassning, sämre löneutveckling, mindre personligt inflytande och utan möjlighet att byta arbetsgivare.

Skillnader visar sig också i sjukfrånvaron.

Så länge tjänster inom vård, omsorg och utbildning produceras inom offentliga monopol nekade många kvinnor möjligheten att pröva nya idéer, nya metoder och andra, mindre byråkratiska organisationsformer. Det är inte bara jämställdhetsfientligt, det är ett stort resursslöseri. Det är betydande välfärdsluster som uppstår härigenom, dels genom att de som behöver tjänster får färre valmöjligheter och ett utbud av tjänster som på ett sämre sätt passar den enskildes behov, dels genom att de anställda inte får pröva möjligheten att ta ett större ansvar.

De erfarenheter som finns inom dessa områden där flera producenter tillåts och där tidigare offentliga verksamheter gått över i annan ägo visar i

många fall på en betydligt större tillfredsställelse och arbetsglädje hos dem som fått nya arbetsgivare.

En mångfald arbetsgivare och konkurrens om personalen är det bästa sättet att åstadkomma bättre löner för de många kvinnor i yrken med lång utbildning som i dag är underbetalda. Det ger fler karriärvägar och möjligheter att arbeta i arbetsorganisationer som bättre tar till vara sina anställdas intressen.

Verkligheten talar i detta fall sitt tydliga språk. Lönenivåer och löneutveckling har jämförts mellan Stockholm, Göteborg och Malmö, där sjuksköterskor i Stockholm nu har 16 respektive 9 % högre lön än i Malmö respektive Göteborg. Lönerna har ökat med 34 % sedan 1997, vilket är det dubbla mot Malmö.

Bättre villkor för företagande

Villkoren för tjänsteföretagande måste bli bättre. Under ett helt sekel har både skattepolitik och näringspolitik varit inriktade mot varuproducerande storföretag. Regelverken måste förenklas och utgå från det faktum att kunskapsintensiva tjänsteverksamheter har andra förutsättningar och villkor.

Skattesänkningar på arbete, regelförenklningar och skärpt konkurrens är förändringar som i sig är generella men kommer att ha som störst betydelse för småföretagande i tjänstesektorn. Större mångfald i vården och skolan innebär att kvinnor ges samma möjligheter som män redan har att bli entreprenörer inom de verksamheter där de faktiskt är verksamma. Dessa förslag beskrivs i avsnitt 5.

Särskilda insatser bör också riktas för att stimulera och underlätta kvinnors företagande. Detta då de traditionellt inarbetade strukturerna alltför långsamt förändras. Den lyckosamma modellen med särskilda affärsrådgivare för kvinnor, resurscentrum för kvinnors företagande och de s.k. kvinnolånen skall därför återinrättas.

Lättare att förena förvärvsarbete med ansvar för barn

Ett absolut krav för ett jämställt och modernt arbetsliv är att det finns goda möjligheter för både kvinnor och män att förena sitt förvärvsarbete med ansvaret för barn och hushåll. Arbetsmarknaden speglar genom en hög andel deltidsarbetande kvinnor den rådande strukturen där kvinnan oftast har huvudansvaret för hushållsarbete och barn.

Kvinnor utför i dag en större del av det obetalda arbetet i hemmet. Detta bidrar till att kvinnor upplever en större press i arbetslivet. För att få ekvationen att gå ihop väljer man deltidsarbete och yrkeskarriär på sparlåga.

Genom att göra det möjligt för en större valfrihet i valet av barnomsorg ges familjerna större möjligheter att själva fördela sin tid mellan arbete och familj. Vi föreslår etableringsfrihet inom barnomsorgen, vilket innebär att stödet till barnomsorgen skall följa med till den omsorgsform föräldrarna väljer.

Vi vill också göra det möjligt för vanliga barnfamiljer att lösa sin tids-ekvation och minska stress och press genom att enklare och billigare kunna köpa vita hushållstjänster. Delat ansvar innebär inte att hemarbetet försvinner!

Vi vill halvera kostnaden för hushållstjänster genom en skattereduktion på 50 % av arbetskostnaden. På så sätt uppmuntras en vit och hederlig tjänstesektor som i dag inte kan konkurrera med en svart sektor.

Bättre möjligheter för invandrare

Grunden för integration är att människor har makt över sin vardag genom egen försörjning. Den missriktade politik som förhindrat och förbjudit människor att ens söka arbete har berövat många nyanlända människor deras självkänsla, vilket lett till utanförskap från det svenska samhället. Många människor har aldrig fått en chans att utöva sitt yrke på den svenska arbetsmarknaden. På så sätt har också Sverige berövats värdefulla erfarenheter. Andra invandrare har hållits borta från arbetsmarknaden därför att de fastnat i bidragsfällan.

- Den absolut viktigaste integrationsfaktorn är en politik som ser till att arbetslösa invandrare får jobb. Lägre skatt på arbete, minskade margina-leffekter och bättre villkor för småföretagande är viktiga åtgärder för att minska segregationen. Trots att många invandrare har hög utbildningsnivå är det många som har svårt att snabbt komma ut på arbetsmarknaden. I dag måste man först klara av språktest för att över huvud taget kunna stå till arbetsmarknadens förfogande. Detta bortsorterande språkkriterium leder dessutom till att de officiella arbetslöshetssiffrorna blir för låga. Vi anser att man alltid skall ha rätt att stå till arbetsmarknadens förfogande om man vill och kan arbeta och är arbetssökande. Ett annat sätt att underlätta inträdet på arbetsmarknaden är genom att språkundervisningen kombineras med arbete eller anpassade lärlings- och praktikplatser.
- Handläggningstiderna för beslut i asylärenden måste kortas ordentligt. I dag kan väntetiden för den asylsökande uppgå till två år, vilket är helt oacceptabelt.
- En mer heltäckande kunskapsvalidering bör införas snarast. Genom en validering skapas möjligheter för personer med utbildning från andra länder att få sin utbildning värderad för att så snart som möjligt kunna börja arbeta eller komplettera sin utbildning här i Sverige.
- Arbeta mot bidragsberoende och för arbete och företagande. Det måste finnas ekonomiska incitament att lämna bidragsberoende. Genom sänkta skatter och förenklingar för den som vill starta företag går det att åstadkomma mycket på detta område. Myndigheters information på andra språk om skatteregler och andra föreskrifter kan förbättras och göras mer lättillgänglig. En annan möjlighet är att erbjuda människor anpassade lärlings- och praktikplatser.
- Svenska för invandrare (sfi) är en utbildningsform som är till för att ge varje enskild invandrare en god start i Sverige. Men som utbildningen ser ut i dag är den inte skapad för den enskilde utan för kollektivet. Alla skall gå samma kurs och lära sig lika mycket oavsett om man är analfabet eller akademiker. Det resulterar, inte oväntat, i att de som kommit till

Sverige helt utan eller med en låg utbildning kan gå i flera år utan att klara sfi-kursen. Akademiskt utbildade personer med större språkvana kan å andra sidan uppleva att tempot och upplägget är alltför långsamt och omodernt. Sfi måste kunna möta individer med en rad varierande behov och kunskaper.

- Den ordinarie skolundervisningen har också en mycket viktig funktion att fylla för barnen till dem som invandrat till Sverige. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för dessa barn måste skolundervisningen på många håll fungera väsentligt bättre än i dag. Därigenom kan möjligheterna till ett aktivt och jämlikt deltagande i arbetslivet i högre ålder bli verklighet.

Bättre möjligheter för äldre på arbetsmarknaden

Det är angeläget att arbetslivet utformas så att alla människor får möjlighet att förvärvsarbeta så länge de önskar. Men det är också viktigt att människor som känner att de vill trappa ned sitt förvärvsarbete när de blir äldre får rimliga möjligheter till detta. Politikens uppgift blir att se till att skapa goda förutsättningar för alla människor, oavsett ålder, att kunna förvärvsarbeta och undanröja sådant som gör att människor på grund av diskriminerande attityder, ohälsa, stress och otrivsel inte vill förvärvsarbeta. Detta är också en förutsättning för att det nya pensionssystemet, som innehåller en flexibel pensionsålder mellan 61 och 70 år, skall öka människors valfrihet i praktiken. Den nya lagstadgade rätten att ha kvar sin anställning till 67 års ålder är därför ett viktigt steg i denna riktning.

Långtidsutredningen konstaterar att befolkningen mellan 16 och 64 år förväntas öka med drygt 3 % eller 180 000 personer fram till 2008. Samtidigt kommer den grupp som är mest aktiv på arbetsmarknaden, personer mellan 25 och 54 år, att minska med knappt 230 000 personer. Den grupp som ökar mest, 55–64-åringarna, deltar i arbetskraften i mindre utsträckning och arbetar dessutom färre timmar än genomsnittet för befolkningen. År 2018 beräknas antalet ålderspensionärer överstiga 2 miljoner.

Den faktiska pensionsåldern ligger för närvarande på knappt 59 år om man inkluderar personer som förtidspensioneras i tidig ålder. Endast var fjärde svensk arbetar fram till 65 års ålder. Enligt en enkät från Pensionsforum hösten 2000 vill 80 % av ca 600 tillfrågade 45–65-åringar gå i pension vid 60 eller tidigare.

Orsakerna till att den faktiska pensionsåldern sjunker är flera. Den höga arbetslösheten under 1990-talet har inneburit att många har erbjudits avgångsvederlag och garantipensioner. En starkt fysiskt eller psykiskt påfrestande arbetsmiljö har lett till många förtidspensioneringar.

I samband med omorganisationer har många äldre erbjudits avtalspensioner. Över tiotusen svenskar per år har fått betalt för att sluta arbeta de senaste åren. Dessa förtida pensionärer får ofta 70 eller 80 % av sin tidigare lön för att inte arbeta de sista åren före 65-årsdagen. I april 2002 uppgick antalet

tjänste-, ålders- och förtidspensioner av arbetsmarknadsskäl till ca 82 000 personer enligt SCB:s arbetskraftsundersökning.

Men den äldre arbetskraften behövs mer än någonsin. Andelen yrkesverksamma krymper samtidigt som andelen pensionärer och studerande ökar. Vi närmar oss en situation med arbetskraftsbrist, vilket hotar tillväxten och leder till stora påfrestningar på välfärdssystemen.

Inom en tioårsperiod har inte bara Sverige utan även övriga Europa brist på arbetskraft.

I EG-kommissionens meddelande "Mot ett Europa för alla åldrar" varnas för brist på arbetskraft och att försörjningsbördan för de yrkesverksamma kommer att öka kraftigt, om Europa fortsätter att behålla nuvarande takt på pensionsavgångar. Medlemsländerna har uppmanats att vidta åtgärder som syftar till att upprätthålla de anställdas arbetsförmåga, att främja ett livslångt lärande, att erbjuda en flexibel arbetsorganisation samt att se över avgifts- och förmånssystemet i syfte att stärka incitamenten för arbete och fortbildning.

Det finns all anledning att redan nu påbörja ett mer målinriktat arbete för att få fler att vilja och kunna arbeta längre och att därmed höja den faktiska pensionsåldern. Nedan presenterar vi inriktningen på ett antal förslag för att uppnå detta.

Lättare att starta eget

Uppmuntra eget företagande bland avtalspensionärer och äldre. Lagen bör ändras så att eget företagande med F-skattsedel får bedrivas med exempelvis den tidigare arbetsgivaren som ensam kund. Därigenom skulle fler våga övergå till egen verksamhet.

Inför utbildningskonto som möjliggör livslångt lärande

Möjliggör ett livslångt lärande och låt såväl arbetstagare som arbetsgivare avsätta löneutrymme på ett utbildningskonto som beskattas först vid uttag av sparade medel.

Detta kan på sikt göra äldre arbetskraft mer konkurrenskraftig då färsk utbildning knyts ihop med lång erfarenhet. Om fler personer vidareutbildar sig eller omskolar sig i t.ex. 40-årsåldern skapar detta ett växande kunskapsmervärde på arbetsmarknaden som med tidigare regler och begränsade möjligheter inte fanns.

Informera mer om äldre

Opinionsbildning och attitydförändring tar tid. Det behöver därför informeras på många sätt om vinsten av fler äldre i arbetslivet; vinsten för den enskilde i bl.a. pensionshänseende, vinsten för arbetsgivare av att behålla och tillvarata mångårigt uppbyggd kompetens och vinsten för samhället i stort av fler i arbete. Äldres erfarenhet och förvärvade kompetens gör dem överlag till skickliga yrkesutövare. Aktuell forskning som tydligt visar detta bör marknadsföras och goda exempel på arbetsplatser med utvecklad seniorpolitik spridas.

Rådgivning via Äldrekompetenscentrum

Starta ett kompetenscentrum för utveckling av en god seniorpolitik i slutet av arbetslivet, efter norsk modell. Det skulle med fördel kunna samlokaliseras med Arbetsmiljöverket.

Arbetsgivare skall kunna få konsultstöd och rådgivning vid introduktion och genomförande av en aktiv seniorpolitik vid företagen. Att utveckla en flexibel arbetsorganisation och skapa en hälsofrämjande arbetsmiljö är viktiga delar för att helheten skall bli så positiv att fler vill arbeta länge.

60 % efter 60

En lagstadgad rätt att gå ned i arbetstid efter 60 års ålder till lägst 60 % bör övervägas. Med det nya pensionssystemet kan man själv, från 61 års ålder, välja hur man vill kombinera arbetstid och pensionsuttag. Möjligheten att arbeta i mindre omfattning skulle möjliggöra för fler att delta i arbetslivet under en totalt sett längre tid. De anställningsregler som i dag förhindrar äldre att få arbete bör också ses över.

Se över beskattningen av äldre arbetskraft

På den alltmer kunskapsbaserade arbetsmarknaden får den rent fysiska (muskel)arbetskraften allt mindre betydelse. Man kan därför inte hävda att stigande ålder generellt innebär sämre förutsättningar att förvärsaarbete. Snarare blir utvecklingen den motsatta med stigande erfarenhet. Inte desto mindre finns det faktorer som gör att äldre arbetskraft i vissa sammanhang får svårare att konkurrera med yngre. Det kan exempelvis handla om yrken inom tjänstesektorn där det blir svårare med åren att hålla samma tempo som yngre. Till detta kan läggas att äldres önskemål om att gå ned i arbetstid kan upplevas som "fördyrande" av arbetsgivare när vissa fasta kostnader kanske måste slås ut på fler anställda.

Dessa faktorer, i kombination med den generella samhällsvinsten av hög faktisk sysselsättning, motiverar att beskattningen av äldre arbetskraft ses över.

Skattepolitiken skall underlätta och främja arbete

Skatterna på arbete måste sänkas. Med sänkt skatt på arbete stärks tillväxtkraften i ekonomin så att sysselsättningen kan öka i Sverige och den alltför höga totala arbetslösheten pressas tillbaka. Hög skatt på arbete leder till en sämre fungerande arbetsmarknad: mindre arbete, färre arbetstillfällen och större risker för flaskhalsar inom branscher som växer.

Med sänkt skatt på arbete, inte minst för låg- och medelinkomsttagare, kan fler leva på egen lön, vilket minskar behovet av bidrag och gör att människor kan få ett större självbestämmande över sin ekonomi. Ett skattesystem som främjar kunskaps- och kompetensuppbyggnad ger en bättre fungerande arbetsmarknad.

Inriktningen på våra skatteförslag diskuteras mer utförligt i avsnitt 5.

Arbetsmarknadspolitiken skall underlätta och främja arbete

Sverige måste få en arbetsmarknad som är rörlig och öppen – en arbetsmarknad som är tillgänglig för alla. Den geografiska rörligheten behöver öka, men också den sociala. Den stora arbetskraftsreserv av faktiskt arbetslösa människor som finns i Sverige måste mobiliseras och tas till vara, både för den enskildes och för samhällets skull. Avgörande för möjligheten att få en radikal ökning av sysselsättningen är ett dynamiskt företagarklimat där gamla och nya företag har möjlighet att anställa. I en tidigare rapport har företrädare för våra fyra partier presenterat 53 punkter för ett bättre företagsklimat.

I en särskild rapport har våra partier även presenterat inriktningen för en ny arbetsmarknadspolitik. I det följande återges förslagen från denna rapport.

Arbetsmarknadspolitiken skall läggas om för att uppmuntra och stödja arbetslinjen fullt ut. Vi vill sätta den arbetslöse i centrum. Den arbetslöse skall inte vara en klient hos en arbetsmarknadsmyndighet utan en medborgare med rätt att få kvalificerad service. Den enskilde måste själv få ett avgörande inflytande över vilken utbildning eller aktivitet som han eller hon skall satsa på för att sedan kunna få ett riktigt jobb.

Alla människor är olika. Det är dessa olikheter som är förutsättningen för utveckling. Det är genom att tillägna sig nya kunskaper och erfarenheter som man växer som människa. Varje väg till kunskap är emellertid unik. Därför behövs en arbetsmarknadspolitik som uppmuntrar och möjliggör individuella lösningar, en politik som utgår från den enskilda människans behov, bakgrund, intressen och förutsättningar.

Vi vill därför slå fast att den som blivit arbetslös har ett antal rättigheter som staten måste uppfylla. Samtidigt har den som blivit arbetslös ett antal skyldigheter som hon eller han i sin tur måste uppfylla gentemot det övriga samhället. Det handlar om att använda klara och tydliga spelregler.

Följande rättigheter och skyldigheter bör finnas:

- Alla arbetslösa skall ha rätt till kostnadsfri arbetsförmedling, oavsett vem som utför förmedlingstjänsten. Alla arbetslösa skall samtidigt ha en skyldighet att anmäla sig till ett servicekontor i samband med att man förlorat sitt jobb.
- Alla skall ha rätt att välja arbetsförmedling och där bli behandlad med respekt och hänsynfullhet.
- Alla arbetslösa skall ha rätt att få stöd utifrån sina behov, förutsättningar och intressen. Åtgärder skall vara individuellt utformade med ett enda övergripande syfte att så snart som möjligt ge de arbetslösa möjlighet att finna ett nytt arbete. Samtidigt skall alla arbetslösa ha en skyldighet att aktivt söka jobb och delta i de åtgärder som är relevanta för dennes situation. Alla arbetslösa skall ha rätt att ha ett avgörande inflytande över vilken åtgärd som skall vidtas.
- Alla arbetslösa skall ha rätt till en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Samtidigt måste alla arbetstagare uppfylla ett antal grundläggande vill-

kor för att bli berättigade till ersättning. Den som blivit arbetslös skall inte kunna tacka nej till anvisade arbeten utan att ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen blir påverkad.

– Arbetslösa skall ha rätt att bli bemötta i nödvändig myndighetsutövning på ett korrekt och rättssäkert sätt.

Nytt mål

Ett nytt mål som ersätter tidigare mål bör formuleras för sysselsättningen. Det ska innehålla andelen sysselsatta minus sjukfrånvarande, dvs. andel av befolkningen som faktiskt är i arbete.

Målet med 4 % öppen arbetslöshet har inneburit att politiken och myndigheternas agerande i allt för hög utsträckning fokuserat på att flytta människor från öppen arbetslöshet till åtgärder av olika slag för att få en bättre statistik. I själva verket är det viktiga att få människor i verkliga arbeten. Det andra målet som lanserats under senare år om en 80-procentig sysselsättningsgrad är bättre än målet om 4 % öppen arbetslöshet. Men också sysselsättningsmålet måste formuleras om. Dagens situation med skenande sjukfrånvaro visar det orimliga med dagens sysselsättningsmål. I takt med att sjukskrivningarna ökar, ökar också sysselsättningen, eftersom både de sjukskrivna och de arbetslösa som t.ex. får ett sjukvikiariat räknas som sysselsatta. Vi menar att det mest naturliga är att inte räkna långtidssjukskrivna som sysselsatta.

En effektivare arbetsmarknadspolitik

- Servicekontor som skall ge service till den arbetslöse inrättas.
- Mångfald och valfrihet skall erbjudas genom fler aktörer.
- Omställningspeng skall erbjudas den arbetslöse (se nedan).
- En ny mindre myndighet ersätter nuvarande AMV/AMS.

Sverige måste ha en aktiv och effektiv arbetsmarknadspolitik som syftar till att snabbt och smidigt bidra till att matcha den arbetssökande med de arbeten som finns tillgängliga och rusta den arbetslöse för att kunna ta de arbeten som finns till förfogande. Arbetslinjen skall hävdas, dvs. att arbetssökande i första hand skall erbjudas arbete eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och först när sådana åtgärder inte finns tillgängliga skall arbetslöshetsunderstöd lämnas. Aktivitet skall således alltid prioriteras före passivt bidragsmottagande.

Men mot bakgrund av de brister som råder med dagens system anser vi det angeläget med en radikal omläggning av den svenska arbetsmarknadspolitiken. Vårt förslag syftar till ökad trygghet och valfrihet för den enskilde individen. Genom ökad mångfald vad gäller aktörer som tillhandahåller tjänster gentemot arbetslösa får vi både mer anpassade åtgärder till individen och till arbetsmarknaden. Därmed blir det en effektivare arbetsmarknadspolitik. Förändringen leder också till förändrade uppgifter för såväl den nuvarande arbetsförmedlingen som för ansvarig myndighet. Dagens arbetsförmedlare får

en vidgad arbetsmarknad och nya möjligheter att pröva idéer hur verksamheten kan utvecklas och anpassas till olika individers behov.

Servicekontor

- Servicekontor inrättas som skall ge arbetslösa service och en orientering om vilka resurser som står den arbetslöse till förfogande.
- Servicekontor skall tillhandahålla databaser och information om lediga jobb.
- Servicekontor skall besluta om omställningspeng.

På grund av arbetsförmedlingens dåliga resultat är det många som i dag försöker få jobb på annat sätt. Arbetsförmedlingen har därmed förlorat en viktig funktion på arbetsmarknaden. Med vårt förslag vänder sig den arbetslöse i stället till ett servicekontor. Detta är inte en traditionell arbetsförmedling. Servicekontor skall finnas i varje kommun och skall framför allt fungera som guide för arbetslösa. Här skall finnas tillgång till Internet och databaser med lediga jobb. Här skall också annan information finnas som är viktig för den arbetslöse. Servicekontoret finns också till för företag som söker arbetskraft.

Till servicekontoret anmäler man sig för att få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Till att börja med skall den arbetslöse, liksom i dag, fritt kunna begränsa sitt sökande geografiskt och yrkesmässigt. Efter denna första period finns det dock människor som av olika anledningar inte lyckats få ett arbete. Då bokas på Servicekontorets initiativ ett möte för planering av framtiden.

Aktörerna

- Framväxten skall stimuleras av en mångfald av olika aktörer inom bemanning, rekrytering, utbildning och förmedling.
- Arbetslösa skall fritt kunna välja aktör.
- Aktörerna ökar mångfalden och valfriheten för arbetslösa.
- Med konkurrens ökar kvaliteten på arbetsmarknadsåtgärderna.

Vår politik präglas av valfrihet, mångfald och trygghet. Det gäller givetvis också vår gemensamma syn på arbetsmarknadspolitik. Vi vill se många konkurrerande aktörer inom arbetsmarknadspolitikens område. Konkurrens och mångfald bland aktörerna ökar kvaliteten och valfriheten för den arbetslöse. Fler aktörer ökar kreativiteten när det gäller utformningen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Aktör inom arbetsmarknadspolitik kan t.ex. vara bemannings- och rekryteringsföretag, utbildningsföretag, komvux och folkhögskolor. Vi räknar med en framväxt av en rad nya aktörer såsom privata arbetsförmedlingar, branschvisa arbetsförmedlingar – exempelvis i fackföreningsregi, privata utbildningsföretag, ideella föreningar, bemanningsföretag m.fl. Aktörerna kommer att kunna erbjuda en mängd olika alternativ och specialinriktningar

till den arbetslöse. Bemanning, utbildning, rekrytering är exempel på åtgärder som man skall kunna välja mellan.

Naturligtvis måste förmedlingsverksamheten utformas utifrån de lokala förhållandena. I glest befolkade områden finns det inte alltid underlag för privata bemanningsföretag. Om det inte finns privata aktörer skall myndigheten upphandla sådana tjänster eller i sista hand driva egna.

Information om de olika aktörerna skall finnas på varje servicekontor.

Omställningspeng

- Arbetslösa som inte snabbt får nytt jobb skall ha rätt till omställningspeng.
- Omställningspengens storlek styrs av behovet.
- Omställningspengen skall styras av olika kriterier, t.ex. ålder, utbildning och arbetslivserfarenhet.
- Framgångsrika aktörer skall belönas genom någon form av bonus.

Den som inte inom en viss tid har hittat ett nytt jobb på egen hand eller via den service som erbjuds på servicekontoren behöver åtgärder som kräver en ekonomisk insats.

Insatsens storlek, här kallad omställningspeng, styrs utifrån en bedömning som görs på servicekontoren. Ett antal schablonggrupper eller nivåer skall finnas. Vilken nivå man placeras på avgörs av olika kriterier såsom ålder, utbildning och arbetslivserfarenhet. Den nivå man hamnar på avgör i sin tur hur mycket pengar som budgeteras, detta utgör individens omställningspeng. Till pengan kan kopplas olika former av arbetsmarknadspolitiskt stöd som kräver ett särskilt regelverk, exempelvis anställningsstöd, lönebidrag, starta-eget-bidrag.

Omställningspeng har individen med sig till den aktör som man väljer för att komma vidare. I en del fall kommer den arbetslöse att få jobb innan beräknad insats är förbrukad. Då bör aktörerna få behålla hela pengan. Är personen kvar i arbete efter en viss tid bör dessutom någon form av bonus utfalla som betalas ut t.ex. vid två tillfällen med ett halvt års mellanrum. Om personen kommer tillbaka till arbetslöshet fryser bonusen inne. Om omställningspengen förbrukas utan att den arbetslöse kommer ut på arbetsmarknaden måste en ny prövning ske.

Ny myndighet ersätter AMV/AMS

- En ny myndighet inrättas som ersätter nuvarande AMS/AMV.
- Den nya myndigheten skall vara ett expertorgan till regeringen.
- Myndigheten skall vara ansvarig för servicekontoren.
- Myndigheten skall auktorisera och granska arbetsmarknadens aktörer.
- Myndigheten skall garantera att arbetsmarknadens aktörer finns inom rimligt avstånd för alla jobbsökande i hela landet.

För att sköta den nya arbetsmarknadspolitiken som föreslås i den gemensamma rapporten ersätts nuvarande myndighetsstrukturer på arbetsmarknadsområdet med en ny arbetsmarknadsmyndighet. Denna myndighet har att inom de mål för arbetsmarknadspolitiken som riksdagen fastställer ansvara för följande uppgifter:

- Expertorgan till regeringen med uppgift att förse beslutsfattarna med erforderligt underlag, prognoser och analyser av arbetsmarknadsläget.
- Drift av servicekontor runt om i landet på ett sådant sätt att alla arbetssökande kan nå ett sådant inom rimligt avstånd från bostadsort eller arbetsplats.
- Fördela anslag till servicekontoren runt om i landet.
- Auktorisation av aktörerna som får rätt att bedriva förmedlings- och utbildningsverksamhet för arbetslösa som fått omställningspeng. Aktörerna skall kvalitetsgranskas med jämna mellanrum.
- Ansvarig för att alla arbetssökande får tillgång till enkel och effektiv information om lediga platser, hur man söker jobb och utbildning samt om vilka jobbkontor som finns och är auktoriserade av den nya myndigheten.
- Tillhandahålla platsinformation via ett effektivt Internetbaserat datasystem och tillhörande skriftlig information (motsvarande nuvarande Platsjournalen).

Myndigheten har också till uppgift att garantera att det finns jobbkontor/bemanningsföretag inom rimligt avstånd för alla jobbsökande i hela landet. Om det inte finns privata aktörer bör myndigheten upphandla sådana tjänster eller i sista hand driva egna.

Ambitionen för den nya myndigheten skall vara att genom information och tillhandahållande av exempelvis platsbank på Internet medverka till att så många som möjligt så snabbt som möjligt kan lösa sin arbetslöshetsproblematik själv inom tre månader.

Våra förslag för att utnyttja resurserna bättre

En nyckelfaktor för att åstadkomma högre tillväxt är att fler företag startas och att fler företag expanderar. Tyvärr går den svenska utvecklingen åt motsatt håll:

- Antalet verksamma företagare minskar. Sedan våren 2000 har antalet minskat med närmare 12 000 personer. Det startas också allt färre företag. Enligt stiftelsen Jobs and Society startades under fjolåret det minsta antalet sedan mätningarna började 1990. I samtliga svenska län minskar nyföretagandet och fallet från året dessförinnan är större än under den djupa lågkonjunkturen i början på 1990-talet.
- Alltför få företag expanderar sin verksamhet. De svenska företagen är antingen mycket små eller mycket stora.

- Allt fler företag flyttar delar av sin verksamhet från Sverige. Det är produktion som flyttar till länder där lönekostnaderna är lägre. Det är huvudkontor som flyttar till länder med bättre företagsklimat. Alltmer av kvalificerad verksamhet flyttar efter. 30 % av Sveriges 250 största företag hade huvudkontoret utomlands 2000 att jämföra med 6 % 1990.

Anledningarna till detta är i grunden desamma. Företagsklimat, byråkrati och skatter medför nackdelar för Sverige.

Minskad byråkrati och ökad rättssäkerhet

Sverige är ett land med många regler. Var och en för sig kan de verka motiverade men sammantaget medför de en stor belastning på företagen. Kostnaden för ett litet företag bara för administrationen av arbetsmarknads-, skatte- och miljöreglerna är ca 30 000 kr per anställd och år. Totalt är kostnaden för svenskt näringsliv att administrera regelverket ca 50 miljarder kronor årligen.

Attityden från myndigheterna gentemot företagen är långt ifrån tillmötesgående. Det är företagaren som måste jaga rätt på besked och blanketter. Medan myndigheten kräver svar med mycket kort varsel kan deras besked till företagaren dröja månadsvis. Under väntetiden hinner företagen förtvina.

Än värre är den rättslöshet som kan råda i skattesammanhang. Trots försök att erhålla besked om vilka regler som gäller och försök att följa givna besked kan företagaren ändå bli skyldig till skattebrott. Då påförs inte bara skatten utan också ett skattetillägg som straff.

Skatter

Sverige är ett högskatteland. Detta påverkar företagens förutsättningar. Genom att mer än hälften av BNP tas om hand av det offentliga blir marknaden begränsad. I synnerhet gäller det tjänstemarknaden. Det är i praktiken omöjligt för människor med normala inkomster att köpa tjänster som bl.a. skulle kunna underlätta vardagslivet och minska stressen.

En stor del av företagens personalkostnader är skatt. Det ökar priserna på varor och tjänster och sätter svenska företag i ett sämre läge än företag i andra länder. Marginaleffekterna på arbete är stora, vilket hämmar arbetskraftsutbudet. De höga skattesatserna på inkomster medför svårigheter att konkurrera om kvalificerad personal för svenska företag. Arvsskatten är en av anledningarna till Sveriges skeva företagsstruktur. Det är svårt att driva vidare ett företag i familjens regi efter ett arvskifte. Ofta finns ingen annan utväg än försäljning.

Än allvarigare för företagandet är att ägare till fåmansbolag beskattas hårdare än andra. Det medför naturligtvis att intresset för att driva företag minskar. Den utredning som tillsattes 1999 för att råda bot på problemet har blivit försenad i omgångar. Uppgifter tyder dessutom på att utredningens förslag inte kommer att innebära någon lindring för fåmansbolagen.

Kapital beskattas också högt i Sverige. Dubbelbeskattningen av aktier missgynnar svenska ägare jämfört med utländska. Det är en av anledningarna till

att ägandet av svenska företag försvinner utomlands. Sverige är ett av de få länder som har kvar skatt på förmögenheter. Skatten tas ut redan vid relativt små förmögenheter och skattesatsen är hög. Förmögenhetsskatten är en mycket stor anledning till att kapital flyttas från Sverige. Uppskattningsvis har svenska hushåll 500 miljarder kronor placerade på oredovisade konton i andra länder på grund av den svenska kapitalbeskattningen.

Enklare regler

Småföretagsdelegationen tillsattes år 1996 med syfte att föreslå regelförenklingar. Av de 80-tal förslag som den kom med har endast en tredjedel genomförts under de fyra år som gått sedan de lades fram. Resterande förslag måste snarast genomföras. Kostnaderna för regeladministration måste minska. Hela det regelverk som berör företagare skall gås igenom under nästa mandatperiod. Krångliga regler skall tas bort eller förenklas. Målet är att företagens kostnader för administration av regelverket skall minska med minst en fjärdedel.

Det är heller inte rimligt att som i dag belägga företagare med avgifter för olika typer av inspektioner och kontroller. Dessa måste ordnas så att inte onödiga kostnader vältras över på företagen.

Öppna för företagande inom vård, skola och utbildning – mångfald ger den bästa välfärden

För många av de tjänster som i Sverige ligger inom den offentliga sektorn – främst inom kommuner och landsting – ökar behov och efterfrågan i industrivärlden. En förklaring till detta är att efterfrågan på välfärdstjänster ökar när människors inkomster ökar, en annan är att åldersstrukturen påverkar intresset för fler välfärdstjänster.

Det finns en bred enighet om att vården, omsorgen och skolan skall finansieras kollektivt. Det är viktigt att de resurser som avsätts för dessa ändamål används så bra som möjligt, dvs. att användarna får ut så mycket nytta som möjligt för varje använd krona.

Erfarenheten visar att när möjligheten öppnas för andra än kommunen att producera välfärdstjänster ökar mångfalden och välfärden. Välfärd handlar inte om att en viss typ av standardiserade tjänster skall tillhandahållas utan om att den enskildes efterfrågan skall tillgodoses på bästa sätt. Av samma skäl som försörjningen av välfärdstjänster inte kan rationaliseras på samma sätt som industriproduktion bör de inte heller produceras i en enda enhetlig form. Valet mellan olika producenter av välfärdstjänster, det må vara enskilda, företag, kooperativ eller det offentliga, bör därför även med en kollektiv finansiering så långt möjligt överlämnas till den enskilde individen. Ett tydligt exempel är skolområdet där det offentliga ekonomiska stödet kan följa eleven, t.ex. från en kommunal skola till en friskola eller mellan olika kommunala skolor. Denna princip bör kunna användas på flera områden även om

processen att avgöra vem som skall vara kvalificerad att få del av t.ex. äldre- eller handikappomsorg ställer krav på tydliga regler.

Vi vill se nya företag växa fram inom dessa sektorer som hittills i stort sett varit förbehållna offentliga monopol. Sådana företag är kunskapsintensiva. Nyföretagande här leder inte bara till bättre välfärd utan ökar dynamiken i hela samhället med följd att BNP kommer att öka. Möjligheterna till kvinnligt företagande kommer att öka. Ett led i den socialdemokratiska politiken är emellertid att hindra mångfald och att hindra andra än kommuner och landsting att tillhandahålla tjänster på dessa områden. Det har också negativa effekter för de anställda. Olika undersökningar, bl.a. från Kommunal, har visat på en större arbetstillfredsställelse och bättre lön när den anställda fått flera arbetsgivare att välja emellan. En större arbetstillfredsställelse bland de anställda kommer även patienter och elever till godo. I år ställde sig också Kommunals kongress bakom att tjänster inom vård-, skol- och omsorgssektorerna skall kunna drivas i privat regi och vara vinstgenererande.

Socialdemokraterna har, med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet, lagstiftat mot försäljning av offentligt ägda sjukhus, vilket leder till minskad mångfald. Det motverkar också ett ökat kvinnligt företagande inom sektorer där kvinnor har en stark ställning på arbetsmarknaden och hög kompetens.

Förbudslagen är inte sakligt grundad utan uttryck för traditionell socialdemokratisk misstro mot företagande. Vinsten har i sig en viktig signaleffekt. Därigenom sprids framgångsrika exempel snabbt till andra aktörer. När det finns konkurrens mellan olika driftsformer visar internationella erfarenheter att både kvalitet och effektivitet förbättras i såväl vinstdrivande företag, non-profit-företag som offentliga producenter. Det finns dock en tydlig tendens till högre effektivitet hos vinstdrivande företag. De erfarenheter som finns av detta i Sverige är att den ersättning som Stockholms läns landsting betalar till det privatägda Sankt Görans sjukhus är ca 10 % lägre per utförd prestation än den som landstinget betalar till de landstingsägda sjukhusen. Samtidigt har Sankt Görans högst andel nöjda patienter i regionen. Även för Simrishamns sjukhus gäller att ersättningen från Skånes landsting är ca 10 % lägre efter privatiseringen. I Stockholms län har det bildats närmare 150 nya företag inom vårdsektorn. Det har ofta skett genom avknoppning där personalen tagit över driften av verksamheten. Dessa erfarenheter motsäger den uppfattning som företrädare för majoritetspartierna uttryckt att nyföretagande inom den statliga och kommunala sektorn skulle leda till en instabil situation som är till skada för medborgarna. De motsäger också dessa partiers tro att produktiviteten skulle minska. Det skulle gagna Sverige om regeringsmajoriteten byggde sina beslut på fakta och inte på farhågor.

I stället för att slå vakt om det offentliga ägandet borde verksamhetens innehåll och möjligheterna för den enskilde vara det primära intresset. Det bör inte sättas upp hinder för vissa verksamhetsformer, bolag kan vara en lämplig form i vissa sammanhang, kooperativ eller andra former kan var mera lämpliga i andra. Ändamålsenligheten bör vara avgörande. Den socialdemokratiska oviljan att tillåta andra producenter leder till att medborgarna får en sämre

välfärd än vad som annars skulle kunna vara fallet. Ett sätt att skynda på processen är att kommuner inför en utmaningsrätt för företag. Rätten skall innebära att företag ges möjlighet att inkomma med önskan om att en verksamhet skall upphandlas i konkurrens. Inkommer en sådan utmaning måste kommunen ta ställning till om en upphandlingsprocess skall påbörjas i vilken det utmanande företaget liksom andra privata aktörer kan delta.

En viktig fråga är utvärderingen av olika offentligt finansierade välfärdstjänster. Så långt möjligt bör brukarna ha möjlighet att välja producent. Men många gånger måste politikerna ta ställning, t.ex. när det gäller att formulera krav och uppföljningsmetoder vid entreprenadupphandling. De problem med t.ex. privata vårdhem som förekommit har oftast haft att göra med att kommunen i fråga inte gjort förutsättningarna klara för sig och den man anlitat. Kommunerna bör utveckla sin förmåga att i förväg ställa krav och i efterhand kunna utvärdera de tjänster som olika producenter erbjuder så att kvaliteten skall kunna garanteras.

Stärkt konkurrens

En fungerande konkurrens är en förutsättning för att resurser används på bästa möjliga sätt. Brister i konkurrensen medför högre kostnader eller lägre effektivitet, i värsta fall både-och. Därmed blir tillväxten i ekonomin lägre, vilket medför att vi alla blir fattigare än vad vi skulle ha varit.

Konkurrens på lika villkor är det bästa verktyget också för att tillgodose konsumenternas efterfrågan. Konkurrensverkets undersökningar visar att det finns en rad olika konkurrenshinder. I en stor rapport föreslog verket en rad åtgärder som spände över förändringar i konkurrenslagstiftning och regelreformer till renare spelregler mellan privata och offentliga aktörer. Vi anser att följande är viktigt att genomföra snarast:

- Kommunallagen bör ändras så att det blir lättare att få prövat i domstol om kommunal näringsverksamhet strider mot lagen.
- Kommunallagen bör ses över i syfte att göra det lättare för företag att överklaga kommunala beslut om stöd i olika former till företag. Besluten bör också kunna prövas i domstol.
- Kvarvarande konkurrenshämmande regleringar i den privata sektorn bör identifieras och avvecklas.
- Konkurrensverket bör få ökade resurser och en mer fristående och framträdande roll än i dag. I synnerhet måste uppmärksamhet riktas mot konkurrenshinder förorsakade av verksamhet i offentlig sektor. Nya regeringsförslag bör granskas utifrån ett konkurrensperspektiv.
- De offentliga resurserna bör i större utsträckning än i dag följa individernas fria val. Stora upphandlingar bör delas i fler order så att även mindre företag har en chans att vara med i budgivningen.
- Upphandlingsreglerna bör ändras så att det klargörs under vilka förutsättningar miljökrav får ställas vid offentlig upphandling. Vi anser att det

bör vara möjligt att ställa krav på att produkter som köps in uppfyller kriterier för miljömärkning.

- Det är viktigt att regelförenklingar görs i offentliga upphandlingar under tröskelvärdena. Det skall bli lättare för små och medelstora företag att delta.

En skarpare konkurrenspolitik i kombination med avregleringar och ökad upphandling inom offentlig sektor kan på sikt leda till avsevärda kostnadsminskningar för de offentliga budgetarna. Den sammanlagda offentliga upphandlingsvolymen uppgår till ca 400 miljarder kronor per år, vilket motsvarar ca 20 % av värdet av BNP. En effektiv upphandling kan verksamt bidra till besparingar i de offentliga utgifterna.

Försäljning av statliga företag

Staten skall svara för de lagar och förordningar som reglerar relationerna mellan företag verksamma i Sverige och mellan företag och det offentliga. Staten skall inte själv, annat än i speciella undantagsfall, vara ägare. Ett enskilt företagande är en förutsättning för rättvis konkurrens och en kommersiell utveckling av starka och självständiga företag. Är staten ägare blandas företagets intressen med politiska överväganden. De företag som nu är statliga skulle fungera bättre med ett mer spritt privat ägande. Det kapital som finns uppbundet i en rad statliga företag skulle göra större nytta på annat håll.

Då försäljningsinkomster är av engångskaraktär bör de användas till att betala av på statsskulden som i dag uppgår till drygt 1 100 miljarder kronor. De försäljningar och den avbetalning av statsskulden som vi föreslår gör att statens räntekostnader, en av de största utgiftsposterna i statsbudgeten, kan minskas kraftigt. Företag som under de närmaste åren kan komma i fråga för privatisering eller försäljning av det statliga innehavet skulle kunna vara: Apoteket AB, Civitas Holding AB (Vasakronan), LKAB, Nordea AB, OM Gruppen AB, SAS Sverige AB, SBAB, Telia AB eller AB Vin & Sprit.

Den exakta tidpunkten för olika försäljningar och privatiseringar ska för samtliga företag avvägas mot konjunktur och marknad.

Sänkta skatter

Skatternas storlek och deras utformning är styrande för människors beteende och för ekonomins funktion. Viljan att arbeta mer, att förkovra sig och att ta mer ansvarsfulla och välbetalda arbeten styrs i hög grad av skatterna på arbete.

Sänkt inkomstskatt för alla

Skatterna på arbete måste sänkas. Med sänkt skatt på arbete stärks tillväxtkraften i ekonomin så att sysselsättningen kan öka i Sverige och den alltför höga totala arbetslösheten pressas tillbaka. Hög skatt på arbete leder till en

sämre fungerande arbetsmarknad: mindre arbete, färre arbetstillfällen och större risker för flaskhalsar inom branscher som växer.

Med sänkt skatt på arbete, framför allt för låg- och medelinkomsttagare, kan fler leva på sin egen lön. Det minskar behovet av bidrag och gör att människor kan få ett större självbestämmande över sin ekonomi. Bland annat får då en stor andel kvinnor som arbetar med låg lön i offentlig sektor ökade ekonomiska marginaler.

Ett skattesystem som främjar kunskaps- och kompetensuppbyggnad ger en bättre fungerande arbetsmarknad. Tillväxtkraften i ekonomin stärks genom att sysselsättningen ökar. En följd av sänkta inkomstskatter är att påfrestningen på de offentliga trygghetssystemen minskar, vilket i sin tur stärker de offentliga finanserna. Att höga marginaleffekter har negativa effekter på arbetsmarknadens funktionssätt var en viktig utgångspunkt för den förra skattereformen. Det måste vara en strävan att återvända till dess inriktning: 30 respektive 50 % i marginalsatt. Det förutsätter att inkomstskatten sänks för alla inkomsttagare så att nettoinkomsterna ökar och marginaleffekterna sjunker. I en fortsatt process av sänkta skatter ned mot de nivåer som präglar jämförbara OECD-länder måste inriktningen vara både att förbättra låginkomsttagares förutsättningar att försörja sig på sitt arbete och att värna Sveriges konkurrenskraft vad gäller företagande och kunskap.

Sänkt fastighetsskatt

Efter omräkningen av taxeringsvärdena har det blivit uppenbart att skatten på boende i främst storstadsregionerna men även i vissa attraktiva områden blivit så hög att den är ett reellt problem för alltfler. Fastighetsskatten medför att boendet blir dyrare, att människor kan tvingas flytta och att färre bostäder byggs. Fastighetsskatten skall omedelbart sänkas för alla typer av bostäder.

Lägre skatt på företagande

Skatterna på företagande och på företagare är höga i Sverige. Det medför en sämre konkurrenssituation jämfört med andra länder där skatterna på företag är lägre. Fåmansföretag är särskilt diskriminerade.

Det krävs ett antal åtgärder för att minska skattebelastningen på företaget. En sådan åtgärd kan vara en sänkning av arbetsgivaravgifterna. Det finns anledning att göra en översyn av dessa. En annan sådan åtgärd är att avskaffa dubbelbeskattningen, dvs. att ett företags vinst beskattas med både bolagskatt och utdelningsskatt. Dubbelbeskattningens utformning gynnar dessutom utländskt ägande på bekostnad av svenskt. Dubbelbeskattningen bör därför avskaffas.

Småföretagare har ofta låga inkomster speciellt under etableringsfasen. Därför är sänkta inkomstskatter viktigt också för dem. Ett ökat ekonomiskt utrymme för företagaren frigör nödvändigt kapital som kan växa i företaget.

Avskaffad förmögenhetsskatt

Förmögenhetsskatten har negativ effekt på företagande och tillväxt och har inte ens de effekter på fördelningen som regeringen använt som argument. Vissa miljardärer får skattebefrielse för sina aktieinnehav medan vanliga familjer som kanske bott länge i och amorterat ned lånen på sina hus kan drabbas av förmögenhetsskatt fullt ut. Med regeringens höjda taxeringsvärden riskerar än fler att drabbas av förmögenhetsskatt.

Enligt vår mening bör förmögenhetsskatten avskaffas. Sambeskattningen ger orimliga effekter från jämställdhetssynpunkt och skall därför avskaffas omedelbart.

Enklare och rimligare beskattning av fåmansbolag

Dagens skatteregler är särskilt ogynnsamma för växande mindre företag. De små fåmansbolagens situation måste underlättas genom en bättre skattesituation. Den utredning som skulle se över de s.k. 3:12-reglerna kom i gång alldeles för sent och dess slutpunkt har skjutits framåt vid flera tillfällen, vilket är oacceptabelt. De nuvarande diskriminerande reglerna måste snarast ändras så att avkastning utöver en rimlig arbetsinkomst beskattas som kapitalinkomst. Delägare i fåmansbolag som överlätit sitt företag mot betalning i aktier har som följd av kursutvecklingen tvingats betala inkomstskatt på del av försäljningssumman trots att aktievärdena nästan uttraderats. Det är en av många orimliga konsekvenser av fåmansbolagsreglerna.

Arvs- och gåvoskatt

Dessa skatter är en orsak till att Sverige har så få medelstora företag. Familjeföretag får ofta skatteproblem vid generationsskiften. Det är de som driver företaget vidare som får de största problemen. De skattemässiga problemen vid generationsskiften i familjeföretag måste åtgärdas snabbt.

Arvs- och gåvoskatten ställer också till akuta problem om en make skulle dö när makarna äger ett hus med höga taxeringsvärden. För att få råd med arvsskatten har den tidigare gemensamma bostaden måst säljas för att få råd till skatten. Detta är ytterligare en orimlighet som dessa skatter medför och som omedelbart måste åtgärdas.

Lägre skatt på vinstandelar och översyn av optionsbeskattningen

I syfte att bl.a. stimulera till en bättre fungerande lönebildning bör den särskilda löneskatten avskaffas på vinstandelar som en arbetsgivare lämnar till en vinstandelsstiftelse eller motsvarande. På så sätt stärks incitamenten för att arbeta effektivare för företagets målsättningar genom att alla kan vara med och dela på den vinst som uppstår. Risken för en inflationsdrivande löneutveckling i expanderande branscher minskar. Ett stabilare samband mellan ökad arbetsproduktivitet och löneökningar uppnås.

För att underlätta för företag i kunskapsintensiva branscher att behålla sin personal utges ofta olika typer av optioner. Den svenska beskattningen av

optioner bör ses över. Inriktningen av översynen skall vara att den svenska beskattningen av optioner skall vara internationellt konkurrenskraftig.

Skattereduktion för hushållstjänster

Det höga svenska skattetrycket drabbar särskilt de verksamheter där det finns ”gråa” eller ”svarta” alternativ. Tjänster riktade mot hushållen utgör ett sådant exempel. Många sådana arbetsuppgifter utförs i dag i form av ”gör-det-själv” eller svart. Att köpa sådana tjänster med den skattebörda det innebär är endast förbehållet de rika, eller de som kan få någon annan att betala.

Skattetrycket gör det omöjligt att köpa tjänster som skulle kunna lätta arbetsbördan, t.ex. för småbarnsföräldrar. Stressen i arbetslivet skulle minska och det skulle bli lättare för både kvinnor och män att kombinera arbetsliv och ansvar för barnen.

Vi har tidigare presenterat förslag som ändrar på detta. För tjänster utförda i hemmet skall en skattelättnad utgå som halverar det vita priset direkt vid köpet. Skattereduktionen på 50 % för hushållstjänster skall utgå ända upp till 25 000 kr per år och hushåll. Förslaget kan liknas vid ett väsentligt utvidgat s.k. ROT-avdrag. Förslaget leder till att svarta jobb blir vita, till att valfriheten för hushållen, liksom jämställdheten, ökar.

Ökad rättssäkerhet

När myndigheter vill ha uppgifter från medborgare och företag sätts tidsramen ofta snävt. Om däremot företag eller medborgare vill ha besked av en myndighet blir ofta tidsutdräkten stor. Den bristande balansen mellan myndigheters agerande gentemot medborgare och företag beroende på om det är frågor som ställs till myndigheten eller kommer från myndigheten är inte bra. Det kan få stora negativa konsekvenser för ett företag om ett besked från skattemyndighet är otydligt eller kommer sent. Systemet med skattetillägg som skall betalas innan rättsprocessen är klar kan driva företag i konkurs.

Vi anser att de människor som anstränger sig att göra rätt skall mötas av god service och en tillmötesgående attityd från myndigheterna. Skattetillägg skall endast påföras om fel gjorts uppsåtligen, vilket skall vara myndighetens sak att visa. Skattetillägg skall inte behöva betalas innan dom avkunnats i sista rättsinstans vilket måste ske inom 24 månader efter det att skattemyndigheten givit det första beskedet.

Miljöbalken har genom sin komplexitet och sin tillämpning medfört avsevärda svårigheter för i synnerhet små och medelstora företag. Sanktionssystemet som är kopplat till balken är och upplevs som orimligt. De sanktionsavgifter som tas ut bör därför i första hand ändras så att de tar hänsyn till graden av miljöfara och till om överträdelsen skett uppsåtligt.

Ett allvarligt problem för seriöst företagande är den svarta ekonomins utbredning och omfattning. Vart femte företag drabbas av konkurrens från den svarta sektorn, i en del branscher betydligt fler. Det leder till att seriösa företagare har svårt att konkurrera.

Dagens skatte- och regeltryck riskerar att leda till en än mer urholkad skattemoral. Detta är ett mycket allvarligt problem. Ett fungerande rättssamhälle bygger på att lagstiftningen är förankrad i människors rättsuppfattning så att man av egen kraft och vilja lyder lagarna.

Det är därför enligt vår mening en viktig politisk uppgift att ändra skattesystemet så att människor kan leva på sin lön, att snabbt minska skadliga skatteklar och allmänt förbättra incitamenten att köpa och sälja varor och tjänster vitt och lagligt.

Utbildning, forskning och utveckling

I ett samhälle där kunskaper är den viktigaste grunden för ekonomisk utveckling är lika tillgång till utbildning en avgörande rättvisefråga. Utbildning är den viktigaste och mest långsiktiga vägen till social och regional utjämning.

Det är därför ett allvarligt problem att utbildningsnivån vad gäller högre utbildning i Sverige är lägre än i flera jämförbara länder. Andelen högskole- och universitetsutbildade bland dagens unga är lägre än bland 40-talistgenerationen. Sverige behöver en skola i världsklass för att bli en ledande kunskapsnation, vilket i sin tur är nödvändigt för att tillhöra de mest framstående när det gäller välfärd och välstånd.

Stora insatser behöver göras för att stärka grunden för vidareutbildning och livslångt lärande. Både genom förbättrad grundskola och genom att skapa förutsättningar för återkommande utbildning och kompetensutveckling i arbetslivet höjer vi utbildningsnivån.

En skola som ger tillräckliga kunskaper

I dag lämnar var fjärde elev grundskolan utan godkända och tillräckliga kunskaper. Andelen elever som inte når målen varierar från 3 till 42 % beroende på kommun. Trots regeringens utfästelser om att man ”konsekvent prioriterar skolan sedan 1994” så har inte utvecklingen vänt till det bättre, tvärtom.

Skolpolitiken måste nu fokusera på skolans huvuduppgift – att garantera att eleverna får tillräckliga kunskaper. Därför måste ökad vikt läggas vid de viktigaste kunskaperna, att läsa, skriva och räkna och vid att tidigt upptäcka och åtgärda inlärningsproblem. För att skapa möjlighet att möta alla elevers behov är våra partier öppna för olika pedagoger och välkomnar såväl en mångfald av skolhuvudmän i form av friskolor på olika nivåer som en ökad frihet för de enskilda kommunala skolorna. Elevers och föräldrars val bör styra resurstilldelningen till skolorna.

En bättre fungerande grundskola är mycket viktigt för att skapa en gymnasieskola där fler elever kan bli godkända och behöriga till högre utbildning. Det handlar både om att grundligt reformera den nuvarande gymnasieskolan och att komplettera med fler vägar. Inom gymnasieskolan skall möjligheten att gå en lärlingsutbildning förbättras.

Våra partier slår vakt om det offentliga ansvar för en väl fungerande skola i hela landet. Ett fortsatt decentraliserat ansvar för skolan måste förenas med

tydlig utvärdering och mätning för att trygga likvärdigheten och allas rätt till kunskaper.

Högre utbildning och forskning

Tillgängligheten till högre utbildning och forskning är avgörande för samhällets utveckling och för tillväxt och livskraft i hela landet. Utbyggnaden av den decentraliserade högre utbildningen har visat sig vara en av få faktorer som motverkat den sociala snedrekryteringen.

Den kraftiga utbyggnaden av högskolan behöver nu kompletteras med insatser för att stärka en fri och obunden forskning vid landets högre lärosäten och förstärka kvaliteten i grundutbildningen. Utgångspunkten för fördelningen mellan de forskande institutionerna skall vara forskningens kvalitet. Alla universitet och högskolor skall ha möjlighet att kunna konkurrera om offentliga och privata forskningsmedel. Särskild vikt måste läggas vid att stärka grundforskningen. Ett första steg bör vara att årligen presentera en samlad forskningsbudget som ger en bild av hur forskningsresurser fördelas och används. Sverige har en anmärkningsvärt låg samhällsekonomisk avkastning på forskning.

Genom att förbättra möjligheterna för universitet och högskolor att kommersialisera de forskningsresultat som tas fram ges förutsättningar för dem att utveckla det lokala och regionala näringslivet. Det kan också bidra till att starka kluster kan skapas för att ta till vara den regionala kompetensen. Teknikrostiftelserna grundades med medel från löntagarfonderna. Även dessa bidrar till ökad samverkan mellan det regionala näringslivet och universitet och högskolor. Regeringen har beslutat om en nedrustning av stiftelserna till år 2007. Vi, däremot, avser att utveckla teknikrostiftelserna ytterligare. Med den politik vi föreslår ökar förutsättningarna väsentligt för kommersialisering av forskningsresultaten i Sverige.

Det livslånga lärandet

Utbildning blir i det moderna samhället alltmer en färskvara. Teknisk utveckling och alltmer kvalificerade arbetsuppgifter innebär att en utbildning snabbt blir föråldrad. Ett fungerande system för livslångt lärande, omskolning och vidareutbildning är med andra ord avgörande såväl för enskilda människor som annars riskerar att marginaliseras på den moderna arbetsmarknaden som för samhället som helhet. Att införa individuella utbildnings- eller kompetenskonton, dit löntagare och arbetsgivare kan avsätta pengar för kompetensutveckling, är ett annat exempel på hur man på ett mer individuellt sätt kan stimulera människors kontinuerliga kompetensutveckling i arbetslivet.

En viktig del i ett fungerande system för livslångt lärande är att utveckla och skapa fler platser inom de kvalificerade yrkesutbildningarna.

Bostäder

En förutsättning för tillväxt är en fungerande bostadsmarknad. I storstadsområdena blir bostadsbristen alltmer akut, men även en lång rad kommuner runt om i landet har bostadsköer. Bristen på bostäder riskerar därmed att bli ett allvarligt tillväxthinder. Bostadsbyggandet har börjat öka men från en mycket låg nivå. Parallellt avfolkas områden utanför de större städerna med efterlämnade bostadsöverskott som följd. Offentliga medel används för att riva bostäder och därmed hålla uppe hyresnivåerna i det kvarvarande beståndet.

Även om bygglov m.m. är frågor som avgörs lokalt krävs ett antal nationella åtgärder för att råda bot på dagens problem. Exempelvis bör reglerna för planprocessen ändras så att den snabbas upp och görs enklare. Den svarta marknaden för reparation samt om- och tillbyggnader av bostäder skulle minska kraftigt genom det förslag till skattereduktion på denna typ av tjänster som vi föreslagit. Den totala beskattningen av boende måste ned. Sänkt fastighetsskatt är ett viktigt steg.

Byggkostnaderna är höga i Sverige jämfört med andra länder. En anledning är bristande konkurrens i byggmaterielsektorn. Bristen på byggarbetare i tillväxtområdena bidrar också till ett högt kostnadsläge.

Ett annorlunda hyressättningssystem måste till vid nyproduktion av hyresrätter. De hyresavtal som träffas vid inflyttning i nybyggda hus bör inte kunna prövas mot hyreslagens bruksvärdesregel. Den hyra hyresgästen och hyresvärden träffar avtal om skall följaktligen gälla under den hyrestid som avtalats. Då kommer man till rätta med den kanske allvarligaste bristen i utformningen av bruksvärdesystemet, vilken förordat bostadsproduktionen. Den föreslagna förändringen möjliggör tillräckligt stora hyresintäkter för att möta de kostnader som är förknippade med nyproduktion, och inte minst undanröjer den dagens osäkerhet om de framtida hyresintäkternas storlek vilken i sig hindrat många bostadsföretag att bygga nytt.

Även hyror i det befintliga beståndet måste bättre avspegla hushållens värderingar genom att bl.a. lägesfaktorn tillåts få ett större genomslag. Det bör vara möjligt för den som hyr sin bostad att skriva mångåriga kontrakt när det gäller hyresnivån och därigenom på samma sätt som en egnahemsägare ha möjlighet att skapa förutsebara bostadskostnader. En något mer flexibel tillämpning av bruksvärdesystemet innebär också i sig att enskilda hyresgästers individuella önskemål kan prissättas och tillgodoses. Möjligheten till mångåriga kontrakt om hyran gör också att sådana önskemål kan tillgodoses i större utsträckning. För tydlighetens skull vill vi ange att vårt förslag till mångåriga kontrakt avser att hyresgästen binds till hyresvillkoren men för den skull inte skall vara förhindrad att säga upp sitt hyresavtal för att flytta. Hyresnivåerna i en hel kommun skall inte kunna drivas upp på grund av att det kommunala bostadsbolaget är misskött. Svarthandeln med hyreskontrakt motverkas genom vårt förslag.

I syfte att öka mångfalden på bostadsmarknaden bör s.k. ägarlägenheter möjliggöras som boendeform. Riksdagen har gett regeringen i uppdrag att återkomma med förslag, vilket hittills inte har skett. Ytterligare en möjlighet

att förbättra bostads- och byggsituationen i framför allt storstäderna är att tillåta s.k. tredimensionell fastighetsbildning. Det innebär enklare möjligheter att juridiskt avgränsa en och samma fastighet för olika användningsområden. Olika byggherrar skulle enklare kunna samverka om byggprojekt.

Ett bättre näringsklimat för alla

Alla som vill starta och driva företag skall ha samma möjligheter till stöd och hjälp. Det betyder inte att samma stimulans passar alla lika bra. Under den borgerliga regeringen prövades metoder för att få fler kvinnor att starta företag. Dessa har haft stor betydelse för kvinnligt företagande. Modellen som bl.a. innefattar kvinnliga affärsrådgivare, resurscentrum för kvinnor och mikrolån skall därför permanentas och införas i hela landet.

Företag som drivs av invandrare är och har alltid varit en viktig del av den svenska ekonomin. Det är ofta svårare för invandrare att starta företag eftersom byråkratin skiljer sig åt i olika länder liksom affärsseder. Än svårare blir det för någon som inte fullt ut behärskar språket. Invandrare har också svårigheter att få lån hos kreditinstitut. Trots dessa hinder är många invandrare företagare. Vi anser att det är viktigt att stimulera invandrades företagande.

En utvidgad etableringsfrihet inom alla typer av branscher skulle stimulera till ytterligare företagande. Dagens motstånd hos politiker och fackföreningar medför att affärsidéer som skulle bidra till att utveckla dessa verksamheter aldrig prövas.

Det offentligas uppgifter

Vår politik bygger på en stark tilltro till varje människa, hennes förmåga att skapa och ta ansvar, för sig själv och för andra. Det offentligas uppgift är att ge människor förutsättningarna för att axla detta ansvar och därutöver ta ett gemensamt ansvar för det som andra svårigen kan klara av.

Grundläggande för att skapa välfärd är att varje människa, enskilt eller tillsammans med andra, i största möjliga utsträckning kan besluta om sitt eget liv och den egna ekonomin. För att denna vision skall kunna realiseras krävs att människor har utrymme att fatta egna beslut. Att kunna leva på sin lön är en viktig del av den enskildes välfärd. Detta sätter gränser för vilka anspråk det offentliga kan ha på den enskilde och hur mycket han eller hon skall avstå till genuint kollektiva gemensamma angelägenheter eller andra uppgifter som ligger på det offentliga.

Uppgifter som rättsväsende och infrastruktur, såväl i form av vägar, järnvägar och flyg som utbildning och forskning, skall skötas utifrån ett gemensamt ansvar och en gemensam finansiering. Målsättningen är att ge människor, oavsett bostadsort eller social bakgrund, lika villkor och samtidigt ett ökat eget ansvar.

Inom ramen för en gemensam finansiering vill vi stärka den enskildes valfrihet. Ett sätt är att låta de pengar som används till de traditionella välfärds-tjänsterna följa den enskilde brukaren.

Oftast förknippas välfärdsbegreppet enbart med de tjänster som det offentliga finansierar genom skatteuttag och oftast också producerar i offentliga monopol. Även välfärden i denna mera traditionella mening kan utformas så att den i mer eller mindre hög grad tillgodoser den enskildes behov och önskemål.

En viktig principiell skillnad mellan våra partier och vänsterblocket är att vi inom ramen för en kollektiv finansiering eftersträvar att produktionen av dessa tjänster sker i konkurrens där privata och offentliga enheter tävlar om att vara bäst på att ge de tjänster människor vill ha och förväntar sig. Vi vill ha en välfärd som följer den enskilda människan och som därigenom utgår från hennes behov.

Rättstrygghet – en grundbult för en god ekonomisk utveckling

Grunden för en framgångsrik ekonomisk utveckling är ett välfungerande rättssamhälle. För att människor skall våga satsa krävs det att man kan lita på att avtalsbrott beivras samt att regeltillämpningar och skatteuttag sker på ett förutsägbart och rättvist sätt. I vidare mening krävs också att människor känner sig någorlunda trygga, har tillit till varandra och till samhällets institutioner samt att lagar och regler har ett stöd i ett starkt folkligt rättsmedvetande. En stark rättsstat som garanterar en godtagbar rättstrygghet är därför ett viktigt inslag i en långsiktig ekonomisk politik.

Nedrustningen av det svenska rättsväsendet är därför allvarlig, även ur ett ekonomiskt perspektiv. Personalbrist och otillräckliga resurser gör att polisen inte har möjlighet att försvara medborgare och företagare mot rättskränkningar. Närpolisreformen har blivit mycket ofullständigt implementerad – till stor del på grund av personal- och resursbrist – och i många delar av landet, såväl i södra som norra Sverige, är polisenärvaron skrämmande låg, vilket leder till långa uttryckningstider och gör att t.ex. butiksägare på landsbygden ofta känner sig väldigt utsatta. Också i en del av storstädernas förortsområden är polisenärvaron otillräcklig, vilket skapar otrygghet och hämmar det för integrationen essentiella nyföretagandet. Utredningar för allvarliga brott som inbrott och butiksrån avskrivs närmast rutinmässigt. Polisens handläggningstider blir ofta alldeles för utsträckta. Väntetiderna till domstolarna är långa när det gäller brottmål, och när det gäller tvistemål kan det ta flera år innan domstolen tar upp målet. Under sådana förhållanden riskeras att människor ifrågasätter nyttan av att vända sig till rättsväsendet.

För att vända denna allvarliga utveckling måste rätts- och polisväsendet tillföras ytterligare resurser. Polisens närvaro måste ökas i hela landet. En ny polisskola krävs för att klara personalrekryteringen. Närpolisreformen skall också förverkligas i praktiken. Utryckningstider, handläggningstider och väntetider till domstolsväsendet måste kortas avsevärt samtidigt som huvudregeln måste vara att allvarliga brott blir föremål för en seriös utredning. Det

är också viktigt att det brottsförebyggande arbetet får högre prioritet samt att tillgången till drogfria fängelseavdelningar säkras.

Nationell vårdgaranti

Finansieringen av hälso- och sjukvården är ett gemensamt ansvar. Att få sitt behov av vård tillgodosett i tid måste vara en rättighet för alla oavsett den egna betalningsförmågan. Hälso- och sjukvården möter människorna när de är som mest utsatta. Det är därför av avgörande betydelse att vården är tillgänglig. Var och en skall veta att vården finns där när de behöver den och att den är av hög kvalitet. Det är utifrån den enskilda människan som förtroendet för välfärdssystemet måste byggas. Men i socialdemokraternas Sverige är det inte en självklarhet att alla får vård i tid.

Landstingen klarar i dag inte att leva upp till målet i hälso- och sjukvårdslagen som slår fast att vården skall ges på lika villkor och vara lätt tillgänglig. Väntetiderna är i dag på många håll längre än vad de någonsin har varit. För alla dem som väntar på operation eller behandling innebär det ökad oro, lidande och försämrad livskvalitet. I värsta fall förvärras tillståndet under väntetiden, vilket inte bara kan kräva mer omfattande ingrepp, längre sjukhusvistelser och dyrare eftervård, utan också minska möjligheterna till lyckad rehabilitering och att bli helt återställd. Många ser sitt liv grusas i köerna till vård. Särskilt allvarligt är det för äldre människor där varje dag, månad och år betyder så mycket, liksom för barn som till och med kan hämmas i sin utveckling.

För att råda bot på problemet vill Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet införa en nationell vårdgaranti från och med den 1 januari 2003. Den nationella vårdgarantin innebär att alla har en uttalad rätt att få vård inom senast tre månader efter det att behovet fastslagits. Klarar inte det egna landstinget av att ge vård i tid så har patienten rätt att på hemlandstingets bekostnad få sin vård utförd i ett annat landsting eller hos en annan vårdgivare. Den nationella vårdgarantin skall gälla i hela landet och omfatta alla medicinskt motiverade behandlingar.

Kommunikationer

Särskild uppmärksamhet bör i dagsläget ägnas åt vägnätet. Det krävs en väl avvägd balans mellan järnvägs- och väginvesteringar. I dagsläget behöver betydande insatser göras för att förbättra vägnätet. Underhållet av vägnätet har minskat under den socialdemokratiska regeringens tid.

Kollektivtrafiken, bl.a. i form av järnväg, är viktig och bör hållas i gott skick. Mycket ofta är dock vägtrafik det enda realistiska fysiska kommunikationsmedlet för människor och gods. Samtidigt förfaller vägnätet med stora kostnader som följd för människor och företag. I motsats till vänsterkoalitionen accepterar vi inte en sådan utveckling. Mer resurser måste skjutas till för att garantera vägnätets standard. Eftersläpningen i vägunderhållet måste suc-

cessivt arbetas bort. Ökade insatser för att trygga underhåll och bärighet är en avgörande faktor för möjlighet till tillväxt i hela landet.

Vägnätet måste också byggas ut. Säkerhet och tillförlitlighet måste prioriteras. Det gäller såväl de stora genomfartslederna och kringfarterna runt våra städer som de regionala och lokala vägnäten. Människor är beroende av bilen, men också av en god miljö. Forskning och utveckling av ny teknik och nya drivmedel är därför av yttersta vikt.

Insatser måste omedelbart göras för att reparera de socialdemokratiska försummelserna. Våra partier är eniga om att det behövs större insatser än regeringen avdelat för drift och underhåll samt investeringar i vägnätet.

Starka och självständiga kommuner

Med tanke på den roll som kommuner och landsting hittills har haft när det gäller vård, skola och omsorg framstår vikten av mångfald och förnyelse inom dessa verksamheter som väsentlig. Men det är inte bara resursernas storlek, utan även deras användning som avgör resultat och kvalitet.

Tillväxt och ökad sysselsättning är avgörande för att den kommunala ekonomin skall utvecklas positivt och ge ökade resurser. Då ökar kommunernas skatteinkomster utan att kostnaderna ökar i motsvarande grad.

Det bästa sättet att stärka kommunernas ekonomi och skapa utrymme för god service och lägre skatter är att långsiktigt och strategiskt stärka kommunernas egen skattebas samt bedriva en politik för god tillväxt och ökad sysselsättning som ger fler skattebetalare.

Trots att statsbidragen inte utgör den huvudsakliga finansieringen av kommunernas verksamheter har statsbidragen och deras utformning betydelse för den kommunala ekonomin. Det är därför oroväckande att regeringen på område efter område kringgår kommunernas egna prioriteringar med olika typer av riktade statsbidrag. En alltmer framväxande centralism urholkar det kommunala självstyret och riskerar att minska de enskilda människornas intresse för att engagera sig i den lokala politiken.

Strukturförändringar har varit nödvändiga bl.a. som en följd av att en betydande del av saneringen av de offentliga finanserna skedde via den kommunala verksamheten. Dessa har underlättats av att statsbidragssystemet 1993 i grunden omarbetades genom att specialdestinerade statsbidrag med detaljreglering ersattes av statsbidrag utan detaljregleringar om hur de skall användas. Syftet med att ge statsbidragen i en ”påse” till kommunerna var att öka kommunpolitikernas möjligheter att ta till vara de lokala förutsättningarna och använda resurserna effektivare. Systemet med statsbidrag utan detaljreglering har varit framgångsrikt då det verksamt har bidragit till att effektivisera kommunernas verksamhet. Det är också ur demokratisk synvinkel betydelsefullt genom att lokala politiska prioriteringar och val av verksamhetsinriktning blir tydliga för den enskilde kommuninvånaren.

Regeringen verkar dock inte uppskatta vare sig demokratiska eller ekonomiskt rationella aspekter av ett statsbidragssystem utan detaljregleringar. Floran av riktade bidrag blir alltmer omfattande. Det handlar om bidrag till

kommuner i ekonomiska svårigheter eller med storstadsproblem, bidrag till kommunala bostadsbolag med dålig ekonomi, åldersrelaterade bidrag till skolan, vården och omsorgen, kvalitetssäkringsbidrag till förskolan och statsbidrag till landsting som inte själva klarat av att korta sina vårdköer samt maxtaxa i barnomsorgen.

Regeringens underfinansiering av maxtaxan pekar på ett tydligt behov av att institutionalisera finansieringsprincipen genom att lägga fast arbetsformer mellan Regeringskansliet och kommunförbund/landstingsförbund.

Det är mycket viktigt att kommunerna ges den frihet som krävs för att kunna fortsätta ett förändringsarbete som innebär att medborgarna kan få mer för varje skattekrona. Statsbidragen bör tillsammans med ett väl fungerande utjämningsystem utformas så att de ger rimliga möjligheter för kommuner med olika förutsättningar att bedriva en verksamhet med god standard.

Ett fungerande utjämningsystem för kommuner är nödvändigt för att kunna upprätthålla kommunal service i hela landet och därmed ge de grundläggande förutsättningarna för människor att bo och företag att verka.

Ett viktigt mål är att minska belastningen på utjämnningen genom en politik som ger goda tillväxtförutsättningar i alla kommuner. För att uppnå detta är det angeläget att på olika sätt stärka kommunernas egen skattebas och därmed minska behovet av såväl statsbidrag som utjämnning. Det stärker också det kommunala självstyret och minskar möjligheten för staten att detaljstyra verksamheter genom riktade och villkorade statsbidrag.

Utjämnningen skall omfatta alla kommuner på likvärdiga grunder. Rättvisa villkor mellan kommuner innebär att det skall vara de egna politiska ambitionerna som avgör skatteuttaget. Därför måste ett utjämningsystem garantera att lagstadgade krav som skola, vård och socialtjänst skall kunna utföras i hela landet till ungefär likvärdiga kostnader för medborgarna. Systemet skall inte kompensera för skillnader i servicenivå, kvalitet, avgiftssättning och effektivitet, utan skall baseras på mätbara, och för kommunerna opåverkbara faktorer, som mäter strukturella kostnadsskillnader.

Såväl en utjämnning av skattekraft som strukturellt betingade kostnader är nödvändiga delar i ett fungerande system. Utjämningsystemets nuvarande tekniska konstruktion leder dock till oönskade konsekvenser för vissa kommuner, exempelvis effekter som motverkar tillväxt och förnyelse. För att undgå detta är flera olika tekniska lösningar möjliga, inom ramen för den eftersträlvade utjämningsgraden.

Vår syn på ett starkt och renodlat utjämningsystem innebär också att det bör övervägas att lyfta ut de faktorer i kostnadsutjämnningen som snarare borde vara ett statligt ansvar.

Större förändringar i utjämningsystemet som behöver vidtas skall behandlas i en parlamentariskt sammansatt utredning.

Våra partier har en annan syn på de kommunala verksamheterna och den kommunala självstyrelsen än regeringen. Vi vill föra en politik för självständiga och starka kommuner. Genom avregleringar och konkurrensutsättning i

förening med tydlig prioritering av kärnuppgifterna finns goda möjligheter att uppnå detta.

En socialförsäkringsreform

Ett väl fungerande socialförsäkringssystem är en viktig del av välfärden. Dagens socialförsäkringssystem, bortsett från det nya pensionssystemet, uppvisar brister i många avseenden.

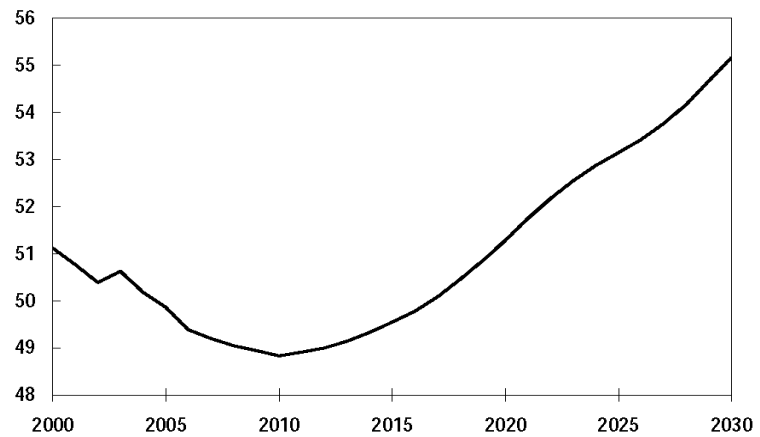
De är för det första inte tillräckligt robusta för att skapa den ekonomiska trygghet som är en viktig del i ett välfärdssamhälle. Denna brist beror både på politiska och demografiska faktorer. Sedan 1990 har ca 600 regeländringar gjorts i socialförsäkringssystemet. Därtill kommer den demografiska utvecklingen och en mer rörlig arbetsmarknad framöver att ställa helt nya krav på socialförsäkringarna. Bland annat beräknas den s.k. ekonomiska försörjningskvoten mellan åren 2000 och 2030 öka från 1,17 till 1,40. På fem arbetsföra personer kommer det således att gå sju personer – pensionärer, barn och ungdomar – i behov av försörjning. De regionala obalanserna riskerar också att förstärkas. Detta ställer de offentliga utgiftssystemen, och inte minst socialförsäkringarna, inför svåra uppgifter.

Sveriges befolkning 1970–2030

Tusental personer	2000	Förändring 1970–2000	Förändring 2000–2030
0–19 år	2 047	–78	–22
20–64 år	5 208	474	–97
Över 64 år	1 531	417	718
Totalt	8 786	813	598

Källa: SCB

Långtidsutredningen och Konjunkturinstitutet visar att det under de närmaste åren, ungefär fram till 2010, kommer att vara en lättnad i det ekonomiska trycket från befolkningsutvecklingen. Detta ger oss en möjlighet att ändra de offentliga systemen så att de blir mera långsiktigt hållbara. Utan förändringar kommer de offentliga utgifterna att utvecklas som i diagrammet nedan. Risken är då stor att panikartade åtgärder kommer att vidtas.

Offentliga utgifter exklusive räntor*Procent av BNP*

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Socialförsäkringssystemet är för det andra inte heller översiktligt. Socialförsäkringarna omfattar ett 50-tal olika ersättningstyper. Dessa regleras i ett 20-tal olika lagar och administreras av ett tiotal olika huvudmän.

För det tredje diskriminerar systemet egenföretagare. I dag ges inte företagare lika villkor till trygghet som anställda. Det finns skillnader vad gäller möjligheter till sjukpenning, föräldraförsäkring och ersättning vid arbetslöshet. För den som är anställd beräknas exempelvis den tillfälliga föräldrapenningen så att årsinkomsten fördelas enbart på de dagar då den anställde skulle ha arbetat. Den som driver sitt företag i en enskild firma eller i ett handelsbolag, och i lagen kallas för egenföretagare, har dock inte lika villkor. För dem beräknas den tillfälliga föräldrapenningen så att årsinkomsten fördelas på årets alla dagar, inte bara på de dagar då denne skulle ha arbetat. Detta sätt att räkna innebär helt enkelt att egenföretagare får lägre ersättning än anställda när han eller hon är hemma och tar hand om sjuka barn.

För det fjärde kan systemets effektivitet och träffsäkerhet också ifrågasättas. Drygt 350 miljarder kronor omfördelas årligen, men systemen omfattar inte alla på lika villkor.

Sammantaget finns det ett stort behov av att reformera dagens socialförsäkringssystem. Det behövs till att börja med en samordning, renodling och förenkling. På den framtida arbetsmarknaden kommer behoven att i många avseenden vara annorlunda än i dag. Vi kan redan nu se detta genom att andelen fasta arbeten minskat. Nya anställningsformer, behov av att kombinera eget företagande med anställning eller studier, behov av att både män och kvinnor skall kunna förena familjeliv och yrkesliv, behovet av avbrott för studier under arbetslivet m.m. skapar i flera avseenden nya förutsättningar och krav på hur arbetsmarknadens institutioner skall fungera. För att socialförsäkringssystemet skall kunna möta dessa behov och samtidigt komma alla till del på lika villkor är det nödvändigt att reformera systemet.

Under den tid det tar att reformera socialförsäkringssystemet är det nödvändigt att göra förändringar i dagens system för att ta bort de ojämlikheter som framför allt drabbar egenföretagare.

Utgångspunkter och principer för en reformering

De principer som bör ligga till grund för dessa förändringar återfinns i betydande grad i den reformering som med bred politisk enighet gjorts av pensionssystemet.

- För att stärka systemens legitimitet handlar det bl.a. om att få en ökad koppling mellan vad den enskilde betalar respektive vad han eller hon har rätt till, eller får ut i förmån.
- Socialförsäkringsförmånerna måste lättare kunna följa den enskilde individen. Inte minst på en mer rörlig och internationaliserad arbetsmarknad är detta viktigt.
- Systemen måste vara utformade så att de klarar olika typer av demografiska förändringar utan att behöva förändras genom nya politiska beslut.
- Systemen måste ha goda incitament inbyggda som stimulerar till arbete och inte leder till överutnyttjande.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen vad vi här framfört om inriktningen för den ekonomiska politiken. Vi tillstyrker därmed delvis motionerna Fi36 (m) yrkande 1, Fi37 (kd) yrkandena 1, 2, 4 och 5, Fi38 (c) yrkande 1 samt Fi39 (fp) yrkandena 1 och 4 samt avstyrker proposition 2001/02:100 punkt 1.

2. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (m)

av Gunnar Hökmark (m), Lennart Hedquist (m), Anna Åkerhielm (m) och Gunnar Axén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 2 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del och avslår proposition 2001/02:100 punkt 2 samt motionerna 2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del, 2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 2 och 2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 3.

Ställningstagande

Effekterna av de besparingsprogram som genomfördes under 1990-talets första hälft har avklingat och ersatts av nya offentliga utgiftsprogram. Utgiftsökningarna sedan mitten av 1990-talet är rent utav större än de utgiftsminskningar som den borgerliga regeringen lade fast och som den efterföljande socialdemokratiska regeringen till huvuddelen fullföljde.

De snabbt stigande utgifterna till trots har högskattepolitiken skapat överskott i de offentliga finanserna. Det har emellertid skett till priset av otillräckliga investeringar och ett underskott i sparandet i den privata sektorn. Det svenska skattetrycket uppgick 2001 till 53,5 % av BNP och slog därmed ett rekord som bara överträffats under de bekymmerslösa år som präglade slutskedet av den socialdemokratiska regeringspolitiken på 1980-talet. Växande utgifter skapar i dag än en gång nya behov av skattehöjningar. Samtidigt leder de höga skattesatserna till en utflyttning av företagsägande, investeringar och forskning som urholkar framtidens skattebaser och möjligheter till nya jobb. Högskattepolitiken undergräver därmed inte bara tillväxten och den framtida välfärden utan också den långsiktiga stabiliteten i de offentliga finanserna.

Hösten 2001 drev regeringen igenom en budget som byggde på medvetet förskönade siffror över den ekonomiska tillväxten. Till dessa redan i utgångsläget för lågt beräknade värden kommer utgifter för höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen och andra utgifter som regeringen inte redovisat fullt ut eller som dolts med hjälp av det budgettrixande som tillgripits för att klara utgiftstaken. Ökningen av de offentliga utgifterna har redan gett ett snabbt växande underskott i statens finanser. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte ser detta som ett bekymmer. I stället låter man utvecklingen fortsätta med växande utgifter inom sjukförsäkringen och förtidspensioneringen på samma sätt som den socialdemokratiska regeringen gjorde inför slutet av 1980-talet. Den skada som detta förhållningssätt då ledde till skadade de offentliga finanserna och lade grunden för det tidiga 1990-talets kris. Den utveckling som då påbörjades med växande underskott vände först efter att den borgerliga regeringen lagt om politiken. Därmed kunde den socialdemokratiska regeringen som trädde till ta över en ekonomi i uppgång trots att den borgerliga regeringen tog över en ekonomi där de offentliga finanserna var i kris. Regeringens egen vitbok i frågan om hur 1980-talets utgiftspolitik lade grunden för krisen borde ha lett till en mer ansvarsfull hållning nu.

Den sanering av de offentliga finanserna som den borgerliga regeringen inledde byggde framför allt på minskade offentliga utgifter. När Socialdemokraterna kom till makten skiftades inriktningen mot snabbt växande skatter som inte bara urholkade hushållens trygghet utan också tillväxtmöjligheterna i den svenska ekonomin. Den nedgång i investeringar och nyföretagande som vi i dag ser beror på att högskattepolitiken tilläts fortsätta för att finansiera fortsatt växande offentliga utgifter.

De löften om ökade utgifter som regeringen nu återigen har ställt ut motsvarar skattehöjningar på närmare 20 000 kr för vanliga hushåll. Det blir van-

liga familjer och hushåll som får bära bördan av den socialdemokratiska utgiftspolitikerna i form av stigande räntor och höjda skatter.

De offentliga finansernas sårbarhet måste minska för att ge den privata sektorn bättre förutsättningar för tillväxt över tiden. Regeringens högskattepolitik för låg- och medelinkomsttagare inverkar inte bara på den sociala tryggheten och människors oberoende utan också på möjligheterna till nya jobb. Genom att den offentliga sektorn lägger beslag på en så stor del av resurserna försämras förutsättningarna för den privata sektorn att erbjuda nya arbetstillfällen.

Utvecklingen mot ständigt ökade utgifter och skatter måste därför brytas. Det krävs en radikal politik som ger förnyelse och svarar mot dagens krav – en politik som bygger på respekten för enskilda människors kunskap och förmåga och den dynamik som frigörs i ett öppet samhällsklimat. Reformerna som öppnar för enskilda människors val och deras kontroll över den egna vardagen ger Sverige större möjligheter i framtiden.

Moderata samlingspartiet redovisar en politik med en sådan inriktning. Vårt parti föreslår i motion Fi36 ett antal strukturella reformer som främjar tillkomsten av nya arbeten och som gör det möjligt för folk att leva på sin egen lön.

I motionen anger vi två långsiktiga mål för finanspolitiken – de offentliga finanserna skall vara i balans över en konjunkturcykel och den offentliga bruttoskulden skall vid utgången av 2005 understiga 40 % av BNP. Eftersom balanskravet avser en konjunkturcykel kan vi acceptera att det finansiella sparandet blir något lägre vid en lägre tillväxt. Vi kan dock inte tillåta att sparandet krymper så mycket att målet för skuldkvoten inte kan uppfyllas.

I avvaktan på att den offentliga bruttoskulden pressats ned under 40 % vill vi påskynda denna utveckling genom att tillåta överskott i det finansiella sparandet.

Sverige måste enligt vår mening kunna ha ett skattetryck som är väsentligt lägre än i dag. Strävnan skall vara att gradvis nå fram till genomsnittet inom EU med sikte på att pressa ned den offentliga utgiftsandelens närmare genomsnittet inom OECD.

Den moderata budgetpolitik som vi förordar är inriktad på skattesänkningar avsedda att ge människor ett ökat inflytande över sina liv och minska deras bidragsberoende. Vi vill få till stånd en sådan utveckling genom lägre utgiftstak som begränsar den offentliga utgiftskvoten och skapar utrymme för en växande privat sektor. Moderat budgetpolitik syftar mer till att slå vakt om den enskildes välfärd än de offentliga välfärdssystemens omfattning. Genom målmedvetna insatser både på skattesidan och utgiftssidan kan bidrags- och utgiftsbehov minskas. På detta viset skapar vi en större stabilitet i de offentliga finanserna samtidigt som utrymmet för enskilda människors valfrihet och företagsamhet ökar.

Vi prioriterar utgifter som främjar ökad ekonomisk tillväxt. I detta syfte vill vi kraftigt ändra de statliga utgifternas sammansättning och kan därigenom minska utgifterna så mycket att vi också skapar utrymme för ökade

satsningar på det offentliga huvuduppgifter och på de grupper som har störst behov av stöd.

Våra besparingar uppgår under de båda efterföljande åren till netto 36 respektive 57 miljarder kronor. Vi vill att staten och det offentliga skall stå ekonomiskt starka och kunna sköta sina grundläggande uppgifter men ha begränsade möjligheter att styra människors vardag och liv. De sänkta offentliga utgifterna skapar samtidigt utrymme för viktiga skattesänkningar.

Såväl utgiftskvot som skuldkvot skall minskas, och för att påskynda den senare utvecklingen vill vi öka försäljningen av statliga företag med 160 miljarder kronor under de närmaste tre åren. Härav planerar vi att sälja företag för ytterligare 40 respektive 60 miljarder kronor under 2003 och 2004.

Den moderata skattepolitiken har två syften. Skattesänkningarna skall öka medborgarnas inflytande över sina liv, och de skall stödja tillväxt, entreprenörskap och välfärdsutveckling. Våra förslag till skattesänkningar uppgår under de båda närmaste åren till 37 respektive 60 miljarder kronor utöver regeringens och inriktas främst på inkomstbeskattningen. Sverige behöver en genomgripande inkomstskattereform. Sänkta skatter ökar människors trygghet och möjlighet att spara ihop till en ekonomisk buffert. Med förbättrad personlig ekonomi ökar också människors självkänsla.

Vi vill med våra satsningar skapa ökad trygghet på gator och torg, bygga ut och förbättra vägar och järnvägar i stor omfattning samt även främja forskning och utbildning. Statsbidrag och transfereringar som i dag kanaliseras direkt till kommuner eller via de stora offentliga välfärdssystemen vill vi i ökad utsträckning skall följa den enskilde och gå direkt till välfärdens verksamheter. Den svenska skolan och sjukvården får på detta sätt ökade resurser direkt in i verksamheten genom våra förslag om en nationell skolpeng, särskilda resurser för sjukvården som följer patienten och en nationell vårdgaranti.

Vi minskar företagsstöd, parti- och presstöd samt stödet till fackföreningar men ökar det till änkor, handikappade och de sämst ställda pensionärerna.

Flera av de traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna – liksom den nyinrättade aktivitetsgarantin – bör enligt vår mening slopas till förmån för mer individuellt inriktade insatser. Vi vill också inrätta en ny myndighet som skall ersätta AMS och vara regeringens expertmyndighet i arbetsmarknadsfrågor. Den nya myndigheten skall ha ansvar för att förmedlingstjänster finns att tillgå över hela landet och även ansvara för fördelningen av de medel som anslås över statsbudgeten för övriga arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetsförmedling skall inte vara förbehållen staten, utan andra aktörer som kan förmedla arbeten lika bra eller bättre skall ges möjlighet att i fri konkurrens göra detta. I det föreslagna systemet skall lokala arbetsförmedlingar kunna avknoppas från dagens AMS. Arbetsförmedling skall vara kostnadsfri för den som är arbetslös.

Vi har i vårt budgetalternativ reserverat medel för en alternativ barnomsorg som i motsats till maxtaxan skall ge barnfamiljerna valfrihet att själva välja den barnomsorg som bäst passar deras behov. Eftersom detta förslag

skall börja gälla från när barnet är ett år kan enligt vår mening den nyligen införda 13:e månaden i föräldraförsäkringen avskaffas.

Genom en bred och omfattande aktionsplan för att nedbringa den växande sjukfrånvaron verkar vi för att fler människor skall kunna vara friska och kunna gå till jobbet. Politiken måste inriktas på att ge människor sjukvård och rehabilitering, inte på att försvara gamla och icke-fungerande välfärdssystem. Vi avvisar de nyligen ändrade bevisreglerna i arbetsskadeförsäkringen.

Med en offensiv satsning på rehabilitering håller vi tillbaka kostnaderna för sjukfrånvaro och förtidspension. Med höjda, men avdragsgilla egenavgifter till en ny allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring håller vi tillbaka kostnaderna för arbetslösheten. Våra lägre skatter medför dessutom att behovet av bidrag minskar. Vi återställer förtroendet för de gemensamma åtagandena samtidigt som vi stärker den enskildes makt över välfärden. Med en sådan inriktning av budgetpolitiken ökar vi förutsättningarna för tillväxt och får ett ökat välstånd.

Våra skattesänkningar motsvaras till sin huvuddel av minskade offentliga utgifter och har i övrigt en utbudsstimulerande inriktning. De minskade offentliga utgifterna härrör till stor del från utgiftsminskningar som inte berör det enskilda hushållets ekonomi.

Så innebär till exempel en politik som bryter den snabbt växande sjukfrånvaron inte en belastning på hushållsekonomin utan tvärtom både en bättre ekonomi för den enskilde och en bättre social situation. I vårt budgetförslag tillför vi väsentligt ökade resurser för att med en mångfald av medel minska ohälsa och sjukfrånvaro. Den nuvarande utvecklingen av sjukfrånvaron och förtidspensioner är oacceptabel av både sociala och ekonomiska skäl.

Lägre skatter minskar behovet av bidrag och gör det möjligt att med lägre ersättningsnivåer uppnå samma nettoersättning som i dag. Lägre ersättningsnivåer uppvägs i vårt budgetalternativ av lägre skatter på arbete. Samtidigt gör skattesänkningarna att det alltid lönar sig att arbeta. Det stimulerar fler att söka sig in på arbetsmarknaden och gör att fler vill arbeta mer. Vårt alternativ innebär betydande strukturförändringar som leder till bättre förutsättningar att möta den demografiska utvecklingen genom ökat arbetsutbud.

Sjukvård och omsorg skall prioriteras inom ramen för de omfattande resurser som finns i kommuner och landsting. Sjukvårdens förutsättningar stärks genom att vi inför en nationell vårdgaranti som ett första steg mot en allmän hälsoförsäkring.

Nuvarande apoteksmonopol bör avvecklas och ett generöst högkostnads-skydd i tandvården skall omedelbart införas för samtliga åldersgrupper.

Vi anser att staten skall ta över kommunernas kostnader för skolväsendet fr.o.m. 2004. Det bör ske med hjälp av en nationell skolpeng som går direkt till skolan. Eftersom denna kostnad lyfts av kommunerna minskar vi i enlighet med finansieringsprincipen det generella kommunbidraget med ett belopp som motsvarar den nuvarande kostnaden för skolan. De moderata förslagen kommer därutöver att leda till betydande kostnadsminskningar för kommunerna. Vi beräknar dessa besparingar under de kommande två åren till 2,5

respektive 8 miljarder kronor och minskar de generella statsbidragen lika mycket.

Liksom Moderata samlingspartiet vill vi dessutom tillföra skolan ytterligare drygt 4 miljarder kronor. Vi föreslår också att två nya stiftelseuniversitet skall bildas och att man skall satsa mer på grundforskning och forskarutbildning liksom på väginvesteringar och försvaret.

Vi räknar med att den moderata politiken skall leda till att den konsoliderade bruttoskulden kommer att ha minskat till 44,3 % av BNP 2004. Det är 4,1 procentenheter lägre än vad regeringen räknar med i vårpropositionen.

Sammanfattningsvis anser vi således att Moderata samlingspartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken bör ligga till grund för budgetpolitiken. Det innebär att vi tillstyrker motion Fi36 (m) yrkande 2 i denna del och avstyrker regeringens motsvarande förslag liksom de övriga motioner som är aktuella i detta sammanhang.

3. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (kd)

av Mats Odell (kd) och Per Landgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen godkänner de i reservation 3 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del och

avslår proposition 2001/02:100 punkt 2 samt motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 2 och

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 3.

Ställningstagande

Budgetpolitikens allmänna inriktning

Vårt budgetalternativ tar sikte på att långsiktigt förbättra Sveriges tillväxtförutsättningar genom strukturella reformer och strategiska skattesänkningar på arbete, sparande och företagande. Stabila och goda villkor för fler och växande företag kan då öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden.

Den statliga budgetpolitiken måste inriktas på att få till stånd ett bättre finansiellt sparande och en snabbare avbetalning av statsskulden. En vikande konjunktur och en oroväckande stor statsskuld gör att behovet av att minska statsskulden är stort. Detta skall dock inte åstadkommas genom höjda skatter utan i stället genom en snabbare försäljning av statligt ägda företag.

Överskottet i de offentliga finanserna finns i pensionssystemet, medan statens finanser uppvisar underskott. Staten har därför ingen buffert för att möta

försämringar, utan att statskulden ökar igen. Sunda statsfinanser är en central förutsättning för den ekonomiska politiken, och vi föreslår därför att nuvarande mål för budgetpolitiken kompletteras och senare eventuellt ersätts med ett mål om att statens finansiella sparande skall vara i balans över en konjunkturcykel.

Vi anser att det som anförts i Kristdemokraternas motion Fi37 om ett antal särskilt prioriterade områden bör styra inriktningen av budgetpolitiken. Sju områden skall vara särskilt prioriterade.

Tillväxtpolitik

Den tillväxtpolitik som vi förespråkar karakteriseras av en balanserad finanspolitik för sunda statsfinanser i kombination med strukturella åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt. De flesta av förslagen till förändringar i skattesystemet har viktiga strukturella effekter som syftar till att förbättra den svenska ekonomis funktionssätt.

Dubbelbeskattningen och förmögenhetsskatten skall successivt avskaffas och vara helt avvecklade 2005 respektive 2006. I ett första steg vill vi nästa år avskaffa sambeskattnings av förmögenheter. Uttaget av förmögenhetsskatt skall då också begränsas genom en återgång till 2000 års fastighetstaxeringsvärden. Dessutom vill Kristdemokraterna införa ett riskkapitalavdrag samt avskaffa arvsskatten vid generationsskiftet i företag.

Tjänstesektorn ges helt nya möjligheter att växa genom en 50-procentig skattereduktion för de privata hushållens köp av tjänster i det egna hemmet. Därutöver bör bl.a. arbetsgivaravgifterna sänkas med 7 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från år 2004 och med 10 procentenheter från 2005.

Den statliga fastighetsskatten föreslås i motionen bli avvecklad för såväl bostäder som kommersiella lokaler och industrifastigheter. I stället skall kommuner ges rätt att ta ut en avgift som för egnahem får uppgå till högst 2 600 kr, för lägenheter till högst 800 kr, för kommersiella lokaler till högst 63 kr per m² och för industrifastigheter till högst 16 kr per m². Omläggningsen är avsedd att träda i kraft redan 2003.

Våra förslag till skatteförändringar utvecklas närmare i vår reservation om skattepolitikens inriktning.

Bland de strukturella åtgärderna vid sidan av skatteförslagen märks förslaget om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som kommer att bidra till att förbättra lönebildningen.

En reformerad familjepolitik

En reformerad familjepolitik bör enligt vår mening handla både om synen på familjens ställning och uppgifter i samhället och om utformningen av det offentliga familjestödet. Det gäller att hitta sådana modeller för valfrihet och

mångfald som skapar de bästa förutsättningarna för föräldrarna och barnen. Genom att styra alla resurser till ett fåtal barnomsorgsformer har staten i praktiken tagit över beslut som familjerna själva borde fatta.

Det familjepolitiska system som byggts upp genom åren har flera brister ur såväl valfrihets- som fördelningspolitisk synvinkel. Fördelningspolitiskt därför att barnomsorgssubventionerna i stor utsträckning tillfaller redan resursstarka hushåll. Från valfrihetssynpunkt är det en brist att det familjepolitiska stödet inte medger flera alternativa barnomsorgsformer.

Vi förespråkar en familjepolitik som är anpassad till de enskilda människornas önskemål och behov. Vi föreslår förändringar på familjeområdet som bl.a. innebär att ett barnomsorgskonto införs. Garantnivån i föräldraförsäkringen höjs till 200 kr per dag från 2004. Viktiga förbättringar genomförs i bostadsbidraget för att gynna de sämst ställda barnfamiljerna. Vi vill också införa en statlig skattereduktion för alla barn upp till 16 år. Reduktionen föreslås uppgå till 50 kr per barn och månad år 2003. I vårt budgetalternativ har vi avsatt medel för detta.

Bättre pensioner

Regeringens okänsliga budgetsanering har drabbat många pensionärer hårt genom nedskärningarna och bristerna inom äldreården samt de växande vårdköerna. Kristdemokraternas budgetalternativ innehåller bl.a. reformer som innebär en satsning på rättvisa och en bättre ekonomisk situation för pensionärer.

År 2003 träder det nya pensionssystemet i kraft vad gäller den nya garanti-pensionen, som är högre än dagens folkpension och pensionstillskott. Från och med 2003 kommer i stället det höjda grundavdrag som vi tidigare förorddat att, till följd av pensionsreformen, omfatta hela pensionärskollektivet, vilket gör att även de pensionärer som har lägst pension kommer att få sänkt skatt med ca 250 kr per månad.

Vi menar vidare att inkomstprövningen av bostadstillägget för pensionärer inte skall innehålla fritidsfastigheter och att omställningspensionen för efterlevande skall återställas från 6 till 12 månader.

Vården, omsorgen och skolan

För att uppnå värdiga villkor inom vård och omsorg behövs ett resurstillskott till kommunsektorn. Kristdemokraternas förslag innebär att kommuner och landsting kommer att få ett nettotillskott på 5,5 miljarder kronor över en tvåårsperiod utöver regeringens förslag. Dessutom tillförs landstingen ytterligare 1 miljard kronor under de kommande två åren för den nationella vårdgaranti som Kristdemokraterna vill införa från årsskiftet.

Vi anser att regeringens skolsatsning bör utformas som en höjning av det generella statsbidraget så att kommunerna själva kan bestämma över pengarnas användning.

Vi vill också införa en omfattande rehabiliteringsförsäkring och satsar 6,75 miljarder kronor de närmaste tre åren för att sänka de extremt höga ohälsotalen.

En studiestödsreform bör genomföras från höstterminen 2004 för gymnasium, högskola och vuxenutbildning. Studiestödet för gymnasie studerande höjs med 100 kr per månad. För högskolestudenter höjs bidragsdelen av studiemedlen, och den begränsning som följer av det s.k. fribeloppet för heltidsstuderande avskaffas helt.

Ett återupprättat rättsväsende

En förstärkning av rättsväsendet är enligt vår uppfattning en prioriterad uppgift. Rättsväsendet inklusive tull, kustbevakning och skattekontroll bör tillföras ytterligare 2,3 miljarder kronor under den kommande tvåårsperioden. Det bör ske genom att polisväsendet förstärks både vad gäller närpolisverksamheten och polisutbildningen. Domstolsväsendet och åklagarväsendet tilldelas ytterligare medel. Kriminalvården får också utökade resurser med målsättningen att återanpassa de intagna till ett liv utan brottslighet. Även den brottsförebyggande verksamheten och stödet till brottsoffer bör förstärkas. Till detta kommer förbättringar för skattemyndigheternas möjligheter till uppföljning och bekämpning av skattefusk samt satsningar på tullen och kustbevakningen.

Upprustad infrastruktur

Vi föreslår en stor satsning på den snabbt förfallande väg- och järnvägsinfrastrukturen och avsätter 4,3 miljarder kronor under de kommande två åren för investeringar och förbättrat underhåll. Två miljarder kronor reserveras för vägunderhållet. Vi efterlyser också ett omfattande program för investeringar i partnerskap med den privata sektorn. (PPP – public-private partnership).

Vi föreslår också en generell sänkning av dieselskatten med 25 öre per liter (31 öre per liter inklusive momseffekten), vilket förbättrar transportsektorns konkurrensvillkor.

Finansiering av förslagen

Exempel på hur de nya åtagandena samt skattesänkningarna skall finansieras är att ytterligare en karensdag införs i sjukförsäkringen kompletterat med ett högriskskydd på tio dagar per år. Den sjukpenninggrundande inkomsten i sjuk- och föräldraförsäkringen skall fastställas på grundval av de två senaste

årens genomsnittsinkomst. Egenfinansieringen i den allmänna och obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen skall höjas till 33 %.

Vi ställer oss med det anförda bakom den inriktning av budgetpolitiken som redovisas i motion Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd).

Därmed tillstyrker vi motion Fi37 yrkande 3. Propositionen och övriga motioner avslås i motsvarande del.

4. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 4 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 2 och

avslår proposition 2001/02:100 punkt 2 och motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del samt

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 3.

Ställningstagande

Liksom Centerpartiet anser jag att man under de kommande åren bör inrikta budgetpolitiken på att hålla statens utgifter reellt oförändrade samtidigt som skattetryck, utgiftskvot och låneskuld begränsas. Långsiktigt bör skatter och utgifter mätta som andel av BNP minska till samma nivåer som i jämförbara OECD-länder i Nordeuropa, såsom Danmark, Norge, Finland, Belgien och Holland som alla har ett skattetryck på mellan 40 och 50 %.

Med den av Centerpartiet föreslagna budgetpolitiken ökar Sveriges internationella konkurrenskraft, och Sverige står därigenom väl rustat att möta lågkonjunkturer samt demografiska förändringar. En budgetpolitik som sänker skattetrycket ger människor ökat självbestämmande samt minskar fattigdomsfällor och skadliga marginaleffekter. Centerpartiet räknar med att sänka skatter med sammanlagt 34 respektive 48 miljarder kronor 2003 och 2004. Tillsammans med den ränteeffekt som kommer av planerade utförsäljningar på 40 respektive 60 miljarder kronor mer än regeringens förslag under de kommande åren gör detta att överskotts målet på 2 % klaras för respektive år och dessutom att avbetalningarna på statsskulden kan fortsätta.

Centerpartiet anser att det är tid för reformer som lägger grunden för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling.

Den *ökande ohälsan* är ett av samhällets största problem de kommande åren. På några få år har antalet sjukdagar, liksom kostnaden, mer än fördubblats. Nästa år beräknar regeringen att enbart statens kostnad för ohälsan kommer att uppgå till närmare 120 miljarder kronor. Ohälsan är inte bara ett eko-

nomiskt problem. Framför allt ligger mycket mänskligt lidande och oro bakom statistiken. Kostnaden är alltså ett problem för samhället, men det mänskliga problemet är större. Centerpartiet vill på olika sätt också förbättra insatserna för rehabilitering. Målet är att till 2008 ha halverat ohälsan och samhällets kostnader för denna. Alla skall ha rätt till rehabilitering, även de sjukdomsgrupper som har liten möjlighet att återgå till arbetet. Det skall ske genom att den finansiella samordningen påskyndas och utökas. Dessutom skall en dialog inledas med kommun- och landstingsförbund för att komma till rätta med kommunsektorns höga sjukskrivningstal. Vidare skall man införa en rehabiliteringsgaranti som innebär att en rehabiliteringsutredning skall påbörjas efter högst tre månaders sjukskrivning då också sjukpenningen skall övergå i en mer förmånlig rehabiliteringsersättning. Den som inte är beredd att medverka i rehabiliteringen skall få lägre sjukersättning. Försäkringskassorna skall ges tydliga direktiv att arbeta med rehabilitering. Passivt stöd ersätts på så sätt av aktiva åtgärder och ett stöd som den enskilde i hög grad kan påverka.

Tillsammans med övriga borgerliga partier vill Centerpartiet slutligen också införa en ny, nationell vårdgaranti med rätt till behandling inom tre månader. Kan inte vården innan dess ges vid närmaste sjukhus skall patienten kunna välja sjukhus i hela landet.

Företagsklimatet måste förbättras. Grundläggande för välfärden, liksom för skola, vård och omsorg, är att det finns företag som kan växa och utvecklas. Centerpartiet vill skapa 300 000 nya jobb i småföretag eller hos nya entreprenörer. Möjligheter för det skapar vi genom färre och enklare regler, men också genom att sänka arbetsgivaravgifterna så att det blir billigare att anställa för framför allt små företag. En del av arbetsgivaravgiftssänkningen finansieras genom höjda miljöskatter. För 2003 avsätts 5 miljarder kronor netto för arbetsgivaravgifter och företagsrelaterade skatter. För 2004 är motsvarande summa 8 miljarder kronor. I dessa satsningar ingår också nedsättning av arbetsgivaravgifter för inrättande av övergångsarbetsmarknader. Genom besparingar på administration, enklare regelverk och effektivisering samt höjd egenfinansiering och oförändrade ersättningsnivåer i a-kassan beräknas under kommande år spara 11,9 respektive 12,9 miljarder kronor på arbetsmarknadsområdet.

Arbetsmarknadspolitiken behöver reformeras. Utvecklingen på arbetsmarknaden går inte åt rätt håll. Trots högkonjunkturen de senaste åren är många arbetslösa. En vanlig dag är det ca 1,4 miljoner arbetsföra svenskar som inte arbetar. De är utan jobb, latent arbetssökande, i arbetsmarknadsåtgärder, långtidssjukskrivna, förtidspensionerade eller undersysselsatta. Det är 700 000 personer som saknar ett arbete eller som vill arbeta mer än de får. Detta är ett stort misslyckande för regeringens arbetsmarknadspolitik. En generell utbildningsgaranti borde införas som skall säkerställa att de som tidigare inte fått någon utbildning upp till gymnasienivå ges möjlighet till detta. Arbetet med att matcha företag med arbetssökande sköts bäst på lokalnivå. Därför bör också makt och ansvar i ökad utsträckning föras från den

centrala myndigheten till regional, lokal och den enskildes nivå. Det skall ställas ökade krav på de arbetslösa samtidigt som deras självbestämmande måste öka. De stora volymåtgärderna bör minskas och i stället bör man satsa på mer individanpassade utbildningar. Den som är arbetslös har samma behov att kunna styra över delar av sin vardag som andra har. Genom individuella utvecklingsplaner skall den enskildes möjligheter att välja sin egen framtid bli tydligare.

Vi inom Centerpartiet vill *reformera grundskolan*. Kunskap och livslångt lärande är en viktig beståndsdel för den ekonomiska utvecklingen och tillväxten. Förutom resursförstärkningar krävs tre stora reformer: rätt till kunskap, lokal makt och fler lärare. En bättre fungerande grundskola är enligt partiets mening det enskilt viktigaste steget för en gymnasieskola där fler elever kan bli godkända och behöriga till högre utbildning. Centerpartiet slår också vakt om det kommunala självstyret och vill därför avveckla nuvarande fleråriga specialdestinerade bidrag till personalförstärkningar inom skolan. Jag vill i stället satsa på grundskolan med ett generellt bidrag och en särskild satsning på läs- och skrivutveckling och avdelar för detta ändamål 3,6 miljarder kronor under vart och ett av de båda efterföljande åren, dvs. sammanlagt 7,2 miljarder kronor.

Studiemedelssystemet skall reformeras så att det inom ramen för ett oförändrat totalbelopp utgår med lika delar lån och bidrag. Därutöver skall fribeloppet höjas till två basbelopp. Dessutom bör en generell utbildningsgaranti införas. Garantin skall säkerställa att de som tidigare inte fått någon utbildning upp till gymnasienivå ges möjlighet till detta.

Tillgängligheten till *högre utbildning och forskning* är avgörande för samhällets utveckling och för att bevara regioners konkurrenskraft. För den enskilde innebär högre utbildning en möjlighet att göra klassresan och själv förändra sin sociala situation.

Familjepolitiken bör förändras och inriktas på att ge barnfamiljer ökade resurser och större valfrihet. Föräldraskapet skall uppmuntras och familjerna ges större möjligheter att styra över sin ekonomi. Familjernas beroende av bidrag måste minska, och i stället skall skatten sänkas på låga inkomster tillsammans med ett reformerat familjepolitiskt stöd. Centerpartiet har i sitt budgetalternativ reserverat 2,4 miljarder kronor för att kunna utveckla maxtaxan så att även de som inte anlitar kommunal barnomsorg får ta del samhällets stöd till barnomsorg. Garantinivån i föräldrapenningen behöver höjas från 120 till 200 kr. Rätt till avdrag för resor till och från barnomsorg är en annan förbättring som Centerpartiet vill genomföra.

Dagens *kommunikationer* kräver ökade resurser för upprustning. Fungerande kommunikationer är avgörande för möjligheten för företagande och boende i hela landet. Centerpartiet vill därför under de kommande åren satsa 2,7 miljarder kronor mer än regeringen på kommunikationer, främst för drift och underhåll av vägnätet. Den digitala infrastrukturen hör också till de områden som prioriteras och som syftar till att skapa likvärdiga förutsättningar för datakommunikation i hela landet.

Sverige lider samtidigt av både bostadsbrist och bostadsöverskott beroende på var man befinner sig i landet – och obalansen tilltar. Det måste finnas en *fungerande bostadsmarknad* i hela landet, och Centerpartiet presenterar därför en ny bostadspolitik som utgår från lokala förutsättningar och behov. Kostnaderna för människors boende reduceras genom att sänka fastighets- och förmögenhetsskatter med 4 respektive 5 miljarder kronor 2003 och 2004. Centerpartiets inkomstskatteförslag innebär dessutom att kostnaden för bostadsbidrag kan minskas med drygt 1 miljard kronor per år.

För att öka *rättsväsendets* förmåga och ge medborgarna lika villkor och högre förtroende för vårt rättsväsende är det av avgörande betydelse att de rättsvårdande myndigheterna ges tillräckliga förutsättningar och resurser så att de kan förebygga, upptäcka, beivra och lagföra brott. En viktig förutsättning för detta arbete är att det finns tillgång till polis under dygnets alla timmar i varje kommun och varje stadsdel i de stora städerna. Centerpartiet tillskjuter därför extra budgetmedel på dessa områden.

Centerpartiet vill *minska de regionala klyftorna* i hela Sverige med en politik som ger hela Sverige lika villkor att kunna växa och utvecklas. Utjämningsystemet är viktigt, men den långsiktiga lösningen är inte att jämna ut i efterhand eller att tvinga kommunpolitiker att resa till Stockholm och be om hjälp. Detta bidrar inte till livskraft i hela landet. I stället skall vi dra nytta av de speciella förhållanden för tillväxt som varje del av landet har, så att hela Sverige får bidra på lika villkor till en hållbar tillväxt.

Centerpartiets reformer innebär förstärkningar för *kommunsektorn*. Detta är nödvändigt eftersom kommunerna får stora svårigheter att klara den påbörjade lågkonjunkturen, enligt rapporter från Kommunförbundet. Om kommunernas ekonomi inte är stark äventyras människors trygghet. Effekten av våra skatteförslag är att kommunernas egen skattekraft stärks, och beroendet av statsbidrag minskar. Ett fungerande skatteutjämningsystem av samma omfattning som i dag är grunden för likvärdiga villkor för kommuner i hela landet. Därigenom ökar också det kommunala självstyret.

Sverige skall vara ett föredöme på *miljöområdet* och en offensiv kraft i omställningen mot ett globalt ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. Medlemskapet i EU måste nyttjas för att komma till rätta med de gränsöverskridande miljöproblemen. Sverige bör verka för ökad överstatlighet på miljöområdet inom EU. Dessutom måste gemensamma miniminivåer för miljöskatter på EU-nivå användas som ett instrument i omställningen av samhället. EU-utvidgningen måste drivas med kraft, inte minst för miljöns skull. Det är också angeläget att miljöpröva EU:s ekonomi.

Jag föreslår att riksdagen ställer sig bakom Centerpartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi38 (c) yrkande 2. Propositionen och övriga motioner avstyrks i motsvarande delar.

5. Riktlinjer för budgetpolitiken – avsnitt 2.2.3, punkt 2 (fp)

av Karin Pilsäter (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 bör ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 5 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 3 och avslår proposition 2001/02:100 punkt 2 samt motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del och

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att det är nödvändigt att vidta åtgärder som höjer tillväxtpotentialen i den svenska ekonomin och ökar förutsättningarna för en långsiktigt hållbar och hög tillväxt utan inflation. Sverige halkar efter i den internationella välståndsligan. Under den långa perioden av stark högkonjunktur i slutet av 90-talet har Sverige inte bara misslyckats med att förbättra sin position, utan till och med halkat ned från femtonde till sjuttonde plats. Sverige har alltså i dag en otillräcklig tillväxtpotential.

Folkpartiets budgetalternativ syftar både till att höja tillväxten genom att reformera de system som i dag hindrar tillväxten och begränsar människors möjligheter att förverkliga sina idéer. Skall Sverige växa måste människorna kunna växa. Skall Sverige fungera måste människornas vardag kunna fungera. Jag är fullständigt övertygad om att ett samhälle som låter människorna ta makten över stressen blir effektivare och kan få högre tillväxt. Folkpartiet för fram en rad förslag som kan öka människors makt över vardagslivet, som jag anser riksdagen bör ställa sig bakom.

Den budgetpolitik som Folkpartiet förespråkar innebär lägre skattetryck och lägre utgiftstryck. Den möjliggör ett överskott i statens finanser och ett bibehållande av överskottsmålet i de offentliga finanserna. Ett mål för överskottet i de offentliga finanserna på i genomsnitt 2 % av BNP över en konjunkturcykel innebär att överskottet bör vara högre än 2 % i högkonjunktur och lägre i lågkonjunktur. Med hänsyn till detta kan ett överskott strax under 2 % anses som acceptabelt i det rådande konjunkturläget. Folkpartiets budgetalternativ slutar såsom regeringens beräkningar på ett överskott på 1,8 % av BNP de närmaste två åren. Men till skillnad från vårpropositionen presenterar Folkpartiet i motion Fi39 förslag som ger finanspolitiken en mycket mer tillväxt- och sysselsättningsstimulerande inriktning, med bättre sammansättning av offentliga inkomster och noggrannare prioritering av offentliga utgifter.

Skattepolitiken

Dagens svenska skattetryck måste sänkas eftersom det motverkar en långsiktigt hållbar tillväxt. Jag anser att det i dagsläget är ännu mer angeläget än tidigare att genomföra strukturellt riktiga skattesänkningar som förbättrar ekonomins funktionssätt och ökar arbetsutbud, företagande och risktagande. Folkpartiets skattepolitik är inriktad på skattesänkningar som stimulerar den enskilde till studier, arbete, sparande och risktagande. Den stimulerar även till företagande och bidrar därmed till att lägga grunden för en långsiktigt stabil sysselsättningsökning. Det är bara genom denna skattepolitik som Sverige kan nå ökad ekonomisk tillväxt och vidgad individuell frihet.

Mot denna bakgrund anser jag att en omfattande skattereform måste genomföras – en ny skattereform för ett nytt århundrade. Skattereformens huvudsyfte skall vara att minska de för tillväxt och jobb mest skadliga inslagen, nämligen marginalskatterna. Riksdagen bör därför godkänna Folkpartiets inkomstskattereform där de grundläggande principerna för 1990–91 års skattereform återupprättas. Detta innebär att de allra flesta enbart skall betala kommunalskatt och att marginalskatten skall begränsas till 50 %, ”hälften kvar”. Detta uppnås genom avskaffad värnskatt, höjd brytpunkt för den statliga inkomstskatten samt successivt borttagande av den s.k. LO-puckeln. I reformen ingår också en skattereduktion på 2 500 respektive 3 000 kr per person inklusive pensionärer, ett förvärvsavdrag om 4 % mot kommunalskatten samt återställd avdragsrätt för pensionsavgiften.

Marginaleffekterna för barnfamiljer minskas såväl genom inkomstskattesänkningar som genom växling av inkomstprövat bostadsbidrag mot generellt barnstöd i form av en skattereduktion på 1 900 kr per barn 2003 och 2 650 kr per barn 2004. De skadliga marginaleffekterna begränsas också genom enhetliga taxor för barnomsorg. Vid sidan av dessa reformer bör enligt min mening ett barnomsorgskonto om 40 000 kr per barn införas som kan användas för de ändamål familjen önskar, vid den tidpunkt familjen väljer.

För att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt föreslår Folkpartiet en reform av arbetsmarknadspolitiken, där arbetslöshetsförsäkringen skall bli obligatorisk och till ungefär en tredjedel finansierad av de försäkrade själva. För att den höjda premien till a-kassan inte skall leda till ökade kostnader för de försäkrade skall de höjda egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen bli avdragsgilla och till fullo uppvägas av skattesänkningar. På motsvarande sätt kommer den föreslagna reformeringen av trafikförsäkringen att underlättas genom matchande skattesänkningar.

Jag anser att det är orimligt att beskatta boendet i den form som gäller i dag. Hela systemet för taxering måste reformeras och likformighet mellan boendeformer upprättas. Slopandet av fastighetsbeskattningen skall ske stegvis och inledas omgående. I avvaktan på grundläggande reformering av fastighetsbeskattningen bör taxeringsvärdena fortsatt vara frysta på 2000 års nivå vid de nya skattesatserna.

Folkpartiet föreslår fler skatteförändringar som enligt min mening är mycket angelägna. Förmögenhetsskatten måste sänkas och på sikt slopas då

denna skatt ter sig alltmer omöjlig i en internationaliserad värld. Som ett första steg i denna reform avskaffas sambeskattningen och fribeloppet höjs. För att få fler och växande företag bör arbetsgivaravgifterna i den privata tjänstesektorn sänkas, skattelättnader för hushållstjänster införs och dubbelbeskattningen av aktiesparande slopas. Fåmansbolagsreglerna (de s.k. 3:12-reglerna) bör samtidigt förenklas och sociala avgifter på vinstandelar slopas. I konsekvens med Folkpartiets syn på vinstandelar bör optionsbeskattningen ses över med sikte på att en skattelättnad skall kunna ges.

Utgiftsramarna

Det liberala budgetalternativet inriktas på lägre offentliga utgifter jämfört med regeringens politik. Detta uppnås enligt min mening genom en noggrannare prioritering och satsningar på att reformera de system som i dag både hindrar den ekonomiska tillväxten och begränsar människors växtkraft. Folkpartiet vill lyfta fram de bortglömda reformbehoven och trygga välfärden för de svagare grupperna i samhället genom förbättrad tandvårdsförsäkring, stimulansbidrag för förbättringsåtgärder inom äldre vården, bättre närstående-penning, en stor tillgänglighetsreform, ett återupprättande av assistansreformen för personer med funktionshinder samt en nationell vårdgaranti.

Jag anser att arbetet med en bred socialförsäkringsreform bör startas omedelbart i syfte att skapa ett bra och stabilt klimat för arbete och företagande. Ett system med obligatoriska socialförsäkringar är enligt min mening överlägset ett system där medborgarna måste tillgodose sina trygghetsbehov genom kompletterande privata lösningar. Rätt utformade socialförsäkringar med gemensamma välfärdslösningar bidrar till tillväxten och till en väl fungerande ekonomi. Därför bör dagens socialförsäkringar utformas som tre riktiga försäkringar: en allmän pensionsförsäkring, en allmän sjukförsäkring och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Alla tre bör bli obligatoriska och fristående från statens budget. Kopplingen mellan avgifter och förmåner kan därmed bli tydligare. I och med det nya pensionssystemet har en sådan reformering i allt väsentligt uppnåtts på pensionsområdet. Jag är övertygad om att ett sådant socialförsäkringssystem får stor och positiv betydelse för den framtida budgetpolitikens hållbarhet.

Sjukförsäkringen bör reformeras så att färre blir sjukskrivna eller förtidspensionerade. Med betydande satsningar på vardagssjukvård och rehabilitering, vård- och rehabiliteringsgaranti, förstärkt företagshälsovård samt en ny finansiell modell för samordning av vårdinsatser och sjukförsäkring kan de ökande mänskliga och ekonomiska kostnader som ligger i de skenande sjukta- len, enligt min mening, hejdas.

Arbetslöshetsförsäkringen skall vidare utformas som en omställningsförsäkring för personer med relativt lång anknytning till arbetsmarknaden. Den skall vara tidsbegränsad och bör kompletteras med ett nytt skydd för utförsäkrade. För långtidsarbetslösa skall gälla en jobbgaranti. Den svenska arbetsmarknadspolitiken måste samtidigt genomgå en radikal omläggning för att fler skall få chans att etablera sig på arbetsmarknaden och därmed få möjlig-

het att försörja sig själva. Som en viktig del i denna reform ser jag utvecklingen av privata arbetsförmedlingar och bemanningsföretag som kan bryta AMS nuvarande monopol. Den myndighetsfunktion som AMS i dag har bör grundligt reformeras.

Jag anser att de offentliga monopolen måste brytas för att öppna kvinnors traditionella arbetsmarknad för samma spelregler som för de mansdominerade branscherna. Kvinnorna måste ges tillträde till en arbetsmarknad där man har rättvisa löner och makt över sin arbetssituation. En viktig uppgift för jämställdhetspolitiken är därför att, vid sidan om sänkta skatter, förändra löne- och arbetsstrukturen i den offentliga sektorn samt göra det möjligt, lönsamt och meningsfullt för fler kvinnor att genomföra sina företagarplaner. Att bryta det nuvarande offentliga monopollet vad gäller produktion av offentligt finansierade tjänster skulle både ge kvinnor nya möjligheter och innebära ett mera varierat utbud av tjänster som skulle tillgodose människors behov på ett bättre sätt. Riksdagen bör enligt min mening ansluta sig till Folkpartiets förslag om en företagarreform som innehåller flera långtgående förenklingar och lättnader beträffande registrering av nya företag, uppgiftslämnande och skatteregler. Även åtgärder för att stärka konkurrensen i Sverige bör genomföras. Jag är övertygad om att en successiv försäljning av statliga och kommunala bolag enligt Folkpartiets program stärker effektiviteten på den svenska arbetsmarknaden, minskar diskrimineringen av andra företag och tryggar tillväxten i Sverige.

Kunskap och bildning är enligt min mening nyckeln till en långsiktigt ut hållig tillväxt. Svensk utbildningspolitik måste reformeras från grunden för att den enskilda elevens utveckling skall stå i centrum redan från de tidiga skolåren. Kvaliteten i skolan måste säkras, och läraryrkets status måste återskapas. Folkpartiet vill introducera en nationell skolpeng med syfte att få likvärdighet i grundskoleutbildningen samt en särskild yrkesexamen, en lärlingsexamen och en studentexamen för att individualisera gymnasieutbildningen. Dessutom bör ett rättvist studiestödssystem införas för att alla som vill skall få möjlighet att studera på högskolan eller komplettera grundskola och gymnasieskola som vuxna.

Ytterligare förutsättningar för en positiv utveckling av den svenska ekonomin är förbättrade infrastrukturinsatser. Höjda anslag för väginvesteringar behövs för att lösa trafikproblemen i storstadsregionerna samt säkra standarden i de regionala kommunikationsnäten. Bredbandssatsningen bör omedelbart avbrytas så att näringslivet kan avgöra den tekniska inriktningen i utbyggnaden av IT-nät. Bostadsbyggandet måste samtidigt utvecklas i mer marknadsmässig riktning med lägre kostnader, högre rörlighet och större konkurrens. De lokala investeringsprogrammen bör avskaffas och räntebidragen minskas.

Statsmakterna sätter de regler som skall gälla för företagande. Då är det inte rimligt att staten själv är företagare. Det helt övervägande antalet statliga företag bör säljas i den takt som är lämplig med hänsyn till marknadernas utveckling. Likviden används till att amortera statskulden. Detta sänker

statens räntekostnad med hänsyn tagen till den utdelning till staten som utblir vid försäljning.

Jag anser att det är angeläget att Sverige och den övriga industrialiserade världen möjliggör för fler människor på jorden att få del av globaliseringens fördelar. Avreglering av jordbrukspolitiken, satsning på frihandel och finansiell stabilitet är av största vikt. Det krävs dock parallellt en kraftig satsning på biståndet. Det svenska biståndet föreslås öka med drygt 2,5 miljarder kronor under de två kommande åren så att enprocentsmålet kan vara återställt år 2005.

Sverige bör gå med i det monetära samarbetet inom EU, EMU. Efter en folkomröstning med positivt resultat bör Sverige snarast möjligt ta upp förhandlingar om ett medlemskap.

Sammanfattningsvis anser jag således att Folkpartiet liberalernas i motion Fi39 redovisade förslag till riktlinjer för budgetpolitiken bör ligga till grund för budgetpolitikens utformning under kommande år. Det innebär att riksdagen bör bifalla motionen Fi39 (fp) yrkande 3.

Jag avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i detta sammanhang.

6. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (m)

av Gunnar Hökmark (m), Lennart Hedquist (m), Anna Åkerhielm (m) och Gunnar Axén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 6 föreslagna riktlinjerna för skattepolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del och avslår motionerna

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del,

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 3 och

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 2.

Ställningstagande

Skattepolitiken handlar i grunden om makten över människors liv och välfärd. Skattetryckets höjd drar gränsen mellan den del av samhället där medborgarna själva bestämmer och den del där den politiska makten styr. Det finns inte något annat demokratiskt land där den politiska makten kontrollerar en så stor del av samhället och välfärden som Sverige.

De höga skatterna urholkar lönsamheten i arbete och i företagande. Ökade arbetsinsatser, bättre utbildning och risktagande belönas inte i den utsträckning som behövs i ett öppet samhälle. I stället leder skatteklar och skattetrycket till att ekonomin fungerar sämre och ger mindre välfärd. Sveriges

utveckling de senaste 30 åren präglas av både snabbt stigande skatter jämfört med andra länder och en eftersläpning av välstånd som är högst påtaglig.

De höga skatterna leder också till orättfärdigheter. Genom att Sverige har världens högsta skatter för låginkomsttagare och barnfamiljer driver högskattepolitiken människor in i bidragsberoende och fattigdomsfällor. Den bidrar därmed till den vanmakt och frustration som finns i stora delar av det svenska samhället.

I en tid av globalisering innebär höga skattesatser inte självklart stabila skatteinkomster. Tvärtom urholkas rörliga skattebaser alltmer ju högre skatterna är. Det leder inte bara till förlorade jobb och förlorad välfärd, det leder också till minskade skatteinkomster som inte motsvaras av att de enskilda hushållen får lägre skatt. Tvärtom riskerar framför allt låg- och medelinkomsttagare att få allt högre skatter, samtidigt som finansieringen av de bidrag som tillkommit för att kompensera för de höga skatterna urholkas. Högskattepolitiken leder både till förlorade skatteinkomster och en alltmer orättfärdig fördelning av skatterna.

Det svenska skattetrycket måste under de kommande åren pressas nedåt mot mer normala europeiska nivåer. Sverige måste öka utrymmet för de egna medborgarna och förutsättningarna för företagande och arbete genom skatter som är väsentligt lägre än dagens. Förutom de förändringar av inkomstskattesystemet som måste genomföras skall fastighetsskatten avvecklas. Mervärdesbeskattningen skall anpassas för att ge rimliga prisnivåer jämfört med det övriga Europa. Kapitalbeskattningen måste förändras för att möta de utmaningar som rörliga skattebaser och en global ekonomi ställer.

Vi anser att skattepolitiken skall präglas av sociala hänsyn och öka det enskilda hushållets trygghet. Den skall låta den enskilde bestämma över en så stor del som möjligt av den egna inkomsten och välfärden och utformas för att leda till ökat utbud av arbete, sparande och investeringar. Den skall präglas av en respekt för den enskildes strävanden och värderingar. Var och en skall ha så stor kontroll över sin välfärd som möjligt.

Sverige behöver en genomgripande inkomstskattereform som ger ökad social trygghet och motverkar fattigdomsfällor. Fler jobb skall göras möjliga och den sociala rörligheten öka. Det måste alltid löna sig att arbeta och att utbilda sig. Därför måste en skattereform lägga tonvikten på låg- och medelinkomsttagare. Det måste också skapas förutsättningar för vanliga människor att kunna köpa tjänster. Det ökar välfärd och flexibilitet. Stressen minskar och ett större utbud av arbete skapas.

- Människor skall ges möjlighet att klara av sina egna grundläggande behov innan de börjar betala skatt. Därför bör grundavdraget höjas rejält. På sikt vill vi att de första 50 000 kronorna skall vara befriade från inkomstskatt.
- Det är orimligt att skattesystemet inte tar hänsyn till försörjningsbördan. Framför allt är det barnfamiljer som har svårt att få ekonomin att gå ihop. Utöver dagens barnbidrag vill vi därför införa ett extra grundavdrag på 15 000 kr per år och barn upp till 16 år vid den kommunala beskatt-

ningen. För dem som inte kan tillgodogöra sig avdraget utgår ett motsvarande bidrag.

- Beskattningen av arbete skall utformas så att den stimulerar till ökat arbete. Vi vill därför införa ett förvärvsavdrag för pensionsgrundande inkomster. Förvärvsavdrag såväl som grundavdrag görs mot den kommunalt taxerade inkomsten.

Dessa tre skattesänkningar är så omfattande att de inte fullt ut kan genomföras omedelbart. Nästa år bör grundavdraget för alla höjas rejält och det extra barnavdraget för barn införs fullt ut. Förvärvsavdraget växlas mot dagens skattereduktion.

Många arbetsuppgifter i hushållen utförs i dag i form av "gör-det-själv" eller svart. Att köpa sådana tjänster med full skattebörda är förbehållet de rika, eller de som kan få någon annan att betala. Med lägre skatt på hushållsnära tjänster skulle det bli lättare för både kvinnor och män att kombinera arbetsliv och ansvar för barnen. För tjänster utförda i hemmet skall enligt vår mening en skattereduktion på 50 % av arbetskostnaden på maximalt 25 000 kr per hushåll införas. Det leder till att svarta jobb blir vita och gör att människor kan känna att både tiden och pengarna räcker till.

Fastighetsskatten är i dag en skatt på en fiktiv avkastning på husets taxeringsvärde utan någon koppling till en verklig inkomst. Skatten drabbar alla boendeformer i Sverige. Bostadsrättsföreningar betalar skatt på värdet av fastigheten och för hyresrätter gäller i regel att en knapp månadshyra per år utgörs av fastighetsskatt. Fastighetsskatten för småhus varierar starkt, och skattens storlek beror i hög grad på var fastigheten är belägen. Förmögenhetsskatten har också kommit att bli en skatt på boendet som främst drabbar äldre människor med nedamorterade lån. Ägare av flerbostadshus, oavsett om de är bostadsrättsföreningar, bolag eller enskilda människor, är därtill tvingade att ta upp en fiktiv schablonintäkt till beskattning.

Vi vill avskaffa fastighetsskatten. Taxeringsvärdena höjdes kraftigt förra året och höjs ytterligare i år. För att folk skall ha råd att bo kvar måste, som ett första steg, de tidigare lägre taxeringsvärdena återställas. Procentsatserna bör nästa år sättas till 0,9 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. För att minska de regionala skillnaderna används endast halva markvärdet som grund för beskattning. Härefter skall skattesatsen sänkas årligen för att slutgiltigt avskaffas under mandatperioden. Schablonintäkten skall avskaffas omedelbart.

Det finns flera skatter som är speciellt hämmande för tillväxten. Det är skatter som hämmar sparandet och minskar tillgången på kapital i Sverige. De driver kapital och företag ur landet och hindrar uppkomsten av nya företag. Sverige skall ha ett så attraktivt skatteklimat så att kapital och människor söker sig hit.

Skatten på förmögenheter har slopats i de flesta länder. I Sverige tas förmögenhetsskatt ut även vid förhållandevis låga förmögenheter. Skattesatsen är internationellt sett hög. Det gör att Sverige kommit i en särdeles ogynnsam position vad gäller konkurrens om kapital. Förmögenhetsskatten bör slopas. I

ett första steg slopas nästa år sambeskattningen, och fribeloppet höjs till 2 miljoner kronor.

Beskattningen av kapitalinkomster i Sverige försvårar kapitalbildningen och är därmed också en hämsko på nyföretagandet. Kapitalinkomstskatterna är alltför höga jämfört med nivån i andra länder. Lågt räknat har under senare år ca 500 miljarder kronor lämnat landet utan att svenska skattemyndigheter har någon insyn. Huvudorsaken till detta stora utflöde är de höga skatterna på kapital. De bör därför successivt sänkas till genomsnittlig EU-nivå, vilket skulle medföra en vitalisering av svenskt näringsliv. Dessutom skulle med stor säkerhet en stor del av det flyktade kapitalet komma åter.

Svenska aktieägare missgynnas i förhållande till utländska ägare, vilka i de flesta fall inte drabbas av någon beskattning av utdelningarna. Detta medför också att det utländska ägandet i svenska företag ökar, vilket i sin tur ökar benägenheten att flytta företagen eller delar av verksamheten ut ur Sverige. Vi vill successivt avskaffa utdelningsskatten under mandatperioden.

Dagens diskriminerande skatteregler för fåmansbolag leder bl.a. till att små, snabbväxande och vinstrika företag betalar extra hög skatt. Det gäller till exempel vid beskattningen av aktieutdelning och reavinster. Reglerna bör ändras så att utdelning till en aktiv ägare av fåmansbolag beskattas som inkomst av kapital om ägaren tagit ut en skälig lön.

Statlig inkomstskatt betalas av närmare 40 % av alla heltidsarbetande. Det är således inte någon exklusiv elit som betalar denna skatt. Den statliga inkomstskatten fungerar som en straffbeskattning av kunskap och är därmed en av anledningarna till att färre tar akademisk examen i Sverige än i andra jämförbara länder. Vi vill successivt avskaffa den statliga inkomstskatten.

Arvs- och gåvoskatten försvårar generationsskiften i familjeföretag. I Sverige har vi mycket låga skattefria belopp för arvsskatt jämfört med flertalet länder inom OECD och EU. Skattesatserna i Sverige är dessutom höga i jämförelse med snittet inom såväl EU som OECD. I kombination med övriga kapitalinkomstskatter är arvs- och gåvobeskattningen en viktig orsak till kapitalflykten från Sverige. Arvs- och gåvoskatten bör i likhet med förmögenhetsskatten avskaffas.

Optionsprogram är ett sätt för många nya företag att försäkra sig om kompetenta medarbetare. Det är nödvändigt att utreda vilka ytterligare åtgärder inom skatteområdet som erfordras för att svenska optionsprogram skall bli internationellt konkurrenskraftiga. I dag beskattas royaltyinkomsterna som inkomst av tjänst, vilket driver uppfinningsrika innovatörer ut ur landet. Man borde i stället slå vakt om deras kompetens för att utveckla nya idéer i Sverige. Inkomster från royalty på patent skall beskattas som inkomst av kapital.

Brist på riskkapital är ett av de största hindren för nyföretagande. För att öka tillgången bör det införas ett avdrag för dem som satsar riskkapital i företag.

För att öka incitamenten att spara bör en större avsättning till pensionssparande göras avdragsgill. Ett ökat eget pensionssparande ökar också tryggheten inför ålderdomen. Det bör vidare utredas hur reavinstskatten på värdepapper

kan uppskjutas om man gör omplaceringar mellan olika fonder eller värdepapper. Inriktningen bör vara att skatten betalas först vid realisering av kapitalet.

Den svenska beskattningen av jordbrukets produktionsmedel är även den extremt hög. Eftersom livsmedelspolitiken är densamma i hela EU framstår den svenska skattebelastningen här i sin klaraste dager. Vi vill sänka beskattningen av diesel till samma nivå som våra främsta konkurrentländer har och slopa beskattningen på växtnäring.

Energibeskattningen är krånglig och ogenomtänkt. Enligt vår mening skall miljöskatter tas ut i produktionsledet medan energiskatter skall tas ut i konsumentledet. Då erhålls en konkurrensneutral beskattning mellan olika energiproducenter och mellan olika bränslen. Den extra energiskatt som tas ut på el producerad i kärnkraftverk strider mot denna princip och bör redan nästa år sänkas med 0,5 öre per kWh och på sikt tas bort.

För många svenskar är bilen det enda möjliga transportmedlet. Det gäller för resor från och till arbetet, för att hinna hämta och lämna barn på dagis eller för socialt umgänge på fritiden. Oavsett var i Sverige man befinner sig underlättar bilen vardagen och är till glädje på fritiden. Hög bränslebeskattning medför att arbetsresor försvåras och att utrymmet för umgänge med familj och vänner krymper. Skatten på såväl bensin som diesel bör sänkas. Bensin och diesel skall inte kosta mer i Sverige än vad det kostar genomsnittligt i Europa. Det avdrag som i dag får göras för resor till och från arbetet täcker inte kostnaderna för bilresor. Allteftersom bränslepriset ökar har värdet av avdraget urholkats. Det ger heller inte en rimlig möjlighet att kompensera värdeminskningen på bilen. Avdraget bör därför nästa år höjas till 20 kr per mil.

När de skattefria införselkvantiteterna från andra EU-länder stiger är det viktigt att anpassa de svenska alkoholskatterna till omvärldens nivåer. I Sverige har redan bryggerinäringen kommit i svårigheter på grund av de höga skatterna. Vi vill börja en anpassning till danska alkoholskatter snarast.

Skatt på annonser och reklam är inte konkurrensneutral och bör avskaffas nästa år.

Vi föreslår att riksdagen ställer sig bakom de riktlinjer för skattepolitiken som redovisas i motion Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m).

7. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (kd)

av Mats Odell (kd) och Per Landgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen godkänner de i reservation 7 föreslagna riktlinjerna för skattepolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del samt avslår proposition 2001/02:100 punkt 2 och motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,
 2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 3 och
 2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi ser det som en viktig och prioriterad uppgift att skapa en skattestruktur som gör att fler kan klara sig på sin egen lön och inte tvingas vara beroende av bidrag för att få hushållsekonomin att gå ihop. Många lågavlönade får först betala världens högsta skatter och sedan ”stå med mössan i hand” på socialkontoret för att få tillbaka pengar. Detta är inte ett rimligt system. Sänkta inkomstskatter för låginkomsttagare är en fråga om värdighet och respekt för enskilda personer. Det är också helt avgörande för att bryta det bidragsberoende som alltför många människor har fastnat i. Med sänkta inkomstskatter kommer framför allt fler låginkomsttagare att få möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation.

Utgångspunkten för den skattereform vi anser att Sverige behöver är att medborgarna själva får en ökad beslutanderätt över sina inkomster. Sedan bör de val människor vill göra, exempelvis öka eller minska sin arbetstid, inte påverkas negativt av kombinationen av offentliga skatte- och bidragsregler. Det första handlar alltså om att sänka det totala skattetrycket, det andra om att minska marginaleffekterna. En alltför stor del av vår tillvaro bestäms i dag genom politiska beslut.

Insikten om att skattesystemet tillsammans med behovsprövade bidrag och inkomstprövade avgifter skapar orimliga marginaleffekter för stora grupper har funnits länge. Det vill säga att en stor del av en inkomstökning går bort i form av ökad skatt, minskade bidrag och höjda avgifter. Likaså är insikten om att höga marginalskatter, eller höga kombinerade marginaleffekter, är skadligt för samhällsekonomin tämligen utbredd. Med samlade marginaleffekter på uppåt, och i vissa fall över, 100 % finns det inga privatekonomiska skäl att öka sin arbetsinsats, åtminstone inte på kort sikt. Omvänt betyder höga marginaleffekter att personer med låga inkomster som arbetar heltid faktiskt kan tjäna på att arbeta mindre.

Sverige bör ta ett helhetsgrepp över både de höga genomsnittsskatterna och de höga samlade marginaleffekterna. I vår inkomstskattereform ingår därför ett antal förslag där målet är att reducera de samlade marginaleffekterna för stora grupper, vid förvärvsarbete, ändrad förvärvsfrekvens, eller vid köp av tjänster med redan skattade pengar. Vidare bryts rundgången för de låginkomsttagare som tvingas söka socialbidrag under vissa perioder av året samtidigt som de betalar ansemliga belopp i skatt under andra delar. Inkomsttagare får behålla en större del av sin egen lön och får därmed möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation.

- För det första föreslås ett kraftigt höjt grundavdrag vid beräkningen av den kommunala inkomstskatten. Inkomstskatten sänks för alla med sammanlagt 17,0 miljarder kronor nästa år genom att grundavdraget höjs till 25 000 kr. Effekten blir jämfört med regeringens förslag en skatte-

sänkning med ca 345 kr per månad, eller drygt 4 140 kr per år. Grundavdragshöjningen omfattar även skattepliktiga transfereringar och gäller alltså även för pensionärer från och med nästa år. Kommunernas skatteinkomster reduceras inte eftersom förslaget lagtekniskt bör utformas som en statlig skattereduktion.

- För det andra föreslår vi en skattereduktion för låg- och medelinkomsttagare på totalt 4 320 kr per person och år på pensionsgrundande förvärvsinkomster (360 kr per månad). Till skillnad från den särskilda skattereduktion som finns i dag föreslår vi full reduktion för personer med inkomster upp till 276 000 kr och en avtrappning så att reduktionen upphör vid inkomster på 360 000 kr.
- För det tredje föreslår vi, i stället för regeringens förslag om kompensationsför pensionsavgiften, ett generellt statligt förvärvsavdrag, beräknat mot kommunalskatten på inkomster av anställning eller näringsverksamhet motsvarande 5 % av denna inkomst år 2003, 5,1 % år 2004 och inriktningsvis 7 % år 2005. Vid en månadslön på 15 000 kr innebär det en skattesänkning med ca 225 kr per månad. Förutom att ge hushållen ett ökat ekonomiskt utrymme minskas därigenom marginaleffekterna. Målet bör vara ett avdrag på uppemot 10 % av inkomsten som då alltså reducerar marginaleffekten med drygt 3 procentenheter.
- För det fjärde vill vi avskaffa regeringens värnskatt. Den är ett brott mot de principer Socialdemokraterna själva var med om att lägga fast i skattereformen 1990–1991 om att ingen skall betala mer än 50 % av en inkomstökning i skatt. Den är också ett brott mot de löften Socialdemokraterna ställde ut om att värnskatten under budgetsaneringsåren skulle vara tillfällig.

En skattereduktion på 50 % för hushållens köp av tjänster bör införas. På så sätt elimineras nästan hela den extra skattekil som uppstår när extern arbetskraft anlitas med redan skattade pengar. Betydligt fler samhällsekonomiskt motiverade köp av tjänster kommer till stånd, eftersom de även blir privatekonomiskt lönsamma. Effektiviteten i ekonomin kommer därmed att öka. Samtidigt kan den svarta sektorn trängas tillbaka när det blir möjligt att både köpa och sälja privata hushållstjänster både vitt och lagligt.

Vår kritik mot fastighetsbeskattningen tar sin utgångspunkt i övertygelsen om att alla skatter måste vara begripliga, upplevas som rättvisa och därmed upplevas som legitima. Fastighetsskatten står genom sin konstruktion i konflikt med såväl äganderätten som den social- och skatterättsliga principen om skatt efter bärkraft. Den statliga fastighetsskatten kan inte heller motiveras utifrån intresseprincipen, eftersom det inte finns någon som helst koppling mellan å ena sidan den skatt man tvingas betala och å andra sidan någon form av förmån eller nytta man har som fastighetsägare. Den nuvarande konstruktionen är också svår motiverad även om man accepterar det s.k. kapitalinkomstperspektivet, och någon utvecklad logik med att beskatta boende både som kapital och konsumtion finns inte.

Vi föreslår därför att den statliga fastighetskatten slopas helt för småhus och bostadshyreshus, kommersiella lokaler samt industrienheter. Reformen bör delvis finansieras genom att kommunerna ges rätt att ta ut en avgift för de kostnader man har som direkt härrör till de fastigheter som finns i kommunen. Därtill blir det även logiskt att höja kapitalvinstskatten vid försäljning av privatbostäder från 20 till 30 %. För de kommersiella lokalerna och industrienheterna avses reformen vara ekonomiskt neutral. Den totala kommunala avgiften får inte överstiga kommunernas självkostnader för gator/vägar och parkering, räddningstjänst samt fysisk planering. Därför sätts ett tak för den kommunala fastighetsavgiften på 2 600 kr per år för småhusen. För hyreshusen bör avgiften högst uppgå till ett belopp motsvarande 800 kr per lägenhet och år. Ett viktigt motiv för en kommunal fastighetsavgift är det incitament kommunerna får för utveckling av infrastrukturen, ett offensivt bostadsbyggande och en bra näringspolitik. En ytterligare aspekt är att kommunerna genom en kommunal avgift får intäkter från fritidsbebyggelse som i vissa kommuner är omfattande, men som inte genererar några kommunala intäkter i dagens system.

De skattemässiga fördelarna för hushållen att spara förbättras dels genom en successivt höjd avdragsrätt för pensionssparande, dels genom en avdragsrätt för sparande på individuella utbildningskonton. Gränsen för reseavdraget för resor till och från jobbet sänks från 7 000 till 5 000 kr. Det innebär att resekostnader på ytterligare 2 000 kr blir avdragsgilla jämfört med i dag.

I vår familjepolitik ingår vidare en statlig skattereduktion för varje barn upp till 16 år. År 2003 föreslås denna uppgå till 50 kr per barn och månad som från år 2005 höjs till 100 kr per barn och månad.

Grundbulten i kristdemokratisk ekonomisk politik är att ge stabila och goda villkor för fler och växande företag och därigenom öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden. Detta åstadkoms genom en balanserad finanspolitik för sunda statsfinanser i kombination med strukturella åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt och avlägsnar de seglivade bromsmekanismer som i mer än 30 år underminerat den svenska ekonomins utvecklingskraft och bäddat för dagens höga totala arbetslöshet och brister i välfärden. De flesta av de förslag till förändringar i skattesystemet som vi föreslår har viktiga strukturella effekter för att förbättra den svenska ekonomins funktionssätt.

Vi anser att en omläggning snarast behöver genomföras av egendoms- och kapitalbeskattningen. Dubbelbeskattningen på utdelningsinkomster från risk-sparande (aktier) avvecklas successivt och är helt borta från år 2005. Förmögenhetsskatten avvecklas i tre steg. År 2003 avskaffas sambeskattnings av förmögenhet, år 2004 sänks förmögenhetsskattesatsen till 1,0 % och 2005 till 0,5 %. Från år 2006 avvecklas den helt. Vi gör bedömningen att den nuvarande förmögenhetsskatten i kombination med nuvarande dubbelbeskattnings är väsentligt mer skadlig för ekonomin och utvecklingskraften i vårt land än den höjning av bolagsskatten som vi föreslår. Höjningen innebär att bolagsskatten, som jämte den i Finland är Europas lägsta, ökar från 28 till 30 % av

nettovinsten. På så sätt sker beskattningen på faktiska intäkter, inte på fiktiva värden som vid förmögenhetsbeskattningen.

Arbetsgivaravgifterna sänks med 7 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från år 2004. Från år 2005 utökas nedsättningen till 10 procentenheter. För egenföretagare utökas den nedsättningsberättigade lönesumman till 250 000 kr per år. Förslaget gäller alla företag, men gynnar främst småföretagen. De mindre företag som i dag tvekar om de skall våga nyanställa får med detta förslag klart förbättrade möjligheter att våga satsa på utveckling och nyanställningar.

Ett riskkapitalavdrag införs, där maximalt 100 000 kr för investeringar i onoterade företag blir avdragsgilla mot inkomst av tjänst eller inkomst av kapital. Arvsskatten på bundet kapital avskaffas vid generationsskifte i företag.

En kraftfull satsning görs för att skapa rimliga och rättvisa konkurrensvillkor för jordbruksnäringen. Utgångspunkten för de förändringar som föreslås är den statliga utredningen En livsmedelsstrategi för Sverige (SOU 1997:167). Hela jordbrukets s.k. skatteryggsäck lyfts av genom de förslag som vi presenterar. Konkurrensvillkoren för åkeri- och transportsektorn föreslås också förbättras genom gynnsammare skatteregler i form av sänkt dieselskatt. Vi avsätter vidare 1,8 miljarder kronor de närmaste tre åren för sänkt skatt på nybyggnation av hyresrätter.

Royaltyinkomster från patenterade uppfinningar skattebefrias under två år och beskattas därefter som inkomst av kapital.

Till de strukturella åtgärder som kraftigt kommer att förbättra lönebildningen hör också förslaget om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med en 33-procentig egenfinansiering som kommer att skapa ett rakare rör mellan en bra lönebildning, låg arbetslöshet och låga avgifter för den enskilde och vice versa. Avgiftsökningen kompenseras mer än fullt ut av inkomstskattesänkningarna.

Vi ställer oss med det anförda bakom den inriktning av skattepolitiken som redovisas i motion Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd). Övriga motioner avslås.

8. Riktlinjer för skattepolitiken – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 bör ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 8 föreslagna riktlinjerna för skattepolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 3 och avslår motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del ,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del och

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill att alla medborgare skall ha lika villkor och lika förutsättningar. Vi har ingen ambition att försöka garantera alla medborgare ett lika utfall, utan vi ser i stället till varje människas särskilda förutsättningar och behov i livets olika skeden. Staten skall vara stark i det som är statens uppgift, nämligen att skapa förutsättningar för tillväxt så att vi kan bevara välfärden och att ge rättvisa förutsättningar för medborgare och regioner, samtidigt som staten också måste acceptera att medborgarna och regionerna förvaltar sina möjligheter på olika sätt. Den ekonomiska politiken måste utformas så att den bidrar till livskraft i hela landet och ökar vars och ens ekonomiska självbestämmande. Detta ger också den bästa grunden för en uthållig tillväxt.

Skattepolitiken måste utformas så att den ger goda förutsättningar för fler företag att starta och växa, ger större ekonomiskt utrymme för landets familjer och inriktas på förbättringar för dem som bäst behöver ökat ekonomiskt utrymme, inte på dem som ropar högst. Kort sagt en skattepolitik för lika villkor. Därför bör skattesänkningar riktade gentemot småföretagande och uthållig tillväxt, låg- och medelinkomsttagare samt boende prioriteras i skattepolitiken framgent.

Nuvarande inkomstbeskattning ger stora marginaleffekter för låginkomsttagare. Svensk skattepolitik bygger i retoriken på att skatt skall tas ut efter bärkraft och att det finns en omfördelande funktion i systemet. Det nuvarande skattesystemet fungerar inte tillfredsställande i detta avseende eftersom svenska låginkomsttagare beskattas mycket hårt.

Den största friheten är att kunna leva på den lön som arbetet ger. Många får trots en arbetsinkomst ändå inte vardagsekonomin att gå ihop och är därför beroende av bidrag och stöd från samhället. Familjer hamnar lätt i bidragsfällor om det inte lönar sig att arbeta eller inte är lönsamt att gå från en deltidstjänst till en heltidstjänst. När familjer kan gå från bidrag till försörjning genom eget arbete ökar självbestämmandet. Vi vill bryta bidragsberoendet och i stället ge förutsättningar för egen försörjning. När skatten sänks för dem som har de lägsta inkomsterna så motverkar vi den sociala klyvningen.

För att öka människors ekonomiska självbestämmande föreslår vi en inkomstskattereform som fullt utbyggd innebär följande.

- En skatterabatt, lika för alla, på 10 000 kr årligen ersätter dagens grundavdrag. I praktiken ger det ungefär samma effekt som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr med en genomsnittlig kommunalskatt. Eftersom skatterabatten utgår lika för alla försvinner den negativa marginaleffekt som uppstår då grundavdraget trappas av i dagens skattesystem.
- En särskild skatterabatt för förvärvsinkomster på 10 % av inkomsten upp till 108 000 kr, vilket ger en maximal förvärvsrabatt på 10 800 kr. Denna börjar trappas ned vid en inkomst på 180 000 kr, för att vid en årsinkomst på 288 000 kr och däröver uppgå till 5 400 kr.
- För att förbättra hushållens och barnfamiljernas ekonomi föreslår vi höjda reseavdrag som inkluderar resor till barnomsorg samt en extra

skatterabatt för barnfamiljer med 100 kr per barn och månad för barn upp till 18 år.

- Sänkt skatt på hushållsnära tjänster ger utrymme för nya jobb inom sektorer där det i dag knappast finns någon vit marknad samt underlättar för människor att köpa tjänster som underlättar vardagen. Det stimulerar också framväxten av nya företag inom tjänstesektorn.

Vi sänker vidare kostnaderna för människors boende genom att sänka fastighets- och förmögenhetsskatterna.

- Reformering av taxeringssystemet så att extremt höga huspriser inte slår igenom på omräkningen av grannarnas taxeringsvärde. Taxeringen av fastigheter för fastboende skiljs från den för fritidsboende.
- Övergång till beskattning av en schablonintäkt på taxeringsvärdet, vilket ger effekter motsvarande en fastighetsskatt på 0,9 % 2003 och 0,75 % 2004.
- Sambeskattningen i förmögenhetsbeskattningen slopas, och endast halva taxeringsvärdet ingår i underlaget för förmögenhetsbeskattning.

Arbetsgivaravgifterna sänks ytterligare för att stimulera framför allt små företag att utvecklas och växa. Den nuvarande reduktionen av arbetsgivaravgifterna bör ökas till 10 procentenheter. Denna reduktion skall få beräknas på en lönesumma upp till 2 miljoner kronor (för egenföretagare 300 000 kr). Som ett led i omställningen till en uthållig utveckling finansieras en del av sänkningen av arbetsgivaravgifterna genom höjda skatter på utsläpp av kväveoxid och koldioxid i industrin samt genom skatt på förbränning av osorterat avfall och höjd skatt på deponering av avfall.

Den gröna sektorn ges likvärdiga konkurrensvillkor bl.a. genom att jordbrukets ryggsäck lyfts av.

Riksdagens utredningstjänst har analyserat vårt inkomstskatteförslag. Det sociala utfallet visar sig vara mycket positivt. Genom utformningen med en skatterabatt lika för alla, kompletterat med en förvärvsrabatt, uppstår mycket stora vinster för personer som går från bidrag till arbete. Det innebär att flera av de marginaleffekter som annars uppstår, i form av barnomsorgskostnader och rese- och lunchkostnader, elimineras redan vid förvärvsinkomster på samma nivå som den tidigare bidragsinkomsten. Konsumtionsutrymmet ökar kraftigt för hushåll med låga inkomster. Dessutom får kvinnor, som i genomsnitt har lägre lön än män, större skattesänkningar än män.

Vår skattepolitik ger lika villkor både för människor och regioner. En del i vårt skatteförslag är att grundavdraget slopas och ersätts med en statlig skatterabatt. Detta innebär att alla kommuner och landsting får en stärkt skattebas och att beroendet av statsbidrag minskar. På grund av olika kommunala skattesatser och utformningen av dagens grundavdrag kommer skattebasens förstärkning med vårt förslag att variera för kommunerna. När vårt skatteförslag genomförs kommer kommuner och landsting med låg skattekraft att få en rejäl inkomstförstärkning. Förstärkningen utjämnas genom det kommunala skatteutjämnningssystemet på två års sikt. Kommuner och landsting med låg

skattekraft får högre skatteintäkter och minskat behov av bidrag från inkomstskatteutjämningen, medan kommuner och landsting med hög skattekraft inte behöver betala lika höga avgifter till utjämningsystemet.

Jag föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen av skattepolitiken och tillstyrker därmed motion Fi38 (c) yrkande 3.

9. Skattepolitikens inriktning – avsnitt 2.2.4, punkt 3 (fp)

av Karin Pilsäter (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 bör ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 9 föreslagna riktlinjerna för skattepolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 2

och avslår motionerna

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 i denna del samt

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 3.

Ställningstagande

Dagens svenska skattetryck är inte förenligt med en långsiktigt hållbar tillväxt och måste därför sänkas. Det liberala skattepolitiska alternativet innehåller förslag till skattesänkningar som stimulerar den enskilde till studier, arbete, sparande, risktagande och företagande. Skattetrycket kan därigenom sjunka ned under 50 % av BNP redan under nästa år. Folkpartiets skattepolitik lägger därmed grunden för en långsiktigt stabil sysselsättningsökning och ökad ekonomisk tillväxt.

Enligt min mening är det mer angeläget än tidigare att genomföra strukturellt riktiga skattesänkningar som förbättrar ekonomins funktionssätt och ökar arbetsutbud, företagande och risktagande. Skattesänkningar som vidgar individuell frihet genom gynnsamma effekter på arbete och företagande måste därför prioriteras. Jag ser positivt på att man från regeringens sida sänker inkomstskatterna, men beklagar att man valt en form som inte tillräckligt tar itu med de strukturella problemen med marginalsatterna.

Folkpartiets skattereform återupprättar de grundläggande principerna för 1990–91 års skattereform, nämligen "hälften kvar" och att de allra flesta bara skall betala kommunalskatt. Skatteförändringarna skall koncentreras på de för tillväxt och jobb mest skadliga inslagen, nämligen marginalsatterna. Marginaleffekterna minskas såväl genom inkomstskattesänkningar som genom växling av inkomstprövat bostadsbidrag mot generell barnstöd och genom enhetliga taxor för barnomsorg.

Följande förslag är av central betydelse för Folkpartiets skattereform:

Brytpunkten för statlig skatt bör höjas upp till gränsen för egenavgifterna för att undvika att personer som betalar både statlig skatt och egenavgifter får margineffekter om ca 55 %.

Den s.k. LO-puckeln bör avskaffas. I inkomstlägen mellan bortåt 120 000 och närmare 250 000 kr finns en förhöjd marginalskatt genom att grundavdraget avtrappas. Denna avtrappning bör successivt avskaffas, vilket leder till en marginalskattesänkning för betydande grupper med låga inkomster.

Den s.k. värnskatten avskaffas. Den är ett brott mot skattereformen. Folkpartiets förändring sänker marginalskatten med 5 procentenheter i de aktuella inkomstskikten.

Ett förvärvsavdrag mot kommunalskatten införs, vilket sänker skatten och gör det mera lönsamt att arbeta även vid lägre inkomster. Inledningsvis föreslås avdraget till 4 % av inkomsten.

En skattereduktion, lika för alla, skall införas för att garantera att alla får del av en skattesänkning. Denna skattereduktion bör till en början vara 2 500 respektive 3 000 kr per person. Den tillfaller givetvis då även pensionärer.

Avgifterna till a-kassan höjs men skall bli avdragsgilla, en skattesänkning som motsvarar höjningen av a-kasseavgiften ersätter regeringens skattereduktion. Avdragsrätten för pensionsavgiften återställs till den nivå som gällde före försämringen i mitten av 1990-talet.

Skatten sänks motsvarande ökade kostnader för trafikförsäkringen samt de höjda egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen. Dessa avgiftsökningar medför att det bli tydligt för alla vad man betalar till försäkringen.

Det generella barnstödet utökas genom en skattereduktion. Denna föreslås införas med 1 900 kr per år för 2003, för att successivt öka till 2 650 kr per år för 2004. Den del av bostadsbidraget som i praktiken utgör ett rent inkomstprövat barnbidrag trappas ned med först 60 och sedan 120 kr per barn och månad. Genom denna förändring kommer bortåt 20 000 bidragsmottagare ur fattigdomsfällan och slipper 20 % extra margineffekt, detta i de inkomstlägen där maxtaxan inte fått någon större betydelse. Skattereduktionen motsvarar vad 6 000 respektive 8 000 kr i höjt grundavdrag skulle ge. Den utformas på ett sätt som försäkrar att de barnfamiljer som har det allra sämst ekonomiskt, med de minsta marginalerna och/eller de största margineffekterna, ofta studenter eller socialbidragsmottagare, inte skall uteslutas från detta barnstöd.

En rejäl skattelättnad för köp av hushållstjänster införs och innebär att det vita priset på hushållsnära tjänster kan halveras. Med detta förslag kan tjänsterna bli tillgängliga också för hushåll med normala inkomster och svarta jobb, som tyvärr är vanligt förekommande, bli vita.

Förmögenhetsskatten sänks för att på sikt helt slopas. I en internationaliserad värld ter sig denna skatt alltmer omöjlig. I dag är det vanliga småhusägare och aktiesparare som betalar denna specialskatt för ”de rika”, medan 16 av 18

börsmiljardärer får kraftig nedsättning av skatten. Sambeskattningen skall avskaffas och fribeloppet höjas till 2,1 miljoner kronor.

Fastighetsskatten sänks. För många människor är det huvudsakliga sparandet lagt i boendet. Fastighetsskatt och i många fall förmögenhetsskatt gör att detta blir orimligt högt beskattat och boendekostnaderna oöverkomliga. Dagens beskattningsform är oacceptabel. Folkpartiet anser att sänkningen av fastighetsskatten skall ske stegvis och inledas omgående. Hela systemet för taxering måste reformeras och likformighet mellan boendeformer upprättas. I avvaktan på en grundläggande reformering bör taxeringsvärdena fortsättningsvis frysas vid den tidigare nivån och skattesatserna 1,0 % för enfamiljshus och 0,5 % för flerfamiljshus.

Avdragsrätten för kompetenssparande och privat pensionssparande höjs. Privat sparande ger trygghet åt individen och är en viktig förutsättning för en väl fungerande riskkapitalmarknad. Med ett ökande behov av återkommande kompetensutveckling är ett sparande som kan användas bl.a. för detta ändamål viktigt. Den enskilde måste få makten över sin egen kompetensutveckling. Avdragsrätten för kompetenssparande/pensionssparande bör därför höjas från ett halvt till ett helt basbelopp.

Den dubbla beskattningen på aktieutdelningar måste slopas. Det är en av de viktigaste åtgärderna för att långsiktigt förbättra tillgången till riskvilligt kapital för småföretagen. Därför föreslås en successiv avveckling av dubbelskatten på aktieutdelningar. Under de närmaste två åren kan dubbelskatten för fysiska personer halveras. Det är ett första viktigt steg för att på sikt kunna avveckla denna straffskatt på risksparande helt.

Fämansbolagsreglerna (de s.k. 3:12-reglerna) måste förenklas. Folkpartiet föreslår att fämansbolagsreglerna reformeras så att ett belopp motsvarande en normalinkomst beskattas som arbetsinkomst, resterande som inkomst av kapital.

Sociala avgifter på vinstandelar slopas. Folkpartiet ser positivt på systemen med andel i vinst. Det ökar enligt min mening förståelsen för företagandets villkor och höjer motivationen och trivseln på arbetsplatserna. Många moderna företags största kapitaltillgång ligger just i de anställdas kunnande. För att företaget skall kunna behålla denna tillgång är en väg att bereda dem ägande i företaget, t.ex. genom personaloptioner. Optionsbeskattningen ses över med sikte på att en skattelättnad skall kunna ges.

Arbetsgivaravgiften bör sänkas med 2 procentenheter i tjänstesektorn. Folkpartiets långsiktiga mål är att helt ta bort arbetsgivaravgifternas skattedel. Därför prioriteras till att börja med sänkningen i den privata tjänstesektorn, den del av näringslivet som är mest känslig för arbetskraftskostnader och som därigenom kan få störst betydelse för ett växande småföretagande, särskilt i de branscher där många kvinnor är verksamma. En lägre arbetskostnad i arbetsintensiva tjänstesektorer gör att fler får arbete i privata företag.

Det skatteadministrativa krånglet måste minska. Företagarna skall vara just företagare och inte byråkrater. Därför måste det bli lättare att starta företag

genom att alla skall kunna få F-skattsedel. Deklarationerna för företagare måste göras enklare. Regler som inte används under fem år skall tas bort så att kostnaderna för administration av regler kan minska.

Folkpartiet är förespråkare av grön skatteväxling. Denna tanke har dock förfuskats under 1990-talet genom att energi- och miljöskatterna, bl.a. på bensin och el, har höjts utan motsvarande sänkning av skatten på arbete. Jag anser att skatten på arbete, såväl inkomstskatter som arbetsgivaravgift, skall sänkas. Den viktigaste miljöförbättrande förändringen är enligt min mening att arbeta för gemensam koldioxidskatt i EU. Bland Folkpartiets skatteförslag finns också en skatt på sopförbränning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts om inriktningen av skattepolitiken och tillstyrker därmed Folkpartiet liberalernas motion Fi39 (fp) yrkande 2. Övriga motionsyrkanden som är aktuella i detta sammanhang avstyrks.

10. Riktlinjer för kommunernas ekonomi – avsnitt 3.1, punkt 4 (v, mp)

av Johan Lönnroth (v), Siv Holma (v) och Yvonne Ruwaida (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Fi40 av Gudrun Schyman m.fl. (v).

Ställningstagande

I enlighet med riksdagens principbeslut angående utformningen av den ekonomiska vårpropositionen har regeringen begränsat sina förslag till 2 principiella punkter, dels angående riktlinjer för den ekonomiska politiken, dels för budgetpolitiken. För att kommunerna skall ha möjlighet att driva ett rationellt och långsiktigt budgetarbete är det av stor vikt att vissa grundläggande frågor mellan stat och kommun kan klargöras på våren. Detta underströks även av riksdagen i samband med beslutet om en ny inriktning för den ekonomiska vårpropositionen. Vi anser därför att regeringen i kommande vårpropositioner även bör redovisa sin bedömning av kommunsektorns ekonomi. En sådan redovisning bör dels beskriva vilket utrymme som finns givet existerande regler och med nuvarande ekonomiska utveckling, dels innehålla en bedömning om det erforderliga ekonomiska utrymmet för kommunsektorn under det kommande året.

Det finns en rad skäl som talar för att kommunsektorn måste få ökade ekonomiska resurser från staten. Riksdagen har beslutat om ett tillfälligt sysselsättningsstöd för år 2002 inom ramen av 3 miljarder kronor. Detta stöd innebär ett väsentligt tillskott till kommunsektorn 2002, men vi anser att riksdagen redan denna vår bör ta beslut som gör att kommunerna kan vara säkra på att

de kommer att få behålla dessa ökade resurser även under 2003. De flesta bedömare är eniga om att kommuner och landsting har sämre ekonomi 2003 än 2002. Om en kommun skall kunna utnyttja stödet för 2002 rationellt måste den ha motsvarande finansiering även för 2003. Det tyngsta skälet för att se över kommunernas ekonomiska situation är dock löneläget för de kvinnodominerade yrkena inom den offentliga sektorn, inom vården skolan och omsorgen. Staten har enligt vår mening ett avgörande ansvar för att möjliggöra för kommunerna att både förbättra den offentliga servicen och höja lönenivåerna. En rimlig lägsta nivå för utökat stöd från staten är att permanenta det tillfälliga stödet för 2002. Detta skulle innebära ett utökat permanent stöd till kommunerna fr.o.m. 2003 på 3 miljarder kronor.

Med det anförda föreslår vi att riksdagen bifaller motion Fi40 (v).

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige – avsnitt 1.2, punkt 1 (m, kd, c, fp)

av Mats Odell (kd), Gunnar Hökmark (m), Lennart Hedquist (m), Anna Åkerhielm (m), Per Landgren (kd), Gunnar Axén (m), Lena Ek (c) och Karin Pilsäter (fp).

Vi anser att utskottet under avsnittet om den svenska ekonomin ger en missvisande beskrivning av sysselsättningens utvecklingen. På grund av den mycket snabbt stigande sjukfrånvaron är den verkliga sysselsättningen betydligt lägre än den som redovisas i majoritetstexten och i den officiella statistiken. Till exempel har inte antalet människor i faktiskt arbete och antalet arbetade timmar under de senaste åren ökat i samma omfattning som den officiella sysselsättningen.

Utskottet anger vidare att den tidigare växande bristen på arbetskraft har försvunnit under det senaste året. Enligt vår mening är ökningen av sjukfrånvaron av en sådan omfattning att den har en avgörande betydelse för arbetsmarknadens sätt att fungera och tillgången på arbetskraft. Vi anser därför att den snabbt växande sjukfrånvaron gör att bedömningarna om arbetskraftsutbudet i den svenska ekonomin är mycket osäkra.

När det gäller den nya ekonomiska information som tillkommit sedan vår propositionen lämnades till riksdagen anser vi att den tyder på att regeringens och utskottets förhoppning om en konjunkturuppgång under hösten blivit än mer osäker. Till exempel har företagens nedreviderade vinstprognoser, sjunkande kurser på Stockholmsbörsen, stigande oljepriser till följd av oron i Mellanöstern negativt påverkat både hushållens och företagens bedömningar av den ekonomiska framtiden. I Konjunkturinstitutets senaste barometer för april framgår också att återhämtningen inom industrin och byggsektorn går sakta.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Vårpropositionen 2002

I proposition 2001/02:100 2002 års ekonomiska vårproposition föreslår regeringen (Finansdepartementet)

såvitt avser den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

1. att riksdagen godkänner det förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar (kapitel 1),
2. att riksdagen godkänner det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som regeringen förordar (avsnitten 4.1 och 4.3).

Regeringens skrivelse 101 Årsredovisning för staten 2001

I regeringens skrivelse 2001/02:101 lämnar regeringen en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten budgetåret 2001.

Följdmotioner med anledning av proposition 100

2001/02:Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m):

1. Riksdagen beslutar godkänna det förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som vi förordar i motionen i kapitel 3.
2. Riksdagen beslutar godkänna det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som vi förordar i motionen i kapitlen 6 och 7.

2001/02:Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen godkänner de grundläggande utgångspunkter för den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitt 6.1).
2. Riksdagen godkänner det förslag till inriktning av den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitt 6.2).
3. Riksdagen godkänner det förslag till inriktning av budgetpolitiken som Kristdemokraterna förordar.
4. Riksdagen godkänner det övergripande mål för den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitt 6.2.1).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EMU-samarbetet (avsnitt 6.3).

2001/02:Fi38 av Agne Hansson m.fl. (c):

1. Riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 4).
2. Riksdagen beslutar godkänna de riktlinjer för budgetpolitiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 5).
3. Riksdagen beslutar godkänna de riktlinjer för skattepolitiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 8).

2001/02:Fi39 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skattepolitikens inriktning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om budgetpolitikens inriktning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inriktning av den ekonomiska politiken syftande till att uppnå 3 % årlig BNP-tillväxt.

2001/02:Fi40 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riktlinjer för kommunernas ekonomi i den ekonomiska vårpropositionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett permanent resurstillskott på 3 miljarder kronor till kommuner och landsting fr.o.m. år 2003.

BILAGA 2

Skatteutskottets yttrande
2001/02:SkU4y

Skattefrågor i vårpropositionen

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett skatteutskottet tillfälle till yttrande över 2002 års ekonomiska vårproposition jämte motioner.

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom de riktlinjer för skattepolitiken som regeringen förordar.

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna har i avvikande meningar ställt sig bakom de egna förslagen om riktlinjer för skattepolitiken.

Utskottets överväganden

Inledning

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på budgetpropositionen för 2002 om vilken det finns en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Samarbetet har under mandatperioden berört fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet samt miljö – och innefattat både konkreta förslag och långsiktiga åtaganden inför framtiden. I vårpropositionen bekräftas överenskommelsen, och det anförs att träffade uppgörelser kommer att fullföljas.

Skattepolitikens inriktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om inriktning av den ekonomiska politiken såvitt avser skatteområdet och avslår de motionsförslag beträffande skattepolitikens inriktning som lagts fram av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna.

Jfr avvikande meningarna 1 (m), 2 (kd), 3 (c) och 4 (fp).

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar (yrkande 1). Under rubriken Rättvisa skatter anförs att skatternas främsta syfte är att finansiera välfärden och att skatterna samtidigt skall stimulera till arbete och investeringar, till en uthållig utveckling och till minskade ekonomiska och sociala klyftor.

Regeringen framhåller att betydande skatteförändringar genomförts under mandatperioden och att dessa inneburit sänkta inkomstskatter för låg- och medelinkomsttagarna, sänkta fastighetsskatter och sänkta skatter för företagen. Vidare har flera steg tagits i en grön skatteväxling som bl.a. syftar till att minska de skadliga utsläppen av koldioxid.

Under mandatperioden har tre fjärdedelar av en skattereform inriktad på låg- och medelinkomsttagare genomförts. Fullt genomförd innebär reformen att löntagarna helt kompenseras för den allmänna egenavgift om 7 % som de betalar till pensionssystemet. För en inkomsttagare med 20 000 kr i månaden medför kompensationen i dag en skattesänkning med ca 700 kr i månaden. Regeringen anför att detta minskar marginalskatterna för låg- och medelinkomsttagare samtidigt som köpkraften stärks så att både utbudet och efterfrågan på arbetskraft ökar. Vidare har en justering av gränsen för uttag av

statlig inkomstskatt genomförts. I samband med skattereformen 1990 formulerades ambitionen att högst 15 % av inkomsttagarna skulle betala statsskatt. Den goda reallöneutvecklingen och saneringen av de offentliga finanserna har dock medfört att andelen kommit upp i 20 % år 1999. För att minska andelen har gränsen för uttag av statlig inkomstskatt höjts utöver den automatiska uppräkningsnivån såväl 2000, 2001 som 2002. Regeringen avser att hösten 2002 göra en bedömning av det samhällsekonomiska utrymmet för ett slutförande av inkomstskattereformen under år 2003.

Grundavdragen för vanliga inkomsttagare och pensionärer har höjts som ett led i den gröna skatteväxlingen. År 2001 höjdes grundavdragen med 1 200 kr och år 2002 med 900 kr. För att ytterligare kompensera pensionärerna för de besparingar som genomfördes under 1990-talet får dessa också en särskild skattesänkning fr.o.m. i år. Skattesänkningen gör att så gott som alla pensionärer har fått cirka 100 kr mer i månaden fr.o.m. den 1 januari 2002. Även folkpensionärer med så låga inkomster att de i dag inte betalar någon skatt omfattas genom att deras skattekonton krediteras.

I en rättvisereform har löntagarna återfått en skattelättnad för fackföreningsavgifterna. På detta sätt är löntagarnas bidrag till den fackliga verksamheten inte längre missgynnat vid en jämförelse med arbetsgivarnas bidrag till sina organisationer. För att underlätta för medborgarna kan löntagare med förenklad deklaration i år för första gången lämna självdeklarationen elektroniskt.

Fastighetsskatten är enligt vad som anförs en del av kapitalinkomstbeskattningen och en viktig inkomstkälla för att finansiera den offentliga välfärden. För att möta de prishöjningar som den goda ekonomiska utvecklingen har givit upphov till har fastighetsskatten sänkts från 1,5 % till 1,0 % av taxeringsvärdet för småhus. För hyreshus har fastighetsskatten sänkts från 1,5 % till 0,5 %. Samtidigt har en begränsningsregel införts som innebär att hushåll med normala inkomst- och förmögenhetsförhållanden maximalt skall betala 5 % av sin inkomst i fastighetsskatt. Därmed har fastighetsskattens fördelningspolitiska profil förbättrats. Omräkningsförfarandet vid fastighetstaxeringen kommer att ersättas med en förenklad fastighetstaxering mellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Regler som innebär att höjda taxeringsvärden inte får omedelbart genomslag på uttaget av fastighetsskatt införs också. Vid förmögenhetsbeskattningen har fribeloppet höjts från 900 000 kr till 1,5 miljoner kronor för ensamstående och till 2 miljoner kronor för sambeskattade par.

En ny utredning om fastighetsskatt skall tillsättas för att pröva lösningar som kan innebära vissa avsteg från nu gällande principer för fastighetsbeskattningen under förutsättning att de fördelningsmässiga konsekvenserna är acceptabla. Regeringen skall dessutom tillsätta en särskild utredning för att se över utformningen av förmögenhetsbeskattningen i ett längre perspektiv. En översyn av arvs- och gåvobeskattningen skall också genomföras.

Starka och livskraftiga företag är enligt vad regeringen anför av avgörande betydelse för att Sverige skall vara en nation som präglas av uthållig tillväxt

och rättvisa. Under mandatperioden har en rad skattesänkningar genomförts för att ytterligare förbättra företagsklimatet.

Förutsättningarna för företagens egenfinansierade investeringar har förbättrats genom att utrymmet för avsättning till periodiseringsfonder utökats och avsättningsperioden förlängts. Enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag har fått samma möjlighet till schablonavdrag för ökade levnads-kostnader vid resor som löntagarna. I stort sett alla de stoppregler som gällde vid transaktioner mellan fåmansägda företag och deras ägare har slopats. Vidare har avdragsreglerna för utgifter vid ombyggnad av lokaler i samband med byte av hyresgäst gjorts generösare. Villkoren för investmentbolag har jämförts med de som gäller för värdepappersfonder genom att schablon-intäkten för investmentbolag sänkts från 2,0 till 1,5 %.

Företagens administration förenklas genom att alla fysiska personer som redovisar intäkter av näringsverksamhet får en förtryckt självdeklaration. En gemensam deklarationstidpunkt (2 maj) för alla deklarationsskyldiga införs fr.o.m. 2003. Förseningsavgiften har sänkts för den som inte lämnar in sin skattedeklaration i tid från 1 000 till 500 kr utom i fall då den deklarations-skyldige inte följt en uppmaning om att deklarerat eller tidigare har slarvat med att lämna deklaration.

Det är enligt vad som anförs viktigt att småföretagandet är spritt över hela landet. Den generella nedsättningen av arbetsgivaravgifterna med 5 % av lönesumman upp till 852 000 kr har därför utvidgats till 15 % för företag i stödområde A. Mervärdesskatten på resor har sänkts från 12 % till 6 %.

Under mandatperioden har flera steg i en grön skatteväxling tagits. Syftet är bl.a. att minska de koldioxidutsläpp som bidrar till växthuseffekten. Rege- ringen anför att skatteväxlingen kan bidra till att stimulera innovationer och användandet av ren och mer resurseffektiv teknik och att en effektivare ener- gianvändning kan underlätta en avveckling av kärnkraften.

Under år 2000 omfattade den gröna skatteväxlingen ca 1,7 miljarder kro- nor. Dieselskatten höjdes med 25 öre, elskatten med 1 öre och kärnkrafts- skatten med 0,5 öre. De ökade resurserna avsattes för en reducerad skatt i samband med individuell kompetensutveckling och för att skattemässigt likställa jordbruket med industrin.

Under år 2001 omfattade den gröna skatteväxlingen drygt 3 miljarder kro- nor. Koldioxidskatten gavs en ökad tyngd i förhållande till energiskatten genom att en höjning av koldioxidskatten med 25 % kombinerades med en sänkning av energiskatten på el och bränslen med 8 %. Samtidigt höjdes koldioxidskatten med ytterligare 15 % och energiskatten på el med 1,8 öre. För bensin, diesel och industrin neutraliserades dessa skatteförändringar. Skatten på dieselolja höjdes därutöver med 10 öre per liter. Intäkterna använ- des för att finansiera en sänkning av arbetsgivaravgiften med 0,1 procentenhet och för en höjning av grundavdraget med 1 200 kr.

Under år 2002 omfattar den gröna skatteväxlingen ca 2 miljarder kronor. Energiskatten på el har höjts med 1,2 öre den första januari i år. Samtidigt har koldioxidskatten åter höjts med 15 %. Industrin har undantagits från höj- ningar, medan effekten för bensin och diesel neutraliserats genom lika stora

sänkningar av energiskatten. Dessutom har avfallsskatten höjts med 15 %. Intäkterna används för att finansiera en höjning av grundavdragen i inkomstskatten med 900 kr.

Slutligen framhålls att regeringen aviserat att ett kvotbaserat elcertifikatsystem bör införas för att främja elproduktion från förnyelsebara energikällor. Härvid bibehålls den s.k. miljöbonusen för vindkraft under sju år samtidigt som en successiv avtrappning sker.

Motionerna

I *Moderata samlingspartiets* motion Fi36 yrkande 2 delvis av Bo Lundgren m.fl. (m) anförs att grunden för välfärden är den enskildes arbete och företagande och att det är en viktig uppgift för den ekonomiska politiken att vidga den enskildes möjligheter att ta ansvar för sig och sin familj. Det är enligt vad som anförs avgörande att skatterna sänks för alla och på ett sätt som ger mycket tydliga effekter för låg- och medelinkomsttagare. Tonvikten läggs därför på sänkta inkomstskatter och en avveckling av fastighetsskatten.

Vid inkomstbeskattningen är målet att grundavdraget skall höjas till 50 000 kr. Reformen inleds redan nästa år genom att grundavdraget höjs till 34 000 kr. Då införs också ett extra grundavdrag på 15 000 kr per barn under 16 år. Kompensationen för de allmänna egenavgifterna ersätts med ett förvärvsavdrag för pensionsgrundande inkomster. Grundavdragen och förvärvsavdraget görs mot den kommunalt taxerade inkomsten.

Motionärerna vill vidare underlätta för kvinnor och män att kombinera arbetsliv och ansvar för barnen och föreslår därför att det införs en skatte-reduktion för hushållsnära tjänster på 50 % av arbetskostnaden på maximalt 25 000 kr per hushåll.

Avvecklingen av fastighetsskatten genomförs successivt under den kommande mandatperioden. Taxeringsvärdena återställs direkt till den nivå som gällde under år 2000, och de regionala skillnaderna minskas genom att endast halva markvärdet läggs till grund för beskattningen. Skattesatsen bestäms nästa år till 0,9 % för småhus och 0,5 % för hyreshus och sänks sedan årligen. Schablonintäkten för ägare av hyreshus slopas omedelbart.

Motionärerna anförs vidare att skatter som hämmar sparandet och tillväxten och driver kapital och företag ut ur landet bör avskaffas. Förmögenhetsbeskattningen avskaffas under den kommande mandatperioden. I ett första steg slopas sambeskattningen, och fribeloppet höjs till 2 miljoner kronor. Kapitalinkomstskatten är enligt vad som anförs för hög och bör successivt sänkas till genomsnittlig EU-nivå. Skatten på aktieutdelningar avskaffas successivt under mandatperioden. Diskriminerande skatteregler för fåmansbolag avskaffas så att en aktiv delägare beskattas för inkomst av kapital om ägaren tagit ut skälig lön. Den statliga inkomstskatten ses som en skatt på kunskap och kompetens och avvecklas därför successivt. Arvs- och gåvoskatten avskaffas eftersom den försvårar generationsskiften. Skattereglerna för optionsprogram ses över för att göra Sverige konkurrenskraftigt på detta område. Royalty beskattas som inkomst av kapital. Ett riskkapitalavdrag

införs och utrymmet för eget pensionssparande utvidgas. Fondsparande bör kunna omplaceras utan kapitalvinstbeskattning.

Motionärerna anför vidare att den svenska beskattningen av jordbrukets produktionsmedel är för hög, och de föreslår att jordbrukets dieselskatt sänks och att skatten på växtnäring slopas.

Energibeskattningen är enligt vad som anförs krånglig, ogenomtänkt och för hög. Skatten på kärnkraftsel bör sänkas eftersom den strider mot principen om att energiskatter skall tas ut i konsumentledet. Skatten på bensin och diesel bör sänkas så att den inte kostar mer än i Europa. Reseavdraget höjs till 20 kr per mil.

Mervärdesskatten skall anpassas för att ge rimliga priser jämfört med europeisk nivå. Alkoholskatterna bör snarast anpassas till dansk nivå. Reklamskatten är inte konkurrensneutral och bör avskaffas nästa år.

I *Kristdemokraternas* motion Fi37 yrkandena 1 delvis och 2 delvis av Alf Svensson m.fl. (kd) anförs att det är en viktig och prioriterad uppgift att skapa en skattstruktur som gör att fler kan klara sig på sin egen lön och inte tvingas vara beroende av bidrag för att få hushållsekonomin att gå ihop. Vidare framhålls att människor inte bör påverkas i sina val av skatte- och bidragsregler och att det därför är viktigt att utforma skattereglerna på ett sådant sätt att marginaleffekterna minskar.

Motionärerna föreslår att grundavdraget vid beräkningen av den kommunala inkomstskatten höjs till minst 25 000 kr och håller öppet för att denna höjning av grundavdraget eventuellt kan inledas med en upptrappning i syfte att reducera marginaleffekten för taxerade inkomster mellan 0 och 100 000 kr. Vidare minskas marginalskatten för alla förvärsaktiva låg- och medelinkomsttagare genom ett statligt förvärsavdrag för inkomst av anställning och näringsverksamhet. Målet är ett avdrag på uppemot 10 % av denna inkomst. Samtidigt avskaffas den nuvarande compensationen för de allmänna egenavgifterna. Marginaleffekten reduceras vidare med 5 procentenheter för inkomster över den högre brytpunkten genom att det andra steget i den statliga inkomstskatteskalen slopas. En skattereduktion på 600 kr per barn upp till 16 år införs vidare.

För att eliminera den skattekil som uppkommer när hushållen anlitar extern arbetskraft införs en skattereduktion på 50 % för hushållens köp av tjänster.

Fastighetsskatten står enligt vad som anförs i konflikt med såväl äganderätten som principen om skatt efter bärkraft, och motionärerna föreslår därför att den avskaffas för småhus, hyreshus, kommersiella lokaler och industrienheter. Reformen finansieras delvis genom att kommunerna får rätt att ta ut en kommunal avgift, som för småhus får uppgå till högst 2 600 kr per år och för hyreshus till högst 800 kr per lägenhet. Vidare höjs kapitalvinstskatten vid försäljning av bostäder från 20 till 30 % av vinsten. Omläggningen till en kommunal avgift för kommersiella lokaler och industrienheter avses vara neutral.

Motionärerna anför vidare att grundbulten för den ekonomiska politiken är att ge stabila och goda villkor för fler och växande företag och därigenom öka

sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden. De föreslår förändringar i skattesystemet som skall ge viktiga strukturella effekter som förbättrar ekonomins funktionssätt. Förslagen innebär bl.a. följande.

Skatten på utdelningsinkomster från risksparande avvecklas successivt och är helt borta från år 2005. Förmögenhetsskatten avvecklas i tre steg. I ett första steg avskaffas sambeskattningen, och därefter sänks skattesatsen successivt. Omläggningen finansieras genom att bolagsskatten höjs till 30 %. Arbetsgivaravgifterna sänks med 7 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från år 2004. Från år 2005 utökas nedsättningen till 10 procentenheter. För egenföretagare utökas den nedsättningsberättigade lönesumman till 250 000 kr per år. Ett riskkapitalavdrag införs, där maximalt 100 000 kr för investeringar i onoterade företag blir avdragsgilla mot inkomst av tjänst eller inkomst av kapital. Arvsskatten på bundet kapital avskaffas vid generationsskifte i företag. 1,8 miljarder kronor avsätts de närmaste tre åren för sänkt skatt på nybyggnation av hyresrätter.

Avdragsrätten på pensionssparande höjs successivt till ett helt basbelopp per år. Royaltyinkomster från patenterade uppfinningar skattebefrias under två år och beskattas därefter som inkomst av kapital. En avdragsrätt för insättningar på individuella utbildningskonton införs från halvårsskiftet år 2002. Vidare utvidgas möjligheten till avdrag för reskostnader genom att gränsen för sådana avdrag sänks till 5 000 kr.

Jordbruksnäringens villkor förbättras genom att 1 miljard kronor avsätts för att skapa rimliga och rättvisa konkurrensvillkor. Konkurrensvillkoren för åkeri- och transportsektorn föreslås också förbättras genom gynnsammare skatteregler i form av sänkt dieselskatt.

I *Centerpartiets* motion Fi38 yrkande 3 av Agne Hansson m.fl. (c) anförs att den ekonomiska politiken måste utformas så att den bidrar till livskraft i hela landet och ökar vars och ens ekonomiska självbestämmande. Detta ger den bästa grunden för en uthållig tillväxt. Skattepolitiken måste därför utformas så att den ger goda förutsättningar för fler företag att komma i gång och växa, större ekonomiskt utrymme för landets familjer samt förbättringar för dem som bäst behöver ökat ekonomiskt utrymme. Därför prioriteras skattesänkningar som är riktade mot småföretagande och uthållig tillväxt, låg- och medelinkomsttagare samt boende.

En inkomstskattereform genomförs för att öka människors ekonomiska självbestämmande. En skatterabatt på 10 000 kr ersätter dagens grundavdrag. I praktiken ger det enligt vad som anförs ungefär samma effekt som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr med en genomsnittlig kommunalskatt. Efter som skatterabatten utgår lika för alla försvinner den negativa margineffekt som finns i dagens skattesystem då grundavdraget trappas av. En särskild skatterabatt för förvärvsinkomster införs också och uppgår till 10 % av inkomsten upp till 108 000 kr, vilket ger en maximal förvärvsrabatt på 10 800 kr. Skatterabatten börjar trappas ned vid en inkomst på 180 000 kr, för att vid en årsinkomst på 288 000 kr och däröver uppgå till 5 400 kr.

För att förbättra hushållens och barnfamiljernas ekonomi höjs reseavdraget och får inkludera resor till barnomsorg. Barnfamiljerna får också en extra

skatterabatt med 100 kr per barn och månad för barn upp till 18 år. Skatten på hushållsnära tjänster sänks och ger enligt vad som anförs utrymme för nya jobb inom sektorer där det i dag knappast finns någon vit marknad.

Beskattningen av boende utformas som en schablonintäkt på taxeringsvärdet och sänks så att skatteuttaget motsvarar en fastighetsskatt på 0,9 % år 2003 och 0,75 % år 2004. Taxeringssystemet reformeras så att extremt höga huspriser inte slår igenom på omräkningen av grannarnas taxeringsvärde, och taxeringen av fastigheter för fastboende skiljs från den för fritidsboende.

Sambeskattningen av förmögenhet slopas och endast halva taxeringsvärdet ingår i underlaget för förmögenhetsbeskattning.

Arbetsgivaravgifterna sänks ytterligare för att stimulera framför allt små företag att utvecklas och växa. Den nuvarande reduktionen av arbetsgivaravgifterna ökas till 10 procentenheter och får beräknas på en lönesumma upp till 2 miljoner kronor. För egenföretagare höjs underlaget till 300 000 kr. Som ett led i omställningen till en uthållig utveckling finansieras en del av sänkningen av arbetsgivaravgifterna genom höjda skatter på utsläpp av kväveoxid och koldioxid i industrin samt genom en skatt på förbränning av osorterat avfall och höjd skatt på deponering av avfall.

Den gröna sektorn ges likvärdiga konkurrensvillkor genom att skatten på diesel för jord- och skogsbruksmaskiner sänks och genom att skatten på kväve i handelsgödsel slopas.

I *Folkpartiet liberalernas* motion Fi39 yrkande 2 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anförs att det är angeläget med strukturellt riktiga skattesänkningar som förbättrar ekonomins funktionssätt och ökar arbetsutbud, företagande och risktagande och att de skattesänkningar som har mest gynnsam effekt på arbete och företagande bör prioriteras. Motionärerna föreslår att en ny skattereform genomförs för att återställa den grundläggande principen om 30 % i skatt för de flesta och 50 % skatt för höga inkomster. Förändringarna bör enligt vad som anförs koncentreras på de för tillväxt och jobb skadliga marginalskatterna.

Kompensationen för de allmänna egenavgifterna har enligt motionärernas mening fått en olycklig utformning eftersom avdragsrätten för dessa avgifter begränsas. Löntagarna skall enligt vad som anförs inte kompenseras för dessa avgifter utan få lägre skatter så att avgifterna kan betalas. Motionärerna återför därför kompensationen för de allmänna egenavgifterna och lägger i stället förslag om en reformering av inkomstskatterna med följande utformning.

Brytpunkten för statlig skatt höjs till gränsen för egenavgifterna (ca 313 000 kr per år) bl.a. för att undvika att personer som betalar både statlig skatt och egenavgifter får marginaleffekter om ca 55 %. Grundavdraget uppgår i dag som högst till ca 21 000 kr vid en inkomst på strax över 100 000 kr. Vid högre inkomster trappas grundavdraget av, och detta ger upphov till marginaleffekter, den s.k. LO-puckeln. Motionärerna eliminerar dessa effekter genom att avtrappningen av grundavdraget avskaffas. Det andra steget i den statliga inkomstskatteskalen avskaffas eftersom det är ett brott mot 1990 års skattereform. Härigenom sänks marginalskatten med 5 procentenheter i de aktuella inkomstsikten. För att göra det mer lönsamt att arbeta även vid lägre

inkomster införs ett förvärvsavdrag. Inledningsvis föreslås att avdraget skall uppgå till 4 % av inkomsten. Vidare införs en skattereduktion för att garantera att alla får del av en skattesänkning. Skattereduktionen uppgår de första åren till 2 500 kr respektive 3 000 kr per person och tillfaller även pensionärer.

En socialförsäkringsreform genomförs och innebär bl.a. att avgifterna till a-kassan höjs samtidigt som de blir fullt avdragsgilla. Härvid slopas skattereduktionen för fackföreningsavgift. De höjda avgifterna leder inte till ökade kostnader eftersom inkomstskatterna sänks i motsvarande mån. Avsikten är att avgifter till försäkringar skall vara tydliga för alla.

Motionärerna anför vidare att föräldrars extra försörjningsbörda bör beaktas vid beskattningen. Utökningar av det generella barnstödet bör därför ske i form av en skattereduktion. En sådan införs år 2002 med ungefär 160 kr per månad och barn för att successivt öka till 220 kr per månad och barn år 2004. Åtgärden kombineras med att den del av bostadsbidraget som i praktiken utgör ett rent inkomstprövat barnbidrag trappas ned med först 60 kr och sedan 120 kr per barn och månad.

En skattelättnad införs för köp av hushållstjänster och innebär att priset på dessa halveras. Härigenom blir tjänsterna enligt vad som anförts tillgängliga för hushåll med normala inkomster och svarta jobb blir vita.

Motionärerna föreslår vidare förändringar som syftar till att förbättra villkoren för sparandet.

Förmögenhetsskatten kommer att bli alltmer omöjlig att upprätthålla i en internationaliserad värld och bör därför avskaffas på sikt. I ett första steg föreslås att sambeskattningen slopas och att fribeloppet höjs till 2,1 miljoner kronor.

Fastighetsskatten bidrar till en orimligt hög beskattning av boendet, som är en viktig sparform för många människor. Beskattningsformen är oacceptabel, och de olika boendeformerna behandlas inte likformigt. I avvaktan på en grundläggande reformering bör taxeringsvärdena enligt vad som anförts fortsatt vara frysta på 2000 års nivå med skattesatserna 1,0 % för enfamiljshus och 0,5 % för flerfamiljshus.

Med ett ökande behov av återkommande kompetensutveckling är ett sparande som kan användas för detta ändmål viktigt. Avdraget för pensionssparande bör därför utvidgas till ett avdrag för pensions- och kompetenssparande samtidigt som avdragsutrymmet höjs från ett halvt till ett helt basbelopp.

Motionärerna föreslår vidare åtgärder som syftar till att förbättra företagets villkor. De anför att skatten på aktieutdelningar måste slopas för att långsiktigt förbättra de mindre företagens tillgång på riskvilligt kapital. Skatten på aktieutdelningar avvecklas därför successivt med en halvering under de kommande två åren. De s.k. 3:12-reglerna förenklas så att en delägare kan beskattas för sin utdelning som inkomst av kapital om en normalinkomst beskattats som arbetsinkomst. Beskattningen av personaloptioner bör ses över med sikte på att en skattelättnad skall kunna ges. Socialavgifterna på vinstandelssystem slopas. Arbetsgivaravgifterna sänks med 2 procentenheter i tjänstesektorn.

Slutligen anføres att den viktigaste miljöförbättrande förändringen är att arbeta för gemensam koldioxidskatt i EU. Motionärerna föreslår också att det införs en skatt på sopförbränning.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är skattesystemets främsta uppgift att på ett varaktigt och stabilt sätt finansiera olika gemensamma åtaganden. Det totala skatteuttaget är därför en direkt följd av den avvägning mellan offentligt och privat finansierad välfärd som medborgarna gör via det politiska systemet. Skatter har inget egenvärde, utan utrymmet för skattesänkningar måste hela tiden bedömas mot bakgrund av medborgarnas önskemål om en offentligt finansierad välfärd och de uppsatta budgetpolitiska målen.

I förhållande till omvärlden har Sverige höga skatter som en följd av större och mer generellt utformade, offentligt finansierade välfärdssystem. Samtidigt blir den svenska ekonomin alltmer öppen i takt med att den internationella rörligheten på tjänste-, arbets- och kapitalmarknaderna ökar. Den ökande integrationen påverkar de underliggande skattebaserna och ställer nya krav på skattepolitiken.

Det finns inte något enkelt sätt att jämföra skattesystem i olika länder för att på det sättet få en exakt beskrivning av de anpassningskrav som den ökade internationella rörligheten medför. Jämförelser av skatteuttaget ställt i relation till bruttonationalprodukten ger ingen större vägledning, eftersom länderna har utformat sina transfererings- och skattesystem efter olika principer. Också mer grundläggande skillnader i förutsättningarna, som olika åldersstruktur, kan göra det svårt att göra rimliga jämförelser. Även efter korrigering för sådana faktorer finns det dock kvar en skillnad mellan Sverige och andra länder, och den utmaning som Sverige ställs inför kvarstår därför.

En särskild utredning – Internationaliseringens betydelse för svenska skattebaser och framtida skattestruktur (dir. 2000:51) – har till uppgift att göra en samlad bedömning av hur den svenska skattestrukturen bör vara utformad i en värld med internationaliserade marknader för varor, tjänster och produktionsfaktorer samtidigt som de välfärdspolitiska ambitionerna bevaras på dagens nivå. Avvägningen i skatteuttag på arbetsinkomster och kapitalinkomster skall analyseras liksom möjligheten och önskvärldheten av att bevara en likformig kapitalinkomstbeskattning. Syftet med arbetet är att åstadkomma ett förbättrat underlag för framtida skattepolitiska prioriteringar. En huvuduppgift är att bedöma rörligheten hos underlagen för enskilda skatter enligt nuvarande system och i vilket tidsperspektiv en ökad rörlighet kan uppkomma. Utredningens uppdrag skall vara slutfört senast den 15 november 2002.

Utskottet anser att internationaliseringen och de krav som den ställer på det svenska skattesystemet bör ses som en utmaning och att inriktningen bör vara att den svenska skattestrukturen skall utformas på ett sätt som gör det möjligt att bevara de välfärdspolitiska ambitionerna på dagens nivå. Utskottet är inte

berett att, som flera motionärer, direkt dra slutsatsen att olika skatter så snabbt som möjligt bör slopas eller sänkas kraftigt.

Inkomstbeskattningen har i dag en utformning som stämmer förhållandevis väl överens med den skatteskala som beslutades under skattereformen och som därefter kompletterades med ett sista steg som en fördelningspolitisk korrigerig. Flertalet skattskyldiga betalar endast kommunal inkomstskatt, och för grupper med högre inkomster tillkommer en statlig inkomstskatt på 20 % respektive 25 %. De som endast betalar kommunal inkomstskatt motsvarar mer än 80 % av de skattskyldiga.

Det finns enligt utskottets mening anledning att erinra om att skatteskalen under de år som följde på krisåren i början av 1990-talet avvek väsentligt från vad som gäller i dag. De kraftansträngningar som krävdes för att sanera de stora budgetunderskott som krisen genererade hade bl.a. lett till ett gradvis sänkt grundavdrag och till att löntagarna i stigande grad belastades med egenavgifter. Egenavgifterna innebär en särskilt tung belastning för låg- och medelinkomsttagarna eftersom de är avdragsgilla och dessa kategorier i mindre grad än höginkomsttagarna har någon fördel av detta avdrag.

Sedan krisen avvärjts har ett stort arbete lagts ned på att återställa skatteskalen. En skattereduktion för låg- och medelinkomsttagare infördes inkomståret 1999, och inkomståret 2000 påbörjades en genomgripande reformering av inkomstbeskattningen som syftar till att eliminera effekterna av egenavgiften. Kostnaden för denna reform uppgår till närmare 50 miljarder kronor. Tre steg har redan tagits inkomståren 2000, 2001 och 2002, och detta är bakgrunden till att de kombinerade skatte- och avgiftsnivåerna i skatteskalen nu kan sägas åter närma sig det mål som uppställdes under skattereformen. I reformen ingår också justeringar av skiktgränserna så att andelen skattskyldiga som betalar statlig inkomstskatt begränsas. Reformen gynnar särskilt låg- och medelinkomsttagarna.

Som nämnts innebar krisåren också att grundavdraget gradvis urholkades. I budgeten för inkomståret 2001 presenterade regeringen en strategi för en grön skatteväxling som innebär att höjda skatter på energi och miljöutsläpp finansierar en sänkning av skatten på främst arbete. Den gröna skatteväxlingen gjorde det möjligt att påbörja en återställning av grundavdraget. Detta höjdes inkomståret 2001 med 1 200 kr, och höjningen avsåg även det särskilda grundavdrag som utgår till pensionärer. Inför inkomståret 2002 har ytterligare en grön skatteväxling genomförts och finansierat en höjning av grundavdraget och pensionärernas särskilda grundavdrag med 900 kr. Vidare har den särskilda skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare utvidgats så att den även gäller för pensionärer. Inkomståret 2003, då pensionärerna övergår till att följa samma skatteregler som övriga skattskyldiga, kommer skattereduktionen för låg- och medelinkomsttagare att vara inbakad i grundavdraget.

Enligt planerna skall ett fjärde och avslutande steg i reformeringen tas när utrymme för en sådan åtgärd bedöms föreligga. När reformen genomförts fullt ut har enligt utskottets mening skatteskalen en utformning som i allt väsentligt motsvarar den skatteskala som beslutades under skattereformen. En

fördelningspolitisk korrigering finns dock genom att den särskilda skatte-reduktionen för låg- och medelinkomsttagare infogats i grundavdraget.

När det gäller de olika förslagen om förändringar i inkomstskatteskalen har dessa en varierande inriktning. Kraftiga allmänna sänkningar av inkomstskatten föreslås från flera håll, och det uttalade målet är att detta skall finansieras genom en minskning av statens och kommunernas ansvar på olika områden. Var och en skall få behålla mer av sin lön och på detta sätt kunna klara sig själv.

Enligt utskottets mening innebär detta synsätt ett delvis underkännande av den gemensamma sektorn och betydelsen av de kollektiva lösningar som i dag framstår som självklara för de allra flesta. Tillgång till sjukvård, skolor, polis, högre utbildning m.m. tas i dag för given eftersom finansieringen sker via skattsedeln. Dagens skattefinansiering innebär en dubbel omfördelning. Skatteskalen är anpassad till individens förmåga att bidra till de gemensamma kostnaderna, och de skattefinansierade tjänsterna och förmånerna fördelas i princip efter behov. En kraftig neddragning av den skattefinansierade gemensamma sektorn skulle därför innebära en försämring för många grupper, och utskottet är inte övertygat om att de alternativ som skall träda i stället verkligen skulle vara tillgängliga för alla. Utskottet är inte berett att tillstyrka förslagen om kraftiga sänkningar av inkomstskatten.

De förslag om skattesänkningar som läggs fram i motionerna motiveras bl.a. med behovet av att minska marginaleffekterna. Enligt utskottets mening är det viktigt att vara uppmärksam på att kombinationen av skatte- och bidragsregler inte ger upphov till höga marginaleffekter för särskilt låg- och medelinkomsttagarna. Höga marginaleffekter leder till inlåsnings effekter, och drivkrafterna att arbeta mer, studera, byta arbete eller att gå från bidrag till arbete försvagas. Regeringen har också aktivt arbetat för att minska marginaleffekterna som ett led i politiken för en full sysselsättning. Den påbörjade inkomstskattereformen har tillsammans med andra reformer, som t.ex. maxtaxan, bidragit till att marginaleffekterna kunnat minskas. Av den redovisning som regeringen lämnar i vårpropositionen framgår att samtliga grupper har fått minskade marginaleffekter under mandatperioden och att minskningen har varit mest påtaglig bland ensamhushåll med barn. För dessa har marginaleffekterna minskat med 6–8 procentenheter. En fortsatt minskning av marginaleffekterna behövs för att minska klyftorna och ytterligare förbättra förutsättningarna för en ökad sysselsättning, och utskottet anser i likhet med regeringen att politiken även fortsättningsvis bör ha denna inriktning.

Förslag om barnavdrag och barnreduktioner läggs också fram i motionerna. Enligt utskottets mening finns det varken ur barnfamiljernas synpunkt eller av administrativa skäl någon anledning att söka infoga de familjepolitiska stöden i skattesystemet. Ett avdrag eller en skattereduktion kräver särskilda anpassningar av skattereglerna om syftet är att skattelättnaden skall motsvara dagens kontanta bidrag och utgå från principen om ett stöd som är lika för alla barn. Utskottet ser inte någon anledning att överväga en förändring med den inriktning som motionärerna föreslår.

En skattereduktion för hushållstjänster, som föreslås i samtliga motioner, skulle enligt utskottets mening utgöra ett avsteg från de principer om en likformig och neutral beskattning som ligger till grund för skattereformen och som enligt utskottets mening bör gälla. Det är också kostsamt att genom stimulanser försöka skapa en tjänsteproduktion som kan konkurrera med hushållens egen tjänsteproduktion. Risken är att effekterna på sysselsättningen blir mycket små eller inga alls samtidigt som kostnaderna blir stora. De erfarenheter som man har gjort i Danmark talar för en sådan utveckling. En stimulans av denna typ skulle dessutom leda till gränsdragningsproblem och ge upphov till svårkontrollerade gråzoner. Utskottet avstyrker förslaget.

När det gäller behovet av en förstärkning av möjligheterna till återkommande kompetensutveckling finns det enligt utskottets mening anledning att erinra om att den gröna skatteväxlingen har gjort det möjligt att finansiera ett nytt system för individuell kompetensutveckling och att regeringen under våren har lagt en proposition med förslag om ett sådant system, så att det kan träda i kraft 2003. Systemet bygger på individens eget sparande på kompetenssparkonton. Även arbetsgivaren stimuleras att medverka. Huvuddelen av stimulans effekterna i systemet ges genom en kompetenspremie som utformas så att den individuella kompetensutvecklingen blir attraktiv även för de grupper som har begränsade möjligheter att spara. Enligt utskottets mening finns det mot denna bakgrund inte anledning att överväga den typ av förändringar på detta område som föreslås i motionerna.

Skatten på utdelning på andelar (aktier) föreslås i flera motioner slopas helt eller delvis. Enligt utskottets mening visar de utredningar som gjorts på området att en slopad skatt på aktieutdelningar inte är ett verksamt medel för att förbättra de större företagens villkor. Tillgången till en internationell kapitalmarknad gör att beskattningen av sparande endast i begränsad omfattning inverkar på företagets investeringsbenägenhet. För små och medelstora företag som inte i alla avseenden har tillgång till den internationella kapitalmarknaden kan emellertid inte bortses från att den personliga kapitalbeskattningen inverkar på avkastningskravet och därmed i viss mån fungerar som en skatt på företagets investeringar. I skattelagstiftningen har detta förhållande beaktats genom de särskilda lättnader som sedan 1997 gäller vid beskattningen av utdelningar och kapitalvinster på onoterade aktier. Dessa skattelättnader ersatte ett tidigare riskkapitalavdrag. Utskottet anser att en generell sänkning av skatten på ägarnas sparande i aktier inte är en effektiv metod för att förbättra villkoren för företagandet och är därför inte berett att tillstyrka en sådan förändring.

När det gäller fastighetsskatten har motionärerna i allmänhet begärt att den frysning av taxeringsvärden som gällde fram till årsskiftet 2000/01 skall återställas. I motion Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd) föreslås att fastighetsskatten slopas helt och ersätts med en kommunal avgift.

Fastighetsskatten är en del av kapitalinkomstbeskattningen och lämnar ett betydande bidrag till finansieringen av den offentliga välfärden. I en värld med en allt större internationell rörlighet utgör fastigheterna också en stabil och säker skattebas.

När det gäller de förhållandevis kraftiga prishöjningarna som inträffat i storstadsområdena och vissa attraktiva områden har en rad åtgärder vidtagits för att dämpa uttaget av fastighetsskatt och förmögenhetsskatt. Skattesatserna har sänkts i olika omgångar och uppgår nu till 1,0 % för småhus och till 0,5 % för hyreshus samtidigt som fribeloppen i förmögenhetsbeskattningen har höjts. Vidare har en begränsningsregel för fastighetsskatten införts som innebär att fastighetsskatten för ett småhus som utgör den skattskyldiges permanenta bostad begränsas så att den under vissa förutsättningar inte överstiger 5 % av hushållsinkomsten.

Ytterligare anpassningar har genomförts i syfte att öka reglernas precision och skapa rimliga utslag vid snabba prisförändringar. Ett system med förenklade fastighetstaxeringar mitt emellan de allmänna fastighetstaxeringarna ersätter det nuvarande omräkningsförfarandet, och höjda taxeringsvärden tillåts endast stegvis slå igenom på uttaget av fastighetsskatt. Härtill kommer att en ny utredning om fastighetsskatt skall tillsättas för att pröva lösningar som kan innebära vissa avsteg från nu gällande principer för fastighetsbeskattningen under förutsättning att de fördelningsmässiga konsekvenserna är acceptabla.

Utskottet är mot denna bakgrund inte heller berett att tillstyrka en återgång till de tidigare frysta taxeringsvärdena eller att fastighetsskatten ersätts med andra beskattnings- eller avgiftsformer eller helt eller delvis avskaffas.

Till grund för den gröna skatteväxling som genomförts under mandatperioden finns en strategi för en successivt ökad miljörelaterad avskattningssystemet som presenterats i budgetpropositionen för 2001. En reformering av energiskattesystemet utgör därvid en central del, och Skatteväxlingskommitténs principskiss i SOU 1997:11 utgör utgångspunkten för reformarbetet (prop. 2000/01:1, bet. 2000/01:FiU1). Skatteväxlingsstrategin beräknas under en tioårsperiod omfatta sammanlagt 30 miljarder kronor. En reformering av energiskattestrukturen och ett stegvis införande av skatteväxlingskommitténs modell bedöms skapa en energiskattmiljö som säkerställer en effektiv miljöstyrning och en varaktig finansiering av sänkta skatter på arbete. I anslutning härtill har utredningar initierats i fråga om utformningen av nedsättningsreglerna för tillverkningsindustrin, växthusnäringen samt jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna, vägtrafikbeskattningen och i fråga om övriga miljörelaterade skatter. Dessutom görs analyser av alternativa ekonomiska styrmedel. Ett viktigt inslag i denna strategi är också att Sverige på ett aktivt sätt söker förmå andra länder att följa efter och införa motsvarande ekonomiska styrmedel. En sådan internationell beskattning är målet med Sveriges agerande på detta område och skulle dessutom minska behovet av särskilda regler för den konkurrensutsatta svenska industrin.

Av det anförda framgår att utskottet ställer sig bakom de riktlinjer som regeringen redovisat för skattepolitiken och att utskottet inte är berett att tillstyrka de förslag som läggs fram av motionärerna. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del och avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

Stockholm den 16 maj 2002

På skatteutskottets vägnar

Arne Kjörnsberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Arne Kjörnsberg (s), Carl Fredrik Graf (m), Lisbeth Staaf-Igelström (s), Per Rosengren (v), Kenneth Lantz (kd), Carl Erik Hedlund (m), Per Erik Granström (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Ulla Wester (s), Lena Sandlin-Hedman (s), Sven Brus (kd), Catharina Hagen (m), Gudrun Lindvall (mp), Rolf Kenneryd (c), Lennart Kollmats (fp), Per-Olof Svensson (s) och Claes Stockhaus (v).

Avvikande meningar

1. Skattepolitikens inriktning – m

Carl Fredrik Graf (m), Carl Erik Hedlund (m), Marietta de Pourbaix-Lundin (m) och Catharina Hagen (m) anför:

Ställningstagande

Skattepolitiken handlar i grunden om makten över människors liv och välfärd. Skattetryckets höjd drar gränsen mellan den del av samhället där medborgarna själva bestämmer och den del där den politiska makten styr. Det finns inte något annat demokratiskt land där den politiska makten kontrollerar en så stor del av samhället och välfärden som Sverige.

De höga skatterna urholkar lönsamheten i arbete och i företagande. Ökade arbetsinsatser, bättre utbildning och risktagande belönas inte i den utsträckning som behövs i ett öppet samhälle. I stället leder skattekilrar och skattetrycket till att ekonomin fungerar sämre och ger mindre välfärd. Sveriges utveckling de senaste 30 åren präglas av både snabbt stigande skatter jämfört med andra länder och en eftersläpning av välstånd som är högst påtaglig.

De höga skatterna leder också till orättfärdigheter. Genom att Sverige har världens högsta skatter för låginkomsttagare och barnfamiljer driver högskattepolitiken människor in i bidragsberoende och fattigdomsfällor. Den bidrar därmed till den vanmakt och frustration som finns i stora delar av det svenska samhället.

I en tid av globalisering innebär höga skattesatser inte självklart stabila skatteinkomster. Tvärtom urholkas rörliga skattebaser alltmer ju högre skatterna är. Det leder inte bara till förlorade jobb och förlorad välfärd, det leder också till minskade skatteinkomster som inte motsvaras av att de enskilda hushållen får lägre skatt. Tvärtom riskerar framför allt låg- och medelinkomsttagare att få allt högre skatter, samtidigt som finansieringen av de bidrag som tillkommit för att kompensera för de höga skatterna urholkas. Högskattepolitiken leder både till förlorade skatteinkomster och en alltmer orättfärdig fördelning av skatterna.

Det svenska skattetrycket måste under de kommande åren pressas nedåt mot mer normala europeiska nivåer. Sverige måste öka utrymmet för de egna medborgarna och förutsättningarna för företagande och arbete genom skatter som är väsentligt lägre än dagens. Förutom de förändringar av inkomstskattesystemet som måste genomföras skall fastighetsskatten avvecklas. Mervärdesbeskattningen skall anpassas för att ge rimliga prisnivåer jämfört med det övriga Europa. Kapitalbeskattningen måste förändras för att möta de utmaningar som rörliga skattebaser och en global ekonomi ställer.

Vi anser att skattepolitiken skall präglas av sociala hänsyn och öka det enskilda hushållets trygghet. Den skall låta den enskilde bestämma över en så stor del som möjligt av den egna inkomsten och välfärden och utformas för att leda till ökat utbud av arbete, sparande och investeringar. Den skall präglas

av en respekt för den enskildes strävanden och värderingar. Var och en skall ha så stor kontroll över sin välfärd som möjligt.

Sverige behöver en genomgripande inkomstskattereform som ger ökad social trygghet och motverkar fattigdomsfällor. Fler jobb skall göras möjliga och den sociala rörligheten öka. Det måste alltid löna sig att arbeta och att utbilda sig. Därför måste en skattereform ha sin tyngdpunkt på låg- och medelinkomsttagare. Det måste också skapas förutsättningar för vanliga människor att kunna köpa tjänster. Det ökar välfärd och flexibilitet. Stressen minskar och ett större utbud av arbete skapas.

- Människor skall ges möjlighet att klara av sina egna grundläggande behov innan de börjar betala skatt. Därför bör grundavdraget höjas rejält. På sikt vill vi att de första 50 000 kronorna skall vara befriade från inkomstskatt.
- Det är orimligt att skattesystemet inte tar hänsyn till försörjningsbördan. Framför allt är det barnfamiljer som har svårt att få ekonomin att gå ihop. Utöver dagens barnbidrag vill vi därför införa ett extra grundavdrag på 15 000 kr per år och barn upp till 16 år vid den kommunala beskattningen. För dem som inte kan tillgodogöra sig avdraget utgår ett motsvarande bidrag.
- Beskattningen av arbete skall utformas så att fler motiveras att arbeta. Vi vill därför införa ett förvärvsavdrag för pensionsgrundande inkomster. Förvärvsavdrag såväl som grundavdrag görs mot den kommunalt taxerade inkomsten.

Dessa tre skattesänkningar är så omfattande att de inte fullt ut kan genomföras omedelbart. Nästa år bör grundavdraget för alla höjas rejält och det extra barnavdraget för barn införas fullt ut. Förvärvsavdraget växlas mot dagens skattereduktion.

Många arbetsuppgifter i hushållen utförs i dag i form av "gör-det-själv" eller svart. Att köpa sådana tjänster med full skattebördan är förbehållet de rika, eller de som kan få någon annan att betala. Med lägre skatt på hushållsnära tjänster skulle det bli lättare för både kvinnor och män att kombinera arbetsliv och ansvar för barnen. För tjänster utförda i hemmet skall enligt vår mening en skattereduktion på 50 % av arbetskostnaden på maximalt 25 000 kr per hushåll införas. Det leder till att svarta jobb blir vita och gör att människor kan känna att både tiden och pengarna räcker till.

Fastighetsskatten är i dag en skatt på en fiktiv avkastning på husets taxeringsvärde utan någon koppling till en verklig inkomst. Skatten drabbar alla boendeformer i Sverige. Bostadsrättsföreningar betalar skatt på värdet av fastigheten och för hyresrätter gäller i regel att en knapp månadshyra per år utgörs av fastighetsskatt. Fastighetsskatten för småhus varierar starkt och skattens storlek beror i hög grad på var fastigheten är belägen. Förmögenhets-skatten har också kommit att bli en skatt på boendet som främst drabbar äldre människor med nedamorterade lån. Ägare av flerbostadshus, oavsett om de är bostadsrättsföreningar, bolag eller enskilda människor, är därtill tvingade att ta upp en fiktiv schablonintäkt till beskattning.

Vi vill avskaffa fastighetsskatten. Taxeringsvärdena höjdes kraftigt förra året och höjs ytterligare i år. För att folk skall ha råd att bo kvar måste, som ett första steg, de tidigare lägre taxeringsvärdena återställas. Procentsatserna bör nästa år sättas till 0,9 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. För att minska de regionala skillnaderna används endast halva markvärdet som grund för beskattning. Härefter skall skattesatsen sänkas årligen under mandatperioden. Schablonintäkten skall avskaffas omedelbart.

Det finns flera skatter som är speciellt hämmande för tillväxten. Det är skatter som hämmar sparandet och minskar tillgången på kapital i Sverige. De driver kapital och företag ur landet och hindrar uppkomsten av nya företag. Sverige skall ha ett så attraktivt skatteklimat så att kapital och människor söker sig hit.

Skatten på förmögenheter har slopats i de flesta länder. I Sverige tas förmögenhetsskatt ut även vid förhållandevis låga förmögenheter. Skattesatsen är internationellt sett hög. Det gör att Sverige kommit i en särdeles ogynnsam position vad gäller konkurrens om kapital. Förmögenhetsskatten bör slopas. I ett första steg slopas nästa år sambeskattningen och fribeloppet höjs till 2 miljoner kronor.

Beskattningen av kapitalinkomster i Sverige försvårar kapitalbildningen och är därmed också en hämsko på nyföretagandet. Kapitalinkomstskatterna är alltför höga jämfört med nivån i andra länder. Lågt räknat har under senare år ca 500 miljarder kronor lämnat landet utan att svenska skattemyndigheter har någon insyn. Huvudorsaken till detta stora utflöde är de höga skatterna på kapital. De bör därför successivt sänkas till genomsnittlig EU-nivå, vilket skulle medföra en vitalisering av svenskt näringsliv. Dessutom skulle med stor säkerhet en stor del av det flyktade kapitalet komma åter.

Svenska aktieägare missgynnas i förhållande till utländska ägare, vilka i de flesta fall inte drabbas av någon beskattning av utdelningarna. Detta medför också att det utländska ägandet i svenska företag ökar, vilket i sin tur ökar benägenheten att flytta företagen eller delar av verksamheten ut ur Sverige. Vi vill successivt avskaffa utdelningsskatten under mandatperioden.

Dagens diskriminerande skatteregler för fåmansbolag leder bl.a. till att små, snabbväxande och vinstrika företag betalar extra hög skatt. Det gäller till exempel vid beskattningen av aktieutdelning och reavinst. Reglerna bör ändras så att utdelning till en aktiv ägare av fåmansbolag beskattas som inkomst av kapital om ägaren tagit ut en skälig lön.

Statlig inkomstskatt betalas av närmare 40 % av alla heltidsarbetande. Det är således inte någon exklusiv elit som betalar denna skatt. Den statliga inkomstskatten fungerar som en straffbeskattning av kunskap och är därmed en av anledningarna till att färre tar akademisk examen i Sverige än i andra jämförbara länder. Vi vill successivt avskaffa den statliga inkomstskatten.

Arvs- och gåvoskatten försvårar generationsskiftet i familjeföretag. I Sverige har vi mycket låga skattefria belopp för arvsskatt jämfört med flertalet länder inom OECD och EU. Skattesatserna i Sverige är dessutom höga i jämförelse med snittet inom såväl EU som OECD. I kombination med övriga kapitalinkomstskatter är arvs- och gåvobeskattningen en viktig orsak till

kapitalflykten från Sverige. Den bör i likhet med förmögenhetsskatten avskaffas.

Optionsprogram är ett sätt för många nya företag att försäkra sig om kompetenta medarbetare. Det är nödvändigt att utreda vilka ytterligare åtgärder inom skatteområdet som erfordras för att svenska optionsprogram skall bli internationellt konkurrenskraftiga. I dag beskattas royaltyinkomsterna som inkomst av tjänst, vilket driver uppfinningsrika innovatörer ut ur landet. Man borde i stället slå vakt om deras kompetens för att utveckla nya idéer i Sverige. Inkomster från royalty på patent skall beskattas som inkomst av kapital.

Brist på riskkapital är ett av de största hindren för nyföretagande. För att öka tillgången bör det införas ett avdrag för dem som satsar riskkapital i företag.

För att öka incitamenten att spara bör en större avsättning till pensionssparande göras avdragsgill. Ett ökat eget pensionssparande ökar också tryggheten inför ålderdomen. Det bör vidare utredas hur reavinstskatten på värdepapper kan uppskjutas om man gör omplaceringar mellan olika fonder eller värdepapper. Inriktningen bör vara att skatten betalas först vid realisering av kapitalet.

Den svenska beskattningen av jordbrukets produktionsmedel är även den extremt hög. Eftersom livsmedelspolitiken är densamma i hela EU framstår den svenska skattebelastningen här i sin klaraste dager. Vi vill sänka beskattningen av diesel till samma nivå som våra främsta konkurrentländer har och slopa beskattningen på växtnäring.

Energibeskattningen är krånglig och ogenomtänkt. Enligt vår mening skall miljöskatter tas ut i produktionsledet medan energiskatter skall tas ut i konsumentledet. Då erhålls en konkurrensneutral beskattning mellan olika energiproducenter och mellan olika bränslen. Den extra energiskatt som tas ut på el producerad i kärnkraftverk strider mot denna princip och bör redan nästa år sänkas med 0,5 öre per kWh och på sikt tas bort.

För många svenskar är bilen det enda möjliga transportmedlet. Det gäller för resor från och till arbetet, för att hinna hämta och lämna barn på dagis eller för socialt umgänge på fritiden. Oavsett var i Sverige man befinner sig underlättar bilen vardagen och är till glädje på fritiden. Hög bränslebeskattning medför att arbetsresor försvåras och att utrymmet för umgänge med familj och vänner krymper. Skatten på såväl bensin som diesel bör sänkas. Bensin och diesel skall inte kosta mer i Sverige än vad det kostar genomsnittligt i Europa. Det avdrag som i dag får göras för resor till och från arbetet täcker inte kostnaderna för bilresor. Allteftersom bränslepriset ökar har värdet av avdraget urholkats. Det ger heller inte en rimlig möjlighet att kompensera värdeminskningen på bilen. Avdraget bör därför nästa år höjas till 20 kr per mil.

När de skattefria införselkvantiteterna från andra EU-länder stiger är det viktigt att anpassa de svenska alkoholskatterna till omvärldens nivåer. I Sverige har redan bryggerinäringen kommit i svårigheter på grund av de höga skatterna. Vi vill börja en anpassning till danska alkoholskatter snarast.

Skatt på annonser och reklam är inte konkurrensneutral och bör avskaffas nästa år.

Vi föreslår att riksdagen ställer sig bakom den inriktning av skattepolitiken som redovisas i motion Fi36 av Bo Lundgren m.fl. (m).

2. Skattepolitikens inriktning – kd

Kenneth Lantz (kd) och Sven Brus (kd) anför:

Ställningstagande

Vi ser det som en viktig och prioriterad uppgift att skapa en skattestruktur som gör att fler kan klara sig på sin egen lön och inte tvingas vara beroende av bidrag för att få hushållsekonomin att gå ihop. Många lågavlönade får först betala världens högsta skatter och sedan ”stå med mössan i hand” på socialkontoret för att få tillbaka pengar. Detta är inte ett rimligt system. Sänkta inkomstskatter för låginkomsttagare är en fråga om värdighet och respekt för enskilda personer. Det är också helt avgörande för att bryta det bidragsberoende som alltför många människor har fastnat i. Med sänkta inkomstskatter kommer framför allt fler låginkomsttagare att få möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation.

Utgångspunkten för den skattereform vi anser att Sverige behöver är att medborgarna själva får en ökad beslutanderätt över sina inkomster. Sedan bör de val människor vill göra, exempelvis öka eller minska sin arbetstid, inte påverkas negativt av kombinationen av offentliga skatte- och bidragsregler. Det första handlar alltså om att sänka det totala skattetrycket, det andra om att minska marginaleffekterna. En alltför stor del av vår tillvaro bestäms i dag genom politiska beslut.

Insikten har funnits länge om att skattesystemet tillsammans med behovsprövade bidrag och inkomstprövade avgifter skapar orimliga marginaleffekter för stora grupper. Det vill säga att stor del av en inkomstökning går bort i form av ökad skatt, minskade bidrag och höjda avgifter. Likaså är insikten tämligen utbredd om att höga marginalskatter, eller höga kombinerade marginaleffekter, är skadligt för samhällsekonomin. Med samlade marginaleffekter på uppåt, och i vissa fall över, 100 % finns det inga privatekonomiska skäl att öka sin arbetsinsats, åtminstone inte på kort sikt. Omvänt betyder höga marginaleffekter att personer med låga inkomster som arbetar heltid faktiskt kan tjäna på att arbeta mindre.

Sverige bör ta ett helhetsgrepp över både de höga genomsnittsskatterna och de höga samlade marginaleffekterna. I vår inkomstskattereform ingår därför ett antal förslag där målet är att reducera de samlade marginaleffekterna för stora grupper, vid förvärvsarbete, ändrad förvärvsfrekvens, eller vid köp av tjänster med redan skattade pengar. Vidare bryts rundgången med låginkomsttagare som tvingas söka socialbidrag under vissa perioder av året samtidigt som de betalar ansevärliga belopp i skatt under andra delar. Inkomsttagare får behålla en större del av sin egen lön och får därmed möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation.

- För det första föreslås ett kraftigt höjt grundavdrag vid beräkningen av den kommunala inkomstskatten. Inkomstskatten sänks för alla med sammanlagt 17,0 miljarder kronor nästa år genom att grundavdraget höjs till 25 000 kr. Effekten blir jämfört med regeringens förslag en skattesänkning med ca 345 kr per månad, eller drygt 4 140 kr per år. Grundavdragshöjningen omfattar även skattepliktiga transfereringar och gäller för pensionärer i de fall där deras särskilda grundavdrag understiger det av Kristdemokraterna föreslagna grundavdraget. Kommunernas skatteinkomster reduceras inte eftersom förslaget lagtekniskt bör utformas som en statlig skattereduktion.
- För det andra föreslår vi en skattereduktion för låg- och medelinkomsttagare på totalt 4 320 kr per person och år på pensionsgrundande förvärvsinkomster (360 kr per månad). Till skillnad från den särskilda skattereduktion som finns i dag föreslår vi full reduktion för personer med inkomster upp till 276 000 kr och en avtrappning så att reduktionen upphör vid inkomster på 360 000 kr.
- För det tredje föreslår vi, i stället för regeringens förslag om kompensation för pensionsavgiften, ett generellt statligt förvärvsavdrag, beräknat mot kommunalskatten på inkomster av anställning eller näringsverksamhet motsvarande 5 % av denna inkomst år 2003, 5,1 % år 2004 och inriktningsvis 7 % år 2005. Vid en månadslön på 15 000 kr innebär det en skattesänkning med ca 225 kr per månad. Förutom att ge hushållen ett ökat ekonomiskt utrymme minskas därigenom marginaleffekterna. Målet bör vara ett avdrag på uppemot 10 % av inkomsten som då alltså reducerar marginaleffekten med drygt 3 procentenheter.
- För det fjärde vill vi avskaffa regeringens värnskatt. Den är ett brott mot de principer Socialdemokraterna själva var med om att lägga fast i skattereformen 1990–1991 om att ingen skall betala mer än 50 % av en inkomstökning i skatt. Den är också ett brott mot de löften Socialdemokraterna ställde ut om att värnskatten under budgetsaneringsåren skulle vara tillfällig.

En skattereduktion på 50 % för hushållens köp av tjänster bör införas. På så sätt elimineras nästan hela den extra skattekil som uppstår när extern arbetskraft anlitas med redan skattade pengar. Betydligt fler samhällsekonomiskt motiverade köp av tjänster kommer till stånd, eftersom de även blir privatekonomiskt lönsamma. Effektiviteten i ekonomin kommer därmed att öka. Samtidigt kan den svarta sektorn trängas tillbaka när det blir möjligt att både köpa och sälja privata hushållstjänster både vitt och lagligt.

Vår kritik mot fastighetsbeskattningen tar sin utgångspunkt i övertygelsen att alla skatter måste vara begripliga, upplevas som rättvisa och därmed kunna moraliskt och politiskt legitimeras. Fastighetsskatten är genom sin konstruktion i konflikt med såväl äganderätten som den social- och skatterättsliga principen om skatt efter bärkraft. Den statliga fastighetsskatten kan inte heller motiveras utifrån intresseprincipen, eftersom det inte finns någon som helst koppling mellan å ena sidan den skatt man tvingas betala och å andra sidan

någon form av förmån eller nytthet man har som fastighetsägare. Den nuvarande konstruktionen är också svårmotiverad även om man accepterar det s.k. kapitalinkomstperspektivet, och någon utvecklad logik med att beskatta boende både som kapital och konsumtion finns inte.

Vi föreslår därför att den statliga fastighetsskatten slopas helt för småhus och bostadshyreshus, kommersiella lokaler samt industrienheter. Reformen bör delvis finansieras genom att kommunerna ges rätt att ta ut en avgift för de kostnader man har som direkt härrör till de fastigheter som finns i kommunen. Därtill blir det även logiskt att höja kapitalvinstskatten vid försäljning av privatbostäder från 20 till 30 %. För de kommersiella lokalerna och industrienheter avses reformen vara ekonomiskt neutral. Den totala kommunala avgiften får inte överstiga kommunernas självkostnader för gator/vägar och parkering, räddningstjänst samt fysisk planering. Därför sätts ett tak för den kommunala fastighetsavgiften på 2 600 kr per år för småhusen. För hyreshusenheten bör avgiften högst uppgå till ett belopp motsvarande 800 kr per lägenhet och år. Ett viktigt motiv för en kommunal fastighetsavgift är det incitament kommunerna får för utveckling av infrastrukturen, ett offensivt bostadsbyggande och en bra näringspolitik. En ytterligare aspekt är att kommunerna genom en kommunal avgift får intäkter från fritidsbebyggelse som i vissa kommuner är omfattande, men som inte genererar några kommunala intäkter i dagens system.

De skattemässiga fördelarna för hushållen att spara förbättras dels genom en successivt höjd avdragsrätt för pensionssparande, dels genom en avdragsrätt för sparande på individuella utbildningskonton. Gränsen för reseavdraget för resor till och från jobbet sänks från 7 000 till 5 000 kr. Det innebär att resekostnader på ytterligare 2 000 kr blir avdragsgilla jämfört med i dag.

I vår familjepolitik ingår vidare en statlig skattereduktion för varje barn upp till 16 år. År 2003 föreslås denna uppgå till 50 kr per barn och månad.

Grundbulten i kristdemokratisk ekonomisk politik är att ge stabila och goda villkor för fler och växande företag och därigenom öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden. Detta åstadkoms genom en balanserad finanspolitik för sunda statsfinanser i kombination med strukturella åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt och avlägsnar de seglivade bromsmekanismer som i mer än 30 år underminerat den svenska ekonomins utvecklingskraft och bäddat för dagens höga totala arbetslöshet och brister i välfärden. De flesta av de förslag till förändringar i skattesystemet som vi föreslår har viktiga strukturella effekter för att förbättra den svenska ekonomins funktionssätt.

Vi anser att en omläggning snarast behöver genomföras av egendoms- och kapitalbeskattningen. Dubbelbeskattningen på utdelningsinkomster från risksparende (aktier) avvecklas successivt och är helt borta från år 2005. Förmögenhetsskatten avvecklas i tre steg. År 2003 avskaffas sambeskattnings av förmögenhet, år 2004 sänks förmögenhetsskattesatsen till 1,0 % och 2005 till 0,5 %. Från år 2006 avvecklas den helt. Vi gör bedömningen att den nuvarande förmögenhetsskatten i kombination med nuvarande dubbelbeskattnings är väsentligt mer skadlig för ekonomin och utvecklingskraften i vårt land än

den höjning av bolagsskatten som vi föreslår. Höjningen innebär att bolagsskatten, som jämte den i Finland är Europas lägsta, ökar från 28 till 30 % av nettovinsten. På så sätt sker beskattningen på faktiska intäkter, inte på fiktiva värden som vid förmögenhetsbeskattningen.

Arbetsgivaravgifterna sänks med 7 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från år 2004. Från år 2005 utökas nedsättningen till 10 procentenheter. För egenföretagare utökas den nedsättningsberättigade lönesumman till 250 000 kr per år. Förslaget gäller alla företag, men gynnar främst småföretagen. De mindre företag som i dag tvekar om de ska våga nyanställa får med detta förslag klart förbättrade möjligheter att våga satsa på utveckling och nyanställningar.

Ett riskkapitalavdrag införs, där maximalt 100 000 kr för investeringar i onoterade företag blir avdragsgilla mot inkomst av tjänst eller inkomst av kapital. Arvsskatten på bundet kapital avskaffas vid generationsskifte i företag.

En kraftfull satsning görs för att skapa rimliga och rättvisa konkurrensvillkor för jordbruksnäringen. Utgångspunkten för de förändringar som föreslås är den statliga utredningen En livsmedelsstrategi för Sverige (SOU 1997:167). Hela jordbrukets s.k. skatteryggsäck lyfts av genom de förslag som vi presenterar. Konkurrensvillkoren för åkeri- och transportsektorn föreslås också förbättras genom gynnsammare skatteregler i form av sänkt dieselskatt. Vi avsätter vidare 1,8 miljarder kronor de närmaste tre åren för sänkt skatt på nybyggnation av hyresrätter.

Royaltyinkomster från patenterade uppfinningar skattebefrias under två år och beskattas därefter som inkomst av kapital.

Till de strukturella åtgärder som kraftigt kommer att förbättra lönebildningen hör också förslaget om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med en 33-procentig egenfinansiering som kommer att skapa ett rakare rör mellan en bra lönebildning, låg arbetslöshet och låga avgifter för den enskilde och vice versa. Avgiftsökningen kompenseras mer än fullt ut av inkomstskattesänkningarna.

Vi ställer oss med det anförda bakom den inriktning av skattepolitiken som redovisas i motion Fi37 av Alf Svensson m.fl. (kd).

3. Skattepolitikens inriktning – c

Rolf Kenneryd (c) anför:

Ställningstagande

Vi vill att alla medborgare skall ha lika villkor och lika förutsättningar. Vi har ingen ambition att försöka garantera alla medborgare ett lika utfall, utan vi ser istället till varje människas särskilda förutsättningar och behov i livets olika skeden. Staten skall vara stark i det som är statens uppgift, nämligen att skapa förutsättningar för tillväxt så att vi kan bevara välfärden och att ge rättvisa förutsättningar för medborgare och regioner, samtidigt som staten också måste acceptera att medborgarna och regionerna förvaltar sina möjligheter på

olika sätt. Den ekonomiska politiken måste utformas så att den bidrar till livskraft i hela landet och ökar vars och ens ekonomiska självbestämmande. Detta ger också den bästa grunden för en uthållig tillväxt.

Skattepolitiken måste utformas så att den ger goda förutsättningar för fler företag att starta och växa, ger större ekonomiskt utrymme för landets familjer och inriktas på förbättringar för dem som bäst behöver ökat ekonomiskt utrymme, inte på dem som ropar högst. Kort sagt en skattepolitik för lika villkor. Därför bör skattesänkningar riktade gentemot småföretagande och uthållig tillväxt, låg- och medelinkomsttagare samt boende prioriteras i skattepolitiken framgent.

Nuvarande inkomstbeskattning ger stora marginaleffekter för låginkomsttagare. Svensk skattepolitik bygger i retoriken på att skatt skall tas ut efter bärkraft och att det finns en omfördelande funktion i systemet. Det nuvarande skattesystemet fungerar inte tillfredsställande i detta avseende eftersom svenska låginkomsttagare beskattas mycket hårt.

Den största friheten är att kunna leva på den lön som arbetet ger. Många får trots en arbetsinkomst ändå inte vardagsekonomin att gå ihop och är därför beroende av bidrag och stöd från samhället. Familjer hamnar lätt i bidragsfällor om det inte lönar sig att arbeta eller inte är lönsamt att gå från en deltidstjänst till en heltidstjänst. När familjer kan gå från bidrag till försörjning genom eget arbete ökar självbestämmandet. Vi vill bryta bidragsberoendet och i stället ge förutsättningar för egen försörjning. När skatten sänks för dem som har de lägsta inkomsterna så motverkar vi den sociala klyvningen.

För att öka människors ekonomiska självbestämmande föreslår vi en inkomstskattereform som fullt utbyggd innebär följande.

- En skatterabatt, lika för alla, på 10 000 kr årligen ersätter dagens grundavdrag. I praktiken ger det ungefär samma effekt som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr med en genomsnittlig kommunalskatt. Eftersom skatterabatten utgår lika för alla försvinner den negativa marginaleffekt som uppstår då grundavdraget trappas av i dagens skattesystem.
- En särskild skatterabatt för förvärvsinkomster på 10 % av inkomsten upp till 108 000 kr, vilket ger en maximal förvärvsrabatt på 10 800 kr. Denna börjar trappas ned vid en inkomst på 180 000 kr, för att vid en årsinkomst på 288 000 kr och däröver uppgå till 5 400 kr.
- För att förbättra hushållens och barnfamiljernas ekonomi föreslår vi höjda reseavdrag som inkluderar resor till barnomsorg samt en extra skatterabatt för barnfamiljer med 100 kr per barn och månad för barn upp till 18 år.
- Sänkt skatt på hushållsnära tjänster ger utrymme för nya jobb inom sektorer där det i dag knappast finns någon vit marknad samt underlättar för människor att köpa tjänster som underlättar vardagen. Det stimulerar också framväxten av nya företag inom tjänstesektorn.

Vi sänker vidare kostnaderna för människors boende genom att sänka fastighets- och förmögenhetsskatterna.

- Reformering av taxeringssystemet så att extremt höga huspriser inte slår igenom på omräkningen av grannarnas taxeringsvärde. Taxeringen av fastigheter för fastboende skiljs från den för fritidsboende.
- Övergång till beskattning av en schablonintäkt på taxeringsvärdet, vilket ger effekter motsvarande en fastighetsskatt på 0,9 % 2003 och 0,75 % 2004.
- Sambeskattningen i förmögenhetsbeskattningen slopas, och endast halva taxeringsvärdet ingår i underlaget för förmögenhetsbeskattning.

Arbetsgivaravgifterna sänks ytterligare för att stimulera framför allt små företag att utvecklas och växa. Den nuvarande reduktionen av arbetsgivaravgifterna bör ökas till 10 procentenheter. Denna reduktion skall få beräknas på en lönesumma upp till 2 miljoner kronor (för egenföretagare 300 000 kr). Som ett led i omställningen till en uthållig utveckling finansieras en del av sänkningen av arbetsgivaravgifterna genom höjda skatter på utsläpp av kväveoxid och koldioxid i industrin samt genom skatt på förbränning av osorterat avfall och höjd skatt på deponering av avfall.

Den gröna sektorn ges likvärdiga konkurrensvillkor bl.a. genom att jordbrukets ryggsäck lyfts av.

Riksdagens utredningstjänst har analyserat vårt inkomstskatteförslag. Det sociala utfallet visar sig vara mycket positivt. Genom utformningen med en skatterabatt lika för alla, kompletterat med en förvärvsrabatt, uppstår mycket stora vinster för personer som går från bidrag till arbete. Det innebär att flera av de marginaleffekter som annars uppstår, i form av barnomsorgskostnader och rese- och lunchkostnader, elimineras redan vid förvärvsinkomster på samma nivå som den tidigare bidragsinkomsten. Konsumtionsutrymmet ökar kraftigt för hushåll med låga inkomster. Dessutom får kvinnor, som i genomsnitt har lägre lön än män, större skattesänkningar än män.

Vår skattepolitik ger lika villkor både för människor och regioner. En del i vårt skatteförslag är att grundavdraget slopas och ersätts med en statlig skatterabatt. Detta innebär att alla kommuner och landsting får en stärkt skattebas och att beroendet av statsbidrag minskar. På grund av olika kommunala skattesatser och utformningen av dagens grundavdrag kommer skattebasens förstärkning med vårt förslag att variera för kommunerna. När vårt skatteförslag genomförs kommer kommuner och landsting med låg skattekraft att få en rejäl inkomstförstärkning. Förstärkningen utjämnas genom det kommunala skatteutjämningsystemet på två års sikt. Kommuner och landsting med låg skattekraft får högre skatteintäkter och minskat behov av bidrag från inkomstskatteutjämnningen, medan kommuner och landsting med hög skattekraft inte behöver betala lika höga avgifter till utjämningsystemet.

Jag föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen av skattepolitiken och tillstyrker därmed motion Fi38 yrkande 3 av Agne Hansson m.fl. (c).

4. Skattepolitikens inriktning – fp

Lennart Kollmats (fp) anför:

Ställningstagande

Vi liberaler anser att det är än mer angeläget än tidigare att genomföra strukturellt riktiga skattesänkningar som förbättrar ekonomins funktionssätt och ökar arbetsutbud, företagande och risktagande för att tillväxten långsiktigt skall bli bättre. Genom att begränsa utgifternas ökning kan en mycket stor del av de skattepolitiska målen nås, vilket samtidigt leder till minskad konjunkturkänslighet. Vi prioriterar de skattesänkningar som har mest gynnsam effekt på arbete och företagande.

De grundläggande principerna för 1990/91 års skattereform, nämligen ”hälften kvar” och att de allra flesta bara skall betala kommunalskatt, måste återupprättas. Vi vill koncentrera skatteförändringarna på de för tillväxt och jobb mest skadliga inslagen, nämligen marginalskatterna. Genom avskaffad s.k. värnskatt, höjd brytpunkt för statlig skatt och successivt borttagande av den s.k. LO-puckeln vill vi uppnå den grundläggande principen att de flesta bara skall betala 30 % i skatt och att de med höga inkomster skall betala 50 % på de högre inkomstdelarna. Marginaleffekterna minskas såväl genom inkomstskattesänkningar som genom växling av inkomstprövat bostadsbidrag mot generellt barnstöd och genom enhetliga taxor för barnomsorg.

Regeringen har tidigare tagit tre av de fyra stegen i sin egen inkomstskatteförändring och har härvid infört en ”kompensation för egenavgifterna” som bl.a. innebär att avdragsrätten för pensionsavgiften successivt tas bort. Vi anser att detta står i strid med principen om att inkomst som sparas för pensionsändamål inte skall beskattas och slopar därför ”kompensationen” och återinför avdragsrätten för pensionsavgiften. Vi föreslår i stället raka skattesänkningar – en omfattande reform vars huvuddrag för de närmaste åren är följande.

- Brytpunkten för statlig skatt bör höjas upp till gränsen för egenavgifterna för att undvika att personer som betalar både statlig skatt och egenavgifter får marginaleffekter om ca 55 %.
- Den s.k. LO-puckeln bör avskaffas. I inkomstlägen mellan bortåt 120 000 och närmare 250 000 kr finns en förhöjd marginalskatt genom att grundavdraget avtrappas. Denna avtrappning bör successivt avskaffas, vilket leder till en marginalskattesänkning för betydande grupper med låga inkomster.
- Den s.k. värnskatten avskaffas. Den är ett brott mot skattereformen. Vår förändring sänker marginalskatten med 5 procentenheter i de aktuella inkomstskikten.
- Ett förvärvsavdrag mot kommunalskatten införs, vilket sänker skatten och gör det mera lönsamt att arbeta även vid lägre inkomster. Inledningsvis föreslås denna till 4 % av inkomsten.

- En skattereduktion, lika för alla, skall införas för att garantera att alla får del av en skattesänkning. Denna skattereduktion bör till en början vara 2 500 respektive 3 000 kr per person. Denna tillfaller givetvis då även pensionärer.

I den stora socialförsäkringsreform som vi eftersträvar ingår att arbetslöshetsförsäkringen blir obligatorisk och att de försäkrade själva får svara för ungefär 1/3 av premien. Dagens frivilliga arbetslöshetsförsäkring betalas enbart i mycket liten utsträckning av de försäkrade. Höjningen av premien innebär därför en betydande avlastning på statsutgifterna. För att den höjda premien i sig inte skall leda till ökade kostnader för de försäkrade skall inkomstskatterna sänkas i motsvarande mån. Skattesänkningen ersätter också regeringens skattereduktion för fackföreningsavgift.

Vi vill betona att man inte skall missbedöma hushållskassans direkta effekter av vare sig införandet av riktiga försäkringsavgifter eller de då möjliga skattesänkningarna genom att titta på dem var för sig! De måste ses i ett sammanhang, och vi genomför förändringarna för att skapa försäkringar som blir väl fungerande, robusta och bidrar till en bättre fungerande arbetsmarknad.

Hänsyn bör tas i beskattningen till den extra försörjningsbörda och lägre bärkraft som föräldrar har. Utökningen av det generella barnstödet bör därför ske i form av en skattereduktion. Denna föreslås införas med ungefär 160 kr per månad och barn (knapp 2 000 kr per år) för 2003 för att successivt öka till 220 kr per månad och barn (2 650 kr 2004), kombinerat med att den del av bostadsbidraget som i praktiken utgör ett rent inkomstprövat barnbidrag trappas ned med först 60 och sedan 120 kr per barn och månad. Genom denna förändring kommer bortåt 20 000 bidragsmottagare ur fattigdomsfällan och slipper 20 % extra marginaleffekt, detta i de inkomstlagen där maxtaxan inte fått någon större betydelse.

Det bör noteras att vi väljer att föreslå skattesänkningen för barnfamiljer i formen av ren skattereduktion. Detta motsvarar i storleksordningen 6 000 respektive 8 000 kr i höjt grundavdrag, men med vår modell tillfaller skattereduktionen även de föräldrar som inte har en erforderligt stor förvärvsinkomst för att kunna tillgodogöra sig grundavdragshöjningar. Vi anser att de barnfamiljer som har det allra sämst ekonomiskt, med de minsta marginalerna och/eller de största marginaleffekterna, ofta studenter eller socialbidragsmottagare, inte ska uteslutas från detta barnstöd.

Vi inför vidare rejäla skattelättnader för köp av hushållstjänster. Vi föreslår en reform som innebär att det vita priset på hushållsnära tjänster kan halveras. Med detta förslag kan tjänsterna bli tillgängliga också för hushåll med normala inkomster och svarta jobb, som tyvärr är vanligt förekommande, bli vita.

Förmögenhetsskatten sänks för att på sikt helt slopas. I en internationaliserad värld ter sig denna skatt alltmer omöjlig. I dag är det vanliga småhusägare och aktiesparare som betalar denna specialskatt för ”de rika”, medan 16 av 18 börsmiljardärer får kraftig nedsättning av skatten. Vi föreslår nu avskaffad sambesättning och höjt fribelopp till 2,1 miljoner kronor. På det viset tas ett

avgörande steg för att få bort den förlegade kvinnoosyn som ligger bakom tanken att man inte beräknar skatt individuellt. De allra flesta innehavare av vanliga bostäder slipper genom vår politik betala förmögenhetsskatt.

För många människor är det huvudsakliga sparandet lagt i boendet. Fastighetsskatt och i många fall förmögenhetsskatt gör att detta blir orimligt högt beskattat och boendekostnaderna oöverkomliga. Dagens beskattningsform är oacceptabel. Folkpartiet anser att sänkningen av fastighetsbeskattningen skall ske stegvis och inledas omgående. Hela systemet för taxering måste reformeras och likformighet mellan boendeformer upprättas.

Riksdagens majoritet beslutade, utan föregående reformering, att släppa frysningen av taxeringsvärdena från och med den 1 januari 2001. Detta har lett till en fastighetsskattechock i stora delar av landet för boende i både småhus och lägenheter. I ljuset av de alltmer desperata protesterna från många drabbade människor har regeringen och dess stödpartier sänkt skattesatsen och infört en begränsningsregel. Det är givetvis ett steg i rätt riktning men innebär fortfarande för stora grupper att skatteökningen bara begränsats. Detta är oacceptabelt. I avvaktan på en grundläggande reformering bör taxeringsvärdena därför fortsättningsvis vara frysta vid skattesatserna 1,0 % för enfamiljshus och 0,5 % för flerfamiljshus.

Privat sparande ger trygghet åt individen och är en viktig förutsättning för en väl fungerande riskkapitalmarknad. Med ett ökande behov av återkommande kompetensutveckling är ett sparande som kan användas bl.a. för detta ändamål viktigt. Regeringen har sedan flera år tillbaka en överenskommelse om s.k. grön skatteväxling, där höjd skatt på energi skulle växlas mot sänkt skatt för kompetenssparande. Nu finns efter lång segdragnings enbart ett principförslag, vilket vi inte godkänner. För oss liberaler är valet enkelt. Den enskilde måste få makten över sin egen kompetensutveckling. Vi anser därför att avdragsrätten för kompetenssparande/pensionssparande bör höjas från ett halvt till ett helt basbelopp.

Den dubbla beskattningen på aktieutdelningar måste slopas. Det är en av de viktigaste åtgärderna för att långsiktigt förbättra tillgången till riskvilligt kapital för småföretagen. Det gäller att långsiktigt säkra tillgången till riskkapital och det även i mindre företag. Vi föreslår därför en successiv avveckling av dubbelskatten på aktieutdelningar. Under de närmaste två åren kan dubbelskatten för privatpersoner halveras. Det är ett första viktigt steg för att på sikt kunna avveckla denna straffskatt på risksparande helt.

De s.k. 3:12-reglerna måste förenklas. Det är otillfredsställande att frågan begravts i en utredning som knappast kan leda till någon förändring förrän möjligen år 2004. Med den hastighet som försämringar för fåmansbolagsägare genomförts finns heller inget stort hopp att ett sådant förslag från den socialdemokratiska regeringen verkligen skulle innebära en radikal förbättring. Vi föreslår att fåmansbolagsreglerna reformeras så att ett belopp motsvarande en normalinkomst beskattas som arbetsinkomst, resterande som inkomst av kapital.

I Folkpartiet ser vi positivt på systemen med andel i vinst. Vi tror att det ökar förståelsen för företagandets villkor och höjer motivationen och trivselen

på arbetsplatserna. Många moderna företags största kapitaltillgång ligger just i de anställdas kunnande. För att företaget skall kunna behålla denna tillgång är en väg att bereda dem ägande i företaget, t.ex. genom personaloptioner. Optionsbeskattningen ses över med sikte på att en skattelättnad skall kunna ges.

Arbetsgivaravgiften bör sänkas med 2 procentenheter i tjänstesektorn. Vårt långsiktiga mål är att helt ta bort arbetsgivaravgifternas skattedel. Vi prioriterar till att börja med sänkningen i den privata tjänstesektorn, den del av näringslivet som är mest känslig för arbetskraftskostnader och som därigenom kan få störst betydelse för ett växande småföretagande, särskilt i de branscher där många kvinnor är verksamma. Genom våra förslag till att bryta de offentliga monopolen kan deras företagande också gynnas. En lägre arbetskostnad i arbetsintensiva tjänstesektorer gör att fler får arbete i privata företag.

Vi är förespråkare av grön skatteväxling. Denna tanke har dock förfuskats under 1990-talet genom att energi- och miljöskatterna, bl.a. på bensin och el, har höjts utan motsvarande sänkning av skatten på arbete. Vi anser att skatten på arbete, såväl inkomstskatter som arbetsgivaravgift skall sänkas. Den viktigaste miljöförbättrande förändringen är att arbeta för gemensam koldioxidskatt i EU. Vi föreslår också en skatt på sopförbränning.

Jag föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen av skattepolitiken och tillstyrker därmed motion Fi39 yrkande 2 av Lars Leijonborg m.fl. (fp).

BILAGA 3

Finansutskottets offentliga utfrågning om övervakning av aktiemarknaden

Tid: Tisdagen den 2 april 2002 kl. 10.00–13.15

Lokal: Andrakammarsalen

Inbjudna

Vd Kerstin Hessius, Stockholmsbörsen

Generaldirektör Claes Norgren, Finansinspektionen

Vd Pia Nilsson, Fondbolagens Förening

Vice vd Eva Broms, Fondbolagens förening

Vd Lars-Erik Forsgårdh, Aktiespararna

Aktieägarombudsman Lars Milberg, Aktiespararna

Deltagande ledamöter

Jan Bergqvist (s), ordförande

Mats Odell (kd), vice ordförande

Gunnar Hökmark (m)

Bengt Silfverstrand (s)

Lisbet Calner (s)

Johan Lönnroth (v)

Lennart Hedquist (m)

Lena Ek (c)

Karin Pilsäter (fp)

Finansutskottets offentliga utfrågning om övervakning av aktiemarknaden

Ordföranden: Då vill jag hälsa er alla välkomna till finansutskottets utfrågning om övervakning av aktiemarknaden.

För ovanlighetens skull har vi en offentlig utfrågning utan att vi samtidigt behandlar ett ärende där frågan är aktuell. Det här är ett led i finansutskottets kunskapsinhämtande och uppföljningsverksamhet. Vi har förstått att utskotten behöver ägna sig mycket mer åt uppföljning och utvärdering än vad vi traditionellt har gjort i riksdagen.

Vi är intresserade av att få veta mer om hur övervakningen av aktiemarknaden fungerar, om regelverket är tillfredsställande, om efterlevnaden av reglerna fungerar bra och om lagstiftningen är tillräcklig för att upprätthålla förtroendet för aktiemarknaden.

Vi är väl medvetna om att det finns många intressenter på aktiemarknaden. Vi har i dag inte ambitionen att belysa alla aspekter av aktiemarknaden. Vi kan t.ex. konstatera att de stora aktiebolagen inte är inbjudna i dag. Utfrågningen har ett visst fokus på övervakningsfrågorna, och vi vill också få med konsumenternas, spararnas och investerarnas perspektiv. Vi har därför bjudit in företrädare för Stockholmsbörsen, Finansinspektionen, Fondbolagens Förening och Aktiespararna.

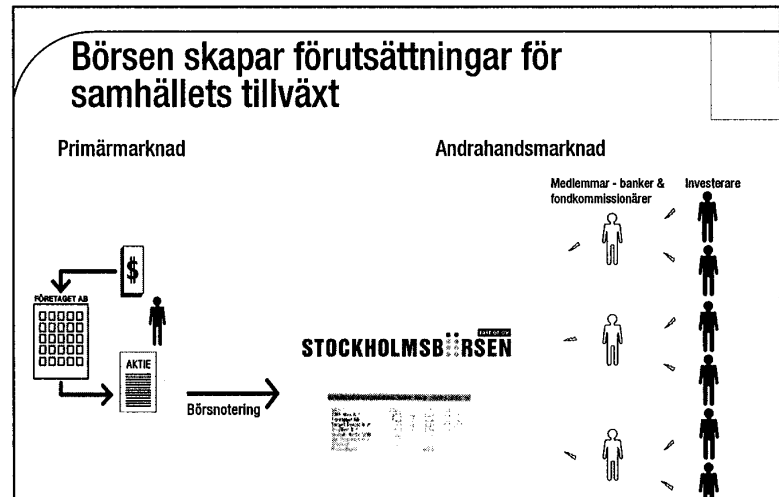
Jag vill hälsa våra inledare särskilt välkomna. Det är börschef Kerstin Hessius, Stockholmsbörsen, generaldirektör Claes Norgren från Finansinspektionen, verkställande direktör Pia Nilsson från Fondbolagens Förening och verkställande direktör Lars-Erik Forsgårdh från Aktiespararna. Ni ska känna er mycket välkomna.

Uppläggningsen av dagens utfrågning är mycket enkel. Vi har först fyra inledningar, och därefter ställer utskottets ledamöter frågor. Jag ska passa på att säga att på grund av ett tidigare engagemang kommer Lars-Erik Forsgårdh att behöva gå härifrån vid halv tolv-tiden. Efter det att Lars-Erik Forsgårdh har gått kommer Lars Milberg att svara för Aktiespararnas räkning.

Därmed vill jag först överlämna ordet till Kerstin Hessius.

Kerstin Hessius: Tack så mycket för att jag har fått komma hit till finansutskottet. Finansutskottet har tagit ett bra initiativ att tala kring en aktuell fråga, dvs. övervakningen av aktiemarknaden i dagsläget.

Jag tänkte inleda med att göra en exposé över Stockholmsbörsen och vad som har hänt på aktiemarknaden under de senaste 20 åren. Sedan går jag över till vår övervakningsfunktion.

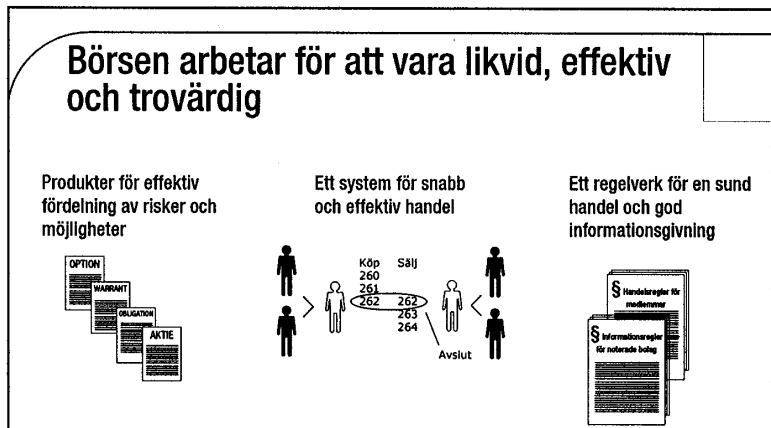

Vad är börsens funktion? Börsens huvudsakliga funktion är att se till att bolag som behöver pengar för att kunna växa och investera kan sprida sitt ägande. Då söker de sig till börsen för att få en notering. Börsen tillhandahåller också en andrahandsmarknad där vi har medlemmar som upprätthåller likviditet i aktierna som är noterade på börsen. Därigenom sänker man riskpremien på värdepapperen.

Börsens roll i sammanhanget är väsentlig för att bolagen ska kunna växa. Vi har både en primärmarknad och en sekundärmarknad.

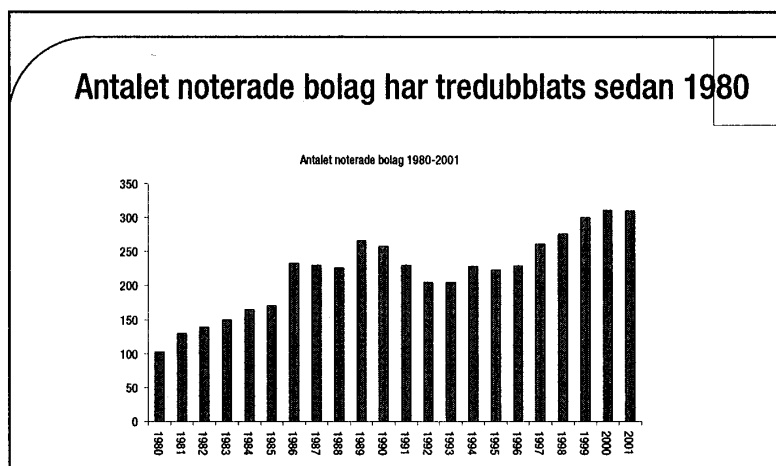
Börsens medlemmar är banker och fondkommissionärer som uppfyller de krav börsen ställer på medlemmarna. De i sin tur har slutinvesterare bakom sig. Medlemmarna ger råd. De erbjuder orderläggning. De gör i vissa fall analyser.

Stockholmsbörsens roll är att ha kontakt med bolagen och medlemmarna, inte med slutinvesterarna direkt.

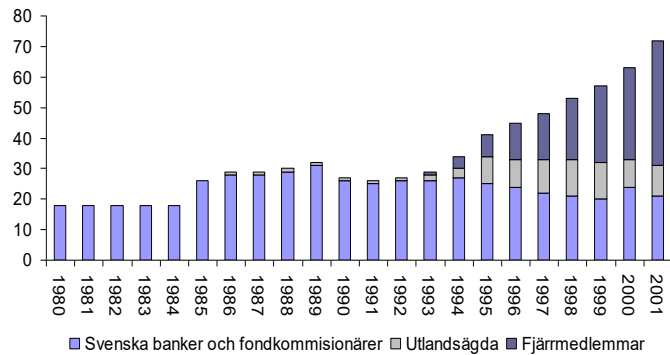
Vad arbetar en börs med? En bra börs ska ha god likviditet i aktierna, dvs. det ska vara lätt att omsätta de noterade bolagens aktier. Vi erbjuder också effektivitet och tillgänglighet i systemen. Det ska vara lätt att göra affärer. Det är också viktigt att en börs har högt förtroende. Det innebär förtroende hos både bolag och medlemmar, men inte minst hos slutinvesterna.

Stockholmsbörsen har ett brett urval av produkter. Vi erbjuder både notering av aktier och också av andra instrument, t.ex. derivat, dvs. optioner och terminer för att hantera risker på ett effektivt sätt. Vi har en elektronisk marknadsplats. Det är den mest effektiva marknadsplatsformen. Vi har elektroniska avslutssystem. Vi har ett regelverk som omfattar medlemmarna och ett regelverk som omfattar bolagen.

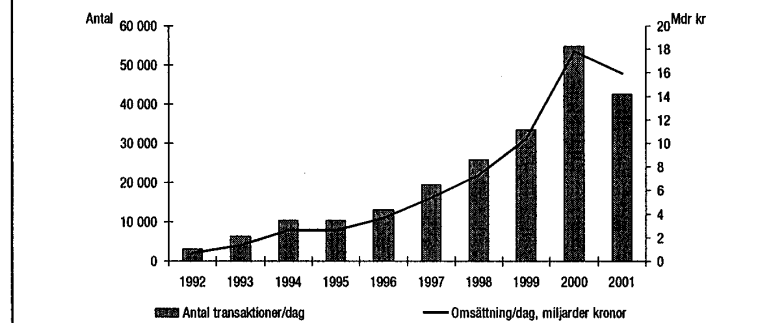
En kort tillbakablick: Vad har hänt på aktiemarknaden under de senaste två decennierna? Sedan början av 80-talet har antalet bolag tredubblats. I dag är 300 bolag noterade på Stockholmsbörsen. För 20 år sedan var det 100 bolag.

Antalet medlemmar har dubblerats sedan utländska fjärrmedlemmar introducerades 1993

Antalet medlemmar har dubblerats. Hela den uppgången består av utländska medlemmar på Stockholmsbörsen. I dag är mer än hälften av våra medlemmar sådana som inte har sitt säte i Stockholm, s.k. fjärrmedlemmar. De är uppkopplade till vår elektroniska börs från London, Frankfurt och andra ställen i Europa.

Aktieomsättningen har ökat mer än 2000 procent på tio år

Aktieomsättningen har också ökat dramatiskt under de senaste åren. Här har jag statistik som inte går så långt tillbaka i tiden. Bara under 90-talet har det blivit en kraftig uppgång. I dag omsätts ungefär 15 miljarder kronor om dagen på Stockholmsbörsen. Det görs ungefär 40 000 avslut. För tio år sedan var motsvarande siffror ungefär 680 miljoner kronor och 3 000 avslut om dagen.

Den kraftiga tillväxten av Stockholmsbörsens bolag, omsättning och medlemmar har skett under en kraftig kursuppgång på den svenska aktiemarknaden. Under de senaste två åren har vi i och för sig sett en nedgång, men dessförinnan har vi haft en rejäl, positiv kursutveckling.

6:e största aktiebörsen i Europa

(miljarder \$) Börs	Total omsättning	Marknadsvärde
	2001	2001-12-31
1 London	4 550,5	2 149,5
2 Euronext	3 179,8	1 843,5
3 Italy	1 558,9	527,4
4 Deutsche Börse	1 439,9	1 071,7
5 Madrid	842,2	468,2
6 Stockholm	386,7	236,5
7 Barcelona	366,7	-
8 SWX Swiss Exchange	327,0	527,4
9 virt-x	264,6	-
11 Helsinki	181,6	190,5
13 Copenhagen	72,4	85,1
15 Oslo	62,4	69,5

Source: World Federation of Exchanges

Även om Stockholmsbörsen har vuxit kraftigt är vi inte den största börsen i Europa. Vi är nummer sex i Europa, och vi har några riktigt stora runtomkring oss i London, Frankfurt och Paris. Men vi försöker att göra oss större.

Norex - fyra börser en allians

En strategisk allians för att skapa en gemensam marknadsplats för finansiella instrument

Syfte:

- Ett medlemskap
- En anslutning
- Ett handelssystem - SAXESS
- Ett regelverk

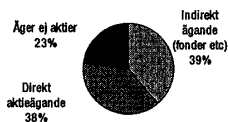
Vi har ett nordiskt samarbete som kallas för Norex. Vi arbetar med att försöka göra oss mer lättillgängliga och mer attraktiva. Tanken med Norex-samarbetet är att man som medlem ska behöva bara en koppling in till fyra börser. På det sättet förbättrar vi tillgången till bolag för alla de fyra börserna i Norden, och det gör varje enskild börs mer attraktiv. Vi är en bit på väg. Vi har t.ex. ett gemensamt regelverk för alla medlemmar som vill ansluta sig på någon av de fyra börserna i Island, Norge, Danmark eller Sverige. Vi fortsätter att försöka förenkla för att nå så många medlemmar som möjligt.

Att nå många medlemmar är väsentligt. Det är viktigt för bolagen att nå stor spridning av aktierna.

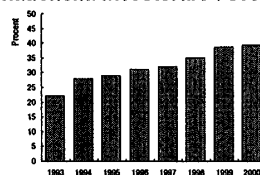
77 procent av Sveriges vuxna äger aktier

Privatpersoners aktieäggande

Äggande på Stockholmsbörsen

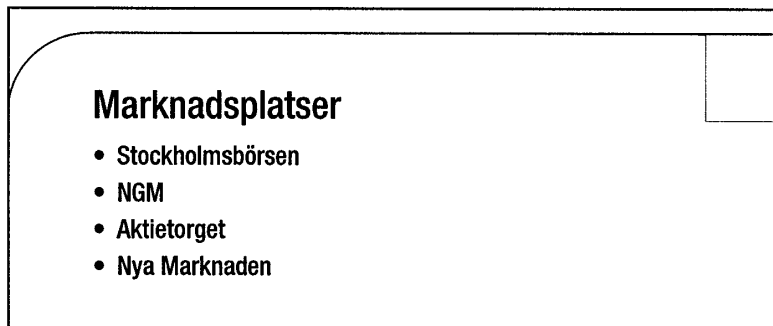

Internationella investerare i svenska aktier

STOCKHOLMSBÖRSEN

Stockholmsbörsen har god spridning. 77 % av svenska folket äger aktier, direkt eller indirekt. Det är i stor utsträckning tack vare viktiga politiska beslut som vi har en så stor spridning av aktier i svenska hushåll. Det som Stockholmsbörsen kan slå sig på bröstet för är att vi har en så stor spridning internationellt på våra aktier, just tack vare vårt breda nätverk. En tredjedel av de svenska bolagens aktier finns i dag i utländska portföljer.

Stockholmsbörsen har inte bara internationell konkurrens. Det finns flera handelsplatser också i Sverige som erbjuder företag att sprida sitt ägande. Det är Nya Marknaden, Aktietorget och NGM.

Förtroende

Handel med finansiella instrument skall bedrivas så att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls och kapitalinsatser inte otillbörligen äventyras.

Principerna

Fritt tillträde: Uppfyllda krav (lag och börs) ger medlemskap.

Neutralitet: Uppställda krav ska tillämpas på likformigt sätt.

God

genomlysning: Medlemmarna ska få snabb, samtidig och korrekt information om handeln, och allmänheten ska få tillfälle att ta del av sådan information.

Jag nämnde inledningsvis att en börsverksamhet vilar på förtroende. I princip kan man säga att hela värdepappersmarknaden är en förtroendemarknad. Att hantera risker och sparande kräver att det finns förtroende för de aktörer som har auktorisation att bedriva detta arbete.

Viktiga ledord för börsens förtroende är fritt tillträde. Uppfyller man kraven för att bli medlem på börsen ska man kunna bli medlem. Neutralitet inne-

bär neutralitet i tillämpningen av börsens regler. Vi kan inte särskilja olika aktörer, utan vi måste tillämpa reglerna på ett likformigt sätt. God genomlysning gäller både vad avser bolagen men också priser och volymer.

Stockholmsbörsens regelverk

- **Noteringskrav**
- **Noteringsavtalet - avser de noterade bolagen och omfattar informationsskyldigheter och vissa NBK-rekommendationer**
- **Regler för notering av andra finansiella instrument**
- **Medlemskrav**
- **Medlemsavtal (NOREX member rules) - avser de medlemmar som har rätt att handla på börsen och omfattar handelsregler, inrapporteringsregler mm**

Stockholmsbörsen har ett regelverk som omfattar dem som vi har en direkt länk till. Precis som jag sade inledningsvis är det noteringskrav för att bolagen över huvud taget ska kunna komma in på börsen. När de väl har blivit godkända för att bli noterade skriver de på ett noteringsavtal. Vi hanterar i huvudsak informationsskyldigheter och vissa andra regler.

När det gäller medlemmarna gäller samma upplägg. För att bli medlem måste man uppfylla vissa krav. När man uppfyller de kraven och får sin ansökan godkänd skriver man på ett medlemsavtal. Det medlemsavtalet ser likadant ut för alla fyra börserna inom Norex.

Informationsövervakning

- **Bevakar bolagens efterlevnad av noteringsavtalet och andra emittenters efterlevnad av regelverken**
- **Kontrollera att emittenterna fullgör sin informationsskyldighet**
- **Inhämtar information från emittenter**
- **Granskar årsredovisningar och kvartalsrapporter**
- **Granskar pressmeddelanden**
- **Bedriver löpande övervakning (tidningsartiklar, info-system m m)**

Ska upptäcka och utreda!

Vi bedriver övervakning för att kunna upprätthålla trovärdigheten kring avtalen. Vi kontrollerar efterlevnaden av våra regelverk. Vi gör det bl.a. i form av informationsövervakning. Det är den som kontrollerar bolagens efterlevnad av noteringsavtalen. Vi granskar informationsskyldighet, årsredovisningar, kvartalsrapporter och pressmeddelanden. Om vi misstänker att man inte följt avtalen går vi vidare med ärendena.

Kursövervakningsuppgifter

- Övervaka handeln och kursbildningen vid börsen och se till att handeln sker i överensstämmelse med lag, författningar och god sed på värdepappersmarknaden
- Reagera på onormala kursrörelser, volymer eller rörelser i bolag under särskild bevakning
- Tillbakablick då kursdrivande information publicerats
- Söker upptäcka kursmanipulation, daglig insiderhandel eller brott mot börsens regelverk

Ska upptäcka och utreda!

Vi bedriver också övervakning i form av kursövervakning. Det innebär i huvudsak att kontrollera medlemmarnas efterlevnad av medlemsavtalen. Men vi bevakar också att det sker en sund handel, att efterlevnaden av regler och lagar i stort är god. Om vi upptäcker eller misstänker att någon bryter mot någon lag eller regel som i och för sig inte stipuleras i Stockholmsbörsens avtal skickar vi sådana misstankar vidare till t.ex. Finansinspektionen.

I vår kursövervakning söker vi upptäcka och utreda. Om man bryter mot våra egna avtal går vi vidare till vår egen disciplinnämnd där vi kan utdöma sanktioner. Om det inte är fråga om våra egna regelverk skickar vi ärendet vidare för vidare hantering och eventuellt allmänt åtal.

Jag tänkte avsluta här och lämna öppet för den fortsatta diskussionen. Min tanke med inledningen var att sätta Stockholmsbörsens övervakning i sitt rätta sammanhang.

Claes Norgren: Jag skulle också vilja passa på och tacka för tillfället att vara här vid denna utfrågning och diskutera frågor kring övervakning av aktie marknaden. Det finns goda skäl för utskottet att engagera sig i dessa frågor, och det här är ett valt tillfälle.

Jag tänkte inledningsvis lyfta fram två frågor. Den första gäller konsumentskyddet på finansmarknaden, och den andra frågan gäller kommande regelförändringar inom Europa, som också kommer att påverka Finansinspektionens verksamhet.

Låt mig först säga några ord om den problembild gällande övervakning av aktiemarknaden som vi möter.

Man kan lugnt säga att de senaste årens utveckling på aktiemarknaden, dess upp- och nedgångar, har varit dramatisk. Det är ett ord som är ofta förekommande, men den rubriceringen förtjänas för den utveckling vi har sett. Vi såg en uppgång i aktiekurserna under år 2000 och sedan en nedgång. Det är alldeles klart att alla de vinnare och förlorare som fanns på grund av detta är något som fortfarande påverkar marknaden och som har haft effekt under en relativt lång period.

Hög volatilitet, kursrörlighet i aktier och osäkerhet är kanske inte något problem i sig, det är kanske en del i en fungerande marknad. Det kan vara ett sätt att se på utvecklingen. Men när man tittar tillbaka inser man att utvecklingen på aktiemarknaden är problematisk. Man kan titta på den aktieoptimism och de enorma förväntningar som byggdes upp under ett antal år och som vändes till något helt annat. Man kan nog säga att den spruckna IT-bubbla vi har sett är ett intressant marknadsmisslyckande som det är viktigt att fundera över. Frågan är vilka de viktigaste frågetecknen är. Jag skulle vilja peka på två. Man behöver så här i efterskott fundera över vad man kan göra när det gäller aktiemarknadens informationsgivning. Det är ett viktigt problem. Vidare är det fråga om hur värdepappersinstituterna agerar i olika marknadslägen gentemot sina kunder.

IT-bubblan är naturligtvis inte ett specifikt svenskt problem. Men vi på Finansinspektionen har tyckt att det är angeläget att inte minst ur ett svenskt perspektiv titta på vad som har hänt. Vi har försökt att dra en del slutsatser i en rapport som gjordes tillgänglig för ett år sedan, *Aktiemarknad för alla*, där vi formulerade ett antal problem och diskuterade ett antal åtgärder.

En viktig aspekt i analysen är det faktum att vanliga småsparare under den senaste tioårsperioden har blivit allt viktigare och intressantare på aktiemarknaden. Vi har en helt annan krets intressenter i dag än kanske för ett decennium sedan. Detta ställer andra och högre krav på uppträdande och information på aktiemarknaden. Det är någonting som bör diskuteras noggrant.

Förtroendefrågor kommer ofta upp i samband med den utveckling vi har sett. Alldeles uppenbart är att förtroendet skadas av dåliga försäljningsmetoder, dålig rådgivning, flockbeteende och andra regelöverträdelser. Det är svårt att fastställa med exakthet hur pass mycket större eller mindre problemen är jämfört med tidigare i och med att det har varit en sådan enorm utveckling på marknaden. En grundläggande poäng är att alldeles oberoende av hur stort problemet är är dess effekt för allmänheten mycket viktigare och konsumentskyddet viktigare på grund av att allmänheten just är en större intressent på marknaden. Rubriken "Aktiemarknad för alla" är inte bara en rubrik på en rapport, utan vi på Finansinspektionen skulle vilja se ett förhållningssätt, ett synsätt, på aktiemarknaden.

En grundläggande förutsättning för Finansinspektionens roll på aktiemarknaden är de krav regering och riksdag ställer på Finansinspektionen. Vi utför det ni beställer. En annan viktig beställningsfaktor i ett längre perspektiv, hur

Finansinspektionen har agerat och hur tillsynen är organiserad, är det relativt starka beroende vi har i Sverige av självreglering och övervakning utanför myndighetssfären. Stockholmsbörsen spelar här, som Kerstin Hessius inledningsvis visade, en viktig roll, men det finns också andra aktörer här. Vid sidan av Stockholmsbörsen har ett stort ansvar tagits av Fondhandlarförbundet och Fondbolagens Förening, som har valt att utge egna rekommendationer riktade mot finansmarknaden.

Fokus i vår övervakning på Finansinspektionen har legat främst på tre frågor: Auktorisation och tillsyn av värdepappersinstitut, auktorisation och tillsyn av marknadsplatser och utredning av misstänkt insiderhandel.

Vi har naturligtvis inom det här området till uppgift att verka för god regel efterlevnad och god etik. Vi har gjort en viktig erfarenhet att det har hänt mycket på aktiemarknaden som gör att även vi måste se över det sätt vi agerar på.

Låt mig komma in på den första av de viktiga frågorna som jag har lyft fram, nämligen konsumentfrågan. Den största förändringsfaktorn som vi ser på aktiemarknaden är det ökade deltagandet från allmänheten. Det är inte bara det att man placerar i aktier utan tillgängligheten till aktiemarknaden har ökat till följd av ny teknik. Behovet för individerna av att effektivt kunna förvalta aktiesparandet har ökat till följd av de ökade sparbehoven. Vidare har valmöjligheterna ökat kraftigt. Man placerar sina aktier inte bara på Stockholmsbörsen utan även på utländska börser och i form av mer komplicerade finansiella instrument. Det kräver på ett helt annat sätt än tidigare kunskap och insikt hos hushållen.

Sammantaget gör detta att i ljuset av utvecklingen bör konsumentskyddet i vid mening få en annan betydelse för tillsyn och reglering.

En central fråga när det gäller övervakningen av aktiemarknaden är naturligtvis om konsumentskyddet står i paritet med de förändringar som vi har sett på marknaden. Här finns det klara förbättringsmöjligheter. För konsumenterna på aktiemarknaden karakteriseras förhållandet av att jämfört med professionella investerare har konsumenterna ett informationsunderläge och inte samma resurser. Det är något grundläggande som Finansinspektionen bör anpassa sin verksamhet till. Frågan är då vilka konkreta frågor som blir viktiga. Låt mig ge några exempel.

Information kring tilldelningsregler vid nyemissioner behöver förbättras. Information i prospekt och i samband med marknadsintroduktioner är något som man måste arbeta kontinuerligt med. Frågor kring rådgivning och produktinformation behöver stärkas. Konsumenter behöver adekvat information om hur fondförvaltare placerar och utnyttjar sin ägarpolicy.

En annan för konsumentskyddet central fråga är att det finns tillgång till en effektiv procedur för tvistlösning. Här spelar Allmänna reklamationsnämnden en viktig roll. Jag tror att det är viktigt att inte bara Finansinspektionen utan alla aktörer på finansmarknaden verkar för att det här fungerar väl.

Marknadsplatsen har naturligtvis en central roll för prisbildning, likviditet och informationsspridning. Det är en del av vår policy att följa upp hur det

här fungerar. Vi kommer därför att i dagarna tillskriva de tre marknadsplatser som är auktoriserade och begära en årlig redovisning från dem om hur de förvaltar sina roller när det gäller övervakning och självreglering. Vi kommer naturligtvis att inom det här området verka för minimikrav kring likviditet, prisinformation och genomlysning. Det är inget lätt område. Men min attityd är att jag tror att Finansinspektionen sannolikt måste ställa tuffare krav på marknadsplatserna inom de områdena.

För att tillvarata kundernas intressen är det viktigt att inspektionen ställer krav på mäklarna. Det gör vi genom vår tillståndsgivning och tillsyn. Inom detta område har, som ni känner till, problem inte saknats. Vi har löpande uppmärksammat ett antal olika fall. Vi har sett odokumenterad kundhandel, dålig telefonrådgivning, problem med värdering av icke noterade aktier. Det är viktigt att Finansinspektionen löpande reagerar prompt på problem som dyker upp.

Sammantaget när det gäller konsumentfrågorna tror jag att vår policy inom det här området bör vidareutvecklas och stärkas. Vi kunde också må väl av ett tydligare och starkare stöd i riksdagens och regeringens anvisningar för Finansinspektionen.

Avslutningsvis vill jag ta upp de nya EU-direktiv som är viktiga här. Vid sidan av och parallellt med dessa ändrade förutsättningar för aktiemarknaden har EU:s inre marknad för finansiella tjänster gått vidare. Ett antal nya EU-direktiv är på väg att antas. Jag tror att de på ett ganska radikalt sätt kommer att påverka övervakningen av den svenska aktiemarknaden. Detta är en första rangens policyfråga. Till de viktigaste förändringarna hör följande, nämligen att Finansinspektionens tillsynsområde sannolikt kommer att utökas även till icke-finansiella företag, att gränsdragningen mellan självreglering och offentlig tillsyn eller reglering kommer att förskjutas till en mycket mer kraftfull betoning av den offentliga regleringen och tillsynen och att ett stort antal kommande direktiv kommer att ställa krav på en snar och bred modernisering av det svenska regelverket.

De nya direktiven omfattar ett antal olika områden. Det gäller prospekt, marknadsmissbruk, tillsyn av värdepappersbolag och investeringstjänster, men också redovisningsfrågor. Finansinspektionen har i rapporten *En ny agenda för marknadstillsynen* gjort en konsekvensanalys av vad vi ser som möjliga effekter av detta.

Vad som ligger framför oss är alltså en klar utveckling mot en mer kraftfull enhetlig offentlig regelgivning och tillsyn. Det innebär en relativt sett mer begränsad roll från den traditionellt omfattande självregleringen på Sveriges finansmarknad. Klart är att dagens självreglering via Stockholmsbörsen, Näringslivets Börskommitté, Fondhandlarföreningen, Redovisningsrådet m.fl. måste ses över i grunden. Hur de närmare spelreglerna kommer att utformas är en fråga som måste lösas i samband med införlivandet i svensk rätt. Det är frågor som finansutskottet kommer att ta ställning till. Det här innebär klara möjligheter till förbättringar för övervakning på den svenska aktiemarknaden. Ser vi hur den samlade regelstrukturen och dess något vildvuxna flora av

offentlig reglering och självreglering ser ut är den i dag inte ett under av klarhet och transparens. Till detta kommer att vi i samband med kommande lagstiftning får ett utmärkt tillfälle att se över den sparande allmänhetens intressen så att de kan värnas på ett gott sätt.

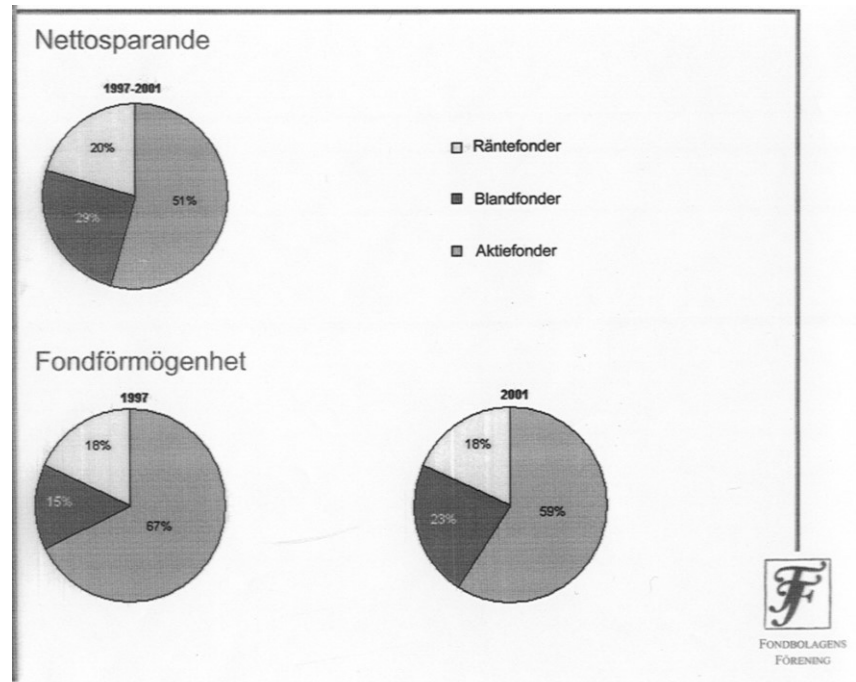
Pia Nilsson: Jag får tacka för erbjudandet om att komma hit. Jag blev förvånad när jag såg deltagarlistan, så jag kontaktade Ove i onsdags och sade att jag saknade Fondhandlarföreningen. Den har förmodligen större ansvar när det gäller åtgärder vad beträffar övervakningen av aktiehandeln än vad Fondbolagens förening har, men jag förstod av de inledande orden att det var utifrån spararnas perspektiv ni ville diskutera i dag. Fondbolagen är i detta sammanhang att se som kunder å sina fondsparares vägnar.

Det är, som Claes redan har varit inne på, genom fonder som aktiesparandet är så utbrett i vårt land. De senaste siffrorna från den undersökning vi har gjort när det gäller fondsparandet visade att 85 % av svenska folket var fondsparare i höstas. Det var inklusive premiepensionssparande. Utan premiepensionssparandet var det 75 %. Därmed har vi störst andel fondsparare i världen och störst andel människor som får del i aktier och andra värdepapper, vilket jag tycker att vi ska vara väldigt glada för. Detta är i mycket en konsekvens av, som någon sade, politiska beslut. Det gäller inte minst allemansfonderna. Det fanns fonder redan innan, men allemansfonderna innebar ett brett fondsparande.

Allemansfonderna var begränsade till placeringar i svenska aktier. Nu är de speciella reglerna för allemansfonderna borta, och därmed har också placeringarna i utländska aktier i fonder blivit mer omfattande.

När man under de senaste åren har pratat om att så stor andel sparar i fonder och i aktier har jag ibland tyckt att det har låtit som om hushållen enbart har sparande i aktier. Ingen har sagt så, men man har kunnat få för sig något åt det hållet. Därför tänkte jag avslöja för er några aktuella siffror som vi tänker publicera i nästa vecka. De visar att det inte riktigt är så även om aktiesparandet är mycket utbrett, vilket är glädjande.

Cirklarna på den overheadbild ni nu ser visar fondsparandets fördelning på olika typer av fonder. Under åren 1997–2001, som ju har inneburit både stor uppgång och tillbakagång på aktiebörserna, är det ungefär hälften av kapitalet som har placerats i aktiefonder. 29 % har gått till blandfonder, som ju innehåller aktier men även ränteplaceringar. 20 % har gått till räntefonder. Av det som har placerats i aktiefonder kommer ungefär hälften från premiepensionssparandet.

67 % av den totala fondförmögenheten fanns i aktiefonder 1997. I dag är det 59 %. Under tre av dessa år skedde det en kraftig uppgång som bidrog till att den andel av förmögenheterna som låg i aktiefonder ökade.

Om man ser till det totala sparandet vad gäller hushållen visar Statistiska centralbyråns siffror att ungefär hälften av hushållens sparande i dag finns i aktier eller aktiefonder och hälften i bankkonton, obligationer och försäkringssparande. Också i försäkringssparande kan aktier ingå. Det finns ett stort aktiesparande, men jag skulle ändå vilja säga att hushållen och fondspararna har en god spridning på olika tillgångar.

Att andelen utländska aktier i fonder har ökat visar siffror som vi ska publicera i nästa vecka. 2001 gick Stockholmsbörsen tillbaka med 17 %. Då gick aktiefonder i snitt 10 % back. Om man sparade regelbundet varje månad tappade man under det året å ena sidan enbart 1 % jämfört med insatt kapital. Å andra sidan fick man inte heller som fondsparare 66 % vid uppgången under 1999 utan 53 %.

Det är viktigt att påminna om att fondsparandet är väl reglerat i både lag och föreskrifter och vad gäller egenåtgärder. Jag vill också påminna om uppdelningen på de tre olika fristående subjekten – fonden, fondbolaget och förvaringsinstitutet. En fond är alltid skyddad från utmätning. Skulle ett fond-

bolag hamna i situationen att riskera att gå i konkurs är tillgångarna i fonden skyddade.

Fondbolagen står under Finansinspektionens tillsyn. Jag kan också påminna om att en av revisorerna i fondbolagen ska utses av Finansinspektionen.

Bland egenåtgärderna vill jag gärna nämna våra etiska riktlinjer, där vi nu också har tagit med kompetenskrav för dem som ger råd eller säljer fonder.

Vi är också glada över den överenskommelse vad gäller marknadsföringen som vi träffade och som trädde i kraft år 2000. Det var en överenskommelse mellan Fondbolagens förening och Konsumentverket som innebar att man fr.o.m. år 2000 vid marknadsföring av fonder alltid ska tala om att fonder kan gå både upp och ned och att det inte är säkert att den som sparar i fonder får tillbaka hela sitt insatta kapital.

Med tanke på de många år av uppgång som föregick denna överenskommelse och att det därefter kom en tillbakagång är vi väldigt glada över att överenskommelsen trädde i kraft år 2000.

Enligt denna ska man också när man redovisar avkastning hålla sig till bestämda tidsperioder. Har en aktiefond funnits i minst fem år ska man visa avkastningen under de fem senaste åren. Man får visa avkastningen från start om det är en nyare fond.

Vi har också riktlinjer som rör egna och närståendes värdepappersaffärer efter samma mönster som gäller för värdepappersbolagen. Det finns också andra egenåtgärder, men jag tänkte stanna vid dessa.

Ni har sett att vi har tagit fram en rekommendation om fondbolagens ägarutövande, som vi presenterade den 13 februari i år. Enligt den ska alla fondbolag som är medlemmar i Fondbolagens förening ha en ägarpolicy, och den ska offentliggöras. Ungefär hälften av våra medlemmar – vi har 33 medlemmar – hade ägarpolicy redan tidigare. Man hade kommit olika långt, och man har varit olika aktiv. Man har också olika förutsättningar beroende på hur stora fonderna är. Nu ska alla ha en policy.

Det är upp till varje fondbolag att utforma sin ägarpolicy. Samtliga ska också ha en namngiven kontaktperson i ägarfrågor. Vi kommer på föreningens hemsida att publicera alla namnen och ange hur man kan få kontakt med dessa personer. Det ska så småningom finnas länkar direkt till respektive fondbolags ägarpolicy.

Ett fondbolag kan i och för sig i sin ägarpolicy bestämma sig för att inte vara så aktiv. Jag vet inte om något fondbolag kommer att bestämma sig för det. Det kommer i så fall att vara något av de allra minsta. Men jag är helt övertygad om att rekommendationen från föreningen sammantaget innebär ett ökat engagemang från fondbolagens sida när det gäller ägarfrågor. Vi ser det som en konsumentupplysningsfråga. De fondsparare som tycker att det är viktigt att också ta del av fondbolagens handlingsplaner i dessa frågor ska hitta dem och ta med den informationen i sitt val av fondbolag och fonder.

Vi har också vad beträffar öppen redovisning sagt att det inte bara gäller ägarpolicy utan också motiven bakom beslut i viktigare frågor. Det är ofta

när det gäller sådant som frågorna kommer, och det är av stor vikt att redovisa sina ställningstaganden.

Slutligen vill jag också nämna att vi nu arbetar med att få fram förenklad information. Vi har en arbetsgrupp som jobbar med detta. Det kom en rapport från Finansinspektionen i december, där man efterfrågade förenklad information till fondspararna. Vi delar uppfattningen att problemet med information till fondspararna inte är att man inte får information. Man får så mycket att man inte ser det allra väsentligaste. Man drunknar i information.

Det passar väldigt bra att kraftsamla kring detta i samband med att EU har tagit beslut om förenklade prospekt. Jag ser väldigt mycket fram emot de förenklade prospekten. Vi får se vilket namn de får. Eventuellt kommer de att kallas fondfaktablad i vårt land. Sådana blad ska man ge ut på ett enhetligt sätt för alla Europas fonder. Man ska informera om det viktigaste vad gäller varje fond. Det handlar om placeringsinriktning. Det handlar om riskprofil, osv.

När man ska berätta om risk ska man göra det med vanliga ord och inte så många facktermer. Man ska också visa avkastningen under en tioårsperiod om fonden har funnits så länge. Genom att kunden ser variationerna över åren får han eller hon en bra bild av om det är en aktiefond med hög risk där avkastningen varierar mycket eller om det exempelvis är en korträntefond med en avkastning som i stort sett är oförändrad från år till år.

Vår europeiska organisation FEFSI arbetar fram en mall som snart är klar och som vi ska anpassa till svenska förhållanden. Det handlar om översättning, men det handlar också om att få ett språk som gör att det blir enkelt.

I det sammanhanget vill jag också nämna begreppen totalkostnadsandel och kostnadsredovisning. Finansinspektionen nämnde i sin rapport att man tyckte att vi skulle se över det. Vi vill gärna göra det i samband med att de förenklade prospekten kommer. Vi är ensamma i världen om begreppet totalkostnadsandel. Man använder sig av *total expense ratio* i andra länder, men det skiljer sig från vårt mått på så sätt att man inte har med courtagekostnaderna.

I alla andra länder tycker man att det är förvirrande och vilseledande att göra som vi har gjort. Man kommer alltså inte att välja vårt mått. Eftersom det ska vara enhetlig information i Europa är det viktigt att vi har samma mått som de övriga länderna.

Däremot ska fondbolagen redovisa courtagekostnaderna enligt våra riktlinjer i årsredovisningar, och det vill vi naturligtvis att man ska fortsätta med. Det är frågor som vi vill återkomma till.

Lars-Erik Forsgårdh: Även vi i Aktiespararna vill välkomna finansutskottets initiativ till hearing eller orientering. Vi tycker att det är bra att politikerna och Finansinspektionen nu intresserar sig mycket för konsumentaspekterna av sparandet. Låt mig säga att vi inte är bortskämda med det.

Aktiespararna är den enda konsumentorganisationen på aktiemarknaden. Vi har en motsvarighet i Bryssel som kallas för Euroshareholders, som består

av ett antal aktiesparorganisationer av vår typ – dock icke tillnärmelsevis så stora som vår – från en del, men inte alla, EU-länder.

Vi har 154 lokalavdelningar runtom i landet och totalt 115 000 individuella medlemmar. Vår verksamhetsidé säger att vi är en oberoende intresseorganisation för enskilda som sparar i aktier, aktiefonder och andra aktierelaterade instrument.

Vi har som övergripande uppgift att försöka verka för bästa möjliga förutsättningar för våra medlemmars aktiesparande, och vi gör det på tre sätt. Vi gör det dels genom att verka för en bra sparmiljö, dels genom att utbilda och informera våra medlemmar för att de ska bli mer kompetenta när det gäller att fatta beslut om och genomföra sina aktieaffärer, dels genom att ge medlemmarna unika och billiga till småspararen anpassade aktiehandelstjänster.

Jag är rädd för att jag kommer att låta negativ när jag går in på övervakningen av aktiemarknaden. Men 18 år som VD i Aktiespararna, 13 år i OM:s styrelse och 7 år i börsstyrelsen har givit mig den uppfattningen att väldigt mycket kan bli oerhört mycket bättre på denna marknad. Jag vill inte påstå att Sverige är sämre än de flesta andra länder inom EU, men mycket måste bli bättre snarast. Skälen till detta är de starka globaliseringstrenderna och det stora institutionella framför allt utländska kapital som flyter omkring i världen. Det är så stort att vi i ett litet land som Sverige inte har några möjligheter att sätta emot när det gäller. Vi har också, som tidigare påpekats, 6 ½ miljoner fond- och aktiesparare i detta land. 38 % av befolkningen sparar direkt i enskilda aktier.

Jag tänkte ta upp sju olika punkter. Jag ska göra det väldigt kortfattat, eftersom klockan inte tillåter mer än en rapsodisk kommentar kring dessa frågor. Låt mig börja med det som är viktigast av allt, nämligen Stockholmsbörsen. Utan denna börs skulle vi inte ha någon välfärd i Sverige. Den är ett av de absolut främsta och viktigaste grundelementen för vår välfärd här i landet. Utan den skulle det inte bli något riskkapital till våra stora internationella företag eller till våra inhemska företag. Det går alltså inte att negligera börsen. Den står för en mycket stor andel av BNP i dag. Värdet är drygt en och en halv gånger Sveriges BNP, och omsättningen är drygt dubbla BNP.

Det är oerhört viktigt att kontrollen och ägandet av börsen stannar i Sverige. Risken för att kontrollen och ägandet av börsen ska hamna i t.ex. London eller Frankfurt betecknar jag som inte negligierbar, för att uttrycka mig mycket diplomatiskt. Här har ni politiker ett ansvar, anser jag. Man ska inte nationalisera börsen, men man ska genom regelverket se till att de svenska intressena tillvaratas. Det är viktigt att kontrollen och ägandet av börsen stannar i Sverige.

Sedan går jag över till börsens och Finansinspektionens övervakning. Generellt sett anser jag att börsen såväl som Finansinspektionen måste ges större resurser för att övervaka marknaden. Den har vuxit så oerhört snabbt. En av förklaringarna till att vi befinner oss här i dag är naturligtvis att övervakningen inte riktigt har hängt med. Förbättringspotentialen är stor. Både Finansin-

spektionen och börsen måste agera mera proaktivt. Det räcker inte att reagera, utan man måste agera i förväg för att stämma i bäcken.

Självregleringen – den svenska modellen – fungerar inte tillfredsställande. Vi accepterar den inte längre. Framför allt har vi sett att den har varit ensidig, såtillvida att det är en part som har styrt utseendet på denna självreglering – i första hand företrädarna för de stora börsföretagen. Det är inte acceptabelt.

Dessutom medför globaliseringen att självregleringen inte längre kommer att fungera i den nya världen. Det är två goda skäl till att självregleringen måste förändras. Finansinspektionen och politikerna måste ta över mer av kommandot.

När det gäller börsens och Finansinspektionens övervakning av medlemmarna, dvs. mäklarna, har vi många synpunkter på hur det kan ske förbättringar. Jag har några exempel. Det behövs rimligare kundavtal och tydligare information till kunderna innan de sätter i gång med sina affärer om vilka risker som är förknippade med denna typ av sparande. Det krävs större krav på kvalitet i rådgivningen till privatpersoner. Det var även Claes Norgren inne på. Vi har sett många exempel på vad dålig rådgivning kan föra med sig under senare år.

Vi har en omfattande s.k. egen *trading* från mäklarnas sida som skiljer sig från den handel som sker för kundernas räkning. Här menar vi att det måste vara full transparens i marknaden. Det finns i dag utländska mäklare som är medlemmar på Stockholms fondbörs som praktiskt taget inte gör någonting annat än handlar för egen räkning. Det är inte acceptabelt, tycker vi. Vi kräver att få tillgång till information om hur denna handel fördelar sig för mäklarnas räkning och för kundernas räkning.

Vi vill också att de små kundernas handel och tillgång till information inte diskrimineras via avgiftssättningen. Av och till har det funnits sådana tendenser. Ibland har vi lyckats stävja dem, ibland har vi inte lyckats stävja dem.

När det gäller övervakningen av emittenterna, dvs. börsföretagen, menar vi att det krävs skärpta noteringskrav. Styrelserna och ägarna måste synas bättre i sönmmarna. Framför allt måste vi få reda på vad det är för ägare. Spridningskraven bör öka. Utlandsnotering bör inte automatiskt ge möjlighet till notering här på Stockholmsbörsen, utan i vissa fall bör man kräva att Stockholmsbörsens noteringsavtal ska gälla.

Vad gäller informationen från börsföretagen generellt finns det mycket i övrigt att önska. Selektiv information förekommer alltför ofta. Vissa aktörer på marknaden får fördelar jämfört med andra – i klartext den breda allmänheten. Vi ser exempel på felaktig information. Vi ser exempel på utebliven information. Vi ser exempel på för tidigt lämnad information och informationsläckor. Allt detta tyder på att det finns mycket att förbättra när det gäller informationsgivningen. Där kan och bör börsen, tillsammans med Finansinspektionen, spela en aktivare roll, anser vi.

Ansvar för trovärdigheten på aktiemarknaden ligger också hos ägarna. Här menar vi att det krävs effektivare ägarstyrningsrutiner i de svenska börs-

bolagen. Det kommer sammantaget att leda till att vi får bättre skötta företag, och det i sin tur kommer att öka trovärdigheten för hela marknaden.

Jag vill gå så långt att jag säger att ABB-skandalen inte hade inträffat med effektiva ägarstyrningsrutiner. Vi menar att börserna, precis som Londonbörsen, Nasdaq och New York-börsen, bör ta med krav på ägarstyrningsrutiner i noteringsavtalet.

Vi menar att också lagstiftaren bör ställa krav på detta område, t.ex. via aktiebolagslagen, för de publika bolagen. Vi menar att lagstiftaren bör ställa krav på de institutionella ägarna, t.ex. aktiefonderna, om att agera mer aktivt som ägare. Det kan vara en lagstiftning som liknar den som finns i USA, dvs. den s.k. ERISA-lagstiftningen. Inte minst tycker vi att staten bör föregå med gott exempel och tillämpa moderna ägarstyrningsrutiner på sina egna företag och också ställa krav på att AP-fonderna agerar som aktiva ägare.

Ett sätt att öka aktiefondernas aktiva utövande av ägande på marknaden vore att kräva en annan sammansättning av fondbolagens styrelser genom att få in mer oberoende ledamöter i styrelserna.

Jag har ett antal exempel på lagar som fungerar dåligt i dag. Dit hör insiderlagen, som tyvärr inte visar sig vidare effektiv när det gäller tillämpningen. Vi har lagen om tvångsinlösen, som gör att det är bäddat för utländska förvärv. Den är skriven på det viset att det ska vara lätt att köpa företag. Det går för närvarande ut över spararnas förmögenheter. Vi behöver bara ta det senaste exemplet – Munksjö. Ett antal stora aktiefonder anser sig tvingade – om det är på goda eller dåliga grunder överlåter jag till er själva att bedöma – att avyttra sina aktier, trots att styrelsen har sagt att budet inte motsvarar det verkliga värdet på företaget.

Den dom som har varit den vägledande värderingsnormen när det gäller tvångsinlösen har tyvärr gett väldigt dåliga effekter för spararna på detta område.

Vi har en ny lag om återköp och vidareförsäljning av egna aktier, som vi menar har lett till missbruk på denna marknad. Det går bl.a. ut på att man, i samband med att man emitterar optionsprogram, också beslutar om återköp av egna aktier för att stödja den egna kursen så att optionsprogrammen ska bli lönsammare. Jag tror inte att det var lagstiftarens mening från början.

Vi har en skattelagstiftning. Jag måste tyvärr trötta er med att säga att den diskriminerar svenska privatpersoners ägande. Den leder till att vi får ett större institutionellt ägande och ett större utländskt ägande på den svenska börsen. Vi har den högsta aktiebeskattningen för privatpersoner inom hela OECD-området, och det får konsekvenser både för utbudet av riskkapital och när det gäller vem som äger de svenska företagen.

Vi saknar ett antal lagar. Vi har pläderat mycket länge för en lag om budplikt. Vi borde ha haft en sådan för mycket länge sedan i Sverige. I dag har vi en rekommendation. Den rekommendationen är otillfredsställande, anser vi, eftersom den ger vissa möjligheter att undgå kraven på budplikt.

Vi har länge velat ha en lag om rådgivaransvar, där det ska göras klart vilket ansvar rådgivaren har i samband med försäljning av finansiella tjänster. I

dag är det tyvärr så att den som råkar illa ut har mycket svårt att få rätt gentemot en bank eller en fondkommissionär. Att driva en process mot en bank eller fondkommissionär är det få som vågar och har resurser för, även om det är glasklart att banken eller fondkommissionären har varit den felande parten i detta sammanhang.

Vi tycker också, som jag sade, att det ska finnas krav på de institutionella ägarna, liknande kraven i den lagstiftning som finns i USA. Vi menar att aktiebolagslagen åtminstone vad det gäller de publika bolagen också borde innehålla krav på inrättande av olika ägarstyrningsrutiner.

Vi kommer att dela ut exempel på ägarstyrningsrutiner och en ägarstyrningspolicy. Det är Aktiespararnas policy, som vi i stora drag har drivit sedan 1993.

Slutligen: Se till att rättsväsendet fungerar! Det är fullkomligt oacceptabelt att det ska ta tre–fyra år innan insiderbrott hamnar inför domstol och att det tar tre–fyra år innan svindleribrott kommer till en domstolsprocess. I en del fall händer ingenting. Vi har ett antal exempel på att tydliga svindlerier inte har lett vare sig till åtal eller till någon rättsprocess.

En förutsättning för att övervakningen ska fungera är ytterst också att rättsväsendet fungerar. Även här misstänker jag att det handlar om mer resurser. Tack för ordet!

Bengt Silfverstrand (s): Ordförande! Frågan om en avvägning mellan självreglering och centralstyrning har stått i fokus. Vi hörde nu att företrädaren för Aktiespararna var synnerligen kritisk mot rådande självreglering.

Utifrån rapporter och utifrån synpunkter här torde det råda en ganska stor samstämmighet om att övervakningen av Stockholmsbörsen måste bli bättre. Funktionsfördelningen mellan Finansinspektionen och börsen måste också på något sätt skärpas. Det brukar sägas att marknaden måste meritera sig för självreglering. Uppenbarligen har det inte räckt till i de här sammanhangen.

Finansinspektionen säger att Stockholmsbörsen och övriga marknadsplatser måste bli föremål för en fördjupad granskning – vad det nu närmare innebär.

EU-direktiven går alldeles klart från självreglering mot ett ökat inslag av centralstyrning. Det måste innebära, om man samtidigt ska ha en gemensam myndighet, att Finansinspektionen måste få ett större ansvar för kontrollen av börs- och finansmarknaderna i Sverige.

Det har förekommit kritik från flera håll, inte minst i den tidningsdebatt som varit de senaste månaderna, om att Stockholmsbörsen sitter på två stolar. Man tjänar pengar, samtidigt som man övervakar kunderna.

Mot den bakgrunden och sett till hur självregleringen har fungerat på Stockholmsbörsen och de två auktoriserade marknadsplatserna är frågan om man med det sanktionssystem som finns i dag verkligen har kunnat hantera de problem som blivit allt tydligare. Har självregleringen lett till ett tillräckligt snabbt agerande? Har de tre reglerade marknaderna i sin informationsgivning för allmänheten kunnat klargöra skillnaderna t.ex. mellan olika listor och

mellan olika vägar, olika metoder, att handla med aktier – både noterade och onoterade? Hur kommer man åt de s.k. lycksökarna på marknaden? I en egen utredning föreslog Stockholmsbörsen år 1998 att börs- och marknadsplatser borde vidareutveckla kontrollverksamheten, bl.a. vad gäller ytterligare information om nya styrelseledamöter, verkställande direktör och ekonomichef.

Slutligen kan det konstateras att antalet sanktionsärenden vid Stockholmsbörsen och på övriga marknadsplatser har varit få, nästan inga alls, under de senaste åren. Detta utmynnar i en sammanfattande fråga – Aktiespararna har ju nu kommit med en del konkreta förslag, så det gäller i huvudsak de tre andra aktörerna: Hur ser ni på rådande förhållanden när det gäller självregleringen?

Dessutom undrar jag vilka åtgärder i mer centralistisk riktning, i mer reglerande riktning, som behövs för att komma till rätta med de problem som uppenbarligen ändå finns.

Kerstin Hessius: Jag kan lägga på en bild för att visa vilka de självreglerande organen är. Jag tror att det när man talar om dessa frågor är väldigt viktigt att tydliggöra vad självreglering är för något. De flesta av de här självreglerande organen finns i någon form under en tillsyn. Stockholmsbörsen är under Finansinspektionens tillsyn. Vi har regler som vi ska efterleva avseende hur man bedriver börsverksamhet. Sedan har vi avtal med våra kunder om hur de ska uppträda på börsen för att på bästa sätt skapa trovärdighet kring handelsplatsen. Det ligger helt och hållet i Stockholmsbörsens intresse att det finns trovärdighet för handelsplatsen. I praktiken innebär det att det inte finns någon konflikt mellan den vinstdrivande börsen och förtroendefrågorna. Om det inte fanns förtroende för börsen skulle vi inte få några nya medlemmar, och inga bolag skulle vilja notera sig på börsen.

Självregleringsorgan

- **Stockholmsbörsen**
- **Svenska Fondhandlareföreningen**
- **Näringslivets börskommitté**
- **Aktiemarknadsnämnden**
- **Fondbolagens förening**
- **Sveriges Finansanalytikers förening**
- **Redovisningsrådet**
- **Varje enskilt värdepappersinstitut**

Det är alltså viktigt att förstå att det inte finns någon inbyggd konflikt i fråga om att upprätta ett avtal med sina medlemmar och de noterade bolagen samt att man har ett vinstintresse för börsverksamhet.

I Europa blåser de här vindarna också. Stockholmsbörsen var den första börsen som blev ett aktiebolag. Så blev det redan år 1992. Hela Europa har i dag, mer eller mindre, börser som är noterade bolag. Trenden pekar alltså i den riktning där Sverige var först ut.

När det gäller problemen tror jag att vi måste vara väldigt specifika. Det finns egentligen tre aspekter som jag tycker att man ska ta upp.

Den första aspekten gäller reglerna. Vad har vi för regler? Har vi bra regler? Vi måste då identifiera reglerna och diskutera om det är några regler som vi tycker är svaga. Lars-Erik Forsgårdh nämnde några regler när han pratade om insiderlagstiftningen och om att den är svår att tolka. Det finns också andra regler. Köplagen är kanske inte alltid anpassad för det bästa konsumentskyddet när det gäller värdepappersmarknaden osv. Det finns alltså ett antal regler som man säkert kan analysera och fundera över mot bakgrund av den utveckling som vi haft på aktiemarknaden, just för att se om vi kan stärka och skärpa de reglerna.

Vi jobbar ständigt med att förbättra Stockholmsbörsens regelverk. Då kommer synpunkter fram på områden där vi värderar och funderar över om vi kan genomföra förstärkningar. Vi kommer att lansera nya noteringskrav och noteringsregler – från den 1 juli i år – innebärande att vi inför skärpningar på ett antal punkter. Detta är ett löpande arbete som vi hela tiden bedriver.

Den andra aspekten som jag tycker att man ska fundera över är sanktions-systemen. Har vi bra sanktionssystem? Är sanktionssystemen avskräckande? Är de preventiva? Vilket syfte ska de ha osv.? Där har Stockholmsbörsen sin disciplinnämnd. Vi har också varningssystem. Där finns lagstiftningen och de straffportföljer som där finns. Man kan alltid diskutera om sanktionerna är tillräckliga.

Den tredje aspekten handlar om toleransnivån. Vilken toleransnivå ska vi ha för regelbrott? Vad vi i dag ser på aktiemarknaden i form av överträdelse är brott mot regler eller mot lagar. Var ska vi lägga toleransnivån? Ska vi ha en nolltoleransnivå, eller ska vi ha en toleransnivå som ändå innebär att någon form av överträdelse finns i samhället så att säga? Det finns det ju inom alla typer av verksamheter. Vi har en lagstiftning, och folk begår brott. Det gör folk också inom den finansiella sektorn. Självklart måste sanktionssystemen vara anpassade ungefär till den toleransnivå som vi accepterar. Men hänsyn måste också tas till rättssäkerheten, till den enskilde individen osv.

Lars-Erik Forsgårdh: Jag skulle vilja kommentera listan över självregleringsorgan. Där finns över huvud taget inget organ med som representerar konsumenterna, placerarna – vare sig de privata placerarna eller de stora institutionella placerarna, bortsett från aktiefonderna som är representerade via Fondbolagens förening i det här sammanhanget.

Det är sådant här som leder till att vi får skevheter i självregleringen och som gör att den går fondhandlarnas och svensk industris, via Näringslivets börskommitté, intressen till handa i större utsträckning än som borde vara fallet jämfört med om det fanns ett mer allsidigt sammansatt självregleringsorgan. Det saknar vi, tyvärr, i dag.

Claes Norgren: Jag uppfattade de två frågor som ställdes här enligt följande: Hur ser vi på balansen mellan offentlig reglering och tillsyn samt självreglering? Vilka åtgärder behövs inom det här området?

Beträffande den första frågan är det min uppfattning – jag tror att Lars-Erik Forsgårdh var inne på detta – att det när man tittar på den här frågeställningen är viktigt att ta i beaktande den globalisering som har ägt rum. Den europeiska inre marknaden ställer krav på en enhetlig myndighetsutövning och på en enhetlig övervakning av finansmarknaden, så den i sig skulle jag se är en viktig kravställare som leder just till vad man i EU-direktivet kommit fram till: Det behövs en offentlig administrativ myndighet i varje land som säkerställer en enhetlig tillämpning av övervakningen samt enhetliga regler. Detta tror jag är en väldigt viktig drivkraft här. Det leder mig till att tycka att det är rimligt och riktigt att gå i den riktningen.

Den andra frågan har att göra med listan över självregleringsorgan och hur jag ser på balansen. Vad handlar självreglering om? Ja, ibland handlar det om regler. Då kan man fråga sig hur allmänhetens intressen blir tillgodosedda när olika aktörer ”där uppe” utfärdar regler. På statliga myndigheter har vi krav på oss att skicka ut saker och ting på remiss. Det finns så att säga en offentlig granskning av vår normbildning och regelgivning. Här tror jag att ett liknande synsätt måste till när det gäller den självreglering som finns. Allmänintresset behöver alltså tillgodoses på ett starkare sätt än som varit fallet när det gäller den självreglering som finns. Jag säger inte att den här graden av insyn inte finns, utan jag säger att i dagens värld måste den självreglering som finns stärkas väldigt kraftigt.

Samtidigt är det när det gäller självreglering också viktigt att ta fasta på det engagemang som finns bland näringsidkare och på den kunskap som finns inom olika organisationer såsom börsen, fondbolagen och värdepappersinstitutet. Jag tror att det är viktigt att föra den kunskapsmängden med sig och att sätta in den i den nya ram som de här EU-direktiven erbjuder.

När det gäller balansen var frågeställaren också inne på en annan aspekt. Det gäller då sanktionerna. Man kan fråga sig hur övervakning och tillsyn fungerar i ljuset av vad jag här beskrev – den väldigt kraftiga upp- och nedgången på börsen. Jag tror att vi har anledning att kollektivt ägna oss åt självvrannsakningen på det området. Det är lätt att sympatisera med åsikten om proaktivitet, men jag tror att vi har någonting viktigt att lära. Jag tycker att summan av sanktioner från Finansinspektionen och självregleringsorganen på aktiemarknaden har varit för svag. Det är lika bra att erkänna det och att försöka lära av det.

Sedan har vi frågan om vilka åtgärder som behövs av reglerande inslag. Jag tycker att en viktig sak för oss på Finansinspektionen är att mycket mer noga granska de självregleringsorgan som här finns. Man kan fråga sig, som jag tidigare nämnde, hur allmänhetens intressen tillgodoses när olika regler av självregleringsnatur sätts upp och hur det blir bra. Den typen av uppföljningsinstrument tror jag är viktigt.

Pia Nilsson: När det gäller konkreta åtgärder för övervakning av aktiemarknaden borde Svenska Fondhandlareföreningen ha mer ansvar än Fondbolagens förening. Jag vill gärna ta tillfället i akt och säga lite grann om självregleringen över huvud taget.

Det är mycket viktigt med komplement, att vi har en god lagstiftning. Jag ser inte Finansinspektionens föreskrifter som lagstiftning och inte heller som självreglering, utan det handlar om förtydliganden av vad lagstiftaren står för. Självregleringen, som fondbolagen ser på denna och som nog även andra branscher ser på det hela, är inte att ses som mindre tvingande på så sätt att om man inte följer de överenskommelser som branschen själv har gjort. Det ses det lika strängt på som om man inte följer lagen.

När vi har tagit fram egna rekommendationer har vi ofta fått frågan: Vad har ni för sanktioner om man inte följer era rekommendationer? Ordet rekommendation i vanlig folkmun låter som något som är lite mer frivilligt jämfört med hur företagen uppfattar det när branschen har fattat beslut om rekommendationer. Vi har svarat att vi nog ser rekommendationerna eller riktlinjerna samt öppenheten kring dem som det viktiga – liksom öppenheten från företagets sida när det gäller hur man följer dessa.

Vi ser också Finansinspektionens tillsyn som väldigt viktig även när det gäller självregleringen. En anmärkning från Finansinspektionen mot en konkurrent vad gäller tillsynen ser fondbolagen allvarligt på, för hela branschen. Därför vill man ha självregleringen. Som Claes sade betyder det här mycket för det egna engagemanget; man arbetar på att i olika avseenden förbättra sig innan det kommit en lag. Ibland kan det t.o.m. vara så att det inte blir nödvändigt med en lag. Det engagemanget för att agera ansvarsfullt är väldigt viktigt. Man ska alltså inte, tycker jag, underskatta vikten av självregleringen.

Bengt Silfverstrand (s): Många anser att själva stängningsförfarandet har betydelse för att motverka kursmanipulation. Tidigare fanns s.k. *call*-teknik, ett öppet stängningsförfarande innebärande att handeln när 30 sekunder återstår kunde frysas. Från flera håll, bl.a. från börsens marknadsavdelning, har det sagts att det vore bra om man kunde återgå till det öppna stängningsförfarandet. Min fråga är därför om det är aktuellt att återgå till ett öppet stängningsförfarande i syfte att begränsa möjligheterna till kursmanipulation.

Kerstin Hessius: Självklart försöker börsen göra sitt bästa för att så att säga minska risken för överträdelser. För att förenkla bilden skulle jag vilja jäm-

föra våra system med en motorväg. Vi står för motorvägen. Vi har regler kring denna – hastighetsbegränsningar, krav på att man ska köra på rätt sida osv. Självklart är det viktigt att de som kör på den här motorvägen följer reglerna. Om vi genom att sätta upp ett räcke i mitten kan minska risken att man kör på fel sida ska vi givetvis göra det.

Nämnda *call* kan jämföras med ett mitträcke. Vi kan alltså sätta upp ett mitträcke för att minska risken att folk kör på fel sida, men vi kan inte garantera att man inte kör på fel sida i framtiden även om vi inför en *call*. Vi försöker få fram ett stängningsförfarande som i alla fall bidrar till att risken för kurspåverkan minskar. Dock finns det ingen garanti för framtiden. Inom en ganska snar framtid kommer vi alltså med ett beslut.

Gunnar Hökmark (m): Det är bra att vi i dag vid ett flertal tillfällen har noterat att det är politiska beslut som långsiktigt har lett till att vi fått en allt större spridning av ägandet av aktier i Sverige. Sett i ett framtidsperspektiv är det klart att det i dag är lika viktigt att på olika sätt se hur man kan stärka den enskilde aktieägarens eller fondägarens ställning för att på det viset också se till att det blir en bättre sparform.

Det kunde vara intressant att från panelen få höra konkreta förslag om vad som kan göras i sammanhanget. Det kunde också vara bra att, om det är möjligt, få någon kommentar från övriga i panelen till de olika förslag som fördes fram av Lars-Erik Forsgårdh.

Jag skulle också vilja ta upp frågan om självreglering kontra offentlig reglering, inte minst i perspektivet av att vi nu har mycket snabbt föränderliga finansiella marknader dels mot bakgrund av det europeiska perspektivet och globaliseringen, dels sett till att vi ser nya teknologier för handeln. Mot den bakgrunden måste man diskutera frågan om offentlig reglering och självreglering.

Vad är det för fördelar som vi riskerar att förlora genom att lägga en allt större tyngdpunkt på offentlig reglering och en allt mindre tyngdpunkt på självreglering?

Med den kännedom jag har om hur verksamheter ibland bedrivs i det här huset skulle jag kunna föreställa mig att det finns tendenser till att de politiska besluten inte hinns med i den takt som verkligheten förändras och att detta i själva verket skulle leda till en svagare ställning än som annars skulle vara fallet.

I det sammanhanget skulle jag också vilja ställa frågan: Vad finns det för risker för olika glapp i övervakningssystemen som vi ser i dag inom EU och när det gäller en alltmer sammanvävd finansiell marknad men också när det gäller risker för glapp mellan skilda handelsplatser – bl.a. för att den vägen också få en bild av hur viktigt det är att snabbt få en heltäckande europeisk union?

Lars-Erik Forsgårdh: Eftersom jag alldeles strax ska lämna denna hearing vill jag svara på Gunnar Hökmarks fråga om självregleringen. Det är klart att både självregleringen och den centrala reglering som lagstiftaren står för har sina plus och minus. Det är inte fråga om antingen–eller, utan även i framtiden måste vi ha någon form av organ som kan agera snabbt och effektivt för att få nya spelregler på plats på marknaden. Men jag tror att det arbetet i större utsträckning än tidigare måste övervakas och kanske också ledas av Finansinspektionen. Det måste bli mer proaktivt när det gäller självregleringen, såsom denna har fungerat i Sverige. I alltför liten utsträckning har den skett och i många fall alltför sent, dvs. när industri och näringsliv har stått inför hotet om en kommande lagstiftning. Självregleringen måste också i framtiden bygga på mer allsidiga partssammansatta organ. Det är alltså inte fråga om antingen–eller, utan det är fråga om både–och, men i framtiden under en mycket större överinsyn av Finansinspektionen, som jag ser det. Detta välkomnar vi.

Claes Norgren: Det har ställts en rad frågor. Först gäller det frågan om hur man kan stärka fondägarnas ställning. Det är klart att den frågan kan besvaras på många olika sätt. Jag skulle här vilja lyfta fram frågor kring informationsgivning – säkerställandet av fondspararens, individens, kunskapsnivå och informationsflöde. Det som tidigare har diskuterats här när det gäller förenkla och förbättra information är ett sådant exempel. Över huvud taget tycker jag att informationsfrågorna på aktiemarknaden som en sorts allmän rubrik är viktiga i sammanhanget.

En fråga var vad vi andra tycker om Lars-Erik Forsgårdhs sju punkter. Låt mig helt kort kommentera den saken.

För det första gäller det Stockholmsbörsens nyckelroll i kapitalbildning och för ekonomisk tillväxt i Sverige samt detta med att det är viktigt att kontrollen av börsen stannar i Sverige. Det är en självklarhet, tycker jag, att Stockholmsbörsen har den här rollen. Samtidigt är det nog viktigt att vi inte är alltför nationalistiska utan att vi ser marknadsplatserna inom ramen för den europeiska inre marknaden. Redan nu har vi en samverkan mellan olika marknadsplatser som fungerar väl. På samma sätt som det naturligtvis finns nationella intressen som måste tillvaratas är det viktigt, menar jag, att detta görs inom ramen för ett frihandelsperspektiv.

För det andra gäller det övervakningen. Lars-Erik pekade på behovet av mer resurser och mer proaktivitet. Min blygsamhet förbjuder mig att säga något om resurserna; vad Finansinspektionen därvidlag tycker finns väl dokumenterat. Vad gäller proaktiviteten håller jag med. Resurserna och möjligheterna har naturligtvis en bäring när det gäller svängradie och proaktivitet.

För det tredje tycker Lars-Erik att självregleringen inte längre fungerar. Jag skulle vilja säga att det nu har förändrats radikalt. Det är ett nytt perspektiv som vi nu måste anlägga på detta. Detta tycker jag är grundläggande.

När det gäller mäklare och mäklartillsyn var Lars-Erik inne på ett antal konkreta detaljer som jag inte tänker ta upp. Lars-Erik pekade också på vikten

av skärpta noteringskrav vad gäller emittenter och information från börsbolag. Jag sympatiserar med de tankar som här finns och tror att mer behöver göras.

Avslutningsvis gäller det frågan om en effektiv ägarstyrning. Jag är helt övertygad om att diskussionen kring Enron runtom i världen kommer att leda till att vi mer diskuterar *corporate governance*-frågor. Finansmarknadsutredningen avlämnade sitt betänkande för ett och ett halvt år sedan. En av de viktiga slutsatserna där var att frågorna kring *corporate governance* bör utredas och övervägas i samband med lagstiftningen. Det tycker också jag.

Den sista frågan gäller självregleringen: Vad förlorar man om det blir mindre av självreglering och mer offentlig reglering? Så uppfattade jag frågan. Det är klart att det finns en risk när offentlig reglering ersätter självreglering. Som en del varit inne på kan en del av engagemanget ”på verkstadsgolvet” hos en del företag försvinna. Att man kan förlora kunskap och förlora i flexibilitet tror jag är en uppenbar risk som man måste ha i åtanke. Å andra sidan kan man vinna något i form av större enhetlighet. Jag tror att det gäller att försöka gifta samman det här inom ramen för de nya spelregler som finns.

Pia Nilsson: När företagen agerar efter självreglering, lag osv. görs det med ett företagsekonomiskt perspektiv. Jag tycker att det ibland glöms bort; det är som att det etiska är något för sig, liksom detta med att agera på ett konsumentvänligt sätt osv.

I slutändan handlar det om att ha nöjda kunder, och hur de upplever sitt företag är, tycker jag, väldigt viktigt och styrande för företagen.

När det gäller att importera från andra länder tycker jag att man måste skaffa sig ordentlig kunskap innan man fattar sina beslut. Ibland tror vi att det är bättre på andra sidan, om det sedan är USA eller Storbritannien. Ibland är det ganska mycket som skiljer åt som gör att man inte bara kan anta lagregler rakt av. Det gäller också på fondsparområdet.

Beträffande förslag från Aktiespararna om oberoende ledamöter i fondbolagens styrelser ingår det i vår rekommendation om fondbolagens ägarutövande att man ska ha oberoende ledamöter i fondbolagens styrelser. Vi har sagt att det ska vara i plural, dvs. minst två. Det är väldigt viktigt att man har en kompetent styrelse. Vi säger inte att det ska vara minst 50 % som man gör i USA, men de har en annan fondlagstiftning än vad vi har och en annan administration av sin fondverksamhet. Att ha oberoende ledamöter tycker vi är viktigt. Det kommer alltså alla våra medlemmar att ha framöver.

När det gäller att importera från andra länder vill jag gärna peka på detta med rådgivning i Storbritannien. Det har hörts många röster om det. Det finns helt klart en del vi kan lära av dem, men de vill också lära av oss. Deras finansinspektion har nyligen kommit med kritik för det som de kallar för oberoende rådgivning i Storbritannien. De har konstaterat, och vi har konstaterat också här, att det är väldigt svårt att hitta någon rådgivning som är helt oberoende, för på något sätt finansieras verksamheten. Även på det området är det därför väldigt viktigt, som många här har påpekat, med öppenhet och information. Hur viktigt det är går inte att stryka under tillräckligt många gånger.

I Storbritannien var man vad gäller rådgivning bekymrad över att en så liten andel av den engelska befolkningen fick del av rådgivningen. De har frågat oss hur det kommer sig att en så stor andel i Sverige får del av rådgivning. Så det är bra att lära från andra länder, men det är viktigt att skaffa sig god kunskap om hur det totalt fungerar.

Beträffande fondområdet vill jag påminna om att det pågår en utredning som ser över lagen om värdepappersfonder. I det ingår att titta på konsumentskyddet i flera olika frågor.

Jag vet inte om Gunnar frågade efter vilka politiska beslut vi skulle önska nu som underlättar exempelvis fondsparandet. På det området delar jag synpunkterna på att skatteregler behöver ses över. På fondsidan handlar det både om att privatpersoner ska ha de fonder som de helst av allt vill ha och om att konkurrensen ska fungera. Där har också Konkurrensverket pekat på problemet med inlåsnings effekterna när det gäller reavinstskatten. Vi ser att fördelningen på olika fonder ser helt annorlunda ut när det gäller nysparandet.

Vi önskar förändringar när det gäller totalkostnadsandel. När det infördes var det med ett gott syfte. Fondbolagsföreningen var med och tog initiativ till det. Men det har visat sig att det ligger väldigt mycket i den kritik mot begreppet som riktats från andra länder, att det är förvirrande och vilseledande för fondspararna. Jag tror att vi kan göra väldigt mycket där. Att förenkla informationen, lyfta fram det mest väsentliga som man behöver ha när man ska välja och köpa fonder. Där har vi ett jobb att göra. Informationen finns där, det är absolut inte så att det är dold information, som det ibland står i tidningarna. Allt är öppet. Det finns så mycket att det väsentliga ibland försvinner. Vi får vetskap också genom det förenklade perspektivet.

Kerstin Hessius: Jag ska börja med att kommentera några av Lars-Erik Forsgårdhs frågor.

Det är väldigt viktigt att Stockholmsbörsen kan upprätthålla sin konkurrenskraft. Det är så vi bäst kan bidra till riskkapitalförsörjningen i Sverige. Vi har gjort det genom att faktiskt vara väldigt utåtriktade i vår verksamhet, dvs. att vara först eller väldigt tidiga med att vidta ett antal inom börsvärlden ganska revolutionerande åtgärder. Den ena var bolagiseringen av börsen; den andra var att vi blev en elektronisk börs. Vi var den första elektroniska börsen i Europa och möjligen i västvärlden. Det innebär att vi kunde få fjärmedlemmar väldigt tidigt, att vi kunde skapa en aktiemarknad i Sverige som faktiskt fick ett väldigt stort internationellt spritt ägande. Jag tror att det har varit viktiga beslut och åtgärder för att vi har kunnat få den här goda tillväxten på aktiemarknaden i Sverige och även tillväxten i landet.

Det är väldigt viktigt när man resonerar kring de här frågorna om ägandet att man ser över helheten och framför allt bevakar konkurrenskraften. Det gör vi bäst genom att bygga Stockholmsbörsen vidare till en stark europeisk börs i någon form. Vi ska inte tro att det kommer att vara ett antal nationella börser i hela Europa om 10–15 år, för så ser inte framtiden ut. Börser går ihop. I dag finns en stor börs som består av Paris, Bryssel, Amsterdam och Lissabon.

Frankfurt är inne på att komma närmare andra börser. Stockholmsbörsen jobbar i sitt nordiska samarbete inom Norex. Men börskartan kommer att ritas om. Vad vi ska bevaka här i Sverige är just vår finansmarknads internationella konkurrenskraft.

Den andra frågan handlade om resurser till Finansinspektionen. Jag instämmer, jag tycker att det är väldigt viktigt att resurserna till Finansinspektionen växer i samma takt som omfattningen på det område som Finansinspektionen har att bevaka. Det är väldigt olyckligt om det inte gör det, för det kommer att försämra för finansmarknaden i stort.

Lars-Erik Forsgårdh nämnde också att kundavtalen ska vara rimliga. Han talade om egen trading och bättre information. Här vill jag påpeka att det är väldigt väsentligt när man tittar på de här frågorna att vi ska bevaka information och transparens, genomlysning, på aktiemarknaden, men vi ska göra det på rätt sätt. Det är viktigt att det är den relevanta informationen som kommer ut, att vi inte ger information bara i största allmänhet därför att alla vill ha så mycket information som möjligt. Ibland finns det faktiskt risker med en för stor informationsspridning. Det kan dels, som Pia Nilsson nämnde, vara förvirrande, försämra konsumentintresset, dels i andra fall öka riskerna att handla på marknaden som kan göra att man försämrar likviditeten på marknaden, vilket i sin tur leder till att riskkapital blir dyrare. När vi talar om de här frågorna gäller det att vi verkligen analyserar och funderar på vilken typ av information som ska spridas, varför den ska göra det och att ändamålet och riskerna är med.

Vad gäller skärpta noteringskrav, ägar- och *corporate governance*-frågor ser jag det som en mycket viktig fråga där vi alla måste diskutera och fundera över vilka som är mest lämpade att föra in sådana krav i sina avtal. Det kan vara så att Stockholmsbörsens avtal ska ta ett större grepp om de här frågorna, och det kan också vara så att någon annan ska sitta med. Det här är en fråga som vi har på agendan men som vi kommer att föra diskussioner om med andra intressenter på aktiemarknaden, hur mycket Stockholmsbörsen ska arbeta med de här frågorna och vilka andra som kan arbeta med dem.

Om självregleringen i stort vill jag återigen säga att det är viktigt att inte blanda ihop begreppen. När vi införde den här självregleringen var det mycket på grund av, som Pia Nilsson sade, att vi har ett egenintresse av att upprätthålla en nivå på marknaden för att skapa trovärdighet. Det ligger i branschens intresse, och därför skapar man ett regelverk för det.

Stockholmsbörsens självreglering är något bredare. Lagstiftaren har sagt att Stockholmsbörsen ska ha vissa regler, och sedan är det Stockholmsbörsens sak att utforma reglerna. Inom alla delar av aktiemarknaden är det inte så att lagstiftaren har sagt att det ska vara regler. Där har man själv tagit på sig att utforma regelverk. Tanken bakom detta är, precis som både Claes och Pia har nämnt, att skapa ett lite effektivare regelverk som kan reagera lite snabbare.

Jag tror också att vi missar – det kan vara viktigt att påpeka från Stockholmsbörsens sida – en del när det gäller regelutformningen. Vi går till många

intressenter på aktiemarknader innan vi beslutar om våra regler, men det är möjligt att man ska bredda remisskretsen.

Vad gäller noteringskraven nämnde Lars-Erik Forsgårdh också att vi borde vara betydligt tuffare. Han tog upp detta med utlandsnoteringen och menade att man inte per automatik ska acceptera att notering på utländsk börs ger rätt till notering även på SB. Vi gör inte det rakt över, men vi accepterar i viss utsträckning andra prospektregler. Det viktiga är egentligen att det går stick i stäv med EU:s önskemål. EU vill skapa en gemensam aktiemarknad, och tanken bakom de nya direktiven, som Claes också har nämnt, är att man inte ska kunna konkurrera med noteringskraven, utan har man blivit noterad på ett ställe ska man ha tillgång till alla börser i Europa. Man ska inte behöva vara hänvisad till bara den börs i det land där man har fått godkänd notering, utan man ska kunna noteras vid vilken börs som helst efter det att man har blivit godkänd i ett land. Det är därför tanken är att man ska ha likartade regler i alla länder. Det är viktigt att vi förstår att utvecklingen går åt det hållet, dvs. att det ska vara lika regler i alla länder.

Gunnar Hökmark frågar vad det är för fördelar med självregleringen, om vi riskerar att förlora någonting. Det första jag kan säga är att ju närmare du sitter en verksamhet, desto större chans har du att upptäcka om folk överträder reglerna. Det bästa vore om vi kunde sitta ute i bolagen, om vi kunde sitta på medlemsföretagen för då kunde vi se hur det gick till. Stockholmsbörsen sitter ganska nära marknaden. Vi sitter så att vi ser väldigt mycket. Finansinspektionen sitter lite längre ifrån. Jag tror att vår möjlighet att upptäcka överträdelser och brott är betydligt större än Finansinspektionens möjligheter därför att vi är lite närmare bolagen och medlemsföretagen. Om vi kunde vara ännu närmare hade vi en ännu större chans att upptäcka, men vi upptäcker ganska mycket.

Finns det någonting som vi riskerar att förlora? Ja, det finns vissa områden som inte våra avtal täcker och som inte Finansinspektionens tillsynsområde täcker. Det är stipulerat i allmän lag, men där egentligen ingen känner att man driver de här frågorna. Ingen har direkt intresse av att driva frågorna. Det finns några fläckar som jag kan se framför allt när det gäller enskilda individers agerande på aktiemarknaden som är svåra att komma åt. Det är möjligt att man måste fundera på vem som ska hantera den typen av frågor.

Gunnar Hökmark (m): Vad är det för kompletteringar som borde göras av de självregleringar som vi sett här på overheadbilden tidigare?

Kerstin Hessius: Möjligen att man skulle hitta något organ, men jag vet inte riktigt hur vi ska fånga upp det, ett organ som hanterar enskilda individers agerande på aktiemarknaden. Jag vet inte vem som har den bästa insynen i de frågorna och som skulle kunna fånga upp dem. Men det finns ett litet utrymme där. Vi hanterar inte de frågorna, för vi har inget avtal med enskilda individer. Det finns inte riktigt någon som följer de frågorna nära.

Lars Milberg: Låt mig börja med att tala lite grann om det som Pia Nilsson var inne på, nämligen rådgivningen och fondandelsägare. Engelsmännen lär enligt uppgift vara avundsjuka på oss därför att så många får rådgivning i Sverige. Det beror på hur man sätter på sig hatten. England är ett föredöme i de här sammanhangen, nämligen med att kalla saker vid deras rätta namn. Antingen är man rådgivare, eller så är man försäljare. Vi har väldigt svårt i Sverige att tala om vad man är för någonting på den här marknaden. De försäljare som vi träffar på i tid och otid, vare sig vi är hemma och steker blodpudding eller går till banken, är alltså försäljare och inte rådgivare. Vi har i princip inga rådgivare i Sverige som förtjänar namnet rådgivare.

Det andra gäller en frågeställning som jag kommer tillbaka till och alltid gjort det sedan jag arbetat med detta. Självreglering lär enligt uppgift vara så oerhört mycket snabbare än lagstiftning. Jag sätter ett stort frågetecken kring det. Det gör jag framför allt efter erfarenhet från värdepappersmarknadslagstiftningen, den reglering som vi har. Ta *take over*-rekommendationen som fanns från 1971 till 1988 innan man fann det nödvändigt att göra något ingrepp i den. Man gör ingenting som man inte måste helt enkelt. I Aktiebolagskommittén för en tid sedan diskuterade vi erbjudandeplikt. Där var ett samstämmigt näringsliv, som det ofta är, helt enligt om att någon erbjudandeplikt skulle vi inte ha. Det var en parlamentarisk utredning, Aktiebolagskommittén. Vi behövde en sådan, kom majoriteten fram till efter en tid. Tre månader efter det beslutet satte sig industrins representanter och satte ihop en egen erbjudandeplikt.

Man blandar ihop två saker om man säger självreglering i Sverige, nämligen att bestämma själv och självreglering. Det är någonting helt annat än utländsk självreglering som vill åstadkomma någonting och vill ta oss någonsans utan att det står någon med en osäkrad pistol vid tinningen. Man vill inte i Sverige helt enkelt.

Jag noterar hur man bygger motorvägar och kan bygga en staket mittemellan för att förhindra krockar. Vad vi vill ha är en effektiv autobahnpolis som håller ordning, och den finns inte. Den definition som man uppenbarligen har av målgrupperna vid Stockholmsbörsen är företagen, våra företag, som det uttrycks emellanåt, och emittenterna. Man har glömt bort kund och investerare som fanns med som en intressent för bara några år sedan. Man kanske gör misstaget att se på vem som kommer till marknadsplatsen med pengar. Det är misstaget. När jag beställer en ritning från min arkitekt och han budar över den med ett cykelbud, tycker jag alltså, även om jag tar emot ritningen från cykelbudet, att det är arkitekten som levererar ritningen, inte den som kommer med den rent fysiskt. Jag kan ta fler exempel på detta. Men vi måste återinsätta investerarna i deras rätta forum, nämligen att de är en vital del av marknadsplatsen. De finns alltså inte där.

Vad gäller utländska noterade bolag som ska noteras i Sverige kan vi se på ABB och den dispens som de hade fått vad gäller informationsplikten. Jag tror framför allt att ni politiker har en stor uppgift att fylla när det gäller re-

gelutformningen i det fantastiska Europa som vi har framför oss. Se till att de utgör minimiregler, inte maximiregler eller tvingande regler. Det ska alltså inte löna sig att vara lägstbjudande i sammanhanget när det gäller etiska regler, utan vi ska naturligtvis ha en marknadsplats som drar till sig investerare. Utan förtroende är det ingen marknadsplats. Att para ihop köpare och säljare elektroniskt i framtiden kommer inte att vara en marknadsplats, utan det är övervakning.

Slutligen skulle jag vilja lämna en liten uppmaning. 1985 eller 1986 tillsattes en utredning som hette Ägarutredningen. Den lämnade sitt slutbetänkande 1988. Vi själva har jobbat i över 35 års tid, men de första 25 åren visste vi inte att det vi höll på med kallades *corporate governance*. Det är just vad det handlar om. Sverige var väldigt tidigt ute för att titta på ägarstyrningsfrågor och vad de har för betydelse för effektiviteten för svenska bolag. Det här har OECD tagit upp och kastat facklan vidare till Världsbanken i dagens läge. Men i dag är det faktiskt hög tid, 14 år efter Ägarutredningens slutbetänkande, att tillsätta en *corporate governance*-utredning eller Ägarutredning 2.

Pia Nilsson: Bara lite kort polemik. Det gäller rådgivare och försäljare i Storbritannien. Man har kommit underfund där med att rådgivarna är försäljare. Jag tror att det viktiga är att vi är tydliga med vad det är man representerar i sin yrkesroll. Det är faktiskt så att den som representerar ett företag och erbjuder rådgivning om företagets finansiella tjänster ger väldigt mycket goda råd. Det är också vad de undersökningar som vi har gjort hos fondspararna visat. Vi ska följa upp det i vår. Det har varit två tuffa år på aktiemarknaden, och det är möjligt att det slår igenom i kundledet också.

Enbart ungefär 10 % av den brittiska befolkningen får del av rådgivning, och det man frågade oss var hur det kommer sig att en så stor andel i Sverige exempelvis sparar i fonder. Bl.a. nämnde jag att beslutet om allemansfonder, att det skulle vara ett regelbundet sparande varje månad med ett maxbelopp som fick sparas, ledde fram till det breda folksparandet.

Johan Lönnroth (v): Kerstin Hessius talade om neutraliteten som princip för börsen, och börsen var också en motorväg. Min fråga är om ett vinstdrivande bolag verkligen kan vara neutralt i intressekonflikt mellan stora ägare och andra intressenter. Det är för mig lika svårt att föreställa mig det som att föreställa mig att en motorväg skulle kunna ägas av vissa bilister och ändå så att säga vara en neutral väg för alla. Så jag skulle vilja ha ett argument varför det inte vore rimligast att staten ägde börsen.

Min andra fråga handlar om det som Forsgårdh var inne på om det viktiga i att ägandet stannar i Sverige. Jag har hört rykten från Oslo och Köpenhamn om att det där finns en mycket stor rädsla för att börsens ägare i själva verket på sikt enbart är intresserade av att sälja tekniker och *success*-systemet och att man vill göra sig av med just Stockholmsbörsen till just någon av de stora europeiska ägare som Kerstin Hessius var inne på. Det finns också en oro, har

jag hört, att det finns ett bristande intresse i Stockholm för movexsystemet. Jag skulle helst vilja ha det dementerat: Finns det ett engagemang i movex som är långsiktigt och uthålligt? Håller Kerstin Hessius med om att det ändå är angeläget att vi har kvar ett slags svensk eller åtminstone nordisk ägarmakt över Stockholmsbörsen?

Till sist om Forsgårdhs krav på lagreglering av de institutionella ägarnas aktiva ägarskap. Där har riksdagen nyligen tyvärr avslagit en sådan motion som kom från oss, men man kan hoppas på att om ni som har talat för oss är eniga om detta krav kanske jag kan förmå mina kamrater till höger att ställa upp på det kravet. Jag skulle vilja höra er kort kommentera det kravet.

Kerstin Hessius: Jag börjar med att besvara din första fråga, om bilister kan äga motorväg. Jag är övertygad om att bilister kan äga motorvägar, och jag tror att de är alldeles utmärkta att bevaka att det är en säker motorväg. Annars får de inga som kör på motorvägen. De har förmodligen, om det är vinstdrivande, ett intresse av att det är så många som möjligt som kör på den här motorvägen. Så jag kan svårligen se den här konflikten.

Jag ser helt och hållet att trovärdighetsfrågorna är en grundpelare för finansmarknaden i stort, för börsverksamhet i synnerhet. Därför är jag lite undrande kring ifrågasättandet. Som jag sagt tidigare får vi inga bolag till börsen om inte börsen är trovärdig. Vi får inga som handlar på börsen om inte börsen är trovärdig. Därmed kan jag också säga att vi får bolag till börsen. Vi får medlemmar till börsen. Vi får ett ökat ägande av svenska bolag som är noterade på Stockholmsbörsen, vilket innebär att Stockholmsbörsen, som vi ser det, har ett stort förtroende. Sedan arbetar vi hela tiden med att bli bättre, men det innebär inte att vi har ett lågt förtroende i dag.

Norex-samarbetet är ett arbete som vi bedriver med stort engagemang, där vi så sent som i oktober förra året lanserade ett gemensamt regelverk som är en betydelsefull fråga för att komma ett steg närmare den nordiska börsen. Våra medlemmar, som kanske inte är våra befintliga medlemmar, jublar inte över det, för de får ett nytt regelverk. Det är inte dem vi primärt gynnar med ett gemensamt regelverk för fyra börser, utan det är potentiella nya medlemmar. Så det är inte helt överraskande att en och annan tycker att det har blivit lite krångligare. Man måste sätta sig in i ett nytt regelverk som omfattar fyra länder. Syftet med det är att skapa ett bättre regelverk och dessutom öka attraktionskraften för nya medlemmar och också att de befintliga medlemmarna lättare ska kunna ansluta sig till de andra nordiska börserna.

Jag ser det angeläget att vi får en nordisk stark finansmarknad. Jag arbetar intensivt med att försöka stärka relationerna med mina nordiska grannar i olika former. Jag tror att vi har stora infrastrukturinvesteringar framför oss inom börsverksamheten som kommer att kräva att vi jobbar väldigt nära varandra i Norden för att skapa en bra och stark nordisk finansmarknad. Det ligger helt och hållet i mitt intresse att Stockholmsbörsen upprätthåller sin konkurrenskraft, gärna genom nordiskt samarbete.

Jag tror dessutom att Norden är en väl definierad och konkurrenskraftig region i finansvärlden, inte minst för att vi har haft nordiska investmentbanker som har sålt Norden som investeringsområde över hela världen och som faktiskt klarar av att konkurrera med stora globala investmentbanker. Jag tror på Norden, och jag strävar efter en stark nordisk börs.

Sedan vill jag kommentera en sak till. Lars Milberg antydde att Stockholmsbörsen – det har kommit fram i andra sammanhang också – inte bedriver en effektiv övervakning. Jag tycker att det är viktigt att vi preciserar oss när vi för den här typen av diskussioner. Jag har uppfattningen att vi bedriver en effektiv övervakning. Vi upptäcker inte allt, men utifrån den roll vi har på marknaden upptäcker vi mycket. Vi jobbar givetvis med att förstärka våra resurser, och vi har precis investerat i ett nytt övervakningssystem som kommer att komma i bruk under året och som kommer att göra oss ännu effektivare. Men jag vill inte påstå att vi är ineffektiva i övervakningen i dag.

Claes Norgren: Jag tänkte fånga upp den sista frågan som Johan Lönnroth ställde och som jag uppfattade gällde om det är rimligt att ha krav på lagreglering av institutionellt ägarinflytande och hur man agerar som ägare.

För mig är det naturligt att se den här frågan ur perspektivet kontraktsfrihet. Man kan tillvarata livförsäkringssparares och fondsparares intressen på olika sätt, antingen som en aktiv ägare eller som en passiv ägare. Jag tycker att den naturliga utgångspunkten utifrån dagens lagstiftning är just att man är väldigt tydlig gentemot sina sparare när det gäller hur man utövar det här inflytandet. Det är själva nyckeln.

Pia Nilsson: Jag vill också kommentera den sista frågan. Jag har samma syn. Öppenheten gentemot konsumenterna och fondspararna är väldigt viktig, att man själv kan ta ställning till hur man värderar ägarfrågorna i relation till andra aspekter när man väljer sina fonder.

När det gäller fondbolagen tycker jag att den rekommendation som vi har infört nu ger det som lagstiftningen skulle åsyfta, nämligen att man ska säga var man står i ägarfrågor och öppet deklarerat det. Det är också viktigt att tänka på att om man inför en lagstiftning måste hänsyn tas till de olika ägarkategorier som olika institutioner kan ha beroende på att de har olika roller, som t.ex. fondbolagen. De ska vara öppna för in- och uttag varje dag för den som önskar spara mer eller ta ut sina pengar. Det är också för att ta till vara andelsägarnas intresse av en god avkastning som man från fondbolagens sida väljer att inte sitta i styrelser. Man vill stå fri i sina beslut när det gäller placeringar.

Det är också viktigt att andra institutioner kan ha andra roller. Jag tror också att det kan vara väldigt bra för företagen med olika ägarkategorier som kan komplettera varandra.

Vi lever ändå i en internationell värld, och vi kommer att ha utländska ägare i svenska företag samtidigt som vi får hoppas att svenska privatpersoner

har möjlighet att även vara delägare i utländska företag. Det vi av den anledningen skulle önska är att det snabbt blir möjligt med distansröstning både på grund av internationaliseringen och på grund av att fondbolagen kan vara ägare i väldigt många olika företag. Det här finns med som förslag i ändringarna av aktiebolagslagen. Vi skulle ändå önskat att det togs ett snabbare beslut i den frågan.

När det gäller fonder har vi också begränsningen att man får ha högst 5 % i ett företag, vilket vi tycker är väldigt begränsande. Inte minst gäller det småbolagsfonder som ett fondbolag önskar ha, men man tycker att det är för begränsat. Det är också föremål för översyn genom det arbete som pågår med översynen av lagen om värdepappersfonder.

Lars Milberg: Ägarstyrning har många dimensioner. Hittills har vi diskuterat utifrån den finansiella placerarens krav på avkastning. Jag vill hävda att företag som har aktiva ägare också är bättre skötta bolag. Det tycker jag är det viktiga i sammanhanget, att ställa krav på att företagsägare utövar sitt ägande i företagen.

Ja, vi behöver olika ägarkategorier. Men problemet är att vi i dag inte har någon som vill ta ansvaret för att sköta bolagen. Då får vi det vakuum som har funnits i några decennier, nämligen direktörsväldet som breder ut sig. Man beviljar sig själv och varandra förmåner som är direkt stötande. Det är ett direkt utflöde av dålig ägarstyrning.

Vem ska då ta det här ansvaret? Vi vill gärna att det ska vara de stora ägarna. De vill inte ha ansvaret. De vill hoppa från tuva till tuva och förmera sitt kapital. De vill utöva *exit*-modellen och inte *voice*-modellen. De hoppar någonstans när de är missnöjda. Då kan man ju säga att marknaden har talat. Men problemet är att bolagen lik förbannat är misskötta. Där behöver vi stöd för att mer eller mindre få fokus på och tvinga fonderna att vara aktiva.

Distansröstning tycker vi är väldigt bra. Det tyckte vi i Aktiebolagskommittén också. Men man kan också fundera på om det inte går att gå ett steg längre. Vem är det i dag som styr och övervakar fonderna? Vem är det som utövar inflytande över fonder? Vore det inte väldigt bra om vi hade en distansröstning för att tala om för fonderna hur de ska utöva sitt ägande? Arbeta för det först i fonderna och sedan så att det också fungerar i nästa led till företagen. Då har vi kommit en bra bit på väg.

En fråga gällde hur väl övervakningen fungerar. Det faktum att vi sitter här i dag tror jag är en indikator på att det finns några till som är mindre nöjda med hur det fungerar. De två straff som finns i dagens läge, avregistrering eller vite, drabbar primärt de aktieägare som har drabbats av ett olämpligt utfört hantverk från företagsledningars eller stora ägares sida.

Det har berättats att det förr fanns en sanktionsmöjlighet till. Den beskrevs som "kaffe med dopp med börschefen". Den var proaktiv.

Vi har en rad exempel på händelser som vi har kunnat peka på innebär ett övergrepp på de regler som finns. Men marknadsplatsen väljer att "sitta still" och att konstatera i efterhand om det har skett någonting eller inte. Det antal

ärenden som har kommit till disciplinnämnden kan indikera två saker. Det ena är att allting är fantastiskt bra, det andra att det kanske inte fungerar som det borde fungera. Därom har vi olika uppfattning.

Mats Odell (kd): Det här är ett jättestort ämne som har väldigt många olika aspekter. Vi har ändå valt att avgränsa det till frågan om övervakning av aktiemarknaden. Det är på förekommen anledning. I början av det här året var det ganska mycket publicitet omkring en hel del händelser som undergrävde förtroendet därhän att en av våra rosa tidningar gjorde en undersökning bland 3 000 svenskar. De svarade på frågan om de hade förtroende för de s.k. börspoliserna, alltså Finansinspektionen, Stockholms fondbörs och självregleringen, antar jag. Det var 90 % som svarade nej på den frågan och 10 % svarade ja. Här är det förstås mycket fråga om att man först sätter rubriken och sedan gör en undersökning. Som man ropar får man svar, kanske. Icke desto mindre har utskottet möjligheter att hantera lagstiftningen, att föreslå att resurser beviljas Finansinspektionen och att i budgetarbetet se till att de rättsvårdande myndigheterna får de pengar de behöver för att kunna följa upp de saker som upptäcks. Det tycker jag kanske ligger lite utanför den här hearingen, liksom frågan om straffbeskattning av svenskt ägande och sådant. Men det är viktiga pusselbitar i sammanhanget.

Visserligen har Pia Nilsson redan sagt att amerikansk lagstiftning och amerikansk praxis på det här området inte är direkt tillämpbar, men ändå är det frestande att titta på de oerhört tuffa tag som man har på andra sidan Atlanten. Vi har t.ex. – Kerstin Hessius var inne på det – både en primär marknad och en sekundär. Vi kan titta på introduktionen av nya bolag i Sverige. Statistiken säger att 32 av 44 bolag som introducerades eller som bytte till en av Stockholmsbörsens listor under 2000 och första halvåret 2001 gick sämre än generalindex. Det är klart att fondkommissionärernas incitament är att få upp introduktionskursen. Vad som sedan händer har man inget ansvar för. I USA har man ett straffansvar om kursen faller mer än en viss procent, jag kan inte de exakta reglerna. Den typen av regelverk skulle det vara intressant att höra hur aktörerna här ser på, alltså betydligt tuffare tag i den del som handlar om primärmarknaden.

Den andra delen, den sekundära marknaden, insiderlagstiftningen, har flera nämnt, men inte vad som skulle behöva skärpas för att åstadkomma den förbättring som vi efterlyser.

Claes Norgren: Jag börjar med den första frågan, primärmarknaden och det exempel som Mats Odell hade om tuffare tag i USA. När det gäller straffansvar för att garantera vissa kurser tror jag spontant att det är en relativt långtgående reglering. Jag är inte riktigt säker på att det behöver vara i marknadens och spararnas intresse heller att vara så långtgående. Spontant känns det som väldigt amerikanskt och kanske inte det som ligger främst för oss.

Däremot har vi med den uppsättning krav som finns på börsen och de auktoriserade marknadsplatserna en lagstiftning som jag skulle säga är relativt liberal och öppen för att det kan finnas skiftande krav på marknadsplatserna i olika former, bl.a. när man släpper fram nya bolag. Finansinspektionen har själv uppmärksammat detta när det gäller kraven på prospekt. I ljuset av de erfarenheter vi har haft tror jag att det finns anledning att faktiskt se över om vi inte borde skärpa kraven kring primärmarknaden i förhållande till vad vi har i dagens lagstiftning och praxis. Däremot känns det lite främmande att gå så långt som i det här exemplet.

Den andra frågan gällde insiderlagstiftning och vad som borde göras på det området. Det här är naturligtvis ett område där lagstiftningen successivt har förändrats under en lång rad av år. Det är inte så länge sedan de senaste förändringarna av insiderlagstiftningen ägde rum. Det jag tycker känns viktigast och som det finns möjlighet för utskottet att överväga är frågan om sanktioner. Det är naturligtvis någonting som påverkar en sådan här gallup om börspolis. Om vi uppmärksammar ett fall 1996 och det kommer upp i rätten fem år senare är det klart att det inte bara är Finansinspektionens utredare som blir lite frustrerade. Snabbare respons är viktigt. Sanktionsavgifter finns i det paket av möjliga regler som riksdagen kan införliva i samband med EU-direktiven, och det tror jag är en viktig sak.

Kerstin Hessius: När det gäller den amerikanska lagstiftningen om introduktioner kan det framstå som bra därför att det mer eller mindre kan resas skadeståndskrav mot det mesta som skrivs i ett prospekt. Därför skriver man väldigt lite. Frågan är vad vi tjänar på det. Är det bra att bygga in sanktionssystem som leder till att man undviker att lämna viss information bara därför att man är så rädd för att man ska bli stämd i framtiden? Jag tycker inte att det amerikanska systemet är eftersträvansvärt. Dessa prospekt, som vi ibland också får på vårt bord, är rent avskräckande. Jag tror inte att de är konsumentvänliga. Jag tror inte att de tjänar de syften de är ägnade att tjäna. Tyvärr har detta lett till att man i huvudsak brottas med risken att bli stämd i framtiden och det är det som präglar hela prospektskrivandet.

Att man när man noterar ett bolag ska känna ett ansvar för det pris man sätter är självklart. Jag vill nog inte hålla med Mats Odell om att medlemsföretag eller de som är rådgivare vid notering inte känner ansvar efter notering. Ett bolag som blir noterat på Stockholmsbörsen är ett bolag som man har att hantera på sekundärmarknaden i alla de år som det finns på börsen. Eftersom jag själv har jobbat i Alfred Berg tidigare vet jag mycket väl vilken oerhörd *reputation risk* vi löpte de gånger vi gått ut med bolag där kursen föll efter introduktionen, i synnerhet om de föll kraftigt. Det här är någonting som man försöker undvika på grund av att man drabbas negativt efteråt. Sedan kan det självklart finnas de som inte är helt seriösa, och de som inte är helt seriösa försöker vi att komma åt.

Det finns en utveckling i marknaden också. Det som har hänt under 2000 och 2001 är ju att vissa branscher har gått väldigt dåligt. Det är farligt att bara jämföra med generalindex. Man måste jämföra med branschindex också.

Jag tror att man ändå kan titta över de bolag som introducerats. Vi är inte helt nöjda med de introduktioner som gjordes under de här åren när det gick väldigt snabbt och kom in väldigt många bolag. Vi är nog av den åsikten att en del av de här bolagen inte till fullo hade förstått eller hade full insikt i vad det innebär att vara börsnoterad. Med den erfarenheten går vi igenom våra regler. Vi försöker skärpa dem. Vi kommer att jobba med tuffare krav på de bolag som ska komma in. Vi ska utbilda dem. Det ska krävas ett körkort för att komma in på börsen.

Mats Odell (kd): Jag tror inte heller att den amerikanska modellen vore bra. Men den skiljer sig ändå markant från vår, framför allt på sanktionssidan när det gäller insiderlagstiftningen.

Min sista fråga vill jag ställa till Claes Norgren. Det är utskottets sak att föreslå vilka anslag som ska beviljas. Du är blygsam och vill inte säga någonting i den här frågan. Men om man tittar på Finansinspektionens anslagsframställning ser man trots allt att ni behöver mer pengar. Vi vet att ni behöver mer pengar och vi föreslår också att ni ska få det, men min fråga är: Behövs det också andra regler, exempelvis när det gäller löneförmåner, för att kunna få in den kompetens i inspektionen, som kan hålla jämna steg med dem som inte är fullt seriösa? Behöver ni en förändring av ert regelverk för att kunna skapa de resurser som behövs för att klara denna mycket tuffa uppgift?

Claes Norgren: När det gäller löner tror jag nog att man kan säga att det inte finns någonting i de statliga avtalen som så att säga inhiberar oss, utan det är mer en fråga om att kunna rekrytera rätt spetskompetens. Det här är, som Mats Odell pekar på, en viktig och kritisk faktor som vi har att jobba med. Men det finns ingenting i regelverket, vad jag kan se, som hindrar Finansinspektionen.

Med tanke på de krav som nu finns, bl.a. i de kommande EU-direktiven, där man beskriver den offentliga administrativa myndighet som ska ta ett betydligt större ansvar än Finansinspektionen har gjort, och alla de regler och det vidgade område som Finansinspektionen har att verka inom, vore det självbedrägeri att tro att detta kan göras utan ökade resurser. Det här är en viktig fråga, och det är oerhört viktigt att man inte gör sig ett illusionsnummer genom att tala om vad som behöver göras utan att peka på vad som behövs för att tillhandahålla det.

Vi har granskats av Internationella valutafonden, och det är väl kanske den mest oberoende granskare jag kan peka på som har varit och tittat på oss och tittat på vad som är bra och vad som är dåligt. Väldigt tydligt i den rapport som vi har sett i preliminär version är ju att man förvånas över den relativa resursknapphet Finansinspektionen har i förhållande till de dels väldigt stora

och koncentrerade finansiella institut som finns på den svenska finansmarknaden, dels i förhållande till aktiemarknaden i stort. Det stämmer ganska väl överens med den studie som Statskontoret gjorde 1996 i resursfrågan, där man pekade på att i förhållande till jämförbara länder var Sverige det land som investerade minst i finansiell tillsyn och reglering.

Nu tycker jag att vi på marginalen har blivit välvilligt behandlade. Men de utmaningar som finns här är mycket större än den skjorta vi för närvarande har. Ska man leverera på proaktivitet och på ett betydligt större ansvar, som har diskuterats här, måste det få resurskonsekvenser. Vi har försökt att illustrera det i årets budgetunderlag.

Lisbet Calner (s): Ordförande! Sanktioner och överträdelser har nämnts. Ingen har dristat sig att säga ekonomiska brott. En del ropar på skärpt lagstiftning vad gäller just ekonomiska brott. För min del tycker jag nog att vi först ska se om den lagstiftning vi redan har fungerar. Det var inte så länge sedan, precis som Claes sade, som vi ändrade insiderlagen. Har det blivit någon förbättring? Dessvärre är väl svaret nej.

Det krävs i olika sammanhang bättre utbildning. Vi kräver att styrelser och ledningar i de bolag som ska noteras på Stockholmsbörsen genomgår en utbildning i bl.a. informationsgivning och insiderregler, skriver Kerstin Hessius i en artikel. Det kan också vara ett exempel på den proaktivitet som Lars-Erik Forsgårdh pratade om. Det jag funderat på är hur det är med de jurister som har att hantera de här frågorna när det har hänt någonting som inte borde ha hänt. Har de den utbildning, den information som behövs för att följa ett ärende, inte minst i ljuset av de omvärderingar som har skett på de finansiella marknaderna under senare år. Datateknik, Internet, elektronisk handel; såvitt jag förstår behövs det kunskap på dessa områden om man ska kunna följa en finansiell transaktion. Finns den kunskapen inom rättsväsendet?

Varför ställer jag nu den här frågan? Jo, jag läste i en rapport att Finansinspektionen till åklagare har överlämnat 44 ärenden med 164 personer inblandade. Fem personer har dömts. Här har tjänstemän med hög kompetens – jag tycker att de finns på Finansinspektionen – och god erfarenhet av finansiella frågor ansett att åtal bör väckas. Men det anser uppenbarligen inte åklagare och domare. Jag tycker att det är märkligt. Beror det på lagen, beror det på dess tillämpning eller är det okunskap inom rättsväsendet om en komplicerad finansiell marknad? Hur kommer det sig att det är så få som döms för ekonomiska brott i Sverige att vi inte får de avskräckande exempel som Kerstin Hessius talade om tidigare?

Claes Norgren: Jag börjar med åklagare, rättsväsende och hur det fungerar när det gäller insiderbrott och deras handläggningstider.

Det är väl klart att här finns ett problem. Jag tror att det i grunden är en resursfråga när det gäller åklagarna. Jag tycker att det finns väldigt många kompetenta och duktiga åklagare. Jag har inga negativa synpunkter därvidlag.

Jag tror att man ska ha klart för sig att insiderlagstiftningen är en ganska svår lagstiftning när det gäller bevisfrågor. Det är ett av de svåraste bevislägen som finns. Jag tror att man också ska fästa vikt vid att insiderlagstiftningen successivt har ändrats över tiden. Diskuterar vi hur åklagare fungerar är mitt intryck av åklagarväsendet att det är kompetent, men som så många andra verksamheter har man resursproblem. Vi försöker naturligtvis genom att samverka och utbilda varandra förbättra kompetensen inom just det vi har att göra med.

På frågan om det har blivit någon förbättring av de senaste förändringarna i insiderlagen vill jag svara att jag tycker att det har blivit ett antal förbättringar på det sätt som lagstiftningen är skriven. Den innebär ju inte någon revolution på något sätt utan är mer så att säga en sorts förbättring av lagstiftningen, ett tydliggörande. Jag tror att den typen av underhållsförbättringar inte ska underskattas. Det vore kanske fel att tro att man skulle se väldigt snabba förändringar därvidlag. Vill man se förändringar när det gäller respons tycker jag att man återigen ska överväga det som kommer att finnas i kommande EU-direktiv, nämligen möjligheten till sanktionsavgifter.

Lars Milberg: Mycket kort skulle jag bara vilja understryka det som egentligen ligger i frågan. Ja, det finns en förfärlig okunskap och resursbrist hos åklagare primärt. Jag kan verifiera det genom att tala om att vi under årens lopp, när vi har hittat någonting riktigt bestickande, har låtit bekosta egna rättsutredningar av externa experter och lagt på ekobrottsåklagares bord och sagt: Titta på det här och gör vad ni vill med det! Nu har vi i alla fall gjort ett inspel här. Det händer ingenting. Det är grova saker helt enkelt.

När det gäller de marknadsnoterade bolagen har vi faktiskt några kontrollstationer till. Det är primärt dem jag tycker att vi här ska ta fasta på och försöka utveckla så mycket som möjligt. Men till syvende och sist, precis som det ligger i frågan, måste vi ha bättre resurser till åklagare som kan hålla undan för det skräp som kommer fram på marknaden.

Lisbet Calner (s): Tack för de svaren. Jag vill bara veta vad ni andra tycker om de sanktionsavgifter som Claes nämnde.

Kerstin Hessius: Jag tror att Claes är inne på ett intressant spår just när det gäller brott mot insiderlagen, antingen att man handlar otillbörligt med insiderinformation eller att man ägnar sig åt otillbörlig kurspåverkan, dvs. när man med berätt mod försöker manipulera kurserna på börsen. Den typen av frågor hanterar inte Stockholmsbörsen. Vi upptäcker många fall därför att vi ser vad som händer, vi ser en konstig rörelse, vi ser en underlig volym eller det kommer ut information. Vi backar och tittar. Är det någonting som har hänt i det här bolaget? Då kan vi upptäcka fall där vi misstänker att man begått lagöverträdelse. Då skickar vi dem vidare till Finansinspektionen som i sin tur skickar dem vidare.

Det är klart att det varken är bra för Stockholmsbörsen, för Finansinspektionen eller för aktiemarknaden i stort att, precis som du beskrev Lisbet, kompetenta personer har skickat ett antal fall vidare men att det inte händer någonting. Det undergräver förtroendet och det drabbar oss alla i branschen, Stockholmsbörsen i synnerhet. Vi är givetvis angelägna om att det ska gå att komma åt detta. Men det är inte så lätt. Jag tror att just detta att hitta andra sanktionsmöjligheter än endast fängelsestraff eller något på samma straffskala nog underlättar lite grann vid bedömningen i bevisfrågan, för det är egentligen den svåra frågan. Du kommer in i ett helt annat bevisläge när du arbetar med strafflagstiftning än om du arbetar med andra sanktionsmöjligheter. Jag tror att det kanske är en väg att gå fram på.

Lars Milberg: Jag är väldigt rädd för att vi om vi inför den här typen av sanktioner kapitulerar inför att vi inte har ett system som fungerar. Effektivitetsmässigt, ja, det är jätteeffektivt. Men i andra änden av den här skalan har vi rättssäkerhetsaspekterna också. Även i de här sammanhangen måste vi nog ställa krav på rättssäkerhet. I den bästa av alla världar skulle vi naturligtvis ha ett rättsväsende som tar hand om detta. Genom att införa dessa sanktioner är jag rädd för att vi kapitulerar och säger: Nej, vi har inte det, utan nu låter vi några tjänstemän skriva ut en bot i stället, på lägre grund än vi egentligen skulle kräva. Det tror jag är en fara. Rättssäkerheten måste vi värna även i de här sammanhangen.

Claes Norgren: Bara ett förtydligande: Det är oerhört viktigt att man inte gör avkall på rättssäkerheten bara för att man inför sanktionsavgifter. Skulle Finansinspektionen få det tror jag att det skulle krävas en speciell organisation för att hantera det. Jag tror att rättssäkerhetsaspekten även om man har sanktionsavgifter är oerhört väsentlig.

Sedan vill jag tillägga att skulle Sverige inte använda sanktionsavgifter vore det annorlunda inte bara gentemot många andra länder i världen utan framför allt inom EU.

Pia Nilsson: Vi har samma uppfattning som Aktiespararna, Finansinspektionen och börsen har uttryckt när det gäller rättssäkerheten: Avgifterna och avgiftsnivåerna är nog intressanta att diskutera, men inte i stället för en rättsprocess. Man måste vara väldigt mån om rättssäkerheten.

Lena Ek (c): Även jag har några frågor. Den första är till Claes Norgren. I en särskild rapport som kom i december från Finansinspektionen, *Where to go after the Lamfalussy Report*, ställs en del frågor. Bl.a. frågas det om den tendens som finns inom EU mot ökat konsumentskydd är en önskad utveckling. Jag skulle vilja ha ett ja eller nej på den frågan från Finansinspektionen, med utgångspunkt från det underlaget.

Sedan har jag under den här ganska långa utfrågningen funderat mycket på det här med självregleringen. Vi har ju haft en rörelse där kapitalet globaliseras, och nu är nästa rörelse att reglerna globaliseras, eller i varje fall europeiseras – delvis under ledning av olika kommittéer inom eller utom EU, delvis under ledning av Internationella valutafonden och Världsbanken – för att vi ska få ett bättre globalt system för detta. Då är frågan var vi i Sverige hamnar. Den rörelse inom EU som det talas om i rapporten är ju egentligen en centralisering, vilket Claes också har varit inne på, medan vi i Sverige genom självregleringen har ett väldigt decentraliserat system hos de här olika organen. Här är frågan vilken väg man ska välja. Jag har funderat väldigt mycket på sanktionsfrågan. I dag kan man där det är avtalsrättsligt grundat döma ut sanktioner men inte överklaga dem. För dem som har annan självreglering finns ingen sanktionsmöjlighet. Frågan är hur ni själva – det är väl främst Claes och Kerstin som jag riktar min fråga till – tänker på detta, dvs. det vettiga i att centralisera på så vis att vi får mer gemensamma regleringar, eller att å andra sidan behålla en del av den självreglering som kanske inte har fungerat fullt ut men som ändå fungerar ganska bra i dagens läge, enligt min bedömning.

Min tredje fråga rör informationen. Här finns det mycket kritik att rikta mot börsbolag, både i Sverige och internationellt, när det gäller hur man redovisar sin verksamhet. Den som ger ut aktier eller andra värdepapper ska ju informera om sin verksamhet så att marknaden kan värdera aktierna, obligationerna eller vad det nu är. Samtidigt har vi haft Enron och vi har haft Kirch. I Dagens Industri sägs det i en artikel i dag att för den som läser årsberättelser från General Electrics är det fullständigt omöjligt att bedöma vad bolaget egentligen håller på med. Jag delar den uppfattningen. Vi har haft IT-bolagen, och vi har haft lite grann av detta i ABB. Är det en förstärkning av aktiebolagslagens redovisningsregler vad gäller årsberättelser som behövs, eller vad är det som behövs för att få en tydligare bild? Jag tror inte att det räcker med att förenkla för människor som inte orkar läsa många sidor, vilket vi diskuterade tidigare, utan detta är grundläggande informationsfrågor: Hur mycket döljer man interna transaktioner mellan bolag? Hur mycket är uppblåsta värden? Hur kommer vi åt allt detta?

Slutligen vänder jag mig till Pia Nilsson: Jag tycker att det är väldigt viktigt med aktiva ägarpolicyer och ägarrutiner också för fondbolag. Det finns mycket att hämta i diskussionen om *corporate governance*. Det man gjort hittills är dock egentligen bara att man aktiverat sig i nomineringskommittéer. Så mycket längre har man inte kommit på svenska fondbolag. Då blir det lite motsägelsefullt att säga att den här 5-procentsgränsen inte är bra. Vill man ha det ena får man köpa det andra, tycker jag. Vill man ha bort 5-procentsgränsen – vilket jag kan förstå, eftersom den ju begränsar möjligheterna hos många fondbolag – måste man också kunna ta tag i den aktiva ägarfrågan på ett helt annat sätt än i dag. De spår av detta som jag har sett är möjligen att man har fått in någon enstaka kvinna i någon enstaka bolagsstyrelse. Så långt har man engagerat sig, men egentligen inte längre.

Claes Norgren: På den första frågan är svaret ja. Den rapport du läste ur är skriven av en av oss oberoende person som heter Jonas Niemeyer, så själva rapporten i den delen är hans resonerande text. Jag hoppas att jag tydliggjorde Finansinspektionens åsikter därvidlag när det gäller konsumentfrågorna i mina öppningskommentarer.

Den andra frågan handlade om vart världen rör sig när det gäller reglering och självreglering och hur vi rör oss på det här området. Om vi börjar med att titta på vår omedelbara närhet inom EU kan vi se att trenden som sagt är väldigt tydlig mot en ökad grad av centralisering. Varför har man då valt detta? Jo, därför att man har sett avarten med för mycket reglering av olika sorter. Om det finns 40 regelutgivare i Europa som inte harmoniserar sina detaljregler kan var och en av dessa 40 vara fylld av de bästa ambitioner, men det konstituerar ett ineffektivt system och kan också leda till kontraproduktiva effekter. Det har gjort att EU inom de utarbetade direktiven har dragit slutsatsen att vi måste harmonisera detta i Europa, och enda sättet att gå är via en offentlig administrativ myndighet i varje land.

Tittar man på USA kan man se att där finns ett väldigt starkt inslag av reglerad självreglering. Det är intressant att jämföra det amerikanska systemet med självreglering med det svenska. Där finns det mycket tuffare krav från lagstiftaren och SSE på den självreglering som finns. Det tror jag att man ska fästa en viss blick på. Vi har i den rapport som nämndes tidigare, där vi har försökt göra en konsekvensanalys av de kommande EU-direktiven, försökt ta *ad notam* en del av de här internationella standarder som kommer från andra länder än Europa, nämligen IOSCO, som anger det väldigt klara rollspelet, hämtat från USA, mellan självreglerare och offentliga reglerare. Till exempel finns det i den här typen av standard som IOSCO har gett ut kravet på att om man ska ge ut regler och rekommendationer så ska man ha en styrelse som inte bara består av personer som har att göra med den branschorganisation man representerar utan representerar allmänintresset. Man ska ta fram den här typen av rekommendationer med hjälp av oberoende personal från den branschorganisation inom vilken man verkar.

Det här är alltså ett exempel på hur man kan organisera självreglering i relation till reglering i USA. Tittar man på EU och USA här tror jag ändå att man har sett de intressanta utvecklingstendenser och institutionella förebilder som är närmast till hands.

Den tredje punkten handlade om redovisningsregler och svårigheten att få en överblick över bokslut om den ekonomiska ställningen. Jag tror att det här är någonting som vi kommer att debattera och diskutera i ljuset av bl.a. Enron. Tydligt är att en hel del finansiella instrument och tekniker där man skapar s.k. *special purpose vehicles* och internttransaktioner kan avsevärt försvåra överblicken över ett bolags finansiella ställning. Jag tror att det är en oerhört viktig fråga att ta tag i.

Kerstin Hessius: Den första frågan rörde EU-lagstiftningen och centraliseringen. Jag tycker att det finns en god tanke bakom den gemensamma europeiska finansmarknaden. Den ska vi inte motarbeta. Vi ska inte primärt konkurrera med regleringar. Det är inte en bra utveckling. Då skulle nog aktiemarknaden hamna i det land som ligger längst framme på det här området, som kanske har störst tyngd. Det är möjligt att väldigt mycket av aktiemarknaden skulle hamna i London, och det strävar vi inte efter. Vi strävar efter att försöka ha en mångsidig aktiemarknad och kunna konkurrera på lika villkor, och därför är det viktigt att lagar och regler är så lika som möjligt inom hela Europa.

Däremot strävar Stockholmsbörsen efter att behålla, precis som Lena säger, det som fungerar bra. Det bör vi kunna behålla även i framtiden. Vi anser att det fungerar bra att Stockholmsbörsen har övervakning av bolag och de företag som får handla på börsen. Vi ser, precis som jag sade tidigare, betydligt mer än vad många andra gör eftersom vi sitter närmare. Vi har också fört den diskussionen med företrädare för lagstiftaren att det bör ges goda möjligheter att decentralisera inom ramen för de nya reglerna – decentralisera utövat och tillämpningen av reglerna – så att vi kan ha övervakningen så nära marknaden som möjligt. Hur bra vi lyckas får vi se, men vi försöker i alla fall få fram en konstruktiv och bra lösning för Sveriges vidkommande. Jag har intrycket att vi har ganska lika åsikter om det här, jag och Claes från Finansinspektionen. Vi skiljer oss inte särskilt mycket. Vi strävar efter samma mål: att ha en väl fungerande aktiemarknad.

När det gäller kritiken mot redovisningen i årsredovisningar och liknande försöker vi verka på olika sätt för att få fram bra redovisningar. Vi granskar alla årsredovisningar och påpekar de fel som finns i dem. Vi är också med och sponsrar utmärkelsen Bästa årsredovisningen. Vi vill alltså jobba positivt med årsredovisningar och visa vad som är en riktigt bra årsredovisning. Det är inte alltid så att regler och lagar är det bästa sättet att få fram riktigt bra produkter. Ibland kan det också vara att det ger ett gott varumärke, att det är stimulerande generellt sett för företaget att kunna visa upp att man gjort ett bra jobb. Varje år utser vi alltså den bästa årsredovisningen, och det har faktiskt lett till, som vi ser det i alla fall, att kvaliteten på årsredovisningar överlag har blivit betydligt bättre – just därför att man granskar dem och är med och konkurrerar om att ha den bästa årsredovisningen.

Pia Nilsson: Det gällde kommentaren kring aktivt ägande i fondbolagen. Min uppfattning är att oavsett om det blir en förändring av 5-procentsregeln eller ej är det mycket viktigt med ägarfrågorna från fondbolagens sida. Jag vill också påminna om att det är relativt nytt att man diskuterar de institutionella ägarnas roller sett i ett globalt perspektiv. OECD kom med sina *principles* först 1999, och det är ett utvecklingsarbete som behövs framöver. Med den rekommendation som vår förening har antagit vill vi bidra till en sådan utveckling. Vi välkomnar en debatt kring de olika institutionella ägarnas, i vårt fall fondbolagens, ägarroll. Den är naturligtvis inte densamma som de gamla

stora privatägarnas roll. Det kommer att vara en annan roll, och den behöver vi diskutera. Jag tycker att vi bara är i början på den diskussionen.

Jag hade hoppats att du hade lagt märke till att några fondbolag redan hade gjort lite mer. Men samtidigt är det ju så att mycket mer behöver göras. När vi har gått ut med rekommendationer internt har vi också påpekat att det faktiskt handlar om resursfrågor. De större fondbolagen har också avsatt mer resurser, och kommit lite längre, än tidigare. Men det är klart att de mindre fondbolagen med mindre fondförmögenhet har en annan ägarroll att spela än de större. Även om 5-procentsgränsen är kvar representerar ju fondbolagen och fonderna tillsammans en viktig ägarandel i företagen, och det finns all anledning att peka på goda exempel och lyfta fram hur man tar sitt ägaransvar på ett ansvarsfullt sätt. Det finns mer att göra.

Lars Milberg: Jag vet inte om vi är inspirerade av var vi befinner oss, men det finns klara paralleller mellan de riktigt stora företagen och stater i dagens läge – och inte bara i det att några företag är större än de mindre staterna. Kan man lära sig någonting av statsrätten i sammanhanget när det gäller övervakning? Jag skulle vilja säga att vi kan det. Maktodelningslära är ingenting som så väldigt många ifrågasätter i dagens läge när det gäller statsrätten. När det däremot gäller företagen har man inte kommit så väldigt mycket längre än till att tala om det hela. Vi behöver alltså folk som övervakar, folk som dömer, folk som hjälper till i sammanhanget. En roll har nämnts några gånger här, och det är den viktiga rollen som revisorn spelar – som hjälpmedel för ägaren, att vara den som inte är utsedd av företagsledningen eller ekonomichefen i bolaget vars arbete han primärt har att övervaka. Vi måste alltså lyfta fram revisorns roll som övervakare och ge honom de möjligheter som han behöver. Nomineringskommittéer och allt det andra som engelsmännen kom på i brytningstiden mellan 80- och 90-tal, när de hade sett härdsråttor av olika slag, är också viktigt. Ägarna vill jag också lyfta fram igen. Det vore kanske lika obegåvat som att i det här huset bortse från väljarna att bortse från ägarnas möjligheter att titta på företaget och utöva inflytande. Det kan t.ex. gälla sociala frågor – gillar vi att vårt företag beställer varor från länder där barnarbetskraft florerar? Jag tror att ägarna har ett oerhört inflytande på hur företagen kommer att skötas framöver, inte bara konsumenterna.

Vi måste helt enkelt ge företagen möjligheter att utöva en maktodelningslära och ge de olika bolagsorganen möjligheter att kraftfullt parera enstaka organs tillväxt i styrka emellanåt. Nomineringskommittéer har vi pratat om, och vi vet också att flertalet – åtminstone bland dem jag stött på – av fonderna inte vill ta del i nomineringskommittéarbete. De tycker att de ska vara så flyfotade att de ska kunna sälja på stuberten. De vill inte ha det ansvar som det innebär att sitta och föreslå dugliga människor till en nomineringskommitté. Nomineringskommittéer har vi pratat om sedan våren 1993. Många höjde på ögonbrynen då. Också det kom från England. Londonbörsen och Centralbanken i England tillsatte Cadburyutredningen, och där fanns ett behov av att reglera de här frågorna. Det finns det nu också. Men det måste

finnas ägare som vill ta ansvaret att bredda rekryteringsbasen så att vi får in bra människor i våra styrelser. Det här gäller inte bara man–kvinna, som ju brukar vara det vanligaste sättet att skilja människor åt. Men om vi är 9 miljoner människor och på en gång reducerar med 4 ½ miljon, och sedan reducerar med alla under 45 år, då de är oerfarna, och alla över 70 år, ja, då har vi faktiskt en rekryteringsbas i Sverige som är så oerhört liten att vi inte kommer att få några spjutspetsar. Parallellerna med golfspel och tennis spel finns där. Vi måste alltså bredda rekryteringsbasen och se till att nomineringskommittéerna fungerar för att ta fram bra folk – män, kvinnor och andra typer av människor.

Lena Ek (c): Jag ska inte ställa någon följdfråga eftersom Karin Pilsäter säkert också har frågor att ställa. Låt mig bara konstatera att den här utfrågningen visar på ett väldigt stort ansvar för branschen, för myndigheterna och också för politikerna. Den situation vi befinner oss i med den nya regleringen inom EU gör ju att det behöver tillsättas en parlamentarisk utredning väldigt snabbt för att se till att vi ligger lite före och inte i riksdagen får de färdiga besluten att bara expediera, vilket annars händer alldeles för ofta.

Karin Pilsäter (fp): Det har som sagt ställts väldigt många frågor redan, och mycket av det man funderar på går in och ut i vartannat. Jag tänkte ställa en rätt principiell fråga kring regelverken på utlandsnivå kontra svensk nivå. Ni har allihop på olika sätt varit inne på det här, men jag skulle vilja att ni var och en kunde föra en lite mer principiell diskussion kring värdet av gemensamma regelverk i förhållande till värdet av att få reglerna precis som man själv vill ha dem. Speciellt skulle jag vilja ställa frågan till Finansinspektionen: Finns det några specifika sakfrågor som du ser som ett problem eller som något som t.o.m. kan bli en försämring jämfört med nuvarande i alla de här olika regelverken som är på rull i olika skeden? Vi har också frågeställningen om övervakningen. Vi har ju trätt lite hit och dit om avgiftsfinansiering och utgiftstak, men om vi lägger det åt sidan skulle jag vilja höra något om just själva principerna för finansiering av övervakningsmyndigheten i de olika länderna med avgifter kontra anslag, och även hur man dömer ut sanktioner och hur de är konstruerade i förhållande till myndighetens oberoende. Det är min viktigaste frågeställning.

Sedan är det väldigt svårt att hålla isär detta med övervakningen för sig och andra marknadsförbättrande åtgärder. Att kunna rösta med fötterna kan vara väl så viktigt, och det som vi inte alls har varit inne på här är skattefrågorna. Jag vill höra om ni har någon kommentar till hur man med skattereglerna skulle kunna uppmuntra konsumentmakten på det här området. Det är alltid bra med regler, men det är också bra med konsumenter som kan agera.

Claes Norgren: Jag börjar med frågan om regelverket i Sverige kontra EU. Jag uppfattade frågan som: Hur ska man se på vikten och värdet av att ha ett

harmoniserat regelverk? Jag tror att det kan gestalta sig på olika sätt inom olika delar av samhällslivet. Jag tror att aktiemarknaden är ett väldigt tydligt sårexempel som belyser vikten av att harmonisera reglerna. Varför? Jo, därför att vi har en rörlighet av kapitalet och sparandet över gränserna, och vi har skapat en inre marknad i Europa där placeringarna kan flytta väldigt snabbt. Jag tror, med en kanske lite sliten klyscha, att det är lite som luftföroreningarna: När man har ett område av samhällslivet där det finns aktiviteter och verksamheter som väldigt snabbt går över gränserna är det där det största behovet av en harmonisering finns. Därför tycker jag att det har ett väldigt stort egenvärde att vi harmoniserade regler för värdepappersmarknaden. Bakgrunden, själva uppspelet till de direktiv vi nu sitter och diskuterar, är just den analys man gjorde av hur pass väl den europeiska inre marknaden fungerade, där man såg ett antal klara förbättringsmöjligheter. Aktiemarknaden tycker jag är ett sådant område där behovet av harmonisering är särskilt tydligt.

Det är någonting annat som händer som man kan fundera på när det gäller regelgivningen i EU och i Sverige, och det är det faktum att antalet finansiella instrument på finansmarknaden tenderar att öka, komplexitetsgraden i olika placeringar ökar, och det gör att gränsdragningen mellan vad som är övervakning, tillsyn och regler i någon mån suddas ut. Man ser det i den utveckling mot att skapa det vi har haft i Sverige, dvs. ramlagstiftning och mer detaljerade tekniska regler, som nu finns i de kommande direktiven med samma typ av teknik.

Sedan gällde det de här direktivens specifika sakfrågor och huruvida det blir förbättringar eller försämringar. På många områden tycker jag att de innehåller ett antal väldigt klara förbättringar. Ett område där jag tycker att det är viktigt att fundera på utförandet är prospektreglerna, där detaljeringsgraden i kraven ökar väldigt kraftigt. Jag är inte helt övertygad om hur man på bästa sätt designar en samverkan mellan oss, revisorer, marknadsplatser och andra intressenter. Klart är dock att de prospektregler vi har i Sverige i dag inte är bra och behöver förbättras. Men det här är ett område som jag tycker förtjänar att övervägas.

Kerstin Hessius: Den första frågan Karin ställde handlade om värdet av gemensamma regler. Jag tror att det har ett stort värde, och det har jag redan sagt. Vi som är ett litet land kan också se att regelverk är någonting som kan utgöra ett handelshinder, men de kan också utgöra en möjlighet. Men framför allt är det så att de flesta investerare, var de än befinner sig i Europa eller i världen, vill veta att bolagen jobbar under ungefär samma regler. De medlemsföretag som ansluter sig till en börs, om de är anslutna till fem eller tio börser, vill känna sig trygga med att reglerna är någorlunda likartade. Det utgör en risk att man har komplexa regelverk och komplexitet i det här. De finansiella företagen som är aktiva på marknaden tar väldigt stora risker genom att de har väldigt många kontakter, väldigt många börser och väldigt många regelverk. De riskerar att inte ha förstätt en regel, och det är en risk

som de inte vill ta. Generellt sett tror jag att harmonierande regelverk är till fördel för en väl fungerande marknad och bra konkurrens.

Inom Norex har vi verkligen strävat efter det här. Vårt bevis på att vi tror på ett gemensamt regelverk och ser konkurrensfördelarna med det är att vi också jobbar ihop kring sanktioner, dvs. hur vi ska se på olika frågor, hur vi ska betrakta ett regelbrott, hur vi helt enkelt ska tolka våra egna regler. Vi tror att vi är bättre på att tolka om vi är flera från olika länder som ser lite olika på de här frågorna som sätter oss och försöker få ihop en samsyn. Sannolikt leder det till att vi får in fler kompetenser och därmed också en bättre tillämpning.

Det jag tycker är viktigt i det här sammanhanget – du nämnde lite kring finansiering av Finansinspektionen, de gemensamma regelverken och den kompetenta myndigheten – är att jag tror att vi ska verka för delegeringsmöjligheter. Jag tror att vi då skapar den största flexibiliteten när det gäller övervakning och vissa tillämpningsområden, och också den största möjligheten till finansiering inom vissa områden. Stockholmsbörsen har större möjlighet att snabbt ta in resurser på ett område. Ansökningar från bolag är ett exempel på ett område där tillströmningen från tid till annan kan skilja sig dramatiskt. Under vissa perioder har vi kanske ett bolag varannan månad, och under vissa perioder har vi ett bolag varje vecka. Det är klart att man måste ha någon form av flexibel finansiering för att kunna hantera den här typen av ärenden.

Vidare tror jag också, som jag har nämnt tidigare, att vi har goda möjligheter att utöva en god övervakning eftersom vi sitter närmare marknaden. Jag välkomnar alltså Lenas diskussion kring att man bör titta på det här, kanske parlamentariskt, och verkligen se allvaret i den här frågan, försöka se till det bästa från Sveriges synvinkel men också se på den fördelning vi haft hitintills – på vilka punkter har den varit bra och på vilka har den varit mindre bra? Sedan gör vi en konstruktiv svensk lösning som passar i ett europeiskt perspektiv.

Lars Milberg: Harmoniserade regler är bra, men än mer viktigt är att reglerna är bra, att det finns ett förtroende för de regler som finns på den marknadsplatsen. Jag vill säga att historien ger mig rätt i det här. Vi kan se det var som helst i geografien i dagens läge. Marknadsplatser uppstår inte där man har likadana regler som andra runtomkring utan där man har bättre regler, där köpare och säljare vågar träffas och där det, om det uppstår någon konflikt, finns regler som gör att man kan slita frågan på ett civiliserat sätt. Det kan gälla hur London växte upp. Det kan vara kreatursmarknader på landet. Det kan gälla Stockholms handelskammars regler för att skiljemannamässigt lösa konflikter mellan stater och större företag.

Det är alltså reglernas godhet det handlar om, inte att de primärt ska vara likadana som omvärldens. Det måste vi hålla i minnet.

Jag uppfattar dessutom Karin Pilsäters fråga att hon pratade lite grann om skatter, vilket fick mig att spetsa öronen. Det är naturligtvis viktigt med harmonisering på en punkt, nämligen skatter. När det gäller aktiebeskattning är individuella aktieägare i strykclass. De beskattas hårdare än institutioner. De

beskattas definitivt hårdare än omvärldens aktieägare. Vi har under fem års tid gjort en undersökning, och den visar med tydlighet att en svensk privat aktieägare har mer än dubbelt så hög beskattning som genomsnittet i OECD och EU. Det är ett hinder som måste överkommas. Vi måste få konkurrensneutrala regler på skatteområdet.

Vi kan sitta här och tycka synd om oss själva, men det gör vi inte. Vad detta visar är att om vi jämför en utlänning och en svensk placerare som har samma avkastningskrav efter skatt kan den utländske placeraren betala mer för en svensk aktie. Det är ingen slump att ägandet förskjuts utomlands för de svenska bolagen. Det är en viktig fråga. Men det är inte därför vi primärt är här, men när jag fick frågan hade jag svårt att undvika att svara på den.

Pia Nilsson: Jag fattar mig kort när det gäller värdet av gemensamma internationella regler och vill säga följande: Det är nödvändigt på en mer internationell marknad. Det är ur både en konkurrens- och en konsumentaspekt.

Jag vill direkt gå över till det du sade om att rösta med fötterna när det gäller skatteregler. Vi måste få ändrade skatteregler när det gäller kapitalbeskattning. Vi fick ett nytt skattesystem för tio år sedan. Det har hänt så mycket sedan dess när det gäller internationalisering som påverkar just kapital. Vi behöver se över kapitalbeskattningen så att den stimulerar tillväxt och ger mer inkomster till vårt land att beskatta, dvs. att vi får hem de 500 miljarderna som Riksskatteverket uppskattade finns utomlands.

Sett ur det perspektivet handlar det mer om dessa ändringar än att förändra skattereglerna när det gäller fondsparandet med t.ex. uppskov för att man ska ha möjlighet att rösta med fötterna i ägarfrågorna.

Ägarfrågorna är viktiga, men när det gäller förändrad kapitalbeskattning finns det andra aspekter som också är viktiga.

Karin Pilsäter (fp): Jag har en kort följdfråga, som kan låta lite retorisk.

Jag funderar på statens roll i sammanhanget. Det är ganska uppenbart att det finns önskemål om förstärkning av övervakning och tillsyn. Den diskussion som förs politiskt är statens roll som ägare både av börsen och av börsnoterade företag. Det skulle vara intressant att höra en kort reflexion över om inte förtroendet och övervakningen av aktiemarknaden skulle förstärkas av om staten koncentrerade sig mer på den roll som handlar om regelverk och övervakning snarare än som aktör.

Claes Norgren: Jag tänkte börja med att svara på den fråga jag inte svarade på sist, nämligen frågan om olika finansieringssystem av tillsynsmyndigheter.

Jag uppfattade att man frågade om det finns en gemensam utveckling eller likformighet av hur övervakning och tillsyn finansieras i Europa. Svaret är väl att det finns ganska skiftande modeller därvidlag. Det uppenbara exemplet vid sidan av Sverige är Storbritannien. Där finns en helt annan modell där mot-svarigheten till Finansinspektionen förhandlar med finansbranschen en gång

årligen om sin budget. Jag har aldrig riktigt blivit klok på hur det går till. Jag vill inte säga att jag riktigt har sett alla detaljer än, men modellen är att finnas utanför statsbudgeten och ha ett bidrags- och avgiftssystem med en förhandlad lösning. Jag tycker inte att det är en särskilt lyckad lösning, men den ger naturligtvis stor flexibilitet. Sedan finns olika former av finansiering. Många är, som i Sverige, mer eller mindre avgiftsfinansierade över budgeten. Sedan finns det ett antal länder där man har finansierat detta via centralbanken och där banktillsynen sker vid centralbanken, där det finns en del andra ekonomiska omständigheter.

Vad gäller din sista fråga om ägandet: Ur mitt perspektiv är det en politisk fråga. I den mån man har ett ägande som start är det klart att det är viktigt att skilja på rollerna och även ha en avgränsning av intressen.

Lars Milberg: För att svara på Karin Pilsäters fråga utan att bli politisk: Respekt förtjänar man. När det gäller staters ägande av företag talar det för sig självt. När det gäller näringslivets förmåga att skapa regler talar det för sig självt. Svaret på frågan är naturligtvis: Staten har inte riktigt meriterat sig för att äga företag, och näringslivet har inte riktigt meriterat sig för att kunna sköta regelgivningen.

Kerstin Hessius: Jag dristar mig till samma sak som Claes, nämligen svara på en fråga som jag missade förra gången och sedan svarar jag på den andra.

Jag som gammal nationalekonom tycker att det finns en skatt som är mest skadlig för det här landet, nämligen förmögenhetsskatten – i synnerhet eftersom kapitalet kan flytta över gränserna på det sätt som det kan. När jag började som börschef insåg jag ännu mer att den här förmögenhetsskatten bidrar bl.a. till ett problem som nämndes inledningsvis i debatten. Det som nämndes var våra listor. Vi har en A-lista som innehåller de bolag som har visat att de har intjäningsförmåga, att de har goda historiska vinster osv. Det är den fina listan med den officiella noteringen. Sedan finns den inofficiella listan med lite lägre krav.

Till följd av förmögenhetsskattereglerna finns det i dag i princip inga bolag som noterar sig på den fina listan. Det är inte bra för konsumentrådgivningen. Listindelningen ger en sämre information än vad den annars skulle göra. I dag finns det för få bolag på A-listan i förhållande till vad det skulle finnas om inte förmögenhetsskatten diskriminerade.

Jag talar inte för undantagsregler för börsnoterade bolag, utan jag talar för att avskaffa en skadlig skatt i Sverige. Den drabbar extra just när det gäller informationen till konsumenterna kring våra listor.

När det gäller statens ägande är det självklart att ägarfrågor är viktiga. Det har vi diskuterat i dag. Staten som ägare bör känna ett stort ansvar – som alla ägare ska göra – att jobba fram en ägarpolicy som man tillämpar. Den ägarpolicy ska givetvis på bästa sätt avspegla dem man företräder, dvs. svenska

folket. Självklart kan staten tjäna som en god företrädare när det gäller ägar-policyfrågor.

Sedan är frågan huruvida staten ska ha ett ägande eller inte. Jag tycker att alla ska kunna äga. Även staten kan äga, så länge man utövar sitt ägande på ett professionellt sätt och konkurrerar med ägandet. Sedan kan man välja vissa delar där staten anser att man inte bör äga. Men någon form av ägande har staten direkt eller indirekt via AP-fonderna och andra former av kollektivt sparande. Någon form av ägarpolicy måste staten utöva.

Lennart Hedquist (m): Det var en liten detalj i Lars-Erik Forsgårdhs inlägg som intresserade mig något, nämligen när han berörde frågan om vissa mäklares egenhandel. Han tog upp att det nu har etablerats mäklare som i ganska hög utsträckning enbart sysslar med egenhandel. Vad blir innebörden av de aktiviteterna? Jag ställer också frågan till Finansinspektionen och Stockholmsbörsen i vilken utsträckning övervakning av mäklares egenhandel är möjlig att göra.

Lars Milberg: Jag får försöka hoppa in här i stället för Lars-Erik.

Det glädjande är att det har tillsatts en utredning, Fondkommissionsutredningen, som ska kika just på den delen av handeln, dvs. om den är bra eller inte. Det är nästan att gå händelserna i förväg att ha synpunkter på detta.

Jag kan konstatera att inte i någon annan del av mäklarvärlden accepteras detta så gärna. Vi accepterar inte att fastighetsmäklare köper och säljer hus parallellt med att de mäklar hus.

Det finns också fördelar med egenhandel. Likviditeten ökar. Det finns fler aktier ute på marknaden. Det finns en förfärlig mängd nackdelar. Man vet inte från vem man köper, till vilket pris man köper och om det finns ett egenintresse av att köpa och sälja.

Det här måste rätas upp. Det är regler från 1914 som styr detta. I övrigt finns det några kvarlevor från 1734. De kommer in i sammanhanget här. Det finns skäl att titta på detta. Den 13 december 2001 tillsattes en utredning. Låt oss få återkomma om för- och nackdelar så småningom.

Claes Norgren: Det finns två synsätt som bryts här och som Lars Milberg var inne på här när det gäller egenhandel.

Å ena sidan kan man säga att en bank eller ett fondkommissionsbolag över huvud taget inte ska hålla marknad och handla i eget lager. Det ger enkelhet och transparens i det som äger rum, åtminstone vid första anblick. Mot det ska vägas vilka effekter detta får i likviditet i olika instrument. En del av egenhandeln har vuxit fram för att tillhandahålla likviditet, priser och tillgänglighet på värdepapper för kunder genom att ha ett handelslager att handla i. Däremellan bryts synsätten.

Den självklara utgångspunkten är att om man har ett egenlager att handla med är det oerhört viktigt att separera den portfölj som är för kunders räkning och den som är *trading* för bolagets egen räkning.

Vi har väl sett att det finns problem på området. Det har på mikronivå dykt upp en del företag som hanterar en del värdepapper. Som Lars Milberg säger är det klokt att avvakta utredningen. Man måste verkligen väga in den likviditetsskapande aspekten.

Kerstin Hessius: Man handlar på aktiemarknaden på lite olika sätt i olika länder.

Egenhandel är till stor nackdel om den som utövar egenhandeln gör det i syfte att försämra för slutkunden, dvs. om man först handlar på börsen över sitt eget lager och sedan säljer värdepapperet vidare till en sämre kurs till kunden. Om man medvetet jobbar på det sättet och dessutom tar ut courtage är egenhandeln en skam för aktiemarknaden.

Som jag sade inledningsvis, handlar man olika i olika länder. I England är t.ex. inte aktiehandeln i huvudsak orderbaserad. I stället ringer kunden till mäklarfirmen och begär ett fast pris direkt. Mäklaren ställer ett pris. Sedan måste mäklaren handla runt positionen över börsen eller någon annanstans. Ibland tjänar mäklaren på affären, ibland förlorar mäklaren på affären. Så fungerar räntemarknaden där jag kommer från. I detta fall är egenhandeln icke till nackdel för kunden utan det är så kunden vill ha det. Kunden vill ha ett fast pris när kunden ringer. Om mäklaren i slutändan förlorar eller tjänar på det hela bryr sig kunden inte om.

Vi ser i dag en tendens till att de riktigt stora aktierna med hög omsättning, Ericsson, Nokia osv., handlas mer och mer på det sättet, dvs. kunden vill omedelbart ha ett fast pris för en stor volym, och sedan handlar man runt.

Jag tror precis som Lars Millberg att vi ska avvakta utredningen och se vad den kommer fram till om vi vill förstå hur man ska agera när man ser att handelsmönstret ändrar sig något. Vi är vana vid en orderbaserad marknad i Sverige. Vi är vana vid att kunden lägger in hela sin order omedelbart på börsen i stället för att begära någon annan typ av exekvering av tjänsten.

Som företrädare för Stockholmsbörsen är jag givetvis för en orderbaserad marknad, för det ger den bästa genomlysningen. Men samtidigt måste man inse att kraven på likviditet i vissa aktier kan vara mycket större, vilket kan leda till ett ändrat handelsmönster.

Ordföranden: Vi är framme vid avslutningen. Jag tycker att detta har varit ett utmärkt exempel på en givande utfrågning även när finansutskottet inte är inne i en konkret ärendehantering med en proposition och motioner. Vi har tack vare utfrågningen i dag fått värdefull information, intressanta synpunkter och sammantaget ett arbetsmaterial som vi kommer att ta väl vara på. Vi kommer att dokumentera utfrågningen, och vi kommer att använda materialet i det fortsatta arbetet. Det ska också gå lätt att hitta det bl.a. genom Riksdags-

gens webb-TV, som har följt utfrågningen. Det går också att via Internet och Riksdagens hemsida få del av diskussionen.

Jag vill tacka våra inbjudna gäster och alla er som har visat intresse för utfrågningen. Den är härmed avslutad.